

วารสารวิชาการ

ISSN 3027-6624 (Print)

ISSN 3027-6675 (Online)

บัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต

Suan Dusit Graduate School Academic Journal

ปีที่ 20 ฉบับที่ 3 (กันยายน - ธันวาคม 2567)

Graduate School

SDU

20th
Anniversary

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
Graduate School, Suan Dusit University

ISSN 3027-6624 (Print)
ISSN 3027-6675 (Online)

วารสารวิชาการ

บัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต

Suan Dusit Graduate School Academic Journal

ปีที่ 20 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนกันยายน - ธันวาคม 2567

เจ้าของ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อการเผยแพร่งานทางวิชาการในประเภทบทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความวิจารณ์หนังสือ
2. เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ (ครุศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ อาชีวศึกษา บริหารธุรกิจ และสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง)

ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริโรจน์ ผลพันธิน
รองศาสตราจารย์ ดร.สุชุม เฉลยทรัพย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ จันทร์เจริญ
รองศาสตราจารย์ ดร.ชนะศึก นิษานนท์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรชนิตว์ แก้วเนตร
ศาสตราจารย์ พล.ต.ต. หญิง ดร.พัชรา สีนลอยมา

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาภาศิริ สุวรรณานนท์

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ พล.ต.ต. ดร.โสภณ ศรีวพจน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
รองศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ ประเสริฐศรี	มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
รองศาสตราจารย์ ดร.สุณีย์ กัลยาจิตร์	มหาวิทยาลัยมหิดล
รองศาสตราจารย์ ดร.ประกฤติ พูลพัฒน์	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
รองศาสตราจารย์ศิริวรรณ เสรีรัตน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พันตำรวจเอกหญิง ศิพร โกวิท	โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
พันตำรวจโท ดร.พงษ์ธร ธัญญศิริ	กระทรวงยุติธรรม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดนุชา สลิวงค์	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.องค์อร สงวนญาติ	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาติชาย มหาศีตะ	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ผู้ประสานงาน

นางสาวณัชชา ถาวรบุตร
นางสาวจารุภา ยิ้มละมัย

การพิจารณาบทความ

ต้นฉบับบทความจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ภายนอก ในสาขาวิชานั้น ๆ จำนวน 3 ท่าน โดยเป็นการประเมินแบบอำพรางสองฝ่าย (Double Blind) และผ่านการตรวจสอบการละเมิดลิขสิทธิ์ ซึ่งจะส่งผลการพิจารณาแก่ผู้เขียน เพื่อปรับปรุง แก้ไข บทความ หรือพิมพ์ต้นฉบับใหม่ แล้วแต่กรณี เมื่อบทความผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิและกองบรรณาธิการแล้วผู้เขียนจึงจะได้ใบตอบรับการตีพิมพ์บทความในวารสาร

กำหนดเผยแพร่

จัดพิมพ์เผยแพร่ปีละ 3 ฉบับ (วารสารราย 4 เดือน)

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-เมษายน

ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม-สิงหาคม

ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน-ธันวาคม

ลิขสิทธิ์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย

145/9 อาคารเฉลิมพระเกียรติ 50 พรรษา มหาวิชราลงกรณ์

ถนนสุขุมวิท เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300

โทรศัพท์: 02-241-7191-5 ต่อ 4135 โทรสาร: 02-243-3408

Website: <https://so19.tci-thaijo.org/index.php/SDUGSAJ/index>

Facebook : <https://www.facebook.com/Grad.Journal.SDU>

E-mail: gradjournal@dusit.ac.th

พิมพ์ที่ ศูนย์บริการสื่อและสิ่งพิมพ์ กราฟฟิคไซท์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

295 ถนนนครราชสีมา แขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300

โทรศัพท์: 02-244-5081

วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต มหาวิทยาลัยสวนดุสิต เป็นวารสารปรากฏอยู่ในฐาน TCI (Thai Journal Citation Index Centre) หรือศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย โดยปฏิบัติการพัฒนาคุณภาพวารสารตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาการตามที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) กำหนดกองบรรณาธิการของวารสารประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิระดับปริญญาเอกมีผลงานวิจัยต่อเนื่อง ซึ่งเป็นบุคลากรจากสถาบันภายนอกและภายใน และมีผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) อ่านพิจารณาบทความ ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญและมีผลงานทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง

ทัศนะและข้อคิดเห็นใด ๆ ที่ปรากฏในวารสารนี้เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน ทางกองบรรณาธิการเปิดเสรีในความคิด และไม่ถือว่าเป็นความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

บทบรรณาธิการ

ปีที่ 20 ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม 2567

วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต เป็นวารสารวิชาการที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน โดยได้ดำเนินการรวบรวมบทความวิจัยและบทความวิชาการที่มีคุณภาพผ่านการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ รวมทั้งบทความวิจารณ์หนังสือที่มีสาระน่าสนใจอย่างต่อเนื่อง ในฉบับนี้เป็นฉบับปีที่ 20 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนกันยายน-ธันวาคม 2567 ในวารสารฉบับนี้ได้มีการนำเสนอบทความวิจัยที่โดดเด่นซึ่งได้แสดงถึงความสำคัญและความหลากหลายของวิชาการด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ผู้อ่านจะได้พบกับบทความวิจัยที่ครอบคลุมทั้งความรู้เชิงแนวคิดทฤษฎีและระเบียบวิธีวิจัย รวมทั้งข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยนำไปสู่การพัฒนาศาสตร์ต่างๆและนโยบายทางสังคมที่เป็นประโยชน์ในปัจจุบันและอนาคต อาทิบทความวิจัยด้านการศึกษารองรับการศึกษาระดับปริญญาโท ความคาดหวัง และความต้องการจำเป็นของการนิเทศการสอนครูปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องปรับปรุงเร่งด่วน การพัฒนารูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ MCCAD Model ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 นอกจากนั้นยังมีบทความวิจัยในเรื่องการบริหารธุรกิจ เช่น จุดแข็ง และจุดอ่อนของประเทศไทย ในการเป็นฐานการลงทุนธุรกิจดูแลผู้สูงอายุซึ่งโฮมของนักลงทุนเอกชนญี่ปุ่น บทความวิจัยด้านเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับและการเรียนรู้เทคโนโลยีของบุคลากรในยุคดิจิทัล: กรณีศึกษาสำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทาน และเรื่องผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิดโดยใช้เทคโนโลยีผ่านไอแพด เพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ลำดับและอนุกรม ของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนมัธยมวัดเบญจมบพิตร กรุงเทพมหานคร รวมทั้งบทความวิจัยที่สะท้อนปัญหาสังคมในยุคปัจจุบัน เช่น การป้องกันการตกเป็นเหยื่อที่ถูกฉ้อโกงจากการซื้อสินค้าออนไลน์ของวัยรุ่นไทย: กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร นอกจากนั้นยังมีบทความวิชาการที่น่าสนใจในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนาและกฎหมายในสังคมไทยตั้งแต่ก่อนสมัยอยุธยา พ.ศ. 2475 รวมทั้งบทความวิจารณ์หนังสือในเรื่อง ครูวิเศษสอนเด็กพิเศษความรู้พื้นฐานการศึกษาพิเศษโดย ดร.มลิวัลย์ ธรรมแสง ซึ่งได้ให้ข้อมูลด้านการศึกษาพิเศษที่น่าสนใจเป็นอย่างมาก

กองบรรณาธิการ ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้กรุณาอนุเคราะห์พิจารณาคุณภาพบทความ และผู้เขียนบทความทุกท่านที่ได้ส่งบทความที่เป็นประโยชน์ตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้ หากท่านมีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อวารสารส่งมาได้ทั้งทางกองบรรณาธิการ เบอร์โทรศัพท์ 02-2417151-5 ต่อ 4135 โทรสาร 02-2433408 อีเมล gradjournal@dusit.ac.th ทาง Facebook: <https://www.facebook.com/Grad.Journal.SDU> ทางเว็บไซต์ Website: <https://so19.tcithaijo.org/index.php/SDUGSAJ/index> ทางกองบรรณาธิการจะนำไปพิจารณาปรับปรุงวารสารให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านให้มากยิ่งขึ้นต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาภาศิริ สุวรรณานนท์
บรรณาธิการ

สารบัญ

หน้า

บทความวิจัย

การศึกษาสภาพปัจจุบัน ความคาดหวัง และความต้องการจำเป็นของการนิเทศการสอนครูปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องปรับปรุงเร่งด่วน	1
---	---

จุฑารัตน์ ปัญญาทิพย์รวดี บุณยธิดา บุญภักดิ์ และปัญญา อัครพุทธพงศ์

การพัฒนารูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ MCCAD Model ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	13
---	----

ก้องเกียรติ ขอบเวศน์

รูปแบบการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนโอท็อปนวัตวิถีด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์: กรณีศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี	27
---	----

เบญจวรรณ เจริญกลีกร วิจิตรรา ศรีสอน และลัคนฐาน ชยนนท์

ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิดโดยใช้เทคโนโลยีผ่านไอแพด เพื่อเสริมสร้างความคิด สร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ลำดับและอนุกรม ของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนมัธยม วัดเบญจมบพิตร กรุงเทพมหานคร	45
---	----

อัลธิการ์ตัน พิกุลศรี และชนิสรา เมธภัทรศิริ

ปัจจัยสังคมกำหนดสุขภาพ : กรณีศึกษา ผลกระทบจากฝุ่นละอองขนาดไม่เกิน 2.5 ไมครอน ที่มีต่อ ภาวะสุขภาพของประชาชนในกรุงเทพมหานคร	61
--	----

มิตตา บุญเลิศ และวนิพพล มหาอาชา

จุดแข็งและจุดอ่อนของประเทศไทยในการเป็นฐานการลงทุนธุรกิจดูแลผู้สูงอายุเนอส์ซิงโฮม ของนักลงทุนเอกชนญี่ปุ่น	77
---	----

ดาวราย ลิมสายหัว

การศึกษาลักษณะทางสัณฐานวิทยาของสารไฮโดรควิโนนในผลิตภัณฑ์ครีมผิวขาวด้วยเทคนิคไมโคร คริสตัลไลน์	93
--	----

จิราพร พึ่งประชา และธิดิ มหาเจริญ

การป้องกันการตกเป็นเหยื่อที่ถูกฉ้อโกงจากการซื้อสินค้าออนไลน์ของวัยรุ่นไทย: กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร	107
---	-----

วงศ์วรัญ ชูสงค์ สุณีย์ กัลยาจิตร์ และศุภกร ปุณญฤทธิ์

พฤติกรรมสุขภาพ (3 อ.) ของอาจารย์วิทยาลัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น	123
--	-----

นวรรตน์ พระเทพ อันธิมา สายบุญศรี ขนิษฐา วงศ์ศรีเมือง พิมสุรีย์ อัครวินโกวิท และอาทิตย์ บัวผัน

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับและการเรียนรู้เทคโนโลยีของบุคลากรในยุคดิจิทัล: กรณีศึกษา สำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทาน จิรัตติกาล สุขสิงห์ สิบปีณรงค์ กาญจนวงศ์ไพศาล และภุรี จิตลดาพร	137
บทความวิชาการ ความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนาและกฎหมายในสังคมไทย ตั้งแต่ก่อนสมัยอยุธยา-พ. ศ. 2475 ยอดชาย ชูติกาโม	151
บทความวิจารณ์หนังสือ ครูพิเศษสอนเด็กพิเศษ ความรู้พื้นฐานการศึกษาพิเศษ มลิวัลย์ ธรรมแสง	167
นโยบายและการดำเนินงานจัดพิมพ์วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต	169

การศึกษาสภาพปัจจุบัน ความคาดหวัง และความต้องการจำเป็นของการนิเทศการสอนครูปฐมวัย
ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องปรับปรุงเร่งด่วน

A Study of Needs for Instructional Supervision of Early Childhood Teachers in
Child Development Centers with Urgent Improvement Need
Under the Local Administrative Organization

จุฑารัตน์ ปัญญาทิพย์รวิดี* บุนตริกา บุลภักดี และปัญญา อัครพุทธิพงษ์
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Jutharat Punyatiprawadee* Buntarika Bulpakdi and Panya Akkaraputtapong
Faculty of Education, Chulalongkorn University

Received: October 6, 2023

Revised: December 19, 2023

Accepted: December 21, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ความคาดหวัง และความต้องการจำเป็นของการนิเทศการสอนของครูปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่าง คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กฯ จำนวน 169 ศูนย์ วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประมาณค่าที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป วิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัจจุบันในการนิเทศการสอนของครูปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กฯ ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่า ด้านที่มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด คือ ด้านการจัดประสบการณ์ รองลงมา คือ ด้านการจัดสภาพแวดล้อมสื่อ และแหล่งเรียนรู้ และด้านการประเมินพัฒนาการ ตามลำดับ ความคาดหวังในการนิเทศการสอนของครูปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กฯ ในภาพรวมมีความคาดหวังอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีความคาดหวังมากที่สุด คือ ด้านการจัดประสบการณ์ และด้านจัดสภาพแวดล้อม สื่อ และแหล่งเรียนรู้ รองลงมา คือ ด้านการประเมินพัฒนาการ และด้านการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ ตามลำดับ นอกจากนี้ ประเด็นการนิเทศการสอนที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ ด้านการประเมินพัฒนาการ รองลงมา คือ ด้านจัดสภาพแวดล้อมสื่อ และด้านการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ ตามลำดับ

คำสำคัญ: สภาพปัจจุบัน ความคาดหวัง การนิเทศการสอน ครูปฐมวัย

Abstract

The purpose of this study was to study the current situation, expectations, and analyze the needs for instructional supervision of early childhood teachers in child development centers under the local government organization. The survey research was employed and the sample consisted of 169 child development centers obtained via stratified random sampling. The instrument used for data collection was a questionnaire using a rating scale with an IOC value greater than 0.50. The data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, and modified priority needs index. It was found that the overall instructional supervision practice of early childhood teachers in the child development center was at the high level. When considering each aspect, it was found that the aspect practiced at the highest level was experience management, followed by environment, media and learning resources management, and development assessment, respectively. The overall expectation of instructional supervision was at the highest level. The most expected aspects were experience management and environment, media and learning resources management, followed by development assessment as well as experience plan preparation, respectively. Regarding the modified priority needs index, the development assessment was the most needed supervision aspect, followed by environment, media and learning resource management and experience plan preparations, respectively.

Keywords: Current Situation, Expectations, Teaching Supervision, Early Childhood Teachers

บทนำ

เด็กปฐมวัย คือ เด็กที่มีช่วงวัยตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 6 ปีบริบูรณ์ ซึ่งเป็นวัยแห่งการเริ่มต้นเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า โดยต้องอาศัยการอบรม เลี้ยงดู และส่งเสริมพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาที่เหมาะสมกับวัย เพื่อปูพื้นฐานให้เด็กในช่วงวัยดังกล่าวเติบโตเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติต่อไป การพัฒนาเด็กปฐมวัยจะมีรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างไปจากการเรียนการสอนในระดับชั้นอื่น ๆ กล่าวคือ ครูปฐมวัย และผู้เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยจะต้องบูรณาการกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัย โดยไม่เจาะจง หรือเน้นไปที่เนื้อหาวิชาใดวิชาหนึ่ง (วรรณิษา หาคูณ และคณะ 2563) ทั้งนี้ หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนของประเทศไทยให้ความสำคัญกับการศึกษาปฐมวัย เพื่อเตรียมความพร้อมเด็กปฐมวัย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ทั้งด้านทักษะพื้นฐานการเรียนรู้ต่าง ๆ และทักษะการใช้ชีวิตผ่านการอบรมเลี้ยงดู และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติ และพัฒนาการตามวัยของเด็กแต่ละคนให้เต็มศักยภาพ ภายใต้บริบทสังคม และวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กปฐมวัยพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2560)

ปัจจุบันประเทศไทยได้กำหนดให้เป็นสิทธิของประชาชนในการได้รับการศึกษาปฐมวัย ที่มีคุณภาพภายใต้รัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ. 2560 และกำหนดให้มีการศึกษาภาคบังคับจำนวนเก้าปี โดยให้เด็กที่มีอายุย่างเข้าปีที่ 7 เข้าเรียนระดับประถมศึกษา 6 ปี และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, 2542) ซึ่งการจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นส่วนหนึ่งของการเตรียมความพร้อมเด็กปฐมวัยให้มีพัฒนาการ และทักษะที่เหมาะสม เพื่อเข้าสู่การเรียนในระดับประถมศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพ ซึ่งทักษะหลักที่จำเป็นสำหรับเด็กปฐมวัยที่จะเข้าสู่ระดับประถมศึกษา ประกอบไปด้วยพัฒนาการของกล้ามเนื้อใหญ่ (Gross Motor) พัฒนาการของกล้ามเนื้อเล็ก (Fine Motor) พัฒนาการด้านสังคมและอารมณ์ (Social and Emotional Skill) และ

พัฒนาการด้านภาษาและสติปัญญา (Language and Cognitive Skill) (สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน, 2561) ทั้งนี้ งานวิจัยในต่างประเทศแสดงให้เห็นว่าระดับทักษะของเด็กในช่วงวัยหนึ่งจะส่งผลต่อการเรียนรู้ของเด็กเมื่อเรียนอยู่ในระดับชั้นที่สูงขึ้น (Duncan et al., 2007) และพัฒนาการด้านร่างกาย ด้านภาษา และสติปัญญา รวมถึงด้านอารมณ์ และสังคมของเด็กในช่วงปฐมวัยล้วนมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ ด้านการอ่าน (Reading) การเขียน (Writing) และคณิตศาสตร์ (Mathematics) เมื่ออยู่ในระดับประถมศึกษา (Davies et al., 2016) ดังนั้น การเตรียมความพร้อมให้กับเด็กปฐมวัยผ่านการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ของครูปฐมวัย หรือผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัย จึงมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัย เพื่อปูพื้นฐานทักษะที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ในระดับชั้นประถมศึกษา

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำแนกการจัดการศึกษาปฐมวัยออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) สถานศึกษาในระบบที่อยู่ในรูปแบบของโรงเรียน และ 2) สถานศึกษานอกระบบและศึกษาตามอัธยาศัยที่อยู่ในรูปแบบของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจะจัดการศึกษาปฐมวัยให้แก่เด็กช่วงอายุ 2-6 ปี (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2559) ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2560) จากการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสามปีงบประมาณ พ.ศ. 2557-2558 ซึ่งเป็นการประเมินคุณภาพภายนอกครั้งแรกของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่เข้ารับการประเมิน จำนวน 19,480 ศูนย์ พบว่า มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ได้รับผลการประเมินคุณภาพในระดับต้องปรับปรุงเร่งด่วน จำนวน 304 ศูนย์ กระจายอยู่ในพื้นที่ 61 จังหวัด โดยมีประเด็นที่ต้องปรับปรุงเร่งด่วน คือ ด้านคุณภาพของครูในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ และเน้นเด็กเป็นสำคัญ และด้านประสิทธิภาพของการบริหารจัดการ และการพัฒนาสถานศึกษา (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2560) ผลการประเมินดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของธเนศพล อินทร์จันทร์ (2562) ที่พบว่า ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการพัฒนาครูปฐมวัยให้มีความรู้ความสามารถในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กตามช่วงวัย นอกจากนี้ รายงานผลการติดตามการดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ 2562 ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563) ยังระบุว่า ครูปฐมวัยในประเทศไทยยังขาดทักษะ ความรู้ และประสบการณ์ในการจัดพื้นที่/มุมประสบการณ์การเรียนรู้ และการเล่นที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าครูปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยังขาดทักษะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัย และควรได้รับการพัฒนาในด้านดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยได้อย่างเต็มศักยภาพ

แนวทางหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาศักยภาพการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของครูปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ คือ การนิเทศการสอน ซึ่งในบริบทของครูปฐมวัยอาจเรียกว่าการนิเทศการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เนื่องจากการนิเทศการสอนเป็นวิธีการหนึ่งในการช่วยเหลือสนับสนุนให้ครูสามารถพัฒนา และปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของตนให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล เพื่อให้เกิดพัฒนาการด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน (วัชรฯ เล่าเรียนดี, 2556) นอกจากนี้ การนิเทศการสอนยังเป็นส่วนหนึ่งในการปฏิบัติงานร่วมกันของผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาทุกคนในโรงเรียนช่วยเหลือครูให้ประสบความสำเร็จด้านการสอน เพื่อให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (จุไรรัตน์ สุดรุ่ง, 2559) ทั้งนี้ Caruso & Fawcett (2007) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการนิเทศในบริบทของการจัดการศึกษาปฐมวัยไว้ว่าการนิเทศมีเป้าหมายหลักอยู่ที่การช่วยเหลือครูให้มีความมั่นใจ สามารถควบคุม และรับผิดชอบต่อการสอน และการพัฒนาวิชาชีพของตนเองได้ การดำเนินการนิเทศการสอนที่มีคุณภาพจะช่วยให้ครูปฐมวัยมีศักยภาพ และประสิทธิภาพต่อพัฒนาการที่ดีขึ้นต่อเด็กปฐมวัย ดังนั้น การนิเทศการสอนจึงเป็นกระบวนการหนึ่งที่สามารถยกระดับคุณภาพการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของครูปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้

จากข้อมูลที่กำลังมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงศึกษาความต้องการจำเป็นของนิเทศการสอนครูปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับผลการประเมินปรับปรุงอย่างเร่งด่วน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องในฐานะผู้นิเทศ และครูปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกลุ่มดังกล่าวในการส่งเสริม และพัฒนาการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์

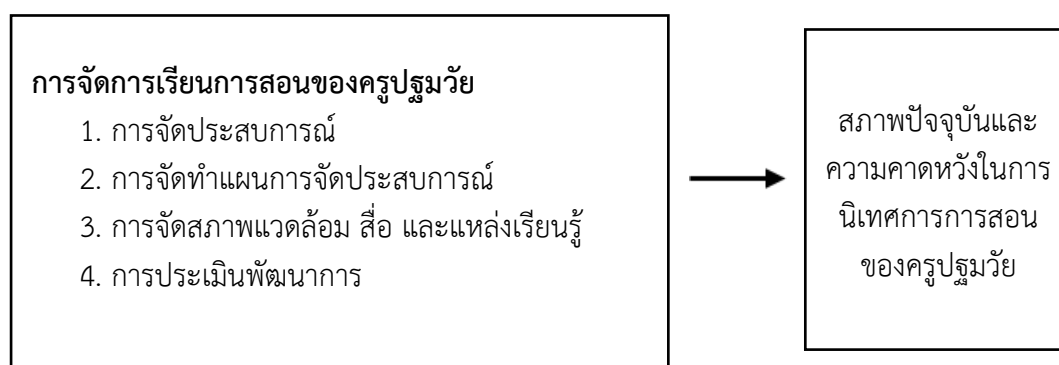
1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และความคาดหวังในการนิเทศการสอนของครูปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับผลการประเมินคุณภาพภายนอกในระดับที่ต้องปรับปรุงเร่งด่วน
2. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของการนิเทศการสอนครูปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับผลการประเมินคุณภาพภายนอกในระดับที่ต้องปรับปรุงเร่งด่วน

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิด

ทฤษฎีการนำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ไปสู่การจัดการเรียนการสอนปฐมวัยในสถานศึกษา จากการศึกษาคู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2561) ได้เสนอกระบวนการจัดการเรียนการสอนปฐมวัยในสถานศึกษาไว้ ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ภายใต้บริบท และสภาพความต้องการของชุมชน โดยความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อให้หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยมีความเหมาะสมเป็นไปได้ และนำไปสู่การปฏิบัติในการจัดประสบการณ์ในห้องเรียนอย่างมีคุณภาพโดยสถานศึกษา หรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยสามารถออกแบบการจัดประสบการณ์ได้หลากหลายตามแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัย 2) การจัดประสบการณ์เป็นการจัดกิจกรรมในลักษณะบูรณาการผ่านการเล่นด้วยการลงมือปฏิบัติจริงโดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงอย่างหลากหลายเกิดการเรียนรู้ ได้รับการพัฒนาครบทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา ซึ่งการจัดประสบการณ์จะต้องครอบคลุมประสบการณ์สำคัญ และสาระที่ควรเรียนรู้ที่กำหนดในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 และควรยืดหยุ่นให้มีสาระที่ควรเรียนรู้ที่เด็กสนใจ และสาระที่ควรเรียนรู้ที่ผู้สอนกำหนด การกำหนดกิจกรรมให้เด็กในแต่ละวันไม่จัดเป็นรายวิชา ผู้สอนสามารถประยุกต์แนวคิด นวัตกรรมจัดการศึกษาปฐมวัยต่าง ๆ มาใช้ในการจัดประสบการณ์โดยยึดเด็กเป็นสำคัญ และให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง 3) การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดกิจกรรม และประสบการณ์ให้แก่เด็กช่วยให้ผู้สอนสามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กได้อย่างราบรื่น และมีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลให้เด็กปฐมวัยเกิดแนวคิด ทักษะ ความสามารถ คุณลักษณะ ค่านิยม และความเข้าใจอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการ 4) การจัดสภาพแวดล้อม สื่อ และแหล่งเรียนรู้ การจัดสภาพแวดล้อม คือ การจัดพื้นที่ทั้งภายในห้องเรียน และภายนอกห้องเรียนให้เอื้อต่อการทำกิจกรรม และการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย เนื่องจากเด็กปฐมวัยเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 โดยลงมือปฏิบัติกิจกรรมค้นคว้า ทดลอง ดังนั้นสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเด็ก สื่อ คือ วัสดุอุปกรณ์ที่เอื้อให้เด็กปฐมวัยเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้าเป็นตัวกลางในการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา และเป็นสิ่งเร้าที่ทำให้เด็กเกิดความสนุกสนานในการเรียนรู้ โดยสื่อจะทำหน้าที่เชื่อมสานข้อความรู้ที่ครูต้องการให้เด็กเรียนไปเป็นข้อความรู้ให้เกิดขึ้นกับตัวเด็ก และแหล่งเรียนรู้ คือ สถานที่ที่รวมขององค์ความรู้อันหลากหลาย เพื่อให้เด็กปฐมวัยเกิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงตามความสนใจของตนเอง ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน และแหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียน ทั้งที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต รวมถึงสถานที่ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้น แหล่งการเรียนรู้จะกระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข สนุกสนาน และเกิดความใฝ่รู้ และ 5) การประเมินพัฒนาการเป็นการประเมินพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็กถือเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันเป็นความรับผิดชอบของครูปฐมวัยที่ต้องดำเนินการต่อเนื่อง วิธีการประเมินที่

เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย ได้แก่ การสังเกต การบันทึกพฤติกรรม การสนทนา หรือสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลจากผลงานเด็ก และสรุปผลการประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลว่าเด็กบรรลุตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตัวบ่งชี้ และสภาพที่พึงประสงค์

ดังนั้น งานวิจัยนี้ศึกษาศึกษาสภาพปัจจุบัน ความคาดหวัง และนำมาวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของการนิเทศการสอนของครูปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยอาศัยแนวคิดการจัดการเรียนการสอนตามกรอบแนวคิดการนำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ไปสู่การปฏิบัติของ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2561) โดยพิจารณาเฉพาะด้านที่ครูปฐมวัยมีบทบาทหน้าที่โดยตรงเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของครูปฐมวัย ดังนี้

ภาพที่ 1: กรอบแนวคิดการวิจัย
(ที่มา: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2561)

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้ได้ใช้ทฤษฎีกรอบแนวคิดการนำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ไปสู่การปฏิบัติของสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2561)

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับผลการประเมินคุณภาพภายนอกในระดับต้องปรับปรุงเร่งด่วนจำนวน 304 ศูนย์ (กองส่งเสริมและพัฒนากิจการศึกษาท้องถิ่น, 2560) และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 169 ศูนย์ โดยใช้การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางกำหนดขนาดตัวอย่างของ Krejcie & Morgan (1970) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยยอมรับให้เกิดความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างได้ 5% และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยจำแนกตามสังกัดของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สังกัดเทศบาล จำนวน 28 ศูนย์ และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 141 ศูนย์ รวม 169 ศูนย์ โดยผู้ให้ข้อมูลของแต่ละศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก คือ หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 1 คน และครูปฐมวัย จำนวน 1 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 338 คน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยนี้ใช้เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม จำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะข้อคำถามเป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน และความคาดหวังในการนิเทศการสอนตามกรอบแนวคิดการวิจัยมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาเพื่อพิจารณาหาดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยข้อคำถามมีค่า IOC ทุกข้อคำถามได้ 1.00 สามารถนำไปเก็บข้อมูลได้

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

- ผู้วิจัยติดต่อทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจากสาขานิเทศการศึกษา และพัฒนาหลักสูตร คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์จากศูนย์พัฒนาเด็กเล็กฯ กลุ่มตัวอย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูล

- ผู้วิจัยส่งแบบสอบถาม จำนวน 338 ฉบับ ให้กับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กฯ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 169 ศูนย์ ซึ่งสามารถตอบแบบสอบถามได้สองช่องทาง คือ แบบสอบถามฉบับจริง หรือแบบสอบถามออนไลน์ผ่านทางคิวอาร์โค้ดของ Google Form ตามระยะเวลาที่กำหนด

- ผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามคืนจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็กฯ โดยได้รับคำตอบกลับคืนมาจำนวน 313 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 98.42 และมีแบบสอบถามที่สามารถใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล จำนวน 258 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 76.33

5. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการหาค่าแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบัน หรือความคาดหวังในการนิเทศการสอนของครูปฐมวัย โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และแปลความหมายค่าเฉลี่ยตามช่วงคะแนน (บุญชม ศรีสะอาด, 2554) และวิเคราะห์การจัดลำดับความสำคัญของการต้องการจำเป็น โดยใช้วิธีการหาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (Modified Priority Needs Index: PNI_{modified}) ของสุวิมล ร่วงวานิช (2562)

โดยค่า PNI_{modified} ของแต่ละประเด็นที่มีค่ามากกว่าค่า PNI_{modified} ของภาพรวม ถือว่าเป็นค่าที่แสดงให้เห็นถึงความต้องการจำเป็นในการปฏิบัติในอนาคต และต้องได้รับความสนใจในการพัฒนามากกว่าประเด็นที่มีค่า PNI_{modified} น้อยกว่า

ผลการศึกษา

ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน และความคาดหวังในการนิเทศการสอนของครูปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ความคาดหวัง และความต้องการจำเป็นในการนิเทศการสอนของครูปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ด้าน/ประเด็น	สภาพปัจจุบัน			ความต้องการจำเป็น			ความต้องการจำเป็น	
	$\bar{x}$	SD	แปลผล	$\bar{x}$	SD	แปลผล	PNI	อันดับ
1. ด้านการจัดประสบการณ์	4.19	0.73	มาก	4.57	0.54	มากที่สุด	0.091	4
การประยุกต์ใช้นวัตกรรมที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กได้อย่างเหมาะสม	4.03	0.66	มาก	4.53	0.57	มากที่สุด	5.864	1

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ด้าน/ประเด็น	สภาพปัจจุบัน			ความต้องการจำเป็น			ความต้องการจำเป็น	
	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล	PNI	อันดับ
2. ด้านการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์	4.05	0.68	มาก	4.52	0.59	มากที่สุด	0.116	3
การเขียนแผนการจัดประสบการณ์ที่สามารถนำไปใช้ได้จริง โดยกำหนดวิธีการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้เป็นขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนจบ	4.01	0.67	มาก	4.51	0.58	มากที่สุด	6.210	1
3. ด้านจัดสภาพแวดล้อม สื่อ และแหล่งเรียนรู้	4.09	0.70	มาก	4.57	0.58	มากที่สุด	0.117	2
การเปิดโอกาสให้เด็กได้มีโอกาสได้เล่นสื่อของเล่นที่ทำมาจากวัสดุธรรมชาติหรือวัสดุสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน	4.09	0.64	มาก	4.60	0.59	มากที่สุด	6.188	1
4. ด้านการประเมินพัฒนาการ	4.08	0.70	มาก	4.56	0.62	มากที่สุด	0.118	1
การประเมินพัฒนาการเด็กโดยวิธีการสังเกตพฤติกรรมหรือสนทนากับเด็กอย่างสม่ำเสมอ เพื่อวิเคราะห์และสรุปผลการประเมิน	4.06	0.69	มาก	4.57	0.6	มากที่สุด	3.762	1
รวม	4.17	0.70	มาก	4.55	0.59	มากที่สุด		

*หมายเหตุ : ประเด็นย่อยของแต่ละด้าน คือ ประเด็นย่อยที่มีค่าดัชนีจัดเรียงลำดับความสำคัญความต้องการจำเป็น (Modified Priority Needs Index: PNI_{modified}) ค่าสูงสุดเท่านั้น

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันในการนิเทศการสอนของครูปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ ด้านการจัดประสบการณ์ รองลงมา คือ ด้านจัดสภาพแวดล้อม สื่อ และแหล่งเรียนรู้ และด้านการประเมินพัฒนาการ ตามลำดับ ซึ่งเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของประเด็นย่อยด้านการจัดประสบการณ์ที่มีการปฏิบัติมาก 3 อันดับแรก พบว่า ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็กครบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$) รองลงมา คือ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในลักษณะบูรณาการผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ให้เด็กเรียนรู้โดยไม่จัดเป็นรายวิชา ($\bar{X} = 4.23$) และการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงจากการลงมือปฏิบัติผ่านการใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า ($\bar{X} = 4.20$) ตามลำดับ ความคาดหวังในการนิเทศการสอนของครูปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาพรวมมีความคาดหวังอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีความคาดหวังมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ ด้านจัดสภาพแวดล้อม สื่อ และแหล่งเรียนรู้ รองลงมา คือ ด้านการจัดประสบการณ์ และด้านการประเมินพัฒนาการตามลำดับ ซึ่งเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของประเด็นย่อยด้านจัดสภาพแวดล้อม สื่อ และแหล่งเรียนรู้ที่มีความคาดหวังมากที่สุด 3 อันดับแรก พบว่า ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน และนอกห้องเรียนที่มีสะอาด ปลอดภัย และเอื้อต่อการทำกิจกรรมสำหรับเด็กอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$) รองลงมา คือ การเปิดโอกาสให้เด็กได้มีโอกาสได้เล่นสื่อของเล่นที่ทำมาจากวัสดุธรรมชาติ หรือวัสดุสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ($\bar{X} = 4.60$) และใช้ทั้งสื่อที่พัฒนาขึ้นเอง สื่อสำเร็จรูป และ

แหล่งเรียนรู้ภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้าตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ($\bar{x} = 4.57$) ตามลำดับ

ผลการทดสอบค่าดัชนีจัดเรียงลำดับความสำคัญความต้องการจำเป็น (Modified Priority Needs Index: PNI_{modified}) รายด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด 3 อันดับแรก พบว่า ด้านการประเมินพัฒนาการ มีค่า PNI_{modified} สูงสุด รองลงมา คือ ด้านจัดสภาพแวดล้อม สื่อ และแหล่งเรียนรู้ และด้านการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ ตามลำดับ ซึ่งเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของประเด็นย่อยด้านการประเมินพัฒนาการที่มีความต้องการ สูงสุด 3 อันดับแรก พบว่า การประเมินพัฒนาการเด็กโดยวิธีการสังเกตพฤติกรรม หรือสนทนากับเด็กอย่างสม่ำเสมอ เพื่อวิเคราะห์ และสรุปผลการประเมิน มีความต้องการสูงสุด (PNI_{modified} = 3.762) รองลงมา คือ การประเมินพัฒนาการด้วยวิธีที่หลากหลาย เช่น การสังเกต สนทนา สัมภาษณ์ และการเก็บผลงานของเด็ก เป็นต้น (PNI_{modified} = 3.545) และการนำผลข้อมูลที่ได้จากการประเมินพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ของเด็กมาสรุป เพื่อวิเคราะห์พัฒนาการของเด็กเป็นรายบุคคล (PNI_{modified} = 3.545) ตามลำดับ

อภิปรายผล

ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัจจุบันในการนิเทศการสอนของครูปฐมวัย ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก พบว่า ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็กครบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา เนื่องจากในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยได้มีการกำหนด การจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้ครอบคลุมทุกด้าน สอดคล้องกับ วรณิษา หาคูณ และคณะ (2563) กล่าวว่าไว้ว่าการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย มีหลายทางเลือก หลายแนวทาง และหลากหลาย นวัตกรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของเด็ก เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาจากการมีประสบการณ์ตรง จากการเล่น และทำกิจกรรมจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำหน้าที่ดูแล และพัฒนาเด็กทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา

ผลการวิจัย พบว่า ความคาดหวังในการนิเทศการสอนของครูปฐมวัย ในภาพรวมมีความคาดหวังอยู่ในระดับมากที่สุด พบว่า ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน และนอกห้องเรียนที่มีสะอาด ปลอดภัย และเอื้อต่อการทำกิจกรรมสำหรับเด็ก เนื่องจากจะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกรอบอุ่น มั่นใจ ปลอดภัย และมีความสุขที่จะได้เรียนรู้ สอดคล้องกับ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2561) ระบุไว้ว่า การจัดสภาพแวดล้อม เพื่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยโดยพิจารณาถึงความปลอดภัย ความสะอาด เป้าหมายการพัฒนาเด็ก เด็กเกิดความรู้สึกรอบอุ่น มั่นใจ และมีความสุข อีกทั้งเพื่อให้เกิดบรรยากาศที่ดีในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งจะเกิดความสะอาด ปลอดภัย ราบรื่น จากการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูจัดขึ้น

ผลการวิจัย พบว่า การนิเทศการจัดการเรียนการสอนของครูปฐมวัย ได้แก่ การประเมินพัฒนาการด้านการจัดสภาพแวดล้อม สื่อ และแหล่งเรียนรู้ และด้านการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ มีค่า PNI_{modified} สูงใกล้เคียงกัน ผู้วิจัย จึงขออภิปรายผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทั้ง 3 ด้าน ดังนี้

1. การนิเทศการสอนด้านการประเมินพัฒนาการครูปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กฯ ประเด็นที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ การประเมินพัฒนาการเด็กโดยวิธีการสังเกตพฤติกรรม หรือสนทนากับเด็กอย่างสม่ำเสมอ เพื่อวิเคราะห์และสรุปผลการประเมิน (PNI_{modified} = 3.762) แสดงให้เห็นว่าครูมีความคาดหวังในเรื่องดังกล่าวสูงแต่มีการปฏิบัติต่ำ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะครูตระหนักถึงความสำคัญของวิธีการประเมินพัฒนาการแบบดังกล่าว เพื่อให้ตนเองสามารถวิเคราะห์พัฒนาการของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้อง สมคิด พรหมจูน (2557) ที่กล่าวว่า การใช้แบบสังเกตพฤติกรรมนับว่าเป็นการประเมินพัฒนาการของเด็ก โดยตรงเพื่อทำให้ครูทราบพัฒนาการของเด็กปฐมวัย และสามารถประเมินพัฒนาการของเด็กได้อย่างเหมาะสมกับวัย แต่เนื่องจากครูปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กฯ อาจมีภาระงานอื่นเป็นจำนวนมากที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโดยตรง เช่น งานพัสดุ งานการเงิน การฝึกซ้อมเด็กบางกลุ่ม เพื่อส่งเด็กเข้าประกวดในเวทีต่าง ๆ เป็นต้น จึงทำให้ครูไม่มีเวลาเพียงพอในการสังเกตพฤติกรรม ในการประเมิน

พัฒนาการเด็กอย่างสม่ำเสมอ และทั่วถึง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพชีวิตเยาวชน (2557) ที่พบว่า ครูไทยต้องใช้เวลากับกิจกรรมภายนอกชั้นเรียนที่ไม่ใช่การจัดการเรียนการสอนในวันธรรมดา ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ส่งผลเสียต่อการจัดการเรียนการสอนของครูในด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับเด็ก ทั้งนี้ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2560) ได้ระบุเพิ่มเติมว่า การประเมินพัฒนาการถือเป็นกระบวนการต่อเนื่อง และควรจัดให้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติที่จัดให้เด็กในแต่ละวัน ซึ่งข้อมูลจากการประเมินพัฒนาการสามารถนำมาใช้ในการพิจารณาปรับปรุงวางแผนการจัดกิจกรรม และส่งเสริมให้เด็กแต่ละคนได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการขาดการประเมินที่มีประสิทธิภาพจึงทำให้ประสิทธิภาพของการสรุปผลการประเมินพัฒนาการของเด็กแต่ละครั้งอาจมีความคลาดเคลื่อนไม่สอดคล้องกับสภาพจริงของเด็กได้

2. การนิเทศการสอนด้านจัดสภาพแวดล้อม สื่อ และแหล่งเรียนรู้ของครูปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กฯ ประเด็นที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ การเปิดโอกาสให้เด็กได้มีโอกาสได้เล่นสื่อของเล่นที่ทำมาจากวัสดุธรรมชาติ หรือวัสดุสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ($PNI_{modified} = 6.188$) แสดงให้เห็นว่าครูมีความคาดหวังในเรื่องดังกล่าวสูงแต่มีการปฏิบัติต่ำ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะครูให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ของเด็กผ่านการเล่น โดยการใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าในการลงมือปฏิบัติจากสื่อสิ่งของที่มีอยู่จริงใกล้ตัว เช่น สื่อของเล่นจากวัสดุท้องถิ่น วัสดุธรรมชาติ หรือมาจากเศษวัสดุเหลือใช้สิ่งของที่มีอยู่รอบตัวในชีวิตประจำวัน และการจัดประสบการณ์โดยใช้สื่อ และของเล่นจะทำให้เด็กได้เรียนรู้ที่สร้างความสุขด้วยตนเอง การเล่นที่มีความหมายต้องทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ เมื่อเด็กนำประสบการณ์เดิมมาเชื่อมโยงกับประสบการณ์ใหม่ผ่านการลงมือปฏิบัติ (สุภาวดี ชาญเมธี, 2561) อย่างไรก็ตามศูนย์พัฒนาเด็กเล็กฯ อาจไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอสำหรับการจัดซื้อจัดหาสื่อการเรียนการสอน จึงทำให้ครูประสบปัญหาเรื่องสื่อ วัสดุอุปกรณ์สำหรับการเรียนการสอนไม่เพียงพอกับจำนวนเด็ก หรือผู้ที่มิบทบาทในการจัดซื้อไม่มีความรู้เพียงพอในการจัดหาสื่อของเล่นที่ทำมาจากวัสดุธรรมชาติ หรือวัสดุสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อส่งเสริมและพัฒนาเด็กให้เหมาะสมกับวัย ดังที่ ปุริดา ลำถึง (2558) ศึกษาพบว่า ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กฯ ไม่ค่อยมีงบประมาณมาบริหารงาน และกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้ครบทั้ง 4 ด้าน อีกทั้งในการเลือกสื่อก็ไม่ตรงตามความต้องการของครู และขนาดก็ไม่เหมาะสมกับเด็กจึงทำให้สื่อที่ได้มาไม่สามารถถูกนำไปใช้ได้อย่างคุ้มค่า และไม่เกิดประโยชน์ต่อการส่งเสริมพัฒนาเด็กสอดคล้องกับงานของ สำนักงานผู้ตรวจแผ่นดิน (2565) ที่สะท้อนว่าองค์การบริหารส่วนตำบลบางแห่งมีงบประมาณจำนวนจำกัด ทำให้การพัฒนาศูนย์เด็กเล็กต้องขอรับการสนับสนุนจากภาคเอกชนในด้านต่าง ๆ เช่น อาคารสถานที่ แหล่งการเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอน สนามเด็กเล่น ฯลฯ ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่าการขาดงบประมาณในการสนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อม สื่อ และแหล่งเรียนรู้ ภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กฯ หรือผู้จัดหาสื่อไม่มีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย อาจส่งผลให้เด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กฯ ไม่ได้มีโอกาสและไม่มีประสบการณ์ตรงในการเรียนรู้ผ่านการใช้สื่อประเภทต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับวัย

3. การนิเทศการสอนด้านการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ของครูปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กฯ ประเด็นที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ การเขียนแผนการจัดประสบการณ์ที่สามารถนำไปใช้ได้จริง โดยกำหนดวิธีการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้เป็นขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนจบ ($PNI_{modified} = 6.210$) แสดงให้เห็นว่าครูมีความคาดหวังในเรื่องดังกล่าวสูงแต่มีการปฏิบัติต่ำ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะครูให้ความสำคัญกับการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ โดยครูกำหนดเนื้อหาในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ที่สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ แต่ครูอาจจะยังขาดความรู้ความเข้าใจด้านการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่จะนำไปสู่การปฏิบัติได้ถูกต้อง ทั้งนี้ครูผู้ตอบแบบสอบถามงานวิจัยนี้ ร้อยละ 33.33 ไม่ได้จบสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยโดยตรง และร้อยละ 26.36 มีตำแหน่งเป็นผู้ช่วยครูดูแลเด็ก หรือผู้ดูแลเด็ก ซึ่งอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ขาดความเชี่ยวชาญในการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ สำหรับเด็กปฐมวัย นอกจากนี้ หน่วยงานต้นสังกัดอาจไม่ได้ส่งเสริมให้ครูกลุ่มดังกล่าวได้รับการอบรมเพิ่มความรู้ด้านดังกล่าวอย่างเพียงพอ ซึ่งกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2560) ระบุว่า การวางแผนการจัดประสบการณ์ โดยการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ล่วงหน้าสามารถช่วยให้ครูปฐมวัยจัดกิจกรรมในรูปแบบการบูรณาการ

ต่าง ๆ เหมาะสมกับพัฒนาการ และวัยของเด็ก แต่จากผลการวิจัยของ รุ่งทิพย์ ศรีแสนยง (2557) สะท้อนว่าผู้ดูแลเด็ก บางส่วนยังขาดความรู้ ความเข้าใจในด้านการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่สอดคล้องกับสภาพจริง อีกทั้งธิดาวรรณ เกลียวทอง (2556) ยังชี้ให้เห็นว่าผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กฯ บางแห่งขาดโอกาสเรียนรู้ และศึกษาดูงานด้านการศึกษาปฐมวัย ดังนั้น ผู้บังคับบัญชาควรส่งเสริม และสนับสนุนให้ผู้ดูแลเด็กได้มีโอกาสพัฒนาความรู้ความสามารถ ของตนเอง ผ่านการฝึกอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน หรือศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และ ประสบการณ์ของผู้ดูแลเด็กทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ ให้มีประสิทธิภาพ และเกิด ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็ก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

เพื่อยกระดับการจัดการศึกษาปฐมวัยของครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับผล การประเมินคุณภาพภายนอกในระดับที่ต้องปรับปรุงเร่งด่วน ผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และหน่วยงานต้นสังกัด ควรดำเนินการดังนี้

1. ลดภาระงานอื่นนอกเหนือจากการสอนของครู เพราะในแต่ละวันครูเด็กเล็กควรต้องอยู่ดูแล และจัดกิจกรรม ต่าง ๆ ให้แก่เด็ก และสังเกตพฤติกรรมของเด็กแต่ละคน เพื่อทำการประเมินผลพัฒนาการเด็กอย่างมีประสิทธิภาพตามสภาพจริง
2. สนับสนุนงบประมาณสำหรับการจัดหาสื่อประเภทต่าง ๆ สำหรับเด็กปฐมวัยตามบริบทของศูนย์พัฒนา เด็กเล็กฯ โดยให้ครูได้มีโอกาสเลือกสื่อการสอนที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กแต่ละช่วงวัย และให้ครูได้รับการอบรม เชิงปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาครูเรื่องการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ
3. จัดหาผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาปฐมวัยมาเป็นพี่เลี้ยงสำหรับให้คำแนะนำแก่ครูที่ไม่ได้จบทางด้าน การศึกษาปฐมวัย และควรจัดให้ครูได้มีโอกาสศึกษาดูงานในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กฯ อื่นที่ประสบความสำเร็จในด้านการ จัดแผนการจัดประสบการณ์เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาเปรียบเทียบความต้องการการนิเทศการสอนของครูปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กฯ สังกัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับสังกัดอื่น ๆ เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สำนักงาน คณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) เป็นต้น
2. การวิจัยเพื่อนำเสนอแนวทางในการนิเทศการสอนสำหรับครูปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กฯ สังกัดองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการสัมภาษณ์แนวทางในการดำเนินการนิเทศการสอนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กฯ ที่ได้รับผลการ ประเมินคุณภาพภายนอก ในระดับดีมาก

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2559). **มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น ประจำปีงบประมาณ 2559** (พิมพ์ครั้งที่ 1). นนทบุรี: ชุมชนสหกรณ์ การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2560). **คู่มือแนวทางการจัดทำหลักสูตรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดองค์กร ปกครองท้องถิ่น** (พิมพ์ครั้งที่ 1). นนทบุรี: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กองส่งเสริมและพัฒนากิจการการศึกษาท้องถิ่น. (2560). **ประกาศกรมส่งเสริมการปกครอง ท้องถิ่น ผลการประเมิน คุณภาพภายนอกรอบสาม (ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก) สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปีงบประมาณ พ.ศ. 2557-2558 ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) กรณีศูนย์พัฒนา เด็กเล็กที่มีผลการ ประเมินคุณภาพภายนอกในระดับต้องปรับปรุงเร่งด่วน. สืบค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2564 จาก** https://www.dla.go.th/upload/document/type2/2017/10/18939_1_1508485872260.pdf.

- จุไรรัตน์ สุดรุ่ง. (2559). **การนิเทศภายในโรงเรียน** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: แดเน็กซ์ อินเทอร์เน็ตคอร์ปอเรชั่น.
- ธเนศพล อินทร์จันทร์. (2562). แนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ พ.ศ. 2562. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, 4(2), 127-135.
- จิตาวรรณ เกลียวทอง. (2556). **ปัจจัยที่สัมพันธ์กับขวัญของผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดศรีสะเกษ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). **การวิจัยเบื้องต้น** (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ปรีดา ลำถึง. (2558). **การศึกษาสภาพปัญหา และแนวทางการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก. หน้า 1. สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2564 จาก https://www.bic.moe.go.th/images/stories/5Porobor._2542pdf.pdf.
- รุ่งทิพย์ ศรีแสนยง. (2557). **การพัฒนาครูผู้ดูแลเด็กด้านการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลหลักเหลี่ยม อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์**. **วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม**, 4(1), 110-118.
- วัชรรา เล่าเรียนดี. (2556). **ศาสตร์การนิเทศการสอนและการโค้ช การพัฒนาวิชาชีพ: ทฤษฎี กลยุทธ์สู่การปฏิบัติ** (พิมพ์ครั้งที่ 12). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปกร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.
- วรรณิษา หาคูณ จิตรา ชนะกุล และเยาวนุช ทานาม. (2563). **การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย** (พิมพ์ครั้งที่ 1). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สมคิด พรหมจ้อย. (2557). **ประเมินโครงการอย่างไรให้มีคุณภาพ: ความคลาดเคลื่อนในการประเมินโครงการ**. **วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ**, 7(1), 17-21.
- สุภาวดี หาญเมธี. (2561). **คู่มือพัฒนาทักษะสมอง EF Executive Functions สำหรับครูปฐมวัย** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: มติชน.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2562). **การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานผู้ตรวจแผ่นดิน. (2565). **ปัญหาการจัดการศึกษาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**. สืบค้นเมื่อ 21 สิงหาคม 2566 จาก <https://www.ombudsman.go.th/new/ปัญหาการจัดการศึกษาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น>.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). **การศึกษาและพัฒนาด้านระบบสารสนเทศและฐานข้อมูลเด็กปฐมวัย**. (พิมพ์ครั้งที่ 1). นนทบุรี: 21 เซ็นจูรี. สืบค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2564 จาก <http://backoffice.onec.go.th/uploads/Book/1535-file.pdf>.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). **รายงานผลการติดตามการดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ 2562** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพชีวิตเยาวชน. (2557). **สรุปผลการสัมมนาการยกระดับครูไทยในศตวรรษที่ 21 วันที่ 18 มีนาคม 2557**. สืบค้นเมื่อ 21 สิงหาคม 2566 จาก https://dol.thaihealth.or.th/resourcecenter/sites/default/files/documents/kaarykradabkhunphaaphkhruuaitayainstwrsthii_2.pdf.
- สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพชีวิตเยาวชน. (2561). **โครงการวิจัยพัฒนาเครื่องมือสำรวจความพร้อมเพื่อเข้าสู่ระบบการศึกษาของเด็ก**. สืบค้นเมื่อ 21 สิงหาคม 2566 จาก https://ripped.org/wpcontent/uploads/2020/09/FinalReport_School_Readiness-1.pdf.

- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2560). **หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2561). **คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560**. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2561). **คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 สำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

References

- Caruso, J. J., & Fawcett, M. T. (2007). **Supervision in Early Childhood Education A Developmental Perspective** (3th ed.). New York: Teachers College Columbia University
- Davies, S., Janus, M., Duku, E., & Gaskin, A. (2016). Using the Early Development Instrument to Examine Cognitive and Non-cognitive School Readiness and Elementary Student Achievement. **Early Childhood Research Quarterly**, 35(35), pp. 63-75. Retrieved on September July 16, 2021 from <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0885200615300077?via%3Dihub>
- Duncan, G. J., Dowsett, C. J., Claessens, A., Magnuson, K., Huston, A. C., Klebanov, P., American Psychological Association, W. D. C. (2007). School Readiness and Later Achievement. **Developmental Psychology**, 43(6), 1428-1446. Retrieved on July 16, 2021 from School Readiness and Later Achievement (apa.org).
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. **Educational and Psychological Measurement**, 30(3), 607-610.

คณะผู้เขียน

จutharตน์ ปัญญาทิพย์รวดี

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กทม. 10330
e-mail: jutharatpunyatiprawadee@gmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุณฑริกา บุณย์ภักดี

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กทม. 10330
e-mail: Buntarika.B@chula.ac.th

ดร.ปัญญา อัครพุทธพงศ์

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กทม. 10330
e-mail: Panya.A@chula.ac.th

การพัฒนารูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ MCCAD Model ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
Model Development of Creative Writing Instruction Using The MCCAD Model to
Enhance Learning Achievement in Thai Language Subject Area of
Prathomsuksa 5 Students

ก้องเกียรติ ขอบเวศน์

โรงเรียนเทศบาลปูกัญญาในพระอุปถัมภ์ฯ สังกัดเทศบาลนครภูเก็ต

Kongkiat Khobwet

Plookpanya Municipal School Under The Royal Patronage, Phuket City Municipality

Received: August 18, 2023

Revised: November 1, 2023

Accepted: November 2, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสร้าง และพัฒนารูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ MCCAD Model ให้มีความเหมาะสมต่อการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย 2) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์การใช้รูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ MCCAD Model และ 3) เพื่อประเมินผลความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 40 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) ทดลองใช้ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 เป็นเวลา 12 ชั่วโมง แบบแผนการทดลอง คือ One-Group Pretest Posttest Design เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่าที (t-test) ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลการพัฒนารูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้รูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ MCCAD Model ประกอบด้วย (1) ขั้นสร้างแรงจูงใจ (2) ขั้นสร้างประสบการณ์ (3) ขั้นสร้างความคิดที่แปลกใหม่ (4) ขั้นปฏิบัติงานเขียน และ (5) ขั้นพัฒนาสร้างสรรค์ 2) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนโดยใช้รูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ MCCAD Model มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน และก่อนเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ MCCAD Model โดยรวมนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบการสอน การเขียนเชิงสร้างสรรค์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

Abstract

This research aimed to 1) create and develop the model for creative writing instruction using the MCCAD model appropriate for instructional management of Thai language subject area 2) investigate the results of applying the model for creative writing instruction using the MCCAD model and 3) assess the students' satisfaction towards the learning management. The samples were 40 students from Prathomsuksa 5/1 who studied in the first semester of academic year 2022 selected by Purposive Sampling. The model for creative writing instruction was applied and used for 12 hours. The experimental pattern was one-group pretest-posttest design. Research instruments consisted of 1) a questionnaire, 2) an interview forms, 3) lesson plans, 4) achievement tests, and 5) students' satisfaction questionnaire. The analysis statistics included content analysis, percentage, mean ($\bar{x}$), standard deviation (S.D), and t-test. The results were as follows: 1) The results from developing a model for creative writing instruction to enhance learning achievement in Thai language subject area of Prathomsuksa 5 students revealed the following steps of the MCCAD creative instructional model: Step 1 motivation (M), Step 2 construct (C), Step 3: Creativity (C), Step 4: Action (A) and Step 5: Develop (D) 2) Learning achievement of Prathomsuksa 5 students before and after studying with the model for creative writing instruction using the MCCAD model to enhance their learning achievement in Thai language subject area was significantly different at the statistical significance level of .05. 3) The overall satisfaction of Prathomsuksa 5 students towards the learning management with the model for creative writing instruction using the MCCAD model to enhance their learning achievement in Thai language subject areas was found at the high level.

Keywords: Model development, Creative Writing, Learning Achievement, Thai Language Subject Area

บทนำ

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศ และได้รับการคาดหวังให้ทำหน้าที่ต่าง ๆ ที่เป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ช่วยในการเพิ่มความเท่าเทียมในสังคม และเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างอาชีพ ซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และความเจริญรุ่งเรืองของประเทศ แต่ในสถานการณ์ปัจจุบัน ท้าโลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วไม่ว่าจะเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว หรือกำลังพัฒนาส่งผลให้วิถีชีวิตของคนที่แตกต่างกันมีความแตกต่างกันมากขึ้น ผู้คนจำนวนมากหลากหลายเชื้อชาติย้ายข้ามประเทศ ข้ามภาษา และข้ามวัฒนธรรมมาอาศัยอยู่ร่วมกัน และทำงานร่วมกัน ก่อให้เกิดเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม โลกการทำงานปรับเปลี่ยนจากการทำงานที่ใช้บุคคลที่องค์ความรู้เดียวกัน ทักษะเดียวกัน และทำงานในสายงานเดียวกันจำเป็นต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยต้องจัดการศึกษาให้ทันกับสถานการณ์โลกที่เต็มไปด้วยความรู้ และข้อมูลที่เพิ่มขึ้นรวมทั้งต้องวางแผนการผลิต และพัฒนากำลังคนของประเทศให้ก้าวทันต่อกระแสอาชีพในปัจจุบัน และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559)

ในปี พ.ศ. 2558 ประเทศไทยก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งในกลุ่มประเทศอาเซียนมีจุดมุ่งหมายสำคัญร่วมกันในการยกระดับการแข่งขันของภูมิภาคการร่วมแบ่งปันทรัพยากรทางการศึกษาระหว่างกัน นำไปสู่การส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเป็นตลาด และฐานการผลิตเดียวกัน (Single Market) เพื่อรองรับการปรับตัว การเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน และแรงงานเสรี โดยเฉพาะการพัฒนามาตรฐานทางการศึกษาร่วมกันของ

สถาบันการศึกษาในภูมิภาค และการรับรองระบบเทียบหน่วยกิตระหว่างกันจะนำไปสู่การขยายโอกาสทางการศึกษาของบุคลากรในภูมิภาคมากยิ่งขึ้น ประเทศไทยจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนากำลังคนให้เป็นมาตรฐานเทียบเท่ากับอาเซียน หรือนานาชาติ ตลอดจนเตรียมความพร้อมประชากรวัยเรียนให้มีทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ซึ่งหมายความว่า เรียนรู้เพื่อให้ได้วิชาแกน และแนวคิดสำคัญในศตวรรษที่ 21 ซึ่งต้องให้ได้ทั้งสาระวิชา และได้ทักษะ 3 ด้าน คือ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี และทักษะชีวิต และอาชีพ เพื่อความสำเร็จ ทั้งด้านการงานและการดำเนินชีวิต

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เน้นกระบวนการเรียนรู้ที่ถือว่า ผู้เรียนเป็นผู้มีความสำคัญที่สุด ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ วางแผนการเรียนรู้และประเมินผลการเรียนของตนเอง แสดงออกอย่างอิสระเพื่อสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณภาพ เรียนรู้จากสภาพจริงจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว และมีประสบการณ์ตรงที่สัมพันธ์กับสังคม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทำงานเป็นหมู่คณะ เพื่อการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ สามารถทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข และสร้างสรรค์ ดังนั้น กระบวนการเรียนรู้ และวิธีการสอนเดิมผู้สอนเป็น “ผู้นำเสนอ” เช่น เป็นผู้อธิบาย บรรยายเนื้อหาโดยส่วนใหญ่จึงเปลี่ยนแปลงไป กระบวนการเรียนรู้และวิธีสอนต้องกำหนดใหม่เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย สอดรับกับความต้องการความสามารถ ความสนใจ และการนำไปใช้ประโยชน์ได้ของผู้เรียน ผู้สอนกับผู้เรียนจะต้องร่วมกันก้าวไปสู่สัมฤทธิ์ผลของการศึกษาและการพัฒนาคน บทบาทของผู้สอนต้องเป็นผู้จัดการที่คอยควบคุมและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานของหลักสูตร ในขณะที่ผู้เรียนต้องปรับบทบาทจากการเป็นผู้รับ เป็นผู้แสวงหาและเรียนรู้ด้วยการคิด ด้วยการปฏิบัติอย่างแท้จริง ไม่ใช่จดจำเพียงอย่างเดียว

การเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ควรมีกระบวนการ และวิธีการที่หลากหลาย ผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และคำนึงถึงความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้นควรใช้รูปแบบหรือวิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนจากการปฏิบัติจริง และการเรียนแบบบูรณาการ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้ด้วยตนเองเรียนในเรื่องที่สอดคล้องกับความสามารถ และความต้องการของตนเอง และได้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่

กระทรวงศึกษาธิการ (2551) ได้กำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยไว้ เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในการฟัง พูด อ่าน และเขียน โดยมีความรู้ความเข้าใจหลักเกณฑ์อันเป็นพื้นฐานของการเรียนภาษา สามารถใช้ภาษาติดต่อทั้งการรับรู้ และถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดอย่างมีประสิทธิภาพ และสัมฤทธิ์ผลสามารถใช้ภาษาได้ถูกต้องเหมาะสมกับกาลเทศะ และบุคคล ตลอดจนสามารถใช้ภาษาในเชิงสร้างสรรค์ได้ มีนิสัยรักการอ่าน รู้จักเลือกหนังสืออ่าน และใช้เวลาว่างในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากหนังสือ สื่อมวลชน และแหล่งความรู้อื่น ๆ สามารถใช้ประสบการณ์จากการเรียนภาษาไทยมาช่วยในการคิด ตัดสินใจ แก้ปัญหา และวินิจฉัยเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล มีความรู้ความเข้าใจ และเจตคติที่ถูกต้องต่อการเรียนภาษาไทย และวรรณคดี ทั้งในด้านวัฒนธรรมประจำชาติ และการเสริมสร้างความงดงามในชีวิตจากจุดประสงค์ของหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาไทย มีความมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้มีโอกาสพัฒนาการทางภาษาในด้านการฟัง พูด อ่าน เขียน สำหรับด้านการเขียนนั้น การเรียนภาษาไทยจึงควรเน้นสัมฤทธิ์ผลของทักษะการเข้าใจทางภาษา คือ การฟัง การอ่าน และทักษะการใช้ภาษา คือ การพูด และการเขียนจนสามารถใช้เป็นเครื่องมือให้เกิดความเข้าใจ แสวงหาความรู้ และมีเหตุผล เพื่อนำไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวันอันจะนำไปสู่การมีชีวิตที่ผาสุกในสังคม ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่โดยตรงในการสอนภาษาไทยให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมาย คือ ครู ซึ่งควรตระหนักถึงความมุ่งหมายดังกล่าว เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนสำหรับวิธีการสอนภาษาไทยให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมาย คือ ครู ซึ่งควรตระหนักถึงความมุ่งหมายดังกล่าวเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยขึ้น

จากประสบการณ์การสอนของผู้วิจัยในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนเทศบาลปลุกปัญญาในพระอุปถัมภ์ฯ เทศบาลนครภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ยังมีปัญหา ในด้านการอ่าน และเขียน

ค่อนข้างสูงกว่าทักษะการฟัง และการพูด โดยเฉพาะทักษะการอ่านจับใจความ การอ่านเชิงวิเคราะห์ ส่วนการเขียน ได้แก่ การเขียนสรุปใจความที่ได้จากการอ่านบทอ่านประเภทต่าง ๆ รวมทั้งการเขียนจากประสบการณ์ตรงของตนเอง ซึ่งพบว่า นักเรียนยังเขียนไม่น่าสนใจ ขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการเขียนเล่าเรื่อง หรือเหตุการณ์ใช้ภาษาไม่สละสลวย ไม่ถูกต้องตามความหมายที่ต้องการสื่อสาร เขียนเนื้อเรื่องวกวน ใช้คำเชื่อมไม่ค่อยเหมาะสม ซึ่งปัญหาดังกล่าวส่งผลให้นักเรียน มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ที่โรงเรียนกำหนดไว้ โดยในปีการศึกษา 2563 และปีการศึกษา 2564 ผลการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเทศบาลปลุกปัญญาในพระอุปถัมภ์ฯ เทศบาลนครภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าค่าเป้าหมายที่โรงเรียนตั้งไว้ และนอกจากนี้ผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเทศบาลปลุกปัญญา ในพระอุปถัมภ์ฯ เทศบาลนครภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต ในปีการศึกษา 2563 และปีการศึกษา 2564 ก็ยังพบว่า ในปีการศึกษา 2563 คะแนนเฉลี่ยของวิชาภาษาไทย ในมาตรฐานการเรียนรู้ ท 1.1-ท 5.1 มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 69.87 และในปีการศึกษา 2564 คะแนนเฉลี่ยของวิชาภาษาไทย มีคะแนนลดลง ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 64.71 (โรงเรียนเทศบาลปลุกปัญญา ในพระอุปถัมภ์ฯ, 2564)

ดังนั้น ความสำคัญของทักษะการเขียนจึงจะต้องได้รับการพัฒนาและปรับปรุงมากขึ้น ทั้งนี้ วรรณิ โสมประยูร (2553) ได้สรุปไว้ในเรื่องความสำคัญของการสอนภาษาไทยว่า มนุษย์ได้ใช้ทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียนเป็นเครื่องมือในการศึกษาความรู้ เพื่อประกอบอาชีพ พัฒนาบุคลิกภาพ และสร้างเสริมคุณภาพชีวิตในด้านอื่น ๆ เพราะคนเราได้รับความรู้ ความคิดต่าง ๆ จากการฟัง การอ่าน แล้วการเขียนบันทึกไว้เพื่อพูด หรือเขียนถ่ายทอดให้ผู้อื่นเข้าใจอีกทอดหนึ่ง การเขียนของนักเรียนที่อ่อนภาษาจึงทำให้อ่อนวิชาอื่น ๆ ด้วย ซึ่งการเขียนนั้นเป็นทักษะที่ยาก และซับซ้อนมากที่สุด เนื่องจากในการเขียนแต่ละครั้งจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการคิด การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ ตลอดจนการสรุปความคิดก่อนที่จะลงมือเขียน รวมถึงการเลือกใช้ถ้อยคำ และการนำถ้อยคำ ความรู้ และประสบการณ์ต่าง ๆ มาเรียบเรียงเพื่อลำดับความคิดให้ต่อเนื่อง ด้วยเหตุนี้การเขียนจึงต้องประกอบด้วยกระบวนการ 2 ขั้นตอนที่สำคัญด้วยกัน ได้แก่ ขั้นตอนการคิด และขั้นตอนการเขียน ทั้งสองขั้นตอนนี้จะไม่สามารถแยกจากกันได้ ส่วน เกศินี จุฑาวิจิตร (2557) กล่าวถึง การเขียนเชิงสร้างสรรค์ว่าเป็นการถ่ายทอดความคิด และเรื่องราวที่อาศัยความรู้ ประสบการณ์ จินตนาการของผู้เขียน ด้วยสำนวนภาษาที่สละสลวย มีเอกลักษณ์เป็นของตนเองก่อให้เกิดประโยชน์ และมีคุณค่าแก่ผู้อ่าน การเขียนเชิงสร้างสรรค์จะต้องมีลักษณะสำคัญ 3 ประการด้วยกัน คือ 1) ความคิดในการนำเสนอเนื้อหาที่แปลกใหม่ หรือเกิดจากการนำเสนอต่อยอดเนื้อหาเดิม หรือที่มีอยู่เขียนต่อกันไปแบบความเรียงแต่นำมาผสมผสานกับความคิดใหม่ด้วยจินตนาการผ่านความคิด ความรู้สึก และประสบการณ์ของผู้เขียน 2) การใช้ภาษา ผู้เขียนต้องรู้จักเลือกใช้ถ้อยคำที่เหมาะสม สอดคล้องกับรูปแบบ หรือประเภทของงานเขียนนั้น ๆ สื่อความหมายได้ชัดเจน และทำให้อ่านเกิดจินตภาพ หรือความรู้สึกร่วมกับผู้เขียนได้ โดยผ่านท่วงทำนองการเขียนที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวของผู้เขียน และ 3) เกิดคุณค่า และคุณประโยชน์ต่อผู้อ่าน งานเขียนที่สร้างสรรค์ควรสรรสร้างคุณค่าทางอารมณ์ หรือความคิดแก่ผู้อ่าน

จากข้อมูล และจากการศึกษาสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ MCCAD Model กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยนำลักษณะเด่นของรูปแบบการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการคิดสร้างสรรค์ของ เพรค (Paul, 1997) ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการสำคัญ 4 ขั้นตอนด้วยกัน ได้แก่ 1) ขั้นเตรียม (Preparation) ซึ่งกระบวนการความคิดสร้างสรรค์ต้องเริ่มต้นจากการสังเกต (Observation) อย่างรอบด้าน โดยใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ (Analysis) แยกแยะข้อมูลต่าง ๆ อย่างเป็นเหตุเป็นผล 2) ขั้นจินตนาการ (Imagination) เมื่อสมองผ่านกระบวนการสังเกต และการคิดวิเคราะห์เรียบร้อยแล้วจะนำความรู้ที่ได้กักเก็บไว้ในหน่วยความจำไปใช้ในการสร้างความคิดใหม่ (Generation) โดยเชื่อมโยงกับความคิดเดิมที่มีอยู่ ทั้งนี้ อาจใช้วิธีการเปรียบเทียบ (Analogies) การขยายความคิด (Branching Out From a Given Concept) หรือวิธีการระดมสมอง (Brainstorming) เพื่อรวบรวมความคิด (Harvesting) ที่สามารถนำไปพัฒนาได้ 3) ขั้นการพัฒนา (Development) จะเป็นกระบวนการพัฒนา และเพิ่มประสิทธิภาพในความคิดนั้น (Enhancement) หลังจากนั้น ประเมิน (Evaluation) เพื่อค้นหาความคิดที่ดีที่สุด หรือความคิดที่ใช้งานได้แล้ว และ 4) ขั้นลงมือกระทำ (Action)

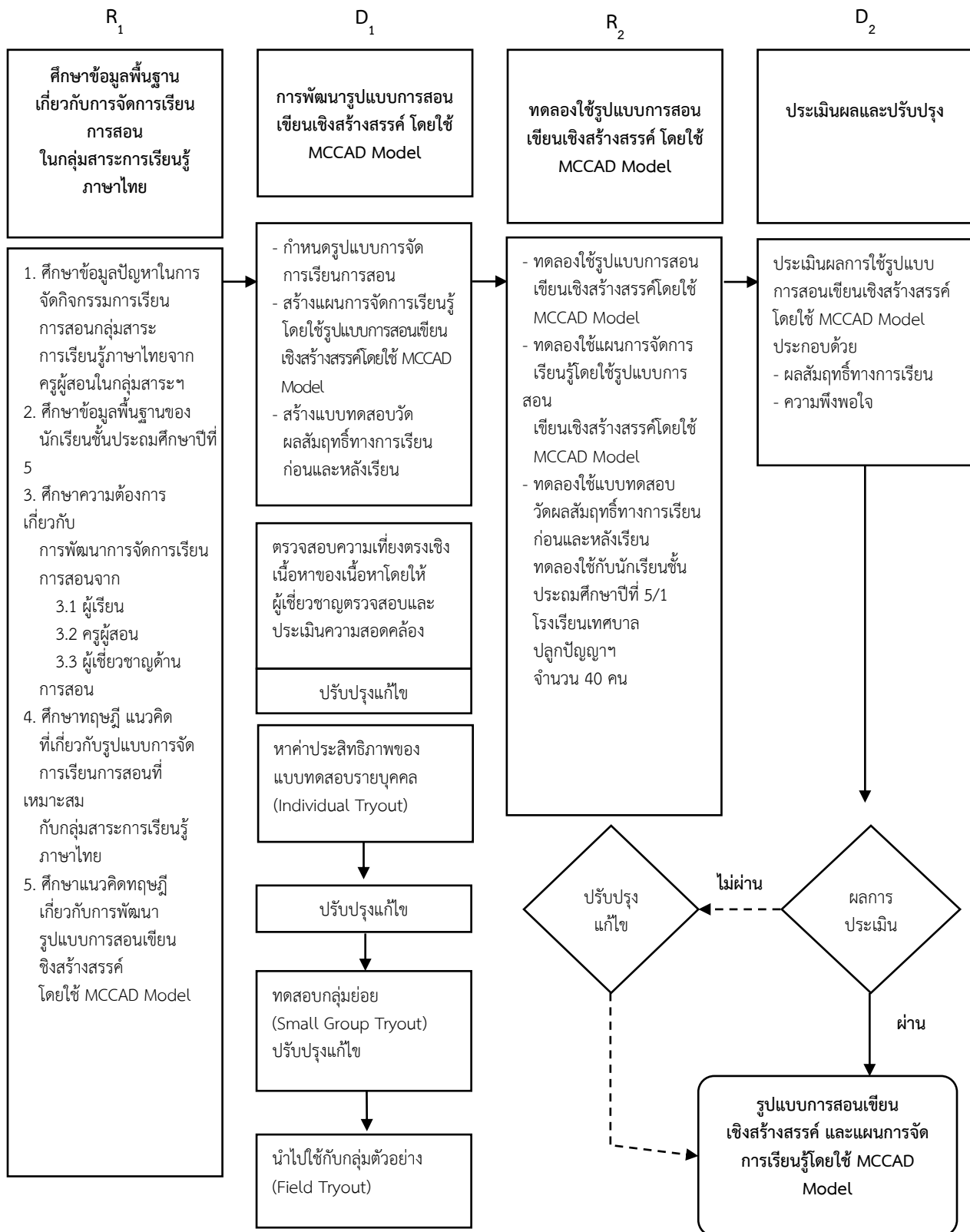
จะเป็นการนำความคิดที่ผ่านการคัดเลือก หรือการประเมินแล้วไปทดลองปฏิบัติ (Implementation) เนื่องจากความคิดสร้างสรรค์จะมีคุณค่าก็ต่อเมื่อได้นำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ในทางใดทางหนึ่ง มาใช้ในการออกแบบ ซึ่งเป็นกระบวนการที่เน้นถึงความสำคัญของการสร้างความคิดที่แปลกใหม่ และมีคุณค่า โดยเริ่มจากการใช้ความคิดเดิมที่มีอยู่แล้วพยายามหลบลึกความคิดเดิมนั้นให้ได้ โดยใช้ประสบการณ์การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น องค์ความรู้ต่าง ๆ จะถูกสร้างด้วยตัวผู้เรียนเอง ประสบการณ์ของผู้เรียนจะมีผลโดยตรงกับการสร้างความคิดที่แปลกใหม่ และนำความคิดที่แปลกใหม่นั้นมาปรับแต่งดัดแปลงให้เข้ากับบริบทใหม่ที่ต้องการนำเสนอให้ชัดเจน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเขียนเล่าเรื่องเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา และนำเอาแนวคิดในการออกแบบการจัดการเรียนรู้มาเป็นแนวทางในการออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย หลักการพื้นฐาน 3 ประการ ได้แก่ 1) ความสนใจ 2) การหลบลึก 3) การเคลื่อนไหว โดยอาศัยกระบวนการคิดสร้างสรรค์ 4 กระบวนการ ได้แก่ 1) ขั้นเตรียม 2) ขั้นจินตนาการ 3) ขั้นพัฒนา 4) ขั้นลงมือกระทำ โดยรูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์แบบ MCCAD เป็นแบบแผนการดำเนินการจัดการเรียนรู้ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างแรงจูงใจ (MOTIVATION: M) ขั้นที่ 2 ขั้นสร้างประสบการณ์ (CONSTRUCT: C) ขั้นที่ 3 ขั้นสร้างความคิดที่แปลกใหม่ (CREATIVITY: C) ขั้นที่ 4 ขั้นปฏิบัติงานเขียน (ACTION: A) และขั้นที่ 5 ขั้นพัฒนาสร้างสรรค์ (DEVELOP: D) โดยผลการศึกษา ในครั้งนี้จะเป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนในการพัฒนาความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ MCCAD Model กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ให้มีความเหมาะสมต่อการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์การใช้รูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ MCCAD Model กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
3. เพื่อประเมินผลความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ MCCAD Model กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การพัฒนารูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ MCCAD Model ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีกระบวนการดำเนินการวิจัย ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1: กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ MCCAD Model ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผู้วิจัยได้ใช้เนื้อหาหลักสูตรการเรียนรู้ภาษาไทย สาระที่ 2 การเขียน โดยมีนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเทศบาลปลุกปัญญา ในพระอุปถัมภ์ฯ สังกัดเทศบาลนครภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต เป็นหน่วยวิเคราะห์ (Unit of Analysis) โดยมีแนวคิดสำคัญที่ผู้วิจัยใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย ได้แก่ รูปแบบการเรียนรู้ การเขียนเชิงสร้างสรรค์ เทคนิคการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการวิจัยออกเป็น 4 ระยะ ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน Research (R1)

ระยะที่ 2 ออกแบบและพัฒนารูปแบบการสอน Development (D1)

ระยะที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการสอน Research (R2)

ระยะที่ 4 ประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการสอน Development (D2)

โดยในแต่ละระยะมีการดำเนินการ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน Research (R1)

การดำเนินการวิจัยในระยะที่ 1 เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ MCCAD Model ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยทำการศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากแหล่งข้อมูลเอกสาร และบุคคล มากำหนดนิยามในการสร้างผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ MCCAD Model ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) การประเมินความต้องการจำเป็น (Need Assessment) ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสังเกตพฤติกรรมการสอนของครู และการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนการสอน (Synthesis Research)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 โรงเรียนเทศบาลปลุกปัญญา ในพระอุปถัมภ์ฯ สังกัดเทศบาลนครภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต จำนวน 30 คน ได้มาโดยการสุ่ม แบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) และผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย ครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2-3 จำนวน 2 คน และระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 3 คน รวมผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียน แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบบันทึกข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย นำมาวิเคราะห์ โดยใช้ค่าสถิติร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอในรูปคำบรรยาย 2) การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ได้ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอในรูปพรรณนาความ 3) การวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอในรูปพรรณนาความ และ 4) การหาคุณภาพเครื่องมือ โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

ระยะที่ 2 ออกแบบและพัฒนารูปแบบการสอน Development (D1)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในขั้นตอนนี้ ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ได้มาโดยสุ่มแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 2 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านวัดผล จำนวน 1 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ และแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งข้อมูล ค่าสถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รายงานผลข้อมูลโดยการบรรยายสรุปเป็นความเรียง และการหาคุณภาพเครื่องมือ โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

การสร้าง และพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนารูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ MCCAD Model ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้ดำเนินการตามขั้นตอนการสร้างรูปแบบ ดังนี้คือ

ขั้นที่ 1 นำข้อสรุปจากการวิเคราะห์สังเคราะห์มารวบรวมข้อมูลเพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

ขั้นที่ 2 จัดทำร่างรูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ MCCAD Model ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ กระบวนการจัดการเรียนการสอน สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล

ขั้นที่ 3 จัดทำเอกสารประกอบรูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์

ขั้นที่ 4 ตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์

ขั้นที่ 5 ทดลองใช้รูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อพิจารณาความเป็นไปได้

ขั้นที่ 6 แก้ไขปรับปรุงรูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์

ระยะที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการสอน Research (R2)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในขั้นตอนนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนเทศบาลปลุกปัญญา ในพระอุปถัมภ์ฯ สังกัดเทศบาลนครภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต จำนวน 40 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) เครื่องมือดำเนินการวิจัย ได้แก่ รูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ MCCAD Model ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 2) เครื่องมือเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดความพึงพอใจ การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ความเหมาะสมของรูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ MCCAD Model ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นการทดสอบโดยใช้แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบทดสอบมีลักษณะเป็นแบบปรนัย เลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 15 ข้อ 15 คะแนน และแบบอัตนัย จำนวน 1 ข้อ 15 คะแนน รวม 30 คะแนน เพื่อนำมาวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยบันทึกคะแนนที่ได้ทั้งหมด แล้วนำมาคิดค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (t-test Dependent Samples)

ระยะที่ 4 ประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการสอน Development (D2)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในขั้นตอนนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/1 โรงเรียนเทศบาลปลุกปัญญา ในพระอุปถัมภ์ฯ ที่กำลังเรียนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 40 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในขั้นตอนการประเมินผลการใช้ และปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ MCCAD Model ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ก่อน-หลัง) และแบบสอบถามความพึงพอใจ

การวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยใช้รูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ MCCAD Model ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้น

ประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (t-test Dependent Samples) และการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ การสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ MCCAD Model ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษา

1. ผลการพัฒนารูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ MCCAD Model ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยรูปแบบ การสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ MCCAD Model ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ขั้นสร้างแรงจูงใจ (MOTIVATION: M) ครูสร้างแรงจูงใจในการเขียนเรื่องด้วยการเล่าเรื่องพร้อมสื่อประกอบบทเพลง สื่อของจริงเพื่อทบทวนรื้อฟื้นความรู้เดิมของนักเรียนด้วยการให้นักเรียนช่วยกันตอบ อภิปรายร่วมกันเพื่อให้นักเรียนรู้จักคำศัพท์ให้มากขึ้น ตลอดจนร่วมกันวางแผนในการรวบรวมข้อมูลในชุมชนมาเพื่อเขียนเรื่อง ขั้นตอนที่ 2 ขั้นสร้างประสบการณ์ (CONSTRUCT: C) นักเรียนศึกษาค้นคว้าความรู้ในประเด็นที่สนใจ จดบันทึก นำมาอภิปรายแลกเปลี่ยนกัน เพื่อตกผลึกให้เป็นความรู้ที่เข้าใจชัดเจน โดยมีครูผู้สอนคอยให้คำปรึกษา หรือแนะนำให้ค้นหาคำความรู้เพิ่มเติม ขั้นตอนที่ 3 ขั้นสร้างความคิดที่แปลกใหม่ (CREATIVITY: C) นักเรียนร่วมกันคิดหาแนวทางในการเขียนเรื่องให้มีความแปลกใหม่ สร้างสรรค์ และน่าสนใจ โดยใช้ผังกราฟิกในการออกแบบ วางแผน ขั้นตอนที่ 4 ขั้นปฏิบัติงานเขียน (ACTION: A) นักเรียนปฏิบัติการเขียนเรื่อง โดยการกำหนดโครงร่างของเรื่องที่จะเขียน เพื่อถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความรู้สึก อารมณ์ จินตนาการ และประสบการณ์ที่ผ่านการคัดเลือกจากการระดมความคิด และการเชื่อมโยงความคิดที่แปลกใหม่เข้ากับความคิด และประสบการณ์เดิม พร้อมทั้งปรับแต่ง ดัดแปลงให้เป็นบริบทใหม่ที่ต้องการนำเสนอ พร้อมทั้งร่วมกันตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ และขั้นตอนที่ 5 ขั้นพัฒนาสร้างสรรค์ (DEVELOP: D) นักเรียนนำเสนอผลงาน ครูและเพื่อน ๆ ร่วมกันประเมินพร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการนำไปปรับปรุง พัฒนา และสร้างสรรค์ผลงานให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น โดยความเหมาะสมของรูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ MCCAD Model ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีความเหมาะสมต่อการนำไปจัดการเรียนรู้ เพื่อสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ให้แก่แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในระดับมาก

2. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนโดยใช้รูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ MCCAD Model ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน และก่อนเรียนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ MCCAD Model ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยรวม นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาการพัฒนารูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ MCCAD Model ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการศึกษาในลักษณะของการวิจัยและพัฒนา จากผลการศึกษาที่มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลดังต่อไปนี้

1. ผลการพัฒนารูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้รูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ MCCAD Model โดยรูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ MCCAD Model ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 ขั้นสร้างแรงจูงใจ (MOTIVATION: M) ครูสร้างแรงจูงใจในการเขียนเรื่องด้วยการเล่าเรื่อง พร้อมสื่อประกอบ บทเพลง สื่อของจริง เพื่อทบทวน รื้อฟื้นความรู้

เดิมของนักเรียน ด้วยการให้นักเรียนช่วยกันตอบ อภิปรายร่วมกัน เพื่อให้นักเรียนรู้จักคำศัพท์ให้มากขึ้น ตลอดจนร่วมกันวางแผนในการรวบรวมข้อมูลในชุมชนมาเพื่อเขียนเรื่อง ขั้นตอนที่ 2 ขั้นสร้างประสบการณ์ (CONSTRUCT: C) นักเรียนศึกษาค้นคว้าความรู้ในประเด็นที่สนใจ จัดบันทึก นำมาอภิปรายแลกเปลี่ยนกัน เพื่อตกผลึกให้เป็นความรู้ที่เข้าใจชัดเจน โดยมีครูผู้สอนคอยให้คำปรึกษา หรือแนะนำให้ค้นหาความรู้เพิ่มเติม ขั้นตอนที่ 3 ขั้นสร้างความคิดที่แปลกใหม่ (CREATIVITY: C) นักเรียนร่วมกันคิดหาแนวทางในการเขียนเรื่องให้มีความแปลกใหม่ สร้างสรรค์ และน่าสนใจ โดยใช้ผังกราฟิกในการออกแบบ วางแผน ขั้นตอนที่ 4 ขั้นปฏิบัติงานเขียน (ACTION: A) นักเรียนปฏิบัติการเขียนเรื่อง โดยการกำหนดโครงร่างของเรื่องที่จะเขียนเพื่อถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความรู้สึก อารมณ์ จินตนาการ และประสบการณ์ที่ผ่านการคัดเลือกจากการระดมความคิด และการเชื่อมโยงความคิดที่แปลกใหม่เข้ากับความคิด และประสบการณ์เดิมพร้อมทั้งปรับแต่ง ดัดแปลงให้เป็นบริบทใหม่ที่ต้องการนำเสนอ พร้อมทั้งร่วมกันตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ และขั้นตอนที่ 5 ขั้นพัฒนาสร้างสรรค์ (DEVELOP: D) นักเรียนนำเสนอผลงาน ครูและเพื่อน ๆ ร่วมกันประเมินพร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการนำไปปรับปรุง พัฒนา และสร้างสรรค์ผลงานให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น โดยความเหมาะสมของรูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ MCCAD Model มีความเหมาะสมต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ให้แก่ นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากรูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ได้พัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบ มีการดำเนินการตามขั้นตอนของวิธีการเชิงระบบ โดยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการจัดการศึกษา วิเคราะห์มาตรฐาน และตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และศึกษาวิเคราะห์สิ่งที่คาดหวังกับสภาพที่เป็นจริงเพื่อเติมเต็มทักษะที่ต้องมีมาก่อน (Prerequisite Skills) วิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ การเขียนเชิงสร้างสรรค์ แนวทางการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 และแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยการสำรวจข้อมูลพื้นฐาน วิธีการเรียนรู้วิชาภาษาไทยของนักเรียนจากการสอบถามนักเรียน และจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอน ผู้เชี่ยวชาญการสอน เพื่อเติมเต็มความรู้ ทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้เรื่องใหม่ ร่วมกับกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ซึ่งรูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ MCCAD Model ที่ผู้วิจัยได้สร้าง และพัฒนาขึ้นเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ. ศ. 2542 มาตรา 24 คือ การจัดเนื้อหาสาระ และกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การฝึกปฏิบัติ เกิดการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง จัดการเรียนรู้ให้สามารถเกิดขึ้นได้ทุกสถานที่ โดยใช้สื่อที่มีความเหมาะสม และหลากหลาย ทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมความร่วมมือในการเรียนสูงขึ้น เนื่องจากนักเรียนได้พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เมื่อครูให้ทำกิจกรรมร่วมกัน นักเรียนมีความมั่นใจที่จะเรียนรู้ หากถ้าไม่เข้าใจเนื้อหาส่วนใดก็จะมีเพื่อนในกลุ่มคอยช่วยเหลือ หรือมั่นใจว่าจะมีเพื่อนในกลุ่มทราบ การใช้กระบวนการกลุ่มทำให้นักเรียนกลุ่มที่ต้องได้รับการพัฒนามีความรู้สึกอบอุ่นใจในการเรียนรู้ เนื่องจากมีเพื่อนสมาชิกคอยช่วยเหลือ นอกจากนี้ยังมีกำลังใจที่จะเรียนมากขึ้น เพราะบางครั้งนักเรียนกลัวที่จะซักถามปัญหาที่ไม่เข้าใจ เมื่อเพื่อนช่วยอธิบายให้เข้าใจโดยไม่ต้องอาย ก็จะช่วยลดความวิตกในการเรียน การสอนตามรูปแบบนี้เด็กเก่งจะช่วยสอนเด็กที่ต้องได้รับการพัฒนา ซึ่งก่อให้เกิดผลดีเนื่องจากนักเรียนอยู่ในวัยเดียวกัน ย่อมจะใช้ภาษาสื่อสารกันได้เข้าใจง่าย สรุปได้ว่า รูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ MCCAD Model ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ช่วยพัฒนาพฤติกรรมความร่วมมือในการเรียนให้สูงขึ้น ทำให้นักเรียนมีความคิดเห็นในเชิงบวกต่อการเรียน และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ส่งเสริมให้นักเรียนกระตือรือร้นในการทำงานร่วมกับสมาชิกในการเรียน นักเรียนมีกิจกรรมร่วมกันในการแสวงหาความรู้ เรื่องราวต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อนำมาเขียนเป็นเรื่องราวอย่างสร้างสรรค์ พร้อมทั้งศึกษากลยุทธ์ในการนำเสนองานเขียนของกลุ่มให้มีความแปลกใหม่ น่าสนใจ เช่นที่ สมศักดิ์ ภู่วิภาตวรธณ์ (2554) กล่าวว่า การเขียนเชิงสร้างสรรค์เป็นการเขียนที่ผู้เขียนสร้างคำ และเนื้อความจากจินตนาการของตนเองมิได้ลอกเลียนแบบอย่างของผู้อื่น มีอิสระที่จะเลือกรูปแบบ การเขียนโดยไม่อยู่ในกรอบของคำประพันธ์

มากนัก ผลงานเช่นนี้จึงมีความประณีต มีคุณค่าทางความคิดริเริ่มอย่างเด่นชัด และสอดคล้องกับแนวคิดของ เกศินี จุฑาวิจิตร (2557) ที่ได้กล่าวถึงลักษณะของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ว่าจะต้องมีความใหม่ แปลก แตกต่าง และต่อยอดทั้งด้านเนื้อหา หรือด้านรูปแบบ

2. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนโดยใช้รูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ MCCAD Model ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน และก่อนเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ MCCAD Model เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอน ส่งผลให้บรรยากาศการเรียนรู้มีบรรยากาศที่ดีขึ้น ส่งเสริมให้นักเรียนมีการทำงานร่วมกัน ทำให้นักเรียนได้ฝึกกระบวนการทำงานกลุ่ม ทั้งในด้านการวางแผน การแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เกี่ยวกับคำศัพท์ ความรู้ที่สมาชิกได้ไปศึกษาค้นคว้ามา รวมทั้งโครงเรื่องงานเขียนของกลุ่ม ทำให้ผู้เรียนกลุ่มที่ต้องได้รับการพัฒนาได้มีโอกาสประสบความสำเร็จจากการมีส่วนร่วมในผลงานของกลุ่ม และยังเป็นการสร้างขวัญกำลังใจในการเรียน ทำให้ผลการเรียนของนักเรียนดีขึ้นด้วย ดังนั้นเมื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พิศมัย ลาภมาก (2558) ที่ได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลมหาสารคาม ผลการศึกษา พบว่า รูปแบบการเรียนการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.78/80.14 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ส่งผลให้นักเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าค่าเฉลี่ย กลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เกศวิมลลักษณ์ แจ่มจันทร์ (2562) ที่ได้ดำเนินการวิจัย และพัฒนารูปแบบการสอนเขียนสร้างสรรค์ตามแนวคิดการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐานผสมผสานเทคนิคซินเนคติกส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเมืองพัทยา 11 (มัธยมสาธิตพัทยา) สำนักงานการศึกษาเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี โดยผลการทดลองใช้รูปแบบการสอนเขียนสร้างสรรค์ ตามแนวคิดการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐานผสมผสานเทคนิคซินเนคติกส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ก่อนเรียนระดับคะแนนรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 24.45 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.77 หลังเรียนระดับคะแนนรวมมีค่าเฉลี่ย 32.45 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.62 ผลการประเมินการใช้รูปแบบการสอนเขียนสร้างสรรค์ตามแนวคิดการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐานผสมผสานเทคนิคซินเนคติกส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ความรู้ความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ หลังการทดลองใช้สูงกว่าก่อนการทดลองใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ MCCAD Model ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยรวม นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ MCCAD Model ส่งเสริมให้นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม สร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม การเรียนการสอนให้นักเรียนได้ร่วมกันศึกษาค้นคว้าความรู้จากชุมชน จากภูมิปัญญา จากแหล่งเรียนรู้มาใช้ในการเขียนเรื่อง มีความรู้ ความเข้าใจในการเขียนเรื่องตามหัวข้อที่ครูกำหนดให้ เช่น อาหารท้องถิ่นภูเก็ต เครื่องแต่งกายพื้นเมืองภูเก็ต เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พิศมัย ลาภมาก (2558) ที่ได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลมหาสารคาม โดยผลการศึกษา พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เกศวิมลลักษณ์ แจ่มจันทร์ (2562) ที่ได้ศึกษาวิจัยและพัฒนารูปแบบการสอนเขียนสร้างสรรค์ ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานผสมผสานเทคนิคซินเนคติกส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเมืองพัทยา 11 (มัธยมสาธิตพัทยา) สำนักงานการศึกษาเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี โดยผลการวิจัย พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการสอนเขียนสร้างสรรค์

ตามแนวทางการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานผสมผสานเทคนิคซินเนคติกส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ไม่ว่าด้านประสิทธิภาพ ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ MCCAD Model ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยรวมนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ เหมาะสมที่จะนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ และพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้ดี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

1.1 ครูผู้สอนสามารถนำรูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ MCCAD Model ที่ผ่านการสร้างอย่างเป็นระบบ และผ่านการหาประสิทธิภาพแล้ว ไปใช้ประกอบการสอนเสริม ทั้งรายบุคคล กลุ่มย่อย หรือกลุ่มใหญ่ เพื่อแก้ปัญหาด้านการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ในการให้นักเรียนศึกษาข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ เช่น พิพธิภัณฑ์ ชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ต รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน ครูผู้สอนจะต้องมีการสำรวจ นัดหมายกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องไว้ล่วงหน้า เพื่อให้การศึกษาร่วมกันของนักเรียนสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาความสามารถในการเขียนเรื่องเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้รูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ MCCAD Model กับนักเรียนเป็นรายบุคคล

2.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนเรื่องเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้ MCCAD Model กับรูปแบบการสอนเขียนอื่น ๆ

2.3 ควรมีการนำแอปพลิเคชันต่าง ๆ มาพัฒนารูปแบบการสอนเขียนเรื่องให้แก่ นักเรียน ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการเรียนรู้ สามารถเข้าถึงได้ง่าย ดึงดูดความสนใจของนักเรียน และสอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.

เกศวิมลลักษณ์ แจ่มจันทร์. (2562). การวิจัยและพัฒนารูปแบบการสอนเขียนสร้างสรรค์ ตามแนวทางการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานผสมผสานเทคนิคซินเนคติกส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเมืองพัทยา 11 (มัธยมศึกษา) สำนักงานการศึกษาเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี. สืบค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2566 จาก <http://www.kruchiengrai.net>.

เกศินี จุฑาวิจิตร. (2557). **เมืองสี่สร้างสรรค์: การพัฒนาตัววัดและบทเรียนเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน**. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ.

พิศมัย ลาภมาก. (2558). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ ชั้นประถมศึกษา ปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลมหาสารคาม. **วารสารบัณฑิตศึกษา**, 14(64), 197-205.

โรงเรียนเทศบาลลูกปัญญา ในพระอุปถัมภ์ฯ. (2564). รายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-Net) วิชาภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. ภูเก็ต: โรงเรียนเทศบาลลูกปัญญาในพระอุปถัมภ์ฯ.

วรรณิ์ โสมประยูร. (2553). **เทคนิคการสอนภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้าวิชาการ.
สมศักดิ์ ภู่วิภาดาวรรณ. (2554). **เทคนิคการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). **คู่มือการปฏิบัติงาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา**. กรุงเทพฯ: ศุภสภาลาดพร้าว.

References

Paul E. Plsek. (1997). **Creativity, Innovation and Quality**. Milwaukee, Wis: ASQC Quality Press.

ผู้เขียน

ก้องเกียรติ ขอบเวศน์

ตำแหน่ง ครู วิทยฐานะ ครูชำนาญการพิเศษ

โรงเรียนเทศบาลปลูกปัญญา ในพระอุปถัมภ์ฯ สังกัดสำนักงานการศึกษา เทศบาลนครภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต
กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย

e-mail: kong2927@gmail.com

รูปแบบการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนโอท็อปนวัตกรรมวิถีด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม
เชิงสร้างสรรค์: กรณีศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี

The Strength Development Model of OTOP INNO-Life Community with Creative
Participation Process: A Case Study Suphanburi Province

เบญจวรรณ เจริญกลีกร* วิจิตรา ศรีสอน และสันฐาน ชยอนนท์
วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Benjawan Charoenkasikorn* Wijittra Srisorn and Santhan Chayanon
College of Politics and Government Suan Sunandha Rajabhat University

Received: October 3, 2023

Revised: November 1, 2023

Accepted: November 2, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาบริบท และสภาพปัญหาชุมชนโอท็อปนวัตกรรมวิถีจังหวัดสุพรรณบุรี 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน และ 3) นำเสนอรูปแบบการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนโอท็อปนวัตกรรมวิถีที่เหมาะสมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 63 คน ได้แก่ สมาชิกโอท็อปที่ร่วมประชุม 25 คน ตัวแทนกลุ่มโอท็อปแต่ละประเภท 22 คน ตัวแทนส่วนราชการและเอกชนจาก 9 หน่วยงาน 15 คน หัวหน้าชุมชนโอท็อปที่มีลักษณะเด่น 1 คน เครื่องมือที่ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อย และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) บริบท และสภาพปัญหาชุมชนโอท็อปนวัตกรรมวิถีแต่ละประเภทมีความแตกต่างกันตามจุดเด่นแต่ละพื้นที่ 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนโอท็อปนวัตกรรมวิถีด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ ชุมชนมีความรักสามัคคี เกื้อหนุนกัน แก้ไขปัญหาร่วมกัน มีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินมั่นคงในอาชีพ และรายได้ของครัวเรือนมีการรวมกลุ่มชุมชนต่อเนื่องได้รับสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก และมีความทั่วถึงด้านสาธารณูปโภค 3) รูปแบบการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนโอท็อปนวัตกรรมวิถีด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์ จากผลการสัมภาษณ์ และประชุมกลุ่มย่อย คือ ตัวแบบ 4 C มีองค์ประกอบ ได้แก่ สร้างสรรค์ชุมชนให้พึ่งตนเองได้ ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากชุมชนให้ขยายตัวเสริมสร้างทุนชุมชนให้มีประสิทธิภาพ และมีธรรมาภิบาล และให้องค์การมีขีดสมรรถนะสูง ข้อเสนอแนะ คือ ชุมชนควรปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงให้โอท็อปนวัตกรรมวิถีเป็นอาชีพรองจากเกษตรกรรม และค้นหาอัตลักษณ์จุดเด่นเฉพาะที่มีความแตกต่างจากชุมชนอื่นสามารถพัฒนาต่อยอดได้ นำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มั่นคงต่อไป

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนาความเข้มแข็ง ชุมชนโอท็อปนวัตกรรมวิถี กระบวนการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์

*เบญจวรรณ เจริญกลีกร (Corresponding Author)

e-mail: benjawan.ck1303@gmail.com

Abstract

This qualitative research aimed to 1) study OTOP INNO-Life Community context and problems in Suphanburi province 2) study factors affecting the success of the community strength development and 3) propose the strength development model of OTOP INNO-Life community by creative participation process. The 63 key informants consisted of 25 OTOP members who attended the meeting, 22 representatives from each OTOP community, 15 government and private sectors representatives from 9 agencies and 1 outstanding leader of OTOP community. Research instruments were in-dept interview, focus group and participant observation by using contents analysis. Research results revealed that 1. Context and community problems were different according to each area distinction. 2. Factors affecting the success of the strength development of OTOP INNO-Life Community by creative participation process were communities' unity, support, joint problem solving, life and property security, job security and household income, continuous community integration, supports from outside agencies and availability of public utilities. 3. The strength development model of OTOP INNO-Life Community by creative participation process was 4 C Model comprising Community self-reliance, Community expanding grassroots economy, Community capital and Community capacity. Suggestions for communities were that they should adapt to the dynamic environment, give priority to OTOP INNO-Life careers after agriculture, find genuine and unique identity differentiating from other communities for the further sustainable development of the grassroots economy.

Keywords: Strength Development Model, OTOP INNO-Life Community, Creative Participation Process

บทนำ

การพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนนับเป็นประเด็นสำคัญที่ได้ถูกระบุไว้ในแผนงานของรัฐเริ่มตั้งแต่การกำหนดกรอบแนวคิดแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 (พ.ศ. 2561-2580) ที่เน้นการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน มุ่งการพัฒนาภาคการผลิตและบริการให้สามารถแข่งขันได้เกิดความยั่งยืน ประชาชนมีคุณภาพชีวิตและมีรายได้ที่ดีขึ้น รวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน มีแนวทางเสริมสร้างขีดความสามารถการแข่งขันในเชิงธุรกิจของภาคบริการ และพันธกิจกระทรวงมหาดไทยข้อ 4 เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และเศรษฐกิจฐานราก โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนภารกิจอำนาจหน้าที่ของกรมการพัฒนาชุมชน ในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของประชาชนส่งเสริม และพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้มีความมั่นคง และมีเสถียรภาพ รวมทั้งเสริมสร้างความสามารถ และความเข้มแข็งของชุมชน (สำนักส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน, 2560)

รัฐบาลปัจจุบันมีแนวนโยบายมุ่งเน้นสร้างรายได้ ความเจริญเติบโต และความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคม โดยให้ภาคเอกชน และภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการร่วมกับภาครัฐ เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน สอดคล้องกับการดำเนินงานตามโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product) ที่เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 ในทุกภูมิภาคทั่วประเทศ โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการระดับประเทศ คือ คณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ (กอน.ตผ.) เป็นผู้ขับเคลื่อน และมอบหมายให้กรมการพัฒนาชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบหลักโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จึงเป็นนโยบายหลักของรัฐบาลในการเพิ่มอาชีพ และรายได้ให้กับชุมชนในระดับรากหญ้า ประกอบไปด้วยผู้รับผิดชอบทั้งในส่วนของการกระทรวง ทบวง กรม และฝ่ายสนับสนุนที่เป็นภาคเอกชน และถือ

เป็นรูปแบบของการกระจายรายได้สู่ชุมชนที่ดีที่สุดในรูปแบบหนึ่ง สำหรับ “ผลิตภัณฑ์” ไม่ได้หมายถึงตัวสินค้าเพียงอย่างเดียว แต่เป็นกระบวนการทางความคิดรวมถึงการบริการ การดูแลการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การรักษาภูมิปัญญาไทย การท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี การต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มีจุดเด่น จุดขายที่รู้จักกันแพร่หลายไปทั่วประเทศและทั่วโลก อย่างไรก็ตาม ในอีกด้านหนึ่งการพัฒนาหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ยังอาจกล่าวได้ว่าประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งเท่านั้น การปรับตัวสู่เศรษฐกิจ และการค้าแบบสากลทำให้ผลิตภัณฑ์ของชุมชนส่วนใหญ่ไม่สามารถแข่งขันได้ ต้องออกไปขายตามที่ต่าง ๆ มีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานสูงไม่สามารถกระจายสินค้าได้อย่างทั่วถึง ทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากไม่ประสบผลสัมฤทธิ์เท่าที่ควร ประกอบกับรายได้จากการท่องเที่ยวของชุมชนกลับไปตกอยู่กับผู้ประกอบการที่เป็นนายทุน เช่น โรงแรม ร้านอาหาร ห้างสรรพสินค้า และธุรกิจการท่องเที่ยว ทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจโอท็อปรายย่อยยังไม่ได้มีการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพเป็นเพียงการขายสินค้า และบริการภายในพื้นที่เท่านั้น

ด้วยสภาพการณ์ดังกล่าวข้างต้นจึงได้เกิดแนวคิดที่ต้องการเปลี่ยนผ่านยุคการผลิตสินค้า OTOP ออกจากชุมชนเพียงด้านเดียว สู่การเพิ่มช่องทางสร้างรายได้ตามความต้องการ (Demand Driven Local Economy) โดยขายสินค้าอยู่ในชุมชนที่มาจากการท่องเที่ยว เนื่องจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาธุรกิจชุมชนตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับเสน่ห์ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์ให้เปลี่ยนเป็นรายได้ของครอบครัวในชุมชน เป็นชุมชนที่เป็นเจ้าบ้านที่ดี ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ผลิตภัณฑ์ และบริการเชื่อมโยงกับกิจกรรมการท่องเที่ยว สามารถชักนำให้เกิดการสร้างงาน การกระจายรายได้ และการโยกย้ายถิ่นฐานของสมาชิกแต่ละครอบครัว ส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง และสังคมมีความสุขที่ยั่งยืนเป็นพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานรากอย่างแท้จริง การพัฒนาแนวคิดในลักษณะดังกล่าวก่อให้เกิดคำใหม่ว่า นวัตกรรม เกิดจากการผสมผสานระหว่างคำว่า วิถีชีวิต เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการนำผู้คนจากข้างนอกเข้าไปสัมผัสวิถีชีวิตเรียนรู้วัฒนธรรมความเป็นอยู่ อาหาร และแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนนั้น ๆ (กรมการพัฒนาชุมชน (2562))

จังหวัดสุพรรณบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคกลางของประเทศไทย มีพื้นที่ 5,358.008 ตารางกิโลเมตร ประชากรจำนวน 852,003 คน (พ.ศ. 2565) เป็นเมืองโบราณเดิมชื่อว่า ทวารวดีศรีสุพรรณภูมิ หรือพันธุมบุรี ตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำท่าจีนในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เมืองสุพรรณบุรีเป็นเมืองหน้าด่าน และเป็นเมืองอู่ข้าวอู่น้ำที่สำคัญ ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบต่ำติดชายฝั่งแม่น้ำสุพรรณบุรี มีทิวเขาขนาดเล็กอยู่ทางเหนือ และทางตะวันตก และทิศเหนือ มีอุทยานแห่งชาติพุเตย แหล่งน้ำสำคัญคือเขื่อนกระเสียว ด้านตะวันออกเฉียงใต้เป็นที่ราบลุ่มของแม่น้ำสุพรรณบุรี (แม่น้ำท่าจีน) ใช้เป็นพื้นที่ปลูกข้าว มีระยะทางห่างจากกรุงเทพมหานคร 107 กิโลเมตร ประกอบด้วย 10 อำเภอ 42 หมู่บ้าน มีจำนวนครัวเรือน 10,578 ครัวเรือน (สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี, 2562) จากข้อมูลสรุปผลการดำเนินงานการพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP จังหวัดสุพรรณบุรี ตามโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรม (กันยายน 2562) จำแนกชุมชนท่องเที่ยวตามมูลค่าประเภทของการพัฒนาผลิตภัณฑ์แต่ละกลุ่ม ดังนี้ กลุ่มอาหาร รวมจำนวน 198 กลุ่ม กลุ่มเครื่องดื่ม จำนวน 18 กลุ่ม กลุ่มผ้าและเครื่องแต่งกาย จำนวน 58 กลุ่ม กลุ่มของใช้ของตกแต่ง ของที่ระลึก จำนวน 120 กลุ่ม กลุ่มสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร จำนวน 34 กลุ่ม รวมจำนวนทั้งสิ้น 420 กลุ่ม (สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดสุพรรณบุรี, 2562)

ดังนั้น จึงนับเป็นความสำคัญที่จะต้องมีการศึกษาเกี่ยวกับ รูปแบบการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน โอท็อปนวัตกรรมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์ กรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี เนื่องจากได้รับการจัดอันดับเป็นหนึ่งในสี่ชุมชนนวัตกรรมของประเทศไทยที่ได้รับรางวัลต้นแบบสามอาชีพ เป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้นแบบและ SMEs ต้นแบบ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจบริบท และสภาพปัญหาตลอดจนปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนอันจะนำไปสู่การกำหนดรูปแบบการพัฒนาที่จะส่งผลต่อการกระจายรายได้ และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชนอันจะเป็นการสร้างเสริมความเจริญเติบโตให้กับท้องถิ่นอย่างยั่งยืนสืบไป โดยกำหนดกรอบแนวคิดของงานวิจัย

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรจากนิยาม World Bank (2008) เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ (AIC) เป็นกระบวนการที่แต่ละคนจะต้องฟังความคิดเห็นของผู้อื่น (Appreciate) การแสดงความรู้สึกและข้อคิดเห็น (Influence) และความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานร่วมกัน (Control) สำหรับกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์ตัวแปรร่วมจากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีมีจำนวน 6 กระบวนการ ปัจจัยความสำเร็จของ AIC มีจำนวน 4 ประการ และปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบของความสำเร็จของการพัฒนาความเข้มแข็งชุมชนโอท็อปได้มาจากข้อสรุปจากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีจำนวน 7 ประการ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบริบทและสภาพปัญหา การดำเนินงานของชุมชนโอท็อปนวัตกรรมวิถีในจังหวัดสุพรรณบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนโอท็อปนวัตกรรมวิถีด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนโอท็อปนวัตกรรมวิถีที่เหมาะสมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิด

แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาชุมชน

คำว่า “พัฒนา” (Development) นำมาใช้ครั้งแรกในคริสต์ศตวรรษที่ 19 เกิดการปฏิวัติทางอุตสาหกรรมขึ้น นักเศรษฐศาสตร์ได้นำคำว่าพัฒนาอธิบายการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรป หลังจากนั้น คำว่า พัฒนา ก็ได้แพร่กระจายออกไปทั่วโลก ความหมายทั่วไปคือ การทำให้เจริญหรือก้าวหน้า เป็นการกระทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่าเดิมอย่างเป็นระบบ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมายคำว่า “พัฒนา” คือ การทำให้เจริญ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) การพัฒนาชุมชนมีความแตกต่างกันทั้งด้านแนวคิดบนพื้นฐานความเชื่อ หลักการ วิธีการต่าง ๆ โดยที่การพัฒนาชุมชนมีลักษณะเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์

ทฤษฎีการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็ง

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับ “ชุมชน” มีนัยและความหมายที่แตกต่างกันในแต่ละบริบท ถ้าพิจารณาโดยทั่วไป ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 คำว่า ชุมชน หมายถึง หมู่ชน กลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็กอาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน เมื่อพิจารณาโดยรูปศัพท์ภาษาไทยสามารถพิจารณาแยกเป็น 2 คำ (พยางค์) คือ “ชุม” หมายถึง มารวมกัน พรรค พวก ร่วมกัน ชุมนุม และคำว่า “ชน” หมายถึง ชิดจณติดกัน คน ประชาชน กลุ่มคน เมื่อนำทั้งสองคำมารวมกัน จึงมีนัยหมายถึง การอยู่ร่วมกันเป็นพวกเดียวกันของคน หรือกลุ่มคน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Community

แนวคิดชุมชนเข้มแข็ง

ความหมายของ “ชุมชนเข้มแข็ง” มีบริบทที่แตกต่างกัน อาจมีความแตกต่างกันออกไปในบริบทแวดล้อม เช่น ระบบการบริหารจัดการ เครือข่าย ภาวะผู้นำ การเรียนรู้ หรือการมีส่วนร่วมภายในชุมชน จิตสำนึกภายในชุมชน หรือศักยภาพในการพึ่งตนเองของชุมชน โครงสร้างอำนาจรัฐ หรือกลไกในระบบเศรษฐกิจของสังคม ประเวศ วะสี (2556) ได้ให้ความหมายของชุมชนเข้มแข็ง คือ การที่สมาชิกในชุมชนมีความสามารถบริหารจัดการได้อย่างต่อเนื่อง มีความสามารถพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาในสภาวะวิกฤติต่าง ๆ ความเข้มแข็งของชุมชนเกิดจากคนที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันร่วมคิด ร่วมทำ มีการเรียนรู้กันในการปฏิบัติ ความร่วมมือกันจะทำให้มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหา

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

ประเวศ วะสี (2556) ได้ให้ความหมายของชุมชนเข้มแข็งไว้ คือ การที่สมาชิกในชุมชนมีความสามารถบริหารจัดการได้อย่างต่อเนื่อง มีความสามารถพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาในสภาวะวิกฤติต่าง ๆ ความเข้มแข็งของชุมชนเกิดจากคนที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันเข้าร่วมคิด ร่วมทำ มีการเรียนรู้กันในการปฏิบัติความร่วมมือกันในชุมชนจะทำให้มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหา ลักษณะ “ความเป็นชุมชน” (Civility) ความเข้มแข็งไม่ได้หมายถึง เฉพาะชาวบ้านเท่านั้นแต่ยังหมายรวมถึง องค์กรต่าง ๆ ทุกประเภท ที่ดำเนินการเป็นไปในทางเดียวกัน

กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อเผชิญปัญหาวิกฤต โดยพัฒนาศักยภาพให้คนในชุมชนรวมกลุ่มกัน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรักษามลประโยชน์ของชุมชนด้วยตนเอง รวมทั้งให้ความสำคัญต่อการปรับวิธีคิด และวิธีการทำงานของบุคลากรภาครัฐ จากเป็นผู้สั่งการมาเป็นผู้สนับสนุนชุมชนในการจัดการ และแก้ปัญหาของชุมชนเอง สำหรับตัวแปรร่วมปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนโอท็อป จากการทบทวนแนวคิด และทฤษฎีที่มีความถี่มากที่สุดเลือกได้จำนวน 7 ปัจจัย ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตัวแปรร่วมปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนโอท็อปจากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎี

ปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนโอท็อป	สถาบันวิจัยและพัฒนาแบบ สุขภาพชุมชน (2561)	ปัญญาทัศน์ จุฬาลงกรณ์ (2564)	จริยธรรม มีศรี (2563)	Amstrong (2012)	ชนพงษ์ อภรณ์พิศาล (2560)	วันสรา จันทร์ภักดิ์ (2565)	พรพรรณ เหมะพันธุ์ (2565)	สถาบันพัฒนาองค์การชุมชน (2565)	วุฒิชัย สายบุญจง (2561)	วิสิทธิ์ ยิ้มแย้ม (2561)	รวม
1. การตัดสินใจแก้ไขปัญหาร่วมกัน	✓		✓	✓		✓	✓	✓		✓	7
2. มีการรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรม	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	9
3. มีความรักสามัคคี เกื้อหนุนกัน	✓	✓		✓		✓	✓	✓	✓		7
4. ผู้นำชุมชนมีความรู้ความสามารถ		✓	✓		✓	✓	✓	✓			6
5. การมีส่วนร่วมในกิจกรรม		✓		✓	✓		✓	✓		✓	6
6. การเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน	✓						✓	✓	✓	✓	5
7. ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมชุมชน		✓			✓				✓		3
8. การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	9
9. มีความเสียสละ รับผิดชอบร่วมกัน			✓	✓				✓		✓	4
10. ตระหนักถึงความต้องการและพัฒนาผลิตภัณฑ์				✓	✓						2
11. สินค้ามีคุณภาพ				✓	✓						2

ตารางที่ 1 (ต่อ)

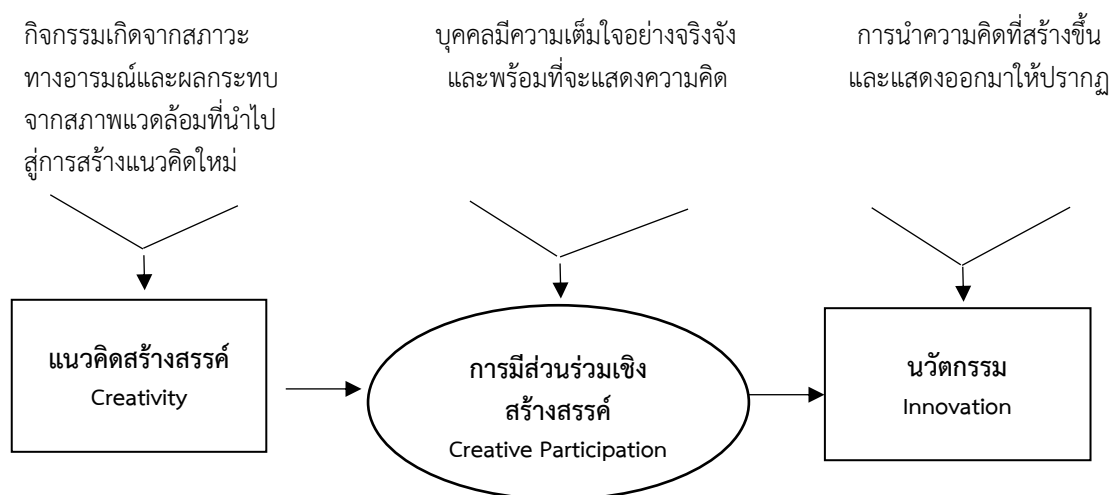
ปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนา ความเข้มแข็งของชุมชนโอท็อป	สถาบันวิจัยและพัฒนาแบบ สุขภาพชุมชน (2561)	ปัญญาตน จุฑามาศ (2564)	จิรกรณ์ มีศรี. (2563)	Amstrong (2012)	ชนพงษ์ อภรณ์พิศาล. (2560)	วันสรา จันทร์กมล (2565)	พรพรรณ เหมะพันธุ์ (2565)	สถาบันพัฒนาองค์การชุมชน (2565)	วุฒิชัย สายบุญจง (2561)	วริทธิ์ ยิ้มแย้ม (2561)	รวม
12. มีความทั่วถึงด้าน สาธารณูปโภค	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓			7
13. มีความมั่นคงปลอดภัยใน ชีวิต	✓	✓	✓			✓	✓	✓		✓	7
14. มีความมั่นคงในอาชีพและ รายได้	✓		✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	8
15. เชื่อมมั่นในศักยภาพชุมชน									✓	✓	2

ที่มา: ผู้วิจัย

สำหรับลักษณะของชุมชนเข้มแข็งพิจารณาได้ในหลายมิติ จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเกี่ยวข้อง มีจำนวน 7 ด้านดังนี้ มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคม มิติด้านวัฒนธรรม มิติด้านทรัพยากรธรรมชาติ และมิติด้านประชาธิปไตย

แนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์

การมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์ (Creative Participation) เป็นคำที่ถูกนำมาใช้ในทางสังคมศาสตร์ ใน ค.ศ. 1920 โดยนักวิชาการชื่อ Lucien Levy-Bruh เผยแพร่ผลงานชื่อว่า How Natives Think (1910) เพื่อใช้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสังคมกับกลุ่มวัฒนธรรมที่หลากหลาย กล่าวคือ เป็นปฏิสัมพันธ์ที่สำคัญระหว่างความคิดสร้างสรรค์กับนวัตกรรมขององค์การดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์เป็นปฏิสัมพันธ์ที่สำคัญระหว่างความคิดสร้างสรรค์กับนวัตกรรม

ที่มา: Andrew, H. (1986)

แนวคิด AIC เป็นกระบวนการจัดประชุมสัมมนาโดยใช้ความรู้เชิงบวกต่อกัน ร่วมกันสร้างปณิธาน อนาคตที่พึงปรารถนาของชุมชน หรือกลุ่มเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นวิธีการสำคัญ ร่วมกันวางแผนปฏิบัติ และควบคุมให้เกิดการกระทำมาจากคำย่อภาษาอังกฤษว่า Appreciation Influence Control พัฒนาโดยสถาบัน Organization: An International Institute (ODII) สหรัฐอเมริกา โดย Smith (1991) หลักการสำคัญ คือ เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมเท่าเทียมกัน คิดถึงคุณค่าของการกระทำที่นำไปสู่เป้าหมายที่สามารถปฏิบัติได้ ประเทศไทยได้นำวิธีการดังกล่าวมาใช้โดยสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน (Population and Community Development Association: PDA) ร่วมกับสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (Thailand Development Research Institute: TDRI) กระบวนการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์เป็นแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการที่ผู้เข้าร่วมใช้ความรู้เชิงบวกต่อกัน (A: Appreciation) ร่วมกันสร้างปณิธานสำหรับอนาคตที่พึงปรารถนาจากการใช้ปัญญาที่เกิดจากการแลกเปลี่ยน คิดค้นวิธีการสำคัญ (I: Influence) ร่วมกันวางแผนปฏิบัติการ และมีการควบคุมเพื่อให้การกระทำนั้นบรรลุผล (C: Control)

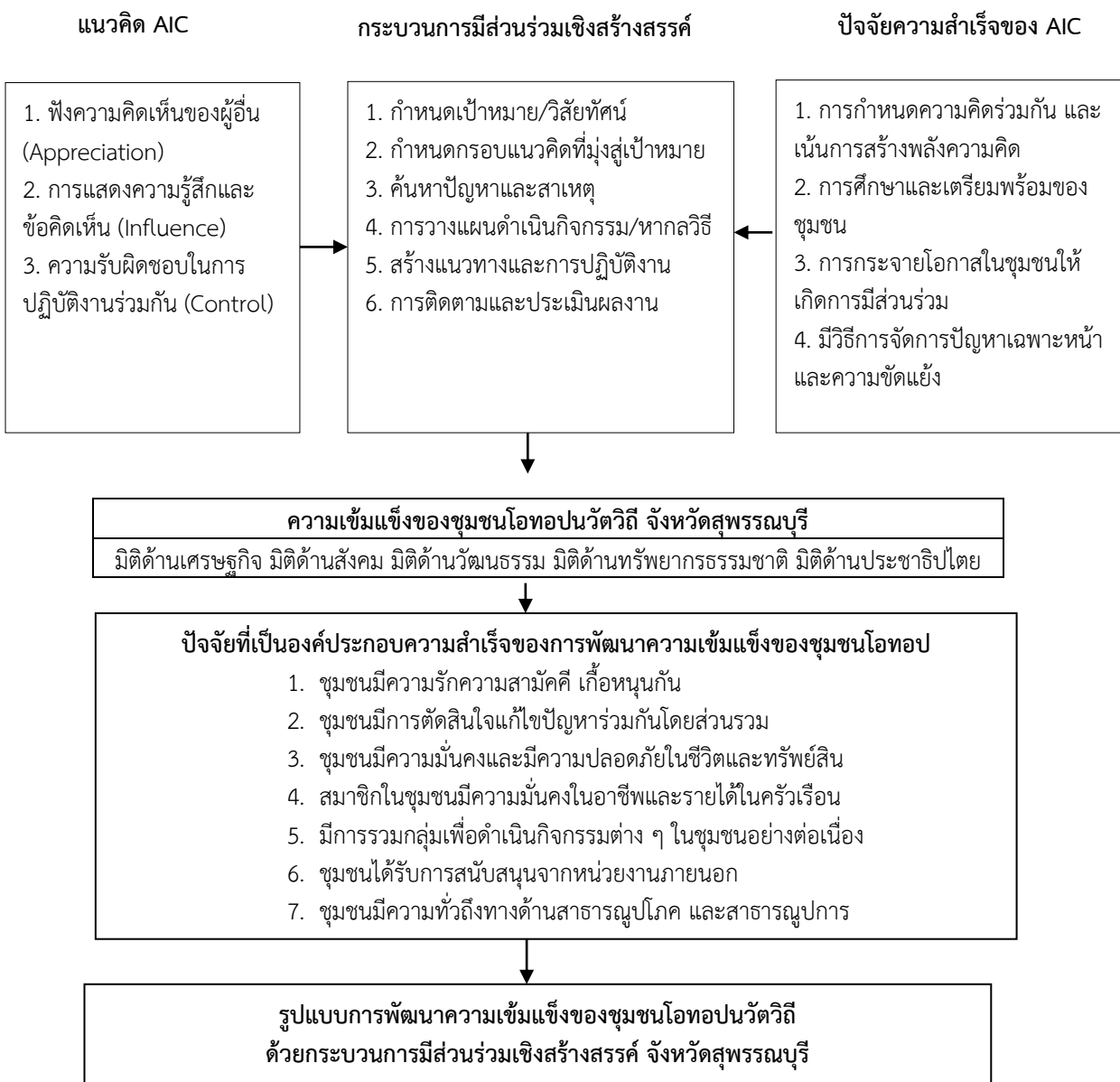
การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วม ความหมาย การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมทางสังคมเป็นกรอบคิดจากประเทศตะวันตกควบคู่กับความเชื่อในระบอบประชาธิปไตยที่เชื่อเรื่องสิทธิ และความเสมอภาคระหว่างประชาชน นอกจากนั้น ความเชื่อเรื่อง “การมีส่วนร่วม” มีความเกี่ยวพันอย่างลึกซึ้งกับความเชื่อในเรื่อง “ความเป็นปัจเจกชน” (Individualism) ที่มีความสามารถ ศักยภาพในการคิด การแสดงความคิดเห็นของตนในชุมชนที่สังกัด (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2565) ในสังคมไทย แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม (A Theory of Participation) เป็นแนวคิดที่ถูกนำมาใช้ในนโยบายการพัฒนาชนบทนับตั้งแต่ พ.ศ. 2520 และเริ่มปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ที่ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่าเป็นการพัฒนาที่สนับสนุนให้ชาวบ้านช่วยเหลือตนเองได้ และสร้างการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (2565) ได้มีการศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง พึ่งพาตนเอง และเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงโดยอาศัยการดำเนินการอย่างบูรณาการ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ลักษณะของชุมชนเข้มแข็งจะต้องมีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการพัฒนา อาจเป็นหมู่บ้าน ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคราชการ องค์กรเอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการ และอื่น ๆ ในลักษณะของการมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน

แนวคิดชุมชนโอท็อปนวัตกรรม เริ่มมาจากการออกแบบแนวคิดแผนยุทธศาสตร์ของประเทศไทยระยะเวลา 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) มุ่งเน้นการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันในภาคอุตสาหกรรมการผลิต และบริการเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ประชาชนมีคุณภาพชีวิต และมีรายได้ที่ดีขึ้น (กรมการพัฒนาชุมชน, 2562) สอดรับกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน และพันธกิจของกระทรวงมหาดไทยข้อ 4 เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก สร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน, 2560) จากแนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product) ที่เริ่มดำเนินงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 การพัฒนากล่าวได้ว่าประสบความสำเร็จเชิงการแข่งขันในระดับหนึ่งเท่านั้น ภาครัฐได้เปลี่ยนผ่านยุคการผลิตสินค้าให้ขายได้สู่การสร้างรายได้ตามความต้องการ (Demand Driven Local Economy)

ชุมชนโอท็อปการท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี

แผนพัฒนาจังหวัดสุพรรณบุรี พ.ศ. 2561-2564 (ฉบับทบทวน) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 ระบุคำขวัญว่า “สุพรรณบุรีเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตร และอาหารปลอดภัยชั้นนำ ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ บ้านเมืองสะอาด ธรรมชาติสมบูรณ์ ศูนย์การศึกษา และการกีฬา ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี” มีเป้าประสงค์สำคัญ คือ เพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สินค้าท้องถิ่น เป้าหมายการพัฒนาได้กำหนดตัวชี้วัด/ค่าเป้าหมาย ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 2 ดังนี้ ร้อยละของรายได้จากการท่องเที่ยวและบริการ จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น การเพิ่มขึ้นของมูลค่าจำหน่ายผลิตภัณฑ์ และร้อยละแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการพัฒนาฟื้นฟู (สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี, 2562) โดยได้

รับรองการจัดประเภทชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตวิถี ดังนี้ ชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตวิถี ระดับ A จำนวน 1 ชุมชน ระดับ B จำนวน 10 ชุมชน ระดับ C จำนวน 20 ชุมชน และระดับ D จำนวน 13 ชุมชน (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี, 2562)

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการสัมภาษณ์เจาะลึกรายบุคคลและกลุ่ม (In-depth/Group Interview) จากกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย การประชุม/สนทนากลุ่ม (Focus Group) และการประชุมกลุ่มย่อย เพื่อหาข้อเท็จจริงสำหรับนำเสนอรูปแบบการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนโอทอปนวัตวิถี ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้เทคนิคการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Method) ในการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญและผู้เข้าร่วมโดยสมัครใจ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่ม องค์การ ชุมชนทางสังคม ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประกอบการชุมชนโอทอปนวัตวิถี ในพื้นที่เป็นตัวแทนที่เกี่ยวข้อง จำนวน 63 คน ประกอบด้วย สมาชิกโอทอปที่ร่วมประชุม 25 คน ตัวแทน

กลุ่มโอท็อปแต่ละประเภท 22 คน ตัวแทนส่วนราชการและเอกชนจาก 9 หน่วยงาน 15 คน หัวหน้าชุมชนโอท็อปที่มีลักษณะเด่น 1 คน

การเก็บข้อมูลโดยใช้เครื่องมือจากแบบสัมภาษณ์ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structure) เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนโอท็อปนวัตกรรมที่เหมาะสมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์ และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เป็นกิจกรรมที่ผู้วิจัยเข้าไปร่วมกับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในการสรุปผลที่ได้จากข้อมูลที่ศึกษาด้วยคำอธิบายเชิงบรรยาย และข้อมูลที่ได้จากการสังเกต (Observation) เป็นการวิเคราะห์สิ่งที่ได้จากการสังเกต และข้อมูลที่บันทึกจากการสัมภาษณ์ผสมผสานกัน ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบข้อมูลในด้านการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และการใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต และสอบถามข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผลการศึกษา

การศึกษาบริบท และสภาพปัญหา การดำเนินงานของชุมชนโอท็อปนวัตกรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ปัญหาสำคัญมากที่สุดที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานของชุมชนโอท็อป ได้แก่ ด้านเงินทุน เมื่อเกิดปัญหาขึ้นชุมชนโอท็อปส่วนใหญ่เลือกใช้วิธีแก้ด้วยตนเอง โดยภาครัฐให้การส่งเสริมการดำเนินงานของชุมชนมากที่สุด ได้แก่ การพัฒนาบุคลากร และการดำเนินงานของชุมชนโอท็อปได้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้ในการผลิต และพัฒนาผลิตภัณฑ์สำหรับช่องทางจำหน่ายที่ทำรายได้ให้กับชุมชนโอท็อปมากที่สุด ได้แก่ จำหน่ายโดยตรง กลยุทธ์สำคัญ ได้แก่ การส่งเสริมการขายรูปแบบต่าง ๆ ทั้งนี้ ชุมชนโอท็อปนวัตกรรมในจังหวัดสุพรรณบุรีมีจุดเด่นในเรื่อง การปลูกพืชผลทางการเกษตรโดยไม่ใช้สารเคมี ใช้น้ำหมักตามธรรมชาติ มีทั้งผักสด และผลไม้เป็นการเกษตรแบบพึ่งตนเอง มีผ้าทอพื้นเมืองที่เป็นเอกลักษณ์ สินค้าได้รับการยอมรับในความที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ และสามารถผสมผสานองค์ความรู้เข้ากับการดัดแปลงทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีสวยงาม และสร้างคุณค่าเพิ่ม ความเข้มแข็งของชุมชน ต้องอาศัยการบูรณาการร่วมกันจากทุกภาคส่วน ภาครัฐควรเข้ามาดำเนินการอย่างจริงจัง และต่อเนื่องมากขึ้น บางครั้งยังพบปัญหาเรื่องการอำนวยความสะดวกให้สมาชิกเฉพาะกลุ่ม และควรมีการติดตาม และตรวจสอบผลการทำงาน ส่งเสริมให้ในแต่ละเครือข่ายชุมชนมีเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม ไม่ควรทำซ้ำกันในหลายพื้นที่ สภาพของปัญหา ประการแรกขาดเงินทุนในการนำมาพัฒนาสินค้า สมาชิกขาดทักษะในการผลิตสินค้าไม่ทันต่อความต้องการของตลาด ประการที่สอง การผลิตสินค้าบางประเภทเป็นทักษะเฉพาะ สมาชิกที่มีความรู้ และเชี่ยวชาญมีอยู่อย่างจำกัด ประการที่สาม เนื่องจากผลิตภัณฑ์ของเครือข่ายชุมชนจะต้องผลิตได้ตามมาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการองค์การอาหารและยา (อย.) ซึ่งมีหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอนที่ค่อนข้างซับซ้อน การผลิตอาหารของชุมชนส่วนใหญ่จะยังไม่ได้มีการรับรองส่งผลทำให้กระทบต่อความไว้วางใจของผู้บริโภคที่ตระหนักถึงความปลอดภัยในการบริโภค

ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนโอท็อปนวัตกรรมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์

จากการสำรวจและการสัมภาษณ์เชิงลึก ตลอดจนการประชุมกลุ่มย่อย สรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนโอท็อปนวัตกรรมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์ตามกรอบแนวคิดวิจัย ดังนี้

1. ชุมชนมีความรักความสามัคคี เกื้อหนุนกัน
2. ชุมชนมีการตัดสินใจแก้ไขปัญหาาร่วมกันโดยส่วนรวม
3. ชุมชนมีความมั่นคงและมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
4. สมาชิกในชุมชนมีความมั่นคงในอาชีพ และรายได้ในครัวเรือน
5. มีการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

6. ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก

7. ชุมชนมีความทั่วถึงทางด้านสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ

นำเสนอรูปแบบการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนโอท็อปนวัตวิถีที่เหมาะสมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์

ผลการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสอบถาม สัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่มย่อย สมาชิกชุมชนโอท็อปนวัตวิถี ส่วนราชการ ภาคเอกชน และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สรุปว่า การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนโอท็อปนวัตวิถีด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์ ได้รูปแบบที่เหมาะสม ได้แก่ 4 C (4 C Model) ประกอบด้วย 1. สร้างสรรค์ชุมชนให้พึ่งตนเองได้ (Community Self-reliance) 2. ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนให้ขยายตัว (Community Expanding Grassroots Economy) 3. เสริมสร้างทุนชุมชนให้มีประสิทธิภาพและมีธรรมาภิบาล (Community Capital) 4. พัฒนาองค์การให้มีขีดสมรรถนะสูง (Community Capacity)

ภาพที่ 3 รูปแบบการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนโอท็อปนวัตวิถีที่เหมาะสมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์ 4 C Model

ที่มา: ผู้วิจัย

ตารางที่ 2 รูปแบบการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนโอท็อปนวัตวิถีที่เหมาะสมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม
เชิงสร้างสรรค์ 4 C Model และแนวทางนำสู่การปฏิบัติ

4 C Model	แนวทางนำสู่การปฏิบัติ
1. สร้างสรรค์ชุมชนให้พึ่งตนเองได้ (Community Self-reliance)	1.1 สร้างและพัฒนาผู้นำชุมชนรุ่นใหม่ 1.2 พัฒนาจุดเด่นของสินค้าและบริการของชุมชนให้แตกต่างจากที่อื่น 1.3 ส่งเสริมความร่วมมือชุมชนและภาคีเครือข่าย 1.4 เสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ 1.5 บริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาชุมชน
2. ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน ให้ขยายตัว (Community Expanding Grassroots Economy)	2.1 เพิ่มศักยภาพในการผลิตสินค้าและบริการของชุมชน 2.2 พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยองค์ความรู้และนวัตกรรม 2.3 ขยายช่องทางการตลาดทั้งแบบออฟไลน์และออนไลน์ให้มากขึ้น 2.4 สร้างสรรค์เนื้อหาการตลาดดิจิทัลที่หลากหลายรูปแบบ 2.5 ส่งเสริมให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรในท้องถิ่น
3. เสริมสร้างทุนชุมชนให้มี ประสิทธิภาพและมีธรรมาภิบาล (Community Capital)	3.1 พัฒนาระบบการจัดการและการเข้าถึงแหล่งทุนชุมชน 3.2 ส่งเสริมให้เกิดการจัดการทุนชุมชนให้มีประสิทธิภาพ 3.3 ภาครัฐให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนแหล่งทุนที่เหมาะสม 3.4 จัดให้มีระบบการตรวจสอบและติดตามอย่างมีประสิทธิภาพ 3.5 การบริหารจัดการเงินทุนของชุมชนยึดหลักความโปร่งใส
4. พัฒนาองค์การให้มีขีดสมรรถนะสูง (Community Capacity)	4.1 ให้มีระบบและกลไกการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ 4.2 เสริมสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนให้โดดเด่น 4.3 พัฒนาขีดความสามารถของสมาชิกชุมชน 4.4 ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์ของสมาชิกอย่างต่อเนื่อง 4.5 สร้างศักยภาพของชุมชนเพื่อยกระดับทางด้านผลผลิตและบริการ

อภิปรายผล

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่ง คือ ทำให้ทราบถึงบริบท และสภาพปัญหาชุมชนโอท็อปนวัตวิถี จังหวัดสุพรรณบุรี ที่ว่าความสำเร็จของชุมชนส่วนหนึ่ง คือ สมาชิกชุมชนมีความสามารถบริหารจัดการได้ และสามารถพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน สอดคล้องกับ ประเวศ วะสี (2556) ที่ว่า การที่ชุมชนจะมีความเข้มแข็งได้นั้นจะต้องร่วมกันคิด ร่วมทำ จะทำให้มีศักยภาพในการแก้ปัญหา การดำเนินงานของชุมชนโอท็อปนวัตวิถีในจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ปัญหาสำคัญมากที่สุดที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานของชุมชนโอท็อป ได้แก่ ด้านเงินทุน เมื่อเกิดปัญหาคืนชุมชนโอท็อปส่วนใหญ่เลือกใช้วิธีแก้ด้วยตนเอง โดยภาครัฐให้การส่งเสริมการดำเนินงานของชุมชนมากที่สุด สำหรับปัญหาสำคัญมากที่สุดที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานของชุมชนโอท็อปนับเป็นประเด็นที่สำคัญของหลายชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของนักวิชาการ ได้แก่ นัสรา จันทรภักดิ์ (2563) ศึกษาเรื่อง เงื่อนไขความสำเร็จในการดำเนินงานวิสาหกิจเพื่อสังคมของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า เงื่อนไขที่เป็นปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงานวิสาหกิจเพื่อสังคม ก็คือ ผลสำเร็จจากการประกอบกิจการโดยการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ และกลุ่มมีความมั่นคง มีความมั่นคงในอาชีพ และความปลอดภัยในชีวิต

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่สอง พบว่า ปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบความสำเร็จของการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน โอท็อปนวัตวิถีจังหวัดสุพรรณบุรีมีจำนวนทั้งสิ้น 7 ข้อ ได้แก่

ประการแรก คือ ชุมชนมีความรักความสามัคคี เกื้อหนุนกัน และความสำเร็จของการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนที่สำคัญ ก็คือ สมาชิกชุมชนจะต้องมีความสามัคคีให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างจริงจัง โดยยึดหลักผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว สอดคล้องกับงานวิจัยของสถาบันพัฒนาองค์การชุมชน (2565) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง พึ่งพาตนเอง และเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงโดยอาศัยการดำเนินการอย่างบูรณาการ โดยศึกษาในพื้นที่ปฏิบัติการระดับตำบลใน 5 จังหวัด ผลการวิจัยสรุปว่า พื้นฐานความเข้มแข็งของชุมชนที่ได้จากการที่สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเป็นสำคัญ การมีส่วนร่วมของชุมชนสะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งจากการกระจายโอกาสให้บุคคลมีส่วนร่วม และการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจ และสอดคล้องกับงานวิจัยของพรพรรณ เหมะพันธุ์ (2565) ที่ศึกษาเรื่องความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตวิถี กระบวนการและความเป็นผู้ประกอบการเชิงสถาบัน โดยศึกษาต้นแบบ 4 ชุมชน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยวไม่ได้เกิดขึ้นจากการสนับสนุนทรัพยากรจากหน่วยงานภาครัฐแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นการใช้ทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพของคนในชุมชน แสดงออกถึงการรวมตัวของสมาชิกชุมชนการร่วมคิด การแก้ปัญหาร่วมกัน มีความสามัคคีบนพื้นฐานของเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมาย นั่นคือ การเป็นชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตวิถีต้นแบบ

ประการที่สอง คือ ชุมชนมีการตัดสินใจแก้ไขปัญหาาร่วมกันโดยส่วนรวม ผลสัมฤทธิ์ความสำเร็จของชุมชนจะเกิดขึ้นไม่ได้หากสมาชิกชุมชนขาดการมีส่วนร่วมและแก้ไขปัญหาาร่วมกัน มีการนำเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไขโดยอาศัยมติของที่ประชุมสมาชิกร่วมกันให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิสิทธิ์ ยิ้มแย้ม (2561) ที่ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ อำเภอกะเจันทร์ จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ การรวมกลุ่มของชุมชน มีการเรียนรู้ การจัดการ และแก้ไขปัญหาาร่วมกันของชุมชนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง หรือการพัฒนาสร้างอาชีพให้กับชุมชน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของตนเองและสามารถพึ่งตนเองได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วุฒิชัย สายบุญจง (2561) ที่ศึกษาเรื่อง ชุมชนเข้มแข็งในทัศนะของชาวชุมชน กรณีศึกษาบ้านปลายคลองบางโพธิ์เหนือ หมู่ที่ 3 ตำบลบางโพธิ์เหนือ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า ความหมายของชุมชนเข้มแข็ง คือ การที่ชุมชนมีความสามัคคี มีความไว้วางใจกันระหว่างคนในชุมชนสามารถร่วมมือร่วมใจกันแก้ไขปัญหาของชุมชน

ประการที่สาม คือ ชุมชนมีความมั่นคง และมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เนื่องจากชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวหลากหลายอาชีพทำให้เป็นปัญหาด้านความปลอดภัย ความเข้มแข็งของชุมชนจึงจะต้องทำให้ชุมชนมีความมั่นคง และมีความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สถาบันพัฒนาองค์การชุมชน (2565) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองและเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยอาศัยการดำเนินการอย่างบูรณาการ โดยศึกษาในพื้นที่ปฏิบัติการระดับตำบลใน 5 จังหวัด ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ลักษณะของชุมชนเข้มแข็งมีปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบสำคัญ คือ การเปิดโอกาสให้กับสมาชิกทุกคนเข้ามามีส่วนร่วม โปร่งใส และพร้อมที่จะให้ตรวจสอบ และสอดคล้องกับการวิจัยของคณะกรรมาธิการแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ (2564) ที่รายงานการพิจารณาศึกษาการจัดการตำบลเข้มแข็ง ตามแนวทางยุทธศาสตร์ชาติและแผนการปฏิรูปประเทศ เพื่อศึกษา และพัฒนาข้อเสนอการพัฒนาระบบการจัดการตำบลเข้มแข็ง สนับสนุนการพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติ และแผนการปฏิรูปประเทศที่เน้นการพัฒนาอย่างบูรณาการเต็มพื้นที่ ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนเข้มแข็ง คือ การที่ชุมชนสามารถจัดการกันเองได้ทั้งด้านข้อมูล แผนการบริหารจัดการ การขับเคลื่อนการพัฒนาและการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างดี ชุมชนมีเศรษฐกิจที่ดี คุณภาพชีวิตที่ดี สิ่งแวดล้อมดี อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และมีภูมิทัศน์ทางานต่อปัจจัยภายนอกที่มากกระทบ ทำให้มีความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย

ประการที่สี่ คือ สมาชิกในชุมชนมีความมั่นคงในอาชีพ และรายได้ในครัวเรือน เมื่อชุมชนไม่มีปัญหาทางการเงินแล้วจะทำให้สมาชิกในชุมชนมีความรู้สึกรู้ว่ามีความมั่นคงในอาชีพ และครอบครัวมีรายได้สำหรับดำรงชีวิตอย่างมีความสุข สอดคล้องกับงานวิจัยของ นัสรา จันทรกมล (2563) ศึกษาเรื่อง เงื่อนไขความสำเร็จในการดำเนินงานวิสาหกิจเพื่อสังคมของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า เงื่อนไขที่เป็นปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงานวิสาหกิจเพื่อสังคม ก็คือ ผลสำเร็จจากการประกอบกิจการโดยการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ และกลุ่มมีความมั่นคง มีความมั่นคงในอาชีพ และความปลอดภัยในชีวิต และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Rebecca (2012) ศึกษาเรื่อง An Analysis of the Conditions for Success of Community-Based Tourism Enterprises ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยในการประสบความสำเร็จของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยว มีผลดีต่อชุมชนในด้านของการเพิ่มโอกาสของคนในชุมชน และเพิ่มประสิทธิภาพของเศรษฐกิจชุมชน และลดความยากจน ตลอดจนการบริหารทางการเงินโปร่งใส

ประการที่ห้า คือ มีการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Danise (2010) ศึกษาเรื่อง Community Participation in Local Decision-making in Protected Areas: The Case of The New Forest Nation Park Hampshire England ผลการวิจัยพบว่า สาเหตุที่นำไปสู่การพัฒนาแนวทางสร้างความเข้มแข็งของชุมชนทั้งที่เป็นสมาชิก และไม่เป็นสมาชิกของชุมชนมีระดับของการมีส่วนร่วมสูง โดยจัดแบ่งกลุ่มของการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ปัจเจบุคคล ความร่วมมือ และภาวะผู้นำ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Christoffel (2007) ศึกษาเรื่อง The Effectiveness of Community Participation in Planning and Urban Developments ผลการวิจัยพบว่า สภาพแวดล้อมของชุมชนส่วนใหญ่ยึดผลประโยชน์ และเกี่ยวข้องกับกระบวนการวางแผน การมีส่วนร่วมของสมาชิกได้รับแรงผลักดันจากแรงกระตุ้นจากข้อมูลสารสนเทศ ผลลัพธ์ที่ได้ของชุมชนเกิดจากแรงจูงใจที่หลากหลายรูปแบบโดยมุ่งเน้นภาพลักษณ์มากกว่าการยึดผลประโยชน์ร่วมกัน

ประการที่หก คือ ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ชุมชนยังคงต้องอาศัยความสนับสนุนช่วยเหลือจากหน่วยงานของภาครัฐทั้งในด้านงบประมาณ สาธารณูปโภค การควบคุมคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ตลาดและการขยายช่องทางการตลาด รวมทั้งการพัฒนาทักษะ และฝีมือทางการด้านผลิตของสมาชิกใน ซึ่งชุมชนไม่สามารถดำเนินงานด้วยตนเองได้ตามลำพัง สอดคล้องกับงานวิจัยของ จริกรณ์ มีศรี (2563) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มชาลี-วรรณ ชุมชนพัฒนา ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประการหนึ่ง ก็คือ การได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้นำชุมชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนพงษ์ อาภรณ์พิศาล (2561) ที่ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในภาคกลาง ผลการศึกษาพบว่า รัฐบาลควรจัดให้มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการดูแล ติดตามผลการดำเนินการ โดยผลักดันการนำนโยบายมาปฏิบัติเพื่อให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนและต่อเนื่อง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (2565) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งพึ่งพาตนเอง และเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงโดยอาศัยการดำเนินการอย่างบูรณาการ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ลักษณะของชุมชนเข้มแข็งจะต้องมีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการพัฒนา อาจเป็นหมู่บ้าน ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคราชการ องค์กรเอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการ ในลักษณะของการมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน แต่ไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อนเนก ไยอินทร์ (2564) ศึกษาเรื่อง นวัตกรรมที่ดีของชุมชน: การต่อยอดภูมิปัญญาสู่การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจที่ว่า การพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนจะต้องเชื่อมโยงความโดดเด่นทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ เครือข่ายชุมชนวิถีพอเพียง วิถีไทยวิถีธรรม และนวัตกรรมที่ดี

ประการสุดท้าย คือ ชุมชนมีความทั่วถึงทางด้านสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ หน่วยงานของภาครัฐจะต้องจัดทำให้เกิดความพร้อมและทั่วถึง ตลอดจนสนับสนุนด้านต้นทุนสาธารณูปโภค สอดคล้องกับงานวิจัยของ Christ (2016) ศึกษาเรื่อง A Conceptual Framework Sustainable Community Development การศึกษาพบว่า กิจกรรมที่ควรบรรจุไว้ในแผนงาน การดำเนินงาน การวัดและการประเมิน การจัดสรรรายได้ให้เกิดการ

พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่ยั่งยืน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kylie (2011) ศึกษาเรื่อง The Relationship Between Residential Satisfaction, Sense of Community, Sense of Belonging and Sense of Place in a Western Australian Urban Planned Community โดยศึกษาความพึงพอใจกับความสัมพันธ์ทางด้านจิตใจเกี่ยวกับความเป็นอยู่ที่ดีกับคุณภาพชีวิตของชุมชน ความพึงพอใจของชุมชนกับปัจจัยด้านจิตวิทยาของสมาชิก เช่น การจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกภายในชุมชน

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่สาม นำเสนอรูปแบบการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนโอทอปนวัตวิถีที่เหมาะสมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์ 4 C Model ที่ได้จากการวิจัยพบว่า ในภาพรวมเป็นรูปแบบการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนที่สอดคล้องกับแนวคิด AIC โดย Smith (1991) ที่มีหลักการสำคัญ คือ เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมเท่าเทียมกัน คิดถึงคุณค่าของการกระทำที่นำไปสู่เป้าหมายที่สามารถปฏิบัติได้ เมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบของตัวแบบ 4 C Model อภิปรายผลได้ดังนี้ สำหรับ C ตัวที่หนึ่ง ได้แก่ สร้างสรรค์ชุมชนให้พึ่งตนเองได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (2565) ที่ว่า ความเข้มแข็งของชุมชนเป็นการพัฒนาที่สนับสนุนให้ชาวบ้านช่วยเหลือตนเองได้ C ตัวที่สอง ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนให้ขยายตัว สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2560-2564 ข้อ 4 เกี่ยวกับแนวคิดชุมชนโอทอปนวัตวิถีเป็นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก C ตัวที่สาม เสริมสร้างทุนชุมชนให้มีประสิทธิภาพและมีธรรมาภิบาล สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรพรรณ เหมะพันธุ์ (2565) ที่ศึกษาความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตวิถีที่ว่า ความสำเร็จของชุมชนไม่ได้เกิดขึ้นจากการสนับสนุนทรัพยากรจากหน่วยงานภาครัฐแต่เพียงอย่างเดียวหากแต่เป็นทรัพยากรของคนในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ และ C ตัวที่สี่ พัฒนาการให้มีขีดสมรรถนะสูง สอดคล้องการวิจัยของ คณะกรรมาธิการแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ (2564) ที่ว่า ชุมชนเข้มแข็งเป็นการที่ชุมชนสามารถจัดการกันเองได้ทั้งด้านข้อมูล แผนการบริหารจัดการ การขับเคลื่อนการพัฒนาและแก้ปัญหาต่าง ๆ ชุมชนมีเศรษฐกิจที่ดี คุณภาพชีวิตที่ดี สิ่งแวดล้อมดี อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และมีภูมิคุ้มกันต่อปัจจัยภายนอกที่มากระทบทำให้มีความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. ส่งเสริมให้โอทอปมีกำลังเข้มแข็งในมิติของการสร้างผู้นำกลุ่ม อาจจัดทำโครงการยุวชนรุ่นใหม่ของโอทอปนวัตวิถี เพื่อให้คนรุ่นใหม่เป็นกำลังสำคัญของชุมชนในอนาคต โดยสร้างแรงบันดาลใจคนรุ่นใหม่ที่มีใจรักท้องถิ่น และมีอุดมการณ์ที่จะเป็นผู้ประกอบการ หรือ Startup ในอาชีพสนใจในท้องถิ่น ที่มีความพร้อมด้านต้นทุนทางสังคมสูงอยู่แล้ว
2. การบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโอทอปนวัตวิถีอาจติดขัดที่ระบบ และกลไกของการพัฒนาที่อาจเกิดความซ้ำซ้อน และส่งผลทำให้ขาดความต่อเนื่องในการปฏิบัติงานของในระดับจังหวัดควรชี้แจงทำความเข้าใจให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับบทบาทของแต่ละหน่วยงานให้เข้าใจชัดเจนตรงกัน
3. ควรจัดให้มีแหล่งเงินทุนที่ชุมชนโอทอปนวัตวิถีสามารถเข้าถึงได้ง่าย หรือการจัดตั้งกองทุนเฉพาะสำหรับช่วยเหลือชุมชนให้สามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง สำหรับใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียน หรือการขยายตัวของชุมชน
4. จัดให้มีการฝึกอบรม หรือหลักสูตรระยะสั้นให้กับชุมชนในเรื่องที่ทันสมัยกับยุคปัจจุบัน เช่น หลักสูตรการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อดิจิทัล การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่มีรูปลักษณ์ทันสมัยและใช้ประโยชน์จากวัตถุดิบในท้องถิ่น
5. เน้นการประชาสัมพันธ์ในเชิงรุกในระดับประเทศผ่านทางช่องทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ และเจาะลึกนักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มใหญ่ เช่น การจัดสัมมนาฝึกอบรมนอกสถานที่ของหน่วยงานราชการในแหล่งชุมชนโอทอปนวัตวิถี

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบช่องทางการตลาด และการใช้สื่อมีเดียที่เหมาะสมทั้งแบบ Offline และ Online สำหรับชุมชนโอท็อปวิถีวิถี ในการเข้าถึงลูกค้า หรือผู้บริโภคแต่ละกลุ่มเป้าหมาย เพื่อนำผลวิจัยที่ได้มาใช้ในการพัฒนารูปแบบการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพ หรือการปรับสัดส่วนการนำเสนอจุดเด่นให้สอดคล้องกับความต้องการ

2. ควรมีการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบประเด็นที่ทำให้ชุมชนโอท็อปวิถีในจังหวัดสุพรรณบุรีที่ประสบกับความล้มเหลว หรือไม่พัฒนาเท่าที่ควรกับชุมชนที่ประสบความสำเร็จ เพื่อเป็นต้นแบบสำหรับการปรับปรุงแก้ไข

3. จากผลการสำรวจข้อมูลสื่อประชาสัมพันธ์ของชุมชนโอท็อปวิถี พบว่า ยังมีความแตกต่างกันในด้านการนำเสนอข้อมูล บางชุมชนมีเนื้อหาสาระที่ค่อนข้างสมบูรณ์ที่ทำให้ผู้อ่านมีความรู้ความเข้าใจถึงจุดเด่นของชุมชนเป็นอย่างดี แต่บางชุมชนยังไม่ชัดเจน จึงควรมีการศึกษารูปแบบการนำเสนอเนื้อหาสาระ (Content) ที่เป็นมาตรฐานของทุกชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2562). การส่งเสริมสัมมนาชีพชุมชนสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.
- คณะกรรมการการแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ. (2564). รายงาน การพิจารณาศึกษาการจัดการตำบลเข้มแข็งตามแนวทางยุทธศาสตร์ชาติและแผนการปฏิรูปประเทศ. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- จรีภรณ์ มีศรี. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มชาลี-วรรณ ชุมชนพัฒนาตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ. สำนักงานประมงจังหวัดฉะเชิงเทรา กรมประมง.
- ชนพงษ์ อารณพิศาล. (2561). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในภาคกลาง. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสยาม.
- นัสรา จันทร์กมล. (2563). เงื่อนไขความสำเร็จในการดำเนินงานวิสาหกิจเพื่อสังคมของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประเวศ วะสี. (2556). บทเรียนชุมชนเข้มแข็ง แผนพัฒนาจังหวัดฉบับเจ้าเมือง. ในเอกสารชุดถอดบทเรียนชุมชนเข้มแข็ง. เล่มที่ 4, 8-9.
- พรพรรณ เหมะพันธุ์. (2565). ความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปวิถีวิถี กระบวนการและความเป็นผู้ประกอบการเชิงสถาบัน. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต, 10(1), 22-34.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญพัฒนา.
- รพีภัทร์ สุขสมเกษม. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิสิทธิ์ ยิ้มแย้ม. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ อำเภอกะเจันท์ จังหวัดชลบุรี. วารสารวิชาการศิลปศาสตร์ประยุกต์, 11(1), 39-50.
- วุฒิชัย สายบุญจง. (2561). ชุมชนเข้มแข็งในทัศนะของชาวชุมชน กรณีศึกษา บ้านปลายคลองบางโพธิ์เหนือ หมู่ที่ 3 ตำบลบางโพธิ์เหนือ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 8(1), 119-129.
- สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี. (2562). แผนพัฒนาจังหวัดสุพรรณบุรี (2561-2564). สุพรรณบุรี: สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี.
- สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. (2566). แผนยุทธศาสตร์กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2560-2564. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี. (2562). สรุปผลการดำเนินงานการพัฒนาผลิตภัณฑ์โอท็อปตามโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี จังหวัดสุพรรณบุรี. ใน เอกสารรายงานประจำเดือน กันยายน 2562. (ไม่ปรากฏเลขหน้า) กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน.

สำนักส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน. (2560). **โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP)**. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. (2565). **การพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองและเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงโดยอาศัยการดำเนินการอย่างบูรณาการ**. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

References

- Andrew H. (1986). Central Problems in the Management of Innovation. **Management Science**, 32(5), 590-607.
- Christoffel, V. (2007). **The Effectiveness of Community Participation in Planning and Urban Developments**. Master's Thesis, Massey University Palmerston. North New Zealand.
- Christi, N. (2016). **A Conceptual Framework for Sustainable Community Development**. Doctoral Dissertation, Potchefstroom Campus of the North-West University.
- Danise, H. (2010). **Community Participation in Local Decision-making in Protected Areas: the Case of the New Forest National Park, Hampshire, England**. Doctoral Dissertation, Bournemouth University.
- Kylie, M. (2011). **The Relationship between Residential Satisfaction, Sense of Community, Sense of Belonging and Sense of Place in a Western Australian Urban Planned Community**. Doctoral Dissertation, Faculty of Computing, Health&Science.
- Lucien, L. (1910). **How Natives Think**. Retrieved on January 20, 2023 from https://en.wikipedia.org/wiki/Lucien_Lévy-Bruhl
- Rebecca, A. (2012). An Analysis of the Conditions for Success of Community-Based Tourism Enterprises. Scientific Research, ICRT Occasional Paper. **Journal of Geoscience and Environment Protection**, 8(12), 1-52.
- Smith, W. William. (1991). **The AIC Model Concept and Practice**. Organization for Development International Institute. OD II: Leroy NW Washington DC.
- World Bank. (2008). **Appreciation-Influence-Control Collaborative Decisionmaking: Workshop-Based Method**. Retrieved on March 10, 2023 from <https://www.worldbank.org/ext/en/home>.

คณะผู้เขียน

เบญจวรรณ เจริญกสิกร

วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
เลขที่ 1 ถนนอุททองนอก แขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300
e-mail: benjawan.ck1303@gmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิจิตรา ศรีสอน

วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
เลขที่ 1 ถนนอุททองนอก แขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300
e-mail: wijittra.sr@ssru.ac.th

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเศษ พลตำรวจโท ดร.สัณฐาน ชยนนท์

วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
เลขที่ 1 ถนนอุททองนอก แขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300
e-mail: sunthan.ch@ssru.ac.th

ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิดโดยใช้เทคโนโลยีผ่านไอแพด เพื่อเสริมสร้าง
ความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ลำดับและอนุกรม ของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5
โรงเรียนมัธยมวัดเบญจมบพิตร กรุงเทพมหานคร

The Effects of Organizing Learning Activities with An Open Approach Using iPad
Technology to Enhance Mathematical Creativity on Sequences and Series of
Mathayomsuksa 5 Students, Mathayom Wat Benchamabophit School, Bangkok

อัลติการัตน์ พิกุลศรี และชนิสรา เมธภัทรหิรัญ*
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

Antikarat Phikunsri and Chanisara Metpattarahiran*
Faculty of Science and Technology, Suan Dusit University

Received: July 27, 2023

Revised: October 31, 2023

Accepted: November 1, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อเปรียบเทียบคะแนนความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิดโดยใช้เทคโนโลยีผ่านไอแพดกับเกณฑ์ร้อยละ 70 และเพื่อศึกษา ความพึงพอใจที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิดโดยใช้เทคโนโลยีผ่านไอแพด ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 แผนการเรียนวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียน มัธยมวัดเบญจมบพิตร กรุงเทพมหานคร จำนวน 27 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ใน การวิจัย ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิดโดยใช้เทคโนโลยีผ่านไอแพด แบบทดสอบความคิด สร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ลำดับและอนุกรม และแบบทดสอบวัดความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิด โดยใช้เทคโนโลยีผ่านไอแพด เรื่อง ลำดับและอนุกรม สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที่ใช้ตรวจสอบสมมติฐาน One Sample t-test ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนมีคะแนนความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 ($t = 3.204$, $Sig. = .002$) และความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิด โดยใช้ เทคโนโลยีผ่านไอแพด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.82 (Mean = 4.82, S.D. = 0.12) ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณา รายการประเมินด้านต่าง ๆ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ 1) ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ (Mean = 4.84, S.D. = 0.20) 2) ด้านเนื้อหา (Mean = 4.81, S.D. = 0.25) และ 3) ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ (Mean = 4.80, S.D. = 0.18) ซึ่งทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: วิธีการแบบเปิด เทคโนโลยี ไอแพด ความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ ลำดับและอนุกรม

Abstract

The purposes of this research were to compare the scores of mathematics creativity after organizing learning activity with an open approach using iPad technology with the criteria of 70 percent and to study the satisfaction towards learning activities with an open approach using iPad technology. The samples used in the research were 27 Mathayomsuksa 5 students (derived from purposive sampling) of the science and mathematics learning plan, the second semester of academic year 2022 at Mathayom Wat Benchamabophit School, Bangkok. The research tools included an open learning activity plan using iPad technology, a mathematical creativity test on sequences and series and students' satisfaction assessment form towards learning activities with an open approach using iPad technology on sequence and series. The statistics used in the research were percentage, mean, standard deviation, and One Sample t-test for hypotheses testing. The results of the study revealed that: the students' mathematics creativity score was higher than the 70% criterion at the statistical significance level of .01 ($t = 3.204$, Sig. = .002) and the mean of their satisfaction towards learning activities with an open approach using iPad technology was 4.82 (Mean = 4.82, S.D. = 0.12), which was at the highest level. When considering all assessment aspects, the mean values in descending order were shown as follows: 1) Benefits received from learning (Mean = 4.84, S.D. = 0.20), 2) Content (Mean = 4.81, S.D. = 0.25) and 3) learning atmosphere (Mean = 4.80, S.D. = 0.18), which were all at the highest level.

Keywords: Open Approach, Technology, iPad, Mathematical Creativity, Sequence and Series

บทนำ

คณิตศาสตร์เป็นวิชาที่สร้างสรรค์จิตใจของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการคิด การแก้ปัญหา กระบวนการและเหตุผลเป็นศาสตร์ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาความคิดของมนุษย์ที่แสดงออกทางความคิดของมนุษย์ทำให้มนุษย์มีความคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีเหตุผล คิดอย่างมีวิจารณ์ญาณเป็นระบบ และมีแบบแผน สามารถวิเคราะห์ปัญหา หรือสถานการณ์ได้อย่างถี่ถ้วน รอบคอบ ช่วยให้ผู้เรียนคาดการณ์ วางแผน ตัดสินใจ สามารถวิเคราะห์ปัญหาได้อย่างรอบคอบ และสามารถแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม คณิตศาสตร์เป็นเครื่องมือสำคัญในการศึกษาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอื่น ๆ ทำให้โลกมีการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีอย่างมากมายในทุกวันนี้ และส่งเสริมให้มนุษย์มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2561) คณิตศาสตร์จึงควรมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย ใช้ความรู้ ทักษะ และกระบวนการทางคณิตศาสตร์ และเทคโนโลยี ในการแก้ปัญหาหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ลำดับ และอนุกรม จึงมีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) เพื่อนำความรู้พื้นฐานไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สูงขึ้น และนำความรู้ที่มีอยู่ไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์จริงในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้สอนเป็นพื้นฐานในการสร้างคุณลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ผู้สอนจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงแนวทางการจัดการศึกษาจากระบบการถ่ายทอดความรู้ หรือผู้มอบความรู้มาเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดอย่างสร้างสรรค์ และเข้ากับบริบท หรือสถานการณ์ของโลกที่ได้เปลี่ยนแปลงไปตามความสามารถของบุคคลในการคิดระดับสูง ผู้เรียนต้องพึ่งพาการเรียนรู้โดยการถ่ายทอดเทคโนโลยีต่าง ๆ จากประสบการณ์ของผู้สอน หรือจากการอ่านหนังสือและตำราเรียน เนื่องจากสามารถค้นหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ

ได้ด้วยตนเอง การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผู้สอนต้องมีบทบาทใหม่ตามสถานการณ์แห่งความเป็นจริง นั่นคือ การเป็นที่ปรึกษา เป็นผู้ให้คำแนะนำ ชี้แนะ ซึ่งใช้วิธีการที่สามารถช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้แบบองค์รวมได้มากขึ้น สามารถบูรณาการความรู้ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง สังคม และใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหาที่สามารถอยู่ในโลกแห่งความเป็นจริง และมีความสุข (วิจารณ์ พานิช, 2556) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์สามารถใช้รูปแบบวิธีการ กระบวนการ แนวคิด หรือกลวิธีในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความสนใจที่จะเรียนรู้ รู้จักคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง และเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนแสดงแนวคิดที่สร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ของตนเอง โดยแลกเปลี่ยนแนวคิดกับเพื่อนในชั้นเรียนให้ดียิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงนำเทคโนโลยีที่อยู่ใกล้ตัวผู้เรียนมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ให้มีความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ และก้าวทันยุคเทคโนโลยีที่ทันสมัยมากขึ้น

การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์เป็นแนวทางที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ให้ดียิ่งขึ้น เนื่องจากการนำสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวผู้เรียนมาปรับใช้กับการเรียนรู้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ช่วยในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ให้น่าสนใจ และทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอดได้อย่างรวดเร็ว (อมรรัตน์ ทองดี, 2557) ผู้วิจัยจึงนำไอแพดที่อยู่ใกล้ตัวมาปรับใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยผู้สอนสามารถใช้เป็นสื่อในการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้เรียนผ่านไอแพด เช่น แอปพลิเคชัน GoodNotes Google Chrome หรือสื่อวิดีโอ อีกทั้งเทคโนโลยีไอแพดสามารถเป็นแหล่งการเรียนรู้สำหรับผู้สอนกับผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนใช้เวลาว่างในการสืบค้นวิธีการแก้ปัญหาได้ด้วย

การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิด (Open Approach) เป็นกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความคิดทางคณิตศาสตร์พร้อมกับการแก้ปัญหาของผู้เรียน (Nohda, 2000) มีลำดับขั้นตอนการสอน 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การนำเสนอปัญหาปลายเปิด 2) การเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน 3) การอภิปราย และการเปรียบเทียบร่วมกันทั้งชั้นเรียน 4) การสรุปโดยการเชื่อมโยงแนวคิดทางคณิตศาสตร์ของผู้เรียนที่เกิดขึ้น เพื่อส่งเสริมวิธีการคิดทางคณิตศาสตร์แบบต่าง ๆ ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ทำการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ โดยเปิดโอกาสการสืบเสาะด้วยวิธีการที่ตนเชื่อมั่น และนำไปสู่การแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ที่มีความซับซ้อน และการให้เหตุผลสนับสนุนข้อมูลต่าง ๆ (Lin & Mintzes, 2010) ซึ่งทำให้ผู้เรียนมีวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย และแตกต่างกัน เป็นการพัฒนา การเรียนรู้ของตนเองอย่างทั่วถึง และเต็มศักยภาพของแต่ละบุคคลผู้เรียนได้ยกระดับความรู้ และระดับการเรียนรู้ร่วมกันผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทำให้เกิดการเรียนรู้ในระดับสูง (อวัตรชัย เดนชา, 2558) วิธีการแบบเปิดทำให้ผู้เรียนมีวิธีการ (How To) เป็นของตนเอง และสามารถนำวิธีการเหล่านั้นไปใช้ในการแก้ปัญหาเพื่อให้ได้มาซึ่งแนวคิดใหม่ตามแนวคิดของ Inprasitha (Inprasitha, 2010 อ้างถึงใน ลักษณะ คณาศรี และสัมพันธ์ ถิ่นเวียงทอง, 2564)

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ความสำคัญ และส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้คณิตศาสตร์ได้จากพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจ ที่ทำให้ผู้เรียนมีการพัฒนาความสามารถทางความคิดของแต่ละบุคคลเกิดการยอมรับแนวคิดทางคณิตศาสตร์จากสิ่งที่ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และสามารถแสดงความคิดในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์ รอบคอบ ทั้งในห้องเรียน และการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ในชีวิตจริง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ด้วยวิธีการแบบเปิดโดยใช้เทคโนโลยีผ่านไอแพด และศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ ของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้เนื้อหาในการวิจัย เรื่อง ลำดับและอนุกรม ซึ่งผู้วิจัยคาดหวังว่า ผลการวิจัยจะเป็นแนวทางและเป็นประโยชน์ในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ที่สามารถเชื่อมโยงความรู้ทางคณิตศาสตร์กับการเรียนรู้ใหม่ ๆ ในชีวิตจริงได้ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปรียบเทียบคะแนนความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิด โดยใช้เทคโนโลยีผ่านไอแพด เรื่อง ลำดับและอนุกรม ของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 กับเกณฑ์ร้อยละ 70
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิด โดยใช้เทคโนโลยีผ่านไอแพด เรื่อง ลำดับและอนุกรม

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิด

ความหมายของวิธีการแบบเปิด (Open Approach)

วิธีการแบบเปิดเป็นวิธีการสอนแบบหนึ่งที่น่าให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้คิดค้นความรู้ลงมือปฏิบัติหรือกระทำจริงทุกขั้นตอน จนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง และเป็นการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการแสวงหาความรู้ ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้และเทคนิควิธีการสอนหลาย ๆ รูปแบบ โดยวิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีหลากหลายวิธี และเน้นให้ผู้เรียนได้คิดค้นหาความรู้ ลงมือปฏิบัติ หรือกระทำจริงทุกขั้นตอน และกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เป็นปัญหาแบบเปิดที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดจนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดย Nohda (2000) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับวิธีการแบบเปิดไว้ในที่ประชุมระดับนานาชาติของจิตวิทยาการศึกษาคณิตศาสตร์ (PME) เรื่อง “Teaching By Open Approach Method in Japanese Mathematic Classroom” ซึ่งสอดคล้องกับ (นิรัญชลา ทับพุ่ม, 2564) อีกทั้งวิธีการแบบเปิดเป็นกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิด (Open Approach) ได้ปรับจากการสอนของประเทศญี่ปุ่นโดย ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์ (2560) เพื่อปรับเปลี่ยนบทบาทการถ่ายทอดความรู้ของผู้สอนจากการถ่ายทอดความรู้โดยตรงไปสู่ผู้เรียนเป็นการนำเสนอปัญหาปลายเปิดแก่ผู้เรียน โดยไม่มีการอธิบายความรู้เหมือนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในอดีต และค้นหาแนวคิดของผู้เรียนที่ต้องการแก้ปัญหา จากนั้นนำแนวคิดการแก้ปัญหาของผู้เรียนมาร่วมกันอภิปรายในชั้นเรียน เน้นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้เรียน และพยายามค้นหาแนวคิดของผู้เรียนแต่ละคน เพื่อสรุปเป็นวิธีการเรียนรู้ของชั้นเรียน

จากการศึกษาความหมายของวิธีการแบบเปิดข้างต้น ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่า วิธีการแบบเปิดเป็นการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ที่ค้นหาแนวคิดของผู้เรียนที่ต้องการแก้ปัญหาแต่ละบุคคล ซึ่งมีวิธีการแก้ปัญหา คำตอบของปัญหาที่หลากหลาย จากนั้นนำแนวคิดการแก้ปัญหาของผู้เรียนมาร่วมกันอภิปรายในชั้นเรียน เน้นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้เรียน และพยายามค้นหาแนวคิดของผู้เรียนแต่ละคน เพื่อสรุปเป็นวิธีการเรียนรู้ของชั้นเรียน

ขั้นตอนวิธีการแบบเปิด

วิธีการแบบเปิดเป็นกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิด (Open Approach) ได้ปรับจากการสอนของประเทศญี่ปุ่น โดยไมตรี อินทร์ประสิทธิ์ (2560) เพื่อปรับเปลี่ยนบทบาทการถ่ายทอดความรู้ของผู้สอนจากการถ่ายทอดความรู้โดยตรงไปสู่ผู้เรียนเป็นการนำเสนอปัญหาปลายเปิดแก่ผู้เรียน โดยไม่มีการอธิบายความรู้เหมือนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในอดีต และค้นหาแนวคิดของผู้เรียนที่ต้องการแก้ปัญหา จากนั้นนำแนวคิดการแก้ปัญหาของผู้เรียนมาร่วมกันอภิปรายในชั้นเรียน เน้นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้เรียน และพยายามค้นหาแนวคิดของผู้เรียนแต่ละคน เพื่อสรุปเป็นวิธีการเรียนรู้ของชั้นเรียน โดยวิธีการแบบเปิดแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่

- 1) สำรวจเพื่อเชื่อมโยงโลกจริงของผู้เรียนกับสถานการณ์ปัญหาในหนังสือเรียน
- 2) ผู้เรียนแก้ปัญหาและนำเสนอวิธีการในกลุ่ม ผู้สอนสังเกต และบันทึกวิธีการและวิเคราะห์แนวคิดของผู้เรียน
- 3) อภิปรายเพื่อหาเหตุผลและเปรียบเทียบแนวคิดของผู้เรียน
- 4) สรุปโดยการสังเคราะห์เครื่องมือในการเรียนรู้เพื่ออนาคตจากแนวคิดทางคณิตศาสตร์ของผู้เรียน

ผู้วิจัยได้ศึกษาการวิจัยเกี่ยวกับวิธีการแบบเปิดของ กฤตยา ยมนา และดุจเดือน ไชยพิชิต (2565) ได้ศึกษาการพัฒนาความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเปิดร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD เพื่อพัฒนาความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเปิดร่วมกับเทคนิค STAD ให้มีคะแนนเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 และมีผู้เรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ของจำนวนผู้เรียนทั้งหมด และเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเปิดร่วมกับเทคนิค STAD ให้มีคะแนนเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 และมีผู้เรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ของจำนวนผู้เรียนทั้งหมด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 โรงเรียนบ้านกุดกว้างประชาสรรค์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 12 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นวิจัยแบบกลุ่มเดียวทดสอบหลังเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 3 ชนิด ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเปิดร่วมกับเทคนิค STAD จำนวน 10 แผน รวมเวลาเรียน 10 ชั่วโมง แบบทดสอบวัดความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์เป็นข้อสอบอัตนัย จำนวน 10 ข้อ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เป็นข้อสอบปรนัยชนิดเลือกตอบ มี 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเปิดร่วมกับเทคนิค STAD มีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ 25.00 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 83.33 และมีผู้เรียนผ่านเกณฑ์ 12 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 ของผู้เรียนทั้งหมด ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 และการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเปิดร่วมกับเทคนิค STAD ของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีคะแนนเฉลี่ย 24.42 คิดเป็นร้อยละ 81.40 และมีผู้เรียนผ่านเกณฑ์ 11 คน คิดเป็นร้อยละ 91.67 ของผู้เรียนทั้งหมดซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70

การใช้เทคโนโลยีไอแพดกับคณิตศาสตร์

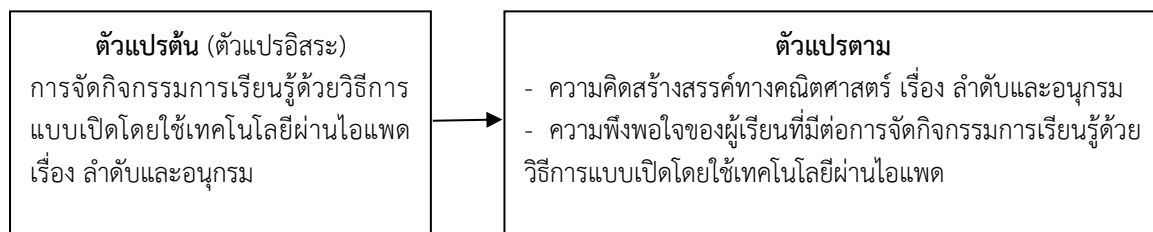
กล่าวว่า การใช้เทคโนโลยีไอแพดกับคณิตศาสตร์ คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีเป็นการบูรณาการความรู้ด้านเทคโนโลยี และทักษะการจัดการสารสนเทศเพื่อพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการทำงานเป็นทีม (ศิริวรรณ ฉัตรมณีรุ่งเจริญ และอนิศา หล้าจิ, 2562) ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ อมรรัตน์ ทองดี (2557) พบว่า ประสิทธิภาพของสื่อมัลติมีเดียเพื่อฝึกทักษะการแก้ปัญหา เรื่อง การบวกเลข มีค่าเท่ากับ 73.00/73.50 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และมีคุณภาพสื่อมัลติมีเดีย เพื่อฝึกทักษะการแก้ปัญหา เรื่อง การบวกเลข อยู่ในเกณฑ์ดี และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนชั้นมัธยมประถมศึกษาปีที่ 1 หลังจากที่ใช้เรียนด้วยสื่อมัลติมีเดียในการแก้โจทย์ปัญหา เรื่อง การบวกเลข ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อีกทั้งผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อสื่อมัลติมีเดียในการแก้โจทย์ปัญหาเรื่อง การบวกเลข อยู่ในระดับมาก

เนื้อหาคณิตศาสตร์ เรื่อง ลำดับและอนุกรม

ลำดับและอนุกรม เป็นเนื้อหาคณิตศาสตร์ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวกับลำดับที่กล่าวถึง ฟังก์ชันที่มีโดเมนเป็นเซตของจำนวนเต็มบวกที่เรียงจากน้อยไปมากโดยเริ่มตั้งแต่ 1 ซึ่งลำดับนั้น เป็นจำนวน หรือพจน์ที่เขียนเรียงกันภายใต้กฎเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นลำดับทั่ว ๆ ไป และอนุกรมที่กล่าวถึง ผลจากการบวกสมาชิกทุกตัวของลำดับที่เป็นทั้งอนุกรมจำกัด และอนุกรมอนันต์ โดยเนื้อหาของลำดับ และอนุกรมนี้นี้จะเน้นการอธิบายนิยามทฤษฎีทางคณิตศาสตร์ และใช้กฎ หรือสูตรในการคำนวณหาวิธีการของคำตอบ ซึ่งการสอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจเนื้อหาคณิตศาสตร์มากกว่าการจดจำเนื้อหา ควรเน้นให้ผู้เรียนได้พูดคุยอภิปราย และลงมือกระทำด้วยตนเอง อีกทั้งการใช้สื่อเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการเรียนการสอนจะทำให้การเรียนการสอนมีความน่าสนใจ และกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าและปรับปรุงแนวคิด เพื่อการวิจัยผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิดโดยใช้เทคโนโลยีผ่านไอแพด เพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ลำดับและอนุกรม ของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

คะแนนความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิดโดยใช้เทคโนโลยีผ่านไอแพด เรื่อง ลำดับและอนุกรม ของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิดโดยใช้เทคโนโลยีผ่านไอแพด เพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ลำดับ และอนุกรมของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 สามารถอธิบายขั้นตอนการวิจัยได้ดังนี้

1. ประชากร และตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนมัธยมวัดเบญจมบพิตร แขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร จำนวน 3 ห้อง รวมทั้งหมด 80 คน ซึ่งมีการจัดห้องเรียนแบบคละความสามารถ

ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนมัธยมวัดเบญจมบพิตร แขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร จำนวน 27 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง โดยใช้เกณฑ์การเลือกเป็นห้องเรียนที่มีผู้เรียนในแผนการเรียนวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ลำดับและอนุกรมสำหรับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/1 จำนวน 1 ฉบับ เพื่อใช้ผลการทดสอบหลังเรียนเปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยมีลักษณะเป็นแบบทดสอบ 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 แบบปรนัยเลือกตอบ 5 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ และตอนที่ 2 แบบอัตนัย จำนวน 3 ข้อ ให้เวลาในการทำแบบทดสอบ 60 นาที ซึ่งแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ลำดับ และอนุกรมในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเป็นผู้สร้างขึ้นเอง โดยมีขั้นตอนในการสร้าง ดังนี้

2.1 ศึกษาหลักการพื้นฐานของการวัดเชิงปริมาณ และแนวทางการสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในส่วน of แบบทดสอบที่มีลักษณะเป็นแบบปรนัยเลือกตอบ และแบบทดสอบที่มีลักษณะเป็นแบบอัตนัย ศึกษาการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวัด และแนวทางการสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในส่วน of แบบทดสอบที่มีลักษณะเป็นแบบปรนัยเลือกตอบ เลือกตอบ และแบบทดสอบที่มีลักษณะเป็นแบบอัตนัย ศึกษาการวัดพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัยทางคณิตศาสตร์ คุณลักษณะที่ดีของแบบทดสอบ การวิเคราะห์ข้อสอบ และการสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในส่วน of แบบทดสอบ ทางคณิตศาสตร์ที่มีลักษณะเป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ เลือกตอบ และ

แบบทดสอบที่มีลักษณะเป็นแบบอัตนัย ตลอดจนศึกษาแนวทางในการสร้างแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ของผู้เรียน

2.2 ศึกษา และวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด เนื้อหา และความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ลำดับ และอนุกรมสำหรับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เพื่อสร้างจุดประสงค์การเรียนรู้

2.3 สร้างตารางวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างเนื้อหา ความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ จุดประสงค์ การเรียนรู้กับแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ลำดับ และอนุกรมสำหรับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

2.4 นำผลการศึกษาในข้อที่ 2.1 และ 2.2 และการดำเนินงานในข้อที่ 2.3 มาใช้เป็นกรอบในการสร้างแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ลำดับ และอนุกรมสำหรับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/1 จำนวน 35 ข้อ โดยมีลักษณะเป็นแบบทดสอบ 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 แบบปรนัยเลือกตอบ 5 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ และตอนที่ 2 แบบอัตนัย จำนวน 5 ข้อ ซึ่งตอนที่ 1 แบบปรนัยเลือกตอบ 5 ตัวเลือก ผู้เรียนแต่ละคนจะต้องเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียวตามลักษณะของข้อคำถาม โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ถ้าตอบถูก	ให้ข้อละ 1 คะแนน
ถ้าตอบผิดหรือไม่ตอบ	ให้ข้อละ 0 คะแนน

ตัวอย่างข้อสอบตอนที่ 1 แบบปรนัยเลือกตอบ 5 ตัวเลือก

ข้อที่ 1 ข้อใดคือผลบวกของจำนวนคี่ลบ 35 จำนวนแรก

1) -1,225	2) -1,024	3) -512
4) 1,024	5) 1,225	

ข้อที่ 2 ข้อใดคือผลบวกของลำดับที่มี $n = 10$, $a_n = 40,960$ และ $r = -2$

1) -12,355	2) -28,532	3) 12,079
4) 27,280	5) 32,645	

และตอนที่ 2 แบบอัตนัย มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

1) คะแนนความคิดคล่อง ผู้วิจัยเป็นผู้ตรวจให้คะแนนโดยพิจารณาจากความสามารถของผู้เรียนในการคิดหาคำตอบจากโจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ที่กำหนดให้ในเวลาจำกัดได้ถูกต้อง ตามเงื่อนไขของข้อสอบ โดยมีเกณฑ์ ดังนี้

ไม่มีคำตอบหรือคำตอบไม่ถูกต้อง	คะแนนที่ได้ 0 คะแนน
สามารถแสดงถึงความเข้าใจของปัญหา	คะแนนที่ได้ 1 คะแนน
สามารถวางแผนการแก้ปัญหามาได้	คะแนนที่ได้ 2 คะแนน
สามารถแสดงวิธีคิดของปัญหาได้บางส่วน	คะแนนที่ได้ 3 คะแนน
สามารถแสดงวิธีคิดของปัญหาได้ถูกต้อง	คะแนนที่ได้ 4 คะแนน
สามารถสรุปปัญหาได้ถูกต้อง	คะแนนที่ได้ 5 คะแนน

2) คะแนนความคิดยืดหยุ่น ผู้วิจัยเป็นผู้ตรวจให้คะแนนโดยพิจารณาจากความสามารถของผู้เรียนในการคิดหาคำตอบจากโจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ที่กำหนดให้ได้หลายแนวทาง คำตอบมีความหมายอย่างเดียวกัน โดยมีเกณฑ์ดังนี้

ไม่มีคำตอบหรือคำตอบไม่ถูกต้อง	คะแนนที่ได้ 0 คะแนน
สามารถแสดงถึงความเข้าใจของปัญหา	คะแนนที่ได้ 1 คะแนน
สามารถวางแผนการแก้ปัญหามาได้	คะแนนที่ได้ 2 คะแนน
สามารถแสดงวิธีคิดของปัญหาได้บางส่วน	คะแนนที่ได้ 3 คะแนน

สามารถแสดงวิธีคิดของปัญหาได้ถูกต้อง
สามารถสรุปปัญหาได้ถูกต้อง

คะแนนที่ได้ 4 คะแนน
คะแนนที่ได้ 5 คะแนน

3) คะแนนความคิดริเริ่ม ผู้วิจัยพิจารณาจากความสามารถของผู้เรียนในการคิดหาคำตอบจากโจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์จากความแปลกใหม่แตกต่าง ไปจากความคิดของผู้อื่นที่ไม่ซ้ำกับคำตอบส่วนใหญ่ โดยใช้เกณฑ์ร้อยละ 1 - 2 ของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบได้จัดว่ามีความคิดริเริ่มมากที่สุด ดังนี้

ตารางที่ 1 เกณฑ์คะแนนความคิดริเริ่ม

จำนวนคำตอบที่ซ้ำกัน	คะแนนที่ได้
มากกว่า 12%	0
11 – 12%	1
9 – 10%	2
6 – 8%	3
3 – 5%	4
1 – 2%	5

ตัวอย่างข้อสอบตอนที่ 2 แบบอัตนัย

ข้อที่ 1 จงหาผลบวกของพจน์ที่ 10 ถึงพจน์ที่ 16 ของลำดับเลขคณิตชุดหนึ่ง ที่มีพจน์ที่ 4 เท่ากับ 12 และพจน์ที่ 13 เท่ากับ 27

ข้อที่ 2 ถ้านุกรมเรขาคณิตชุดหนึ่งมีผลบวกสามพจน์แรกเป็น 14 และพจน์ที่ 5 มีค่าเป็นสี่เท่าของพจน์ที่ 3 แล้วผลบวก 8 พจน์แรกของนุกรมเป็นเท่าใด

2.5 นำแบบทดสอบดังกล่าวเสนอต่ออาจารย์นิเทศก์ และครูพี่เลี้ยง เพื่อพิจารณาให้ข้อเสนอแนะเบื้องต้น ก่อนนำแบบทดสอบเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างเนื้อหา ความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ และจุดประสงค์การเรียนรู้กับเนื้อหาของข้อสอบ โดยใช้ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เป็นเกณฑ์การตัดสิน โดยมีระดับการให้คะแนนดังต่อไปนี้

- แน่ใจว่ามีความสอดคล้องกันระหว่างเนื้อหา ความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ และจุดประสงค์การเรียนรู้กับเนื้อหาของข้อสอบ ประเมินให้ 1 คะแนน

- ไม่แน่ใจว่ามีความสอดคล้องกันระหว่างเนื้อหา ความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ และจุดประสงค์การเรียนรู้กับเนื้อหาของข้อสอบ ประเมินให้ 0 คะแนน

- แน่ใจว่าไม่มีความสอดคล้องกันระหว่างเนื้อหา ความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ และจุดประสงค์การเรียนรู้กับเนื้อหาของข้อสอบ ประเมินให้ -1 คะแนน

ดำเนินการคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องและแปลผล โดยข้อสอบที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป แสดงว่าข้อสอบนั้นมีความสอดคล้องกันระหว่างเนื้อหา ความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ และจุดประสงค์การเรียนรู้กับเนื้อหาของข้อสอบ ซึ่งสามารถคัดเลือกไว้เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ ส่วนข้อสอบที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องน้อยกว่า 0.5 แสดงว่าข้อสอบนั้นไม่มีความสอดคล้องกันระหว่างเนื้อหา ความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ และจุดประสงค์การเรียนรู้กับเนื้อหาของข้อสอบ จึงต้องนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

2.6 นำแบบทดสอบดังกล่าว ซึ่งมีจำนวนข้อสอบทั้งหมด 35 ข้อ โดยมีลักษณะเป็นแบบทดสอบ 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 แบบปรนัยเลือกตอบ 5 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ และตอนที่ 2 แบบอัตนัย จำนวน 5 ข้อ ไปทดลองใช้กับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/1 โดยใช้เวลา 90 นาที แล้วนำคะแนนจากการตอบแบบทดสอบของผู้เรียนมาวิเคราะห์

หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ โดยใช้โปรแกรมช่วยหาค่าความยากง่าย และค่าอำนาจจำแนก โดยมีเกณฑ์ค่าความเชื่อมั่นตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป ค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.20 - 0.80 และค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป

2.7 จากการดำเนินงานในข้อที่ 2.6) ทำให้ได้จำนวนข้อสอบที่มีค่าความยากง่าย และค่าอำนาจจำแนกเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยคัดเลือกข้อสอบไว้จำนวน 23 ข้อ โดยแบบทดสอบมีลักษณะเป็นแบบทดสอบ 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 แบบปรนัยเลือกตอบ 5 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ และตอนที่ 2 แบบอัตนัย จำนวน 3 ข้อ ซึ่งยังมีความครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยพิจารณาคัดเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากง่ายที่ดีกว่า มีค่าอำนาจจำแนกที่สูงกว่า สำหรับในกรณีที่ค่าความยากง่ายใกล้เคียงกันจะเลือกข้อสอบที่มีค่าอำนาจจำแนกที่สูงกว่า

2.8 นำแบบทดสอบดังกล่าว ซึ่งมีจำนวนข้อสอบทั้งหมด 23 ข้อ ไปทดลองใช้ครั้งที่ 2 กับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/2 ซึ่งไม่ใช่ผู้เรียนในกลุ่มเดิม โดยใช้เวลา 60 นาที สำหรับการตอบแบบทดสอบแล้วนำคะแนนจากการตอบแบบทดสอบของผู้เรียนมาหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ โดยใช้โปรแกรมช่วยหาค่าความยากง่าย และค่าอำนาจจำแนก โดยมีเกณฑ์ค่าความเชื่อมั่นตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป ค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.20 - 0.80 และค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป

2.9 นำแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ลำดับและอนุกรม สำหรับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีจำนวนข้อสอบทั้งหมด 23 ข้อ โดยแบบทดสอบมีลักษณะเป็นแบบทดสอบ 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 แบบปรนัยเลือกตอบ 5 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ และตอนที่ 2 แบบอัตนัย จำนวน 3 ข้อ คะแนนเต็ม 30 คะแนน ให้เวลาในการทำแบบทดสอบ 60 นาที ผู้วิจัยนำมาจัดรูปแบบให้สมบูรณ์เพื่อเตรียมไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้เรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยต่อไป

3. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

3.1 วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของคะแนนจากแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ลำดับและอนุกรม โดยใช้วิธีการแบบเปิด ซึ่งผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์สถิติแบบ Frequencies Statistics

3.2 วิเคราะห์การเปรียบเทียบคะแนนความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์หลังการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิดโดยใช้เทคโนโลยีผ่านไอแพด เรื่อง ลำดับและอนุกรม กับเกณฑ์ร้อยละ 70 ซึ่งผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptives Statistics)

3.3 วิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังจากที่ได้ทำการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิดโดยใช้เทคโนโลยีผ่านไอแพด เรื่อง ลำดับและอนุกรม โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ซึ่งผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์สถิติแบบ One Sample t-test โดยแบ่งระดับความพึงพอใจเฉลี่ยเป็น 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert's scale) (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2545) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ยช่วง 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความพึงพอใจระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ยช่วง 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความพึงพอใจระดับมาก

คะแนนเฉลี่ยช่วง 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความพึงพอใจระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ยช่วง 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความพึงพอใจระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ยช่วง 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความพึงพอใจระดับน้อยที่สุด

ผลการศึกษา

1. คะแนนความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ หลังการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิดโดยใช้เทคโนโลยีผ่านไอแพด เรื่อง ลำดับ และอนุกรมของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 กับเกณฑ์ร้อยละ 70 จำนวน 27 คน ผู้วิจัยนำคะแนนจากแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงได้ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ การแจกแจงปกติของคะแนนความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิดโดยใช้เทคโนโลยีผ่านไอแพด เรื่อง ลำดับและอนุกรม ของผู้เรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 กับเกณฑ์ร้อยละ 70

การทดสอบ	คะแนนเต็ม	คะแนนต่ำสุด	คะแนนสูงสุด	Mean	S.D.	t	df	Sig.
แบบปรนัย	20	13	19	15.89	1.53	-17.39	26	.000
แบบอัตนัย	10	3	10	6.85	1.68	-43.75	26	.000
รวม	30	18	28	22.74	2.82	3.204*	26	.002

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้เรียนมีคะแนนความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ในตอนที 1 แบบปรนัย 5 ตัวเลือก เท่ากับ 15.89 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.53 ตอนที่ 2 แบบอัตนัย เท่ากับ 6.85 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.68 รวมคะแนนเฉลี่ยทั้งหมด 2 ตอน เท่ากับ 22.74 คิดเป็นร้อยละ 75.80 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 2.82 และค่าความเบี่ยงเบน เท่ากับ 26 นั่นคือ ผู้เรียนที่เรียนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิดโดยใช้เทคโนโลยีไอแพด เรื่อง ลำดับและอนุกรม มีคะแนนความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. การศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิดโดยใช้เทคโนโลยีผ่านไอแพด เรื่อง ลำดับและอนุกรม จำนวน 27 คน ผู้วิจัยนำคะแนนจากวัดความพึงพอใจ ไปหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงได้ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนแบบวัดความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิดโดยใช้เทคโนโลยีผ่านไอแพด เรื่อง ลำดับและอนุกรม

รายการประเมิน	Mean	S.D.	ระดับความพึงพอใจ	เรียงลำดับ
ด้านบรรยากาศการเรียนรู้	4.80	0.18	มากที่สุด	3
1. กิจกรรมการเรียนรู้มีความน่าสนใจ	4.81	0.40	มากที่สุด	2
2. กิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสมกับจุดประสงค์การเรียนรู้	4.74	0.59	มากที่สุด	4
3. กิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสมกับเนื้อหา	4.89	0.32	มากที่สุด	1
4. ผู้สอนชี้แจงจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิด โดยใช้เทคโนโลยีผ่านไอแพดให้ผู้เรียนเข้าใจอย่างชัดเจน	4.78	0.58	มากที่สุด	3
5. กิจกรรมการเรียนรู้สร้างความสนุกให้กับผู้เรียน	4.78	0.51	มากที่สุด	3
ด้านเนื้อหา	4.81	0.25	มากที่สุด	2
1. เนื้อหามีความยากง่าย เหมาะสมกับผู้เรียน	4.74	0.59	มากที่สุด	3
2. เนื้อหามีความชัดเจนเข้าใจง่าย	4.78	0.58	มากที่สุด	2
3. เนื้อหาเป็นเรื่องที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.93	0.27	มากที่สุด	1
ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.85	0.32	มากที่สุด	1
1. ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์	4.89	0.48	มากที่สุด	2
2. ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้มากขึ้น	4.81	0.51	มากที่สุด	3

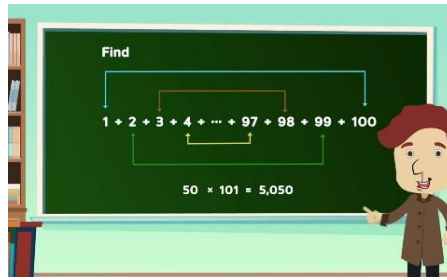
ตารางที่ 3 (ต่อ)

รายการประเมิน	Mean	S.D.	ระดับความพึงพอใจ	เรียงลำดับ
3. ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้เร็วและง่ายขึ้น	4.78	0.00	มากที่สุด	4
4. ช่วยให้ผู้เรียนแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ได้ดียิ่งขึ้น	5.00	0.56	มากที่สุด	1
5. ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่นและกล้าแสดงความคิดเห็นมากขึ้น	4.81	0.56	มากที่สุด	3
6. ผู้เรียนสามารถนำวิธีการแบบเปิดโดยใช้เทคโนโลยีผ่านไอแพดไปประยุกต์ใช้ในการเรียนวิชาอื่น ๆ ได้	4.78	0.64	มากที่สุด	4
สรุปผล	4.82	0.12	มากที่สุด	

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีความพึงพอใจที่ได้ทำการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิดโดยใช้เทคโนโลยีผ่านไอแพด เรื่อง ลำดับและอนุกรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.82 (Mean = 4.82) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.12 (S.D. = 0.12) ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณารายการประเมินด้านต่าง ๆ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ 1) ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.84 (Mean = 4.84) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.20 (S.D. = 0.20) อยู่ในระดับมากที่สุด 2) ด้านเนื้อหา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.81 (Mean = 4.81) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.25 (S.D. = 0.25) อยู่ในระดับมากที่สุด และ 3) ด้านบรรยากาศการเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80 (Mean = 4.80) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.18 (S.D. = 0.18) อยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่ว่า คะแนนความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิดโดยใช้เทคโนโลยีผ่านไอแพด เรื่อง ลำดับ และอนุกรมของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 กับเกณฑ์ร้อยละ 70 พบว่า ผู้เรียนมีคะแนนความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์อยู่ในระดับที่สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($t = 3.204$, Sig. = .002) แสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนที่เรียนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิดโดยใช้เทคโนโลยีไอแพด เรื่อง ลำดับ และอนุกรมมีการเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ที่เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการที่นักเรียนได้เรียนโดยใช้ปัญหาปลายเปิดนั้น ทำให้นักเรียนได้เรียนคณิตศาสตร์ด้วยความเข้าใจ เนื่องจากการแก้ปัญหาลายเปิดนั้น นักเรียนต้องเป็นผู้ทำความเข้าใจปัญหา และตัดสินใจเลือกวิธีการในการหาคำตอบที่มีอยู่หลากหลาย จากนั้นทดสอบว่าวิธีการดังกล่าวใช้ได้หรือไม่ แต่ถ้าวิธีการดังกล่าวไม่ประสบความสำเร็จนักเรียนจะต้องเปลี่ยนเป็นวิธีอื่นต่อไปจนกว่าจะได้คำตอบที่ถูกต้อง อีกทั้งในการตอบคำถามของปัญหาปลายเปิดนั้น นักเรียนสามารถเลือกวิธีการตอบ และกระบวนการคิดหาคำตอบได้อย่างหลากหลาย และในปัญหาปลายเปิดยังมีคำตอบที่หลากหลายไม่ซ้ำแบบในข้อเดียวกันเป็นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนทั้งในด้านความคิดคล่องความยืดหยุ่น

ภาพที่ 2 การหาผลบวกของโยฮันน์ คาร์ลฟรีดริช เกาส์

ตัวอย่าง 15

จงเขียนสี่พจน์แรกของลำดับเรขาคณิตที่มี $\frac{3}{4}$ เป็นพจน์แรก และ 4 เป็นอัตราส่วนร่วม

วิธีทำ

ให้ $a_1 = \frac{3}{4}$, $r = 4$

หา a_2, a_3, a_4

ถ้า $a_n = a_1 r^{n-1}$

ดังนั้น $a_2 = \frac{3}{4}(4)^{2-1} = \frac{3}{4}(4) = 3$

$a_3 = \frac{3}{4}(4)^{3-1} = \frac{3}{4}(4)^2 = 3 \cdot 4 = 12$

$a_4 = \frac{3}{4}(4)^{4-1} = \frac{3}{4}(4)^3 = 3 \cdot 4^2 = 48$

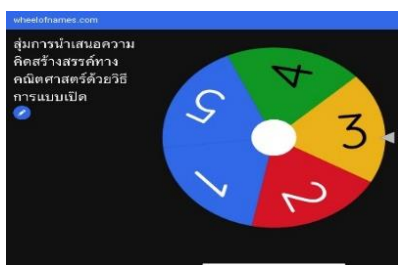
หรือ $a_1 = \frac{3}{4}$, $a_2 = \frac{3}{4}(4) = 3$, $a_3 = 3(4) = 12$

และ $a_4 = 12(4) = 48$

ภาพที่ 3 การใช้ GoodNotes ในไอแพด

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สาลินี เรืองจ้อย (2554) ที่ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังการใช้ปัญหาปลายเปิดสูงกว่าก่อนการใช้ปัญหาปลายเปิดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อทดสอบสมมติฐาน พบว่า คะแนนความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาปลายเปิด เรื่อง ลำดับ และอนุกรมของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิดเป็นแนวคิด วิธีการจัดการเรียนรู้ที่มีกระบวนการ และขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยส่งเสริมความสามารถทางสมองของผู้เรียนในการแสดงแนวคิด ความคิดในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ช่วยเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ ทำให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาได้แปลกใหม่ เป็นอย่างดี อีกทั้งผู้เรียนยังได้ฝึกวิเคราะห์โจทย์ปัญหา เพื่อนำไปใช้ในการวางแผน และดำเนินการแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ ได้อย่างอิสระตามความเข้าใจ และความสามารถของผู้เรียนเองให้หลากหลายวิธี หลากหลายมุมมองความคิด ฝึกให้ผู้เรียนได้คิดอย่างเป็นระบบ สามารถเขียนวิธีดำเนินการแก้ปัญหาของตนเองได้อย่างเป็นขั้นตอน เพื่อสามารถสื่อสารให้ผู้อื่นเข้าใจได้ง่าย มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูล และวิธีดำเนินการแก้ปัญหาของตนเองกับผู้อื่น เพื่อเป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ทำให้ผู้เรียนมีทักษะในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ดีขึ้น และได้เห็นวิธีการแก้ปัญหาที่หลากหลายจากโจทย์ปัญหาเดียวกัน เมื่อผู้เรียนมีทักษะในการแก้ปัญหาที่ดีขึ้นจะส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน และคะแนนความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ของผู้เรียนสูงขึ้นด้วย และสอดคล้องกับ ดารินทร์ งามสันเทียะ และคณะ (2563) ได้ทำการศึกษาพัฒนาการความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ความน่าจะเป็นของเหตุการณ์ ของผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ เพื่อหาการพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ความน่าจะเป็นของเหตุการณ์ ของผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้

กระบวนการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ และเพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/4 โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย จังหวัดสุพรรณบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) เครื่องมือในการวิจัย คือ แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ แบบทดสอบ และแบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (Repeated Measures ANOVA) และสถิติพื้นฐาน คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ มีพัฒนาการความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ระหว่างเรียน และหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนผู้เรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ มีพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์สูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ระหว่างเรียน และหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์อยู่ในระดับมาก

ภาพที่ 4 สุ่มกลุ่มนำเสนอจาก wheelofnames.com

ภาพที่ 5 การร่วมแสดงความคิดเห็นของผู้เรียน

อีกทั้ง การศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิดโดยใช้เทคโนโลยีผ่านไอแพด เรื่อง ลำดับ และอนุกรมของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจที่ได้ทำการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิดโดยใช้เทคโนโลยีผ่านไอแพด เรื่อง ลำดับ และอนุกรมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.82 (Mean = 4.82) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.12 (S.D. = 0.12) ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert's scale) (พิชิต ฤทธิ์จรรยา, 2545) และเมื่อพิจารณารายการประเมินด้านต่าง ๆ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า นักเรียนพึงพอใจ 1) ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ 2) ด้านเนื้อหา และ 3) ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ตามลำดับ เนื่องจากการใช้ปัญหาแบบปลายเปิดในการจัดการเรียนรู้จะเปิดโอกาสให้นักเรียนแต่ละคนได้ตั้งหรือเลือกเอาวิธีการที่ตนเองถนัดออกมาใช้ในการแก้ปัญหา ซึ่งจะช่วยสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนอยากที่จะแลกเปลี่ยนและเปรียบเทียบคำตอบของตนกับเพื่อน และเมื่อมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครู และนักเรียนด้วยกันเองการเรียนรู้จึงไม่น่าเบื่อ ดุมีชีวิตชีวา และนักเรียนรู้สึกดีว่ามีเสรีภาพในการคิด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Becker & Shimada (1997) ที่กล่าวถึงปัญหาปลายเปิดจะทำให้นักเรียนมีประสบการณ์ ในการเรียนรู้บางประการที่แปลกใหม่แตกต่างไปจากเดิม จากการที่มีคำตอบเปิดกว้าง แม้ว่าจะมีผู้หาคำตอบของปัญหาได้แล้ว นักเรียนคนอื่นยังมียกโอกาสหาคำตอบอื่น ๆ ได้อีก ทั้งการใช้สื่อเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอนช่วยกระตุ้นความสนใจตอบสนองต่อการเรียน ทำให้นักเรียนมีความตั้งใจ และกระตือรือร้นมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กุลธิดา พลเยี่ยม มะลิวัลย์ ฤณาพรณ์ และ นิภาพร ชุตินันต์ (2564) ที่ได้การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับการบูรณาการเทคโนโลยีในการสอนเนื้อหาวิชาเฉพาะ (TPACK) เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการคิดสร้างสรรค์

ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง วงกลมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า การบูรณาการเทคโนโลยีในการเรียนการสอน ทำให้ดึงดูดความสนใจของผู้เรียน และทำให้เกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิดโดยใช้เทคโนโลยีผ่านไอแพด เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนกล้าแสดงความคิด แสดงแนวคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน หากนำไปใช้ผู้สอนต้องมีความรู้ที่สร้างสรรค์เพียงพอ และสามารถให้คำปรึกษาต่อแนวคิดที่แปลกใหม่ของผู้เรียนได้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิดโดยใช้เทคโนโลยีผ่านไอแพด เพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ในระดับชั้น และเนื้อหาวิชาคณิตศาสตร์อื่น ๆ

2.2 ควรมีการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบคะแนนความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยแนวคิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิดกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑**. ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

กฤตยา ยมนา และจุฑาเดือน ไชยพิชิต. (2565). การพัฒนาความสามารถให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการจัดการเรียนรู้แบบเปิดรวมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD. **วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์**, 7(2), 1295-1303.

กุลธิดา พลเยี่ยม มะลิวัลย์ ฤณาพรณ์ และนิภาพร ชุตินันต์. (2564). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับการบูรณาการ เทคโนโลยีในการสอนเนื้อหาวิชาเฉพาะ (TPACK) เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง วงกลมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม**, 15(2), 125-147.

ดารินทร์ งามสันเทียะ, พินดา วราสุนันท์ และวิชา อุ๋นวรรณธรรม. (2563). การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา และความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ความน่าจะเป็นของเหตุการณ์ โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น**, 43(3), 15-29.

ธวัตรชัย เดนชา. (2558). ความเข้าใจทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน เรื่อง เลขยกกำลัง ในชั้นเรียนที่ใช้การสอนด้วยวิธีการแบบเปิด. **วารสารวิชาการ (มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ) มหาวิทยาลัยศิลปากร**, 8(2), 1719-1734.

นิรัญชลา ทับพุ่ม. (2564). การส่งเสริมทักษะการอภิปรายโต้แย้งทางคณิตศาสตร์ โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิด เรื่อง ความคล้าย ของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. การค้นคว้าอิสระปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

พิชิต ฤทธิ์จรูญ. (2545). **หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา**. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏพระนคร.

ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์. (2560). **นวัตกรรมการศึกษาขั้นเรียนและวิธีการแบบเปิดเพื่อยกระดับคุณภาพชั้นเรียน และการทำ Kyozaikenkyu ในการศึกษาขั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- ลักขณา คณาศรี และสัมพันธ์ ถิ่นเวียงทอง. (2564). การเชื่อมโยงโดยใช้วิธีการของนักเรียนในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ที่ใช้วิธีการแบบเปิด. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 7(2), 70-80.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). *การเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: บริษัท ตาตา พับลิเคชั่น.
- ศิริวรรณ ฉัตรมณีรุ่งเจริญ และอนิศา หล้าจิ. (2562). การพัฒนามโนคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้โดยใช้เทคโนโลยีผ่านไอแพดในเรื่องกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางธรณีวิทยาบนผิวโลก. *วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์*, 35(3), 57-71.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2561). *ผลการประเมิน PISA 2015 วิทยาศาสตร์ การอ่าน และคณิตศาสตร์ ความเป็นเลิศและความท้าทายทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ชัดเชสพับลิเคชั่น.
- สาธิตี เรืองจ้อย. (2554). ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาปลายเปิด เรื่อง ลำดับและอนุกรม ที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อมรรัตน์ ทองดี. (2557). ผลการใช้สื่อมัลติมีเดียในการแก้โจทย์ปัญหา เรื่อง การบวกเลข ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านหนองสองห้อง (อินทปัญญาราชภรณ์กุล) อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*.

References

- Becker, J. P., & Shimada, S. (1997). *The Open-Ended Approach: A New Proposal for Teaching Mathematics*. Virginia: National Council of Teachers of Mathematics.
- Lin, S., & Mintzes, J. J. (2010). Learning Argumentation Skills Through Instruction in Socioscientific Issues: The Effect of Ability Level. *International Journal of Science and Mathematics Education*, 8(6), 993-1017.
- Nohda, N. (2000). Teaching by Open-approach Method in Japanese Mathematics Classroom. *Proceeding of the 24th Conference of the International Group for the Psychology of Mathematics Education (PME 24)*, Hiroshima, Japan: Hiroshima University, 39-54.

คณะผู้เขียน

อัคริการ์ตัน พิกุลศรี

นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาคณิตศาสตร์
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
e-mail: Aphikunsri2542@gmail.com

ชนิสรา เมธภัทรธีรณ

อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาคณิตศาสตร์
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
e-mail: Chanisara_r@hotmail.com

ปัจจัยสังคมกำหนดสุขภาพ: กรณีศึกษา ผลกระทบจากฝุ่นละออง
ขนาดไม่เกิน 2.5 ไมครอน ที่มีต่อภาวะสุขภาพของประชาชนในกรุงเทพมหานคร
Social Determinants of Health: A Case Study of PM 2.5 Microns
Affecting on Health Status of People Living in Bangkok

มิตตา บุญเลิศ* และวนิพพล มหาอาชา
คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Mitta Boonlert* and Wanippol Mahaarcha
Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University

Received: October 25, 2023

Revised: December 19, 2023

Accepted: December 21, 2023

บทคัดย่อ

จากสถานการณ์ปัญหาฝุ่น PM 2.5 ส่งผลให้ประชาชนในกรุงเทพมหานครได้รับผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต ซึ่งผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อาจได้รับผลกระทบต่างกัน โดยเป็นผลจากปัจจัยทางสุขภาพของแต่ละบุคคลรวมถึงปัจจัย ความเหลื่อมล้ำด้านต่าง ๆ ในสังคมอีกด้วย วัตถุประสงค์ของบทความนี้ คือ การศึกษาถึงผลกระทบจากฝุ่น PM 2.5 ที่มีต่อสุขภาพกายรวมไปจนถึงสุขภาพจิต และเพื่อทดสอบอิทธิพลของปัจจัยสังคมกำหนดสุขภาพที่กระทบต่อ สุขภาพกาย และจิต ในสถานการณ์ฝุ่น PM 2.5 ในพื้นที่กรุงเทพฯ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปรเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ที่อาศัยอยู่บริเวณเขตพื้นที่มีค่าฝุ่นละอองเกินค่า มาตรฐาน จำนวน 400 คน สุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มเลขที่บ้านในเขตพื้นที่ตามจำนวนที่กำหนด ใช้แบบสอบถามในการ เก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาร่วมกับการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ ปรากฏผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้รับผลกระทบทางกายในระดับน้อย โดยพบอาการที่มีมากที่สุด คือ แสบคอ แสบจมูก และอาการแสบ ตา/คันตา ตามลำดับ และมีคะแนนสุขภาพจิตต่ำกว่าคนทั่วไป ปัจจัยสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และปัจจัยที่เป็น ตัวกระตุ้นที่มีอิทธิพลกับผลกระทบต่อสุขภาพกาย ได้แก่ ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับเพศของกลุ่มตัวอย่าง รวมไปถึงรายได้ ที่อยู่อาศัย ระยะเวลาพบเจอฝุ่น PM 2.5 (3-8 ชั่วโมง) ความสมบูรณ์ทางจิตใจ และการป้องกันตนเอง ปัจจัยที่ส่งผลต่อ สุขภาพจิต ได้แก่ ตัวแปรอายุ จำนวนปีที่ศึกษา อาชีพ ระยะเวลาในการพบเจอฝุ่น PM 2.5 (1-6 ชั่วโมง/วัน) ข้อเสนอแนะ ได้แก่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายในการแก้ไขปัญหาฝุ่น PM 2.5 ควรพิจารณาประเด็นความเท่าเทียมของ ปัจจัยทางด้านสังคม และการป้องกันตนเองของผู้อยู่อาศัย เนื่องจากว่าผลที่เกิดจากปัญหาฝุ่น PM 2.5 เป็นผลกระทบระยะยาว และอาจพิจารณาตั้งศูนย์ให้ความช่วยเหลือด้านสุขภาพจิต

คำสำคัญ: ปัจจัยสังคมกำหนดสุขภาพ ผลกระทบจากฝุ่น PM 2.5 กรุงเทพมหานคร

Abstract

The PM 2.5 situation, people in Bangkok were affected by their lifestyles. People living in the area may be affected differently as a result of individual health factors as well as various inequality factors in society. This study aimed to investigate the impact of PM 2.5 on physical and mental well-being in Bangkok and explore the social determinants contributing to these health outcomes. A quantitative research methodology was employed by using questionnaires to collect data from 400 respondents in areas where PM 2.5 concentration exceeded the threshold and sampling by randomly selecting of house numbers in the area. The data analysis was implemented through descriptive statistics and multiple regression analysis. The findings revealed that a significant portion of participants experienced low physical well-being impacts when exposed to PM 2.5, with symptoms including a sore throat, a burning nose, and ocular discomfort. The participants also exhibited lower mental health scores compared to the broader population. The study also examined the correlation between personal factors and triggering factors, including gender, monthly income, housing type, exposure duration to PM 2.5 (3-8 hours), psychological well-being, and self-protective measures against PM 2.5. Mental health variables included age, study duration, career choices and exposure duration to PM 2.5 (1-6 hours per day). The study suggested that agencies responsible for addressing PM 2.5 should consider social factors, particularly inequality among affected areas. The importance of safeguarding oneself against PM 2.5's effects was emphasized, and the establishment of mental health facilities was recommended.

Keywords: Social Determinant of Health, Impact of PM2.5, Bangkok

บทนำ

ฝุ่นละออง PM 2.5 นับได้ว่าเป็นปัญหามลพิษที่สำคัญ โดยฝุ่น PM 2.5 (Particulate Matter 2.5) สามารถเปรียบเทียบโดยง่ายว่ามีขนาดประมาณ 1 ใน 25 ของเส้นผ่านศูนย์กลางของเส้นผมมนุษย์ ซึ่งมีขนาดเล็กจนจมูกของมนุษย์นั้นไม่สามารถกรองได้ ทำให้เข้าสู่ทางเดินหายใจ กระแสเลือด กระบวนการทำงานในอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย และยังเพิ่มความเสี่ยงต่อการเกิดโรคเรื้อรัง (จินตนา ประชุมพันธ์, 2559) สาเหตุของฝุ่นละออง PM 2.5 เกิดจากการเผาไหม้ ทั้งจากการดำเนินกิจการของโรงงานอุตสาหกรรม การใช้เครื่องยนต์ดีเซล รวมไปถึงการเผาวัสดุทางการเกษตร ชยะ และการเกิดไฟป่า เป็นต้น ประกอบกับสภาวะทางอุตุนิยมวิทยา โดยทุกปีเมื่อเข้าสู่ช่วงฤดูหนาว อุณหภูมิมีการลดลง และเกิดอุณหภูมิผกผัน (Inversion) ในระดับล่าง ส่งผลให้ฝุ่นละอองในบรรยากาศ อากาศถ่ายเทไม่ดี จึงทำให้เกิดฝุ่นสะสมในบรรยากาศ (กรมควบคุมมลพิษ, 2562)

กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ได้ให้ข้อมูลว่า ฝุ่นละออง PM 2.5 หากเข้าสู่ร่างกายโดยตรงจะเป็นอันตรายต่อทางเดินหายใจ ก่อให้เกิดอาการหายใจถี่ รู้สึกแน่นบริเวณหน้าอก ระคายเคืองดวงตา และคอ ไปจนถึงการเกิดโรคเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ เช่น หอบหืด หลอดลมอักเสบ และโรคเกี่ยวกับถุงลม ไปจนถึงการเป็นสาเหตุของโอกาสการเสียชีวิตจากทางอาการเดินหายใจติดขัด และมะเร็งปอดอีกด้วย (กรมอนามัย, 2558) นอกจากนี้ หากฝุ่นละอองนั้นมีส่วนประกอบของก๊าซบางชนิดก็จะทำให้ฝุ่นมีค่าความพิษที่มากขึ้น (จิตรรัตน์ ผลพิบูลย์ และคณะ, 2557)

ผลกระทบของ PM 2.5 ส่งผลต่อระบบทางเดินหายใจในระยะสั้น รวมทั้งส่งผลต่อผู้ที่มิโรคระบบการหายใจเรื้อรัง เกิดอาการกำเริบ ทั้งโรคจมูกอักเสบ ภูมิแพ้ โรคหืด และโรคถุงลมโป่งพอง ในระยะยาวอาจมีส่วนทำให้เกิดโรคถุงลมโป่งพอง และมะเร็งปอดได้เพิ่มขึ้น และส่งผลต่อระบบอื่น ๆ เนื่องจากการสูดดม PM 2.5 นอกจากจะส่งผลต่อระบบ

ทางเดินหายใจแล้ว ด้วยการศึกษาส่วนใหญ่เป็นการศึกษาทางระบาดวิทยา และในสัตว์ทดลอง พบว่า ปริมาณสาร PM 2.5 ในอากาศมีความสัมพันธ์กับการเกิดโรคหัวใจ และหลอดเลือด รวมถึงหลอดเลือดในสมอง ทั้งในระยะเฉียบพลัน และการได้รับในระยะยาว นอกจากนี้ยัง พบว่า การอยู่ในที่ ๆ อากาศมี PM 2.5 สูงในระยะยาวอาจสัมพันธ์กับการเกิดโรคสมองเสื่อมด้วย (มหาวิทยาลัยมหิดล, 2562)

โดยเว็บไซต์ Air Visual ได้รายงานไว้ว่า เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2562 กรุงเทพมหานคร ประเทศไทยมีคุณภาพอากาศแย่ที่สุดในโลก มีค่าฝุ่นละออง PM2.5 สูงขึ้นเป็นอันดับ 1 ของโลก โดยขึ้นไปสูงถึง 169 AQI (Air Visual, 2019) ซึ่งในวันเดียวกันนั้น กรมควบคุมมลพิษได้มีการรายงานสถานการณ์ฝุ่นละออง PM2.5 เวลา 15.00 น. ในพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑลซึ่งมีค่าฝุ่นเกินระดับมาตรฐานในเกือบทุกพื้นที่ ซึ่งถูกจัดให้อยู่ในสถานะเริ่มมีผลกระทบต่อสุขภาพ โดยพบว่าพื้นที่ซึ่งมีค่าฝุ่นสูงที่สุด 5 อันดับ คือ อันดับที่ 1 ริมถนนเจริญสุขุมวิท เขตบางพลัด 90 มคก./ลบ.ม. อันดับที่ 2 ริมถนนพระราม 3-เจริญกรุง เขตบางคอแหลม 88 มคก./ลบ.ม. อันดับที่ 3 ริมถนนเพชรเกษม เขตภาษีเจริญ 84 มคก./ลบ.ม. อันดับที่ 4 ริมถนนพหลโยธิน เขตบางเขน 82 มคก./ลบ.ม. อันดับที่ 5 เท่ากัน 3 แห่ง ได้แก่ ริมถนนเจริญนคร เขตคลองสาน, แขวงบางซื่อ เขตบางซื่อ, แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ 81 มคก./ลบ.ม. (กรมควบคุมมลพิษ, 2562)

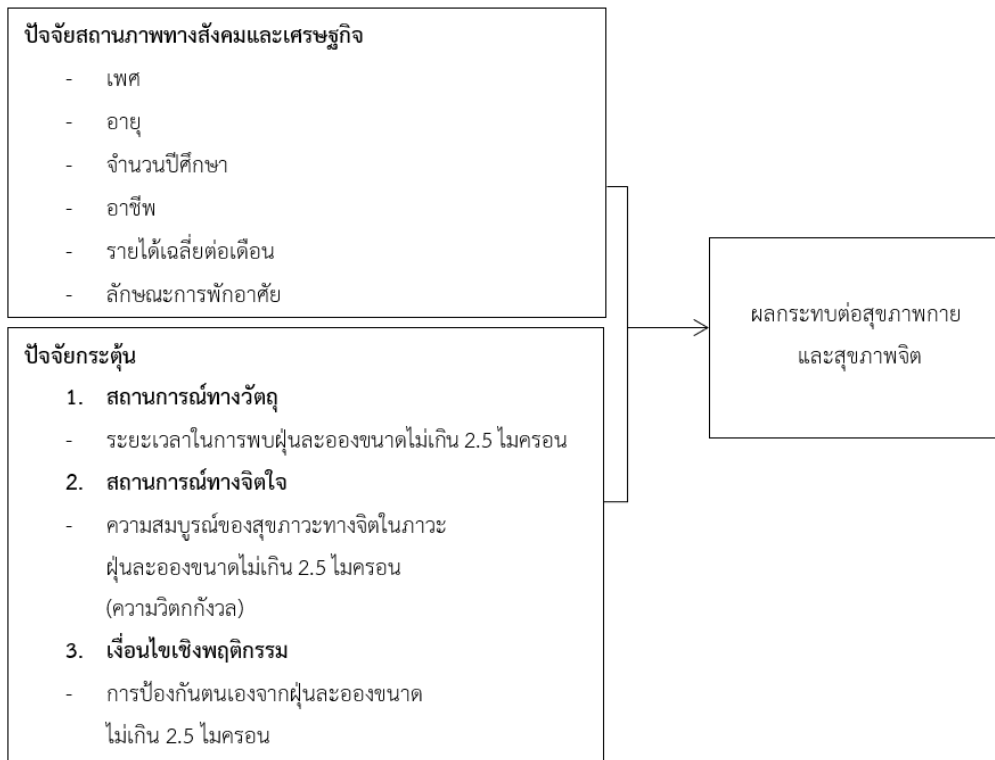
จากแนวคิดทางด้านปัจจัยสังคมที่กำหนดสุขภาพซึ่งเป็นที่สนใจเพิ่มขึ้นในระดับโลก เป็นที่ยอมรับว่าการที่มีความไม่เท่าเทียมกันของสถานะทางสังคมทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมที่เชื่อมโยงกับประเด็นทางด้านสุขภาพตามมาได้ (นิภาพร เอื้อวัฒนะโชติมา, 2559) ซึ่งแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยสังคมซึ่งเป็นตัวกำหนดสุขภาพของประชาชนนี้ได้ถือกำเนิดขึ้นมาตั้งแต่ช่วงประมาณปี ค.ศ. 1940 และถูกนำมาพูดถึงโดยคณะกรรมการการศึกษา และให้ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องในเชิงนโยบายร่วมกับเครือข่ายความรู้ในระดับโลก โดยอาศัยแนวคิดทางสังคมผนวกด้วยหลักการทางสาธารณสุข เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงแบบองค์รวมได้ โดยจะไม่สามารถแก้ไขปัญหานี้ได้เพียงส่วนในส่วนหนึ่งแต่จะต้องแก้ปัญหาทั้งระบบ เน้นประเด็นทางสังคมเป็นหลัก ว่าสังคมเป็นสาเหตุของความเจ็บป่วยของบุคคล (ชลธิชา แก้วอนุชิต, 2556) โดยสรุปปัจจัยสังคมกำหนดสุขภาพ หมายถึง ปัจจัยสภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับบุคคลในช่วงใดช่วงหนึ่งของชีวิตเป็นปัจจัยที่มีผล หรือก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อสุขภาพของบุคคล และเชื่อมโยงกับความไม่เป็นธรรมทางสังคมผ่านทางความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมในด้านต่าง ๆ อาทิ เช่น อำนาจ เงิน ทรัพยากร หรือวัฒนธรรม (สำนักสนับสนุนสุขภาวะประชากรกลุ่มเฉพาะ, 2562) ซึ่งในเรื่องของผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมที่มีต่อประชากรกรุงเทพมหานครจะมีสิ่งที่แตกต่างกันออกไปด้วยการมีช่วงวัย และฐานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน เนื่องจากสถานะทางการเงินที่เป็นตัวกำหนดสถานภาพทางสังคม และช่วงวัยที่จำกัดศักยภาพด้านร่างกาย ทำให้รูปแบบวิถีการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกัน จึงส่งผลให้มีการตอบสนองต่อผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน (อภิชาติ จำรัสสุทธิรงค์ และกวิศรา พชรเบญจกุล, 2554) ซึ่งมีงานวิจัยที่รายงานยืนยันถึงปัญหามลพิษที่ส่งผลเสียต่อประชากรกลุ่มต่าง ๆ ไม่เท่ากัน เช่น ผู้ค้าขายริมถนนสุขุมวิทเป็นผู้ที่เสี่ยงที่จะเป็นผู้ซึ่งได้รับสารก่อมะเร็ง (นฤตตม์ สหนาวิน, 2558) พนักงานเก็บค่าผ่านทางพิเศษในเขตกรุงเทพมหานครมีแนวโน้มที่จะได้รับสารก่อมะเร็งจากมลภาวะทางอากาศ เช่น สารเบนซิน และเอทิลเบนซิน มากกว่าประชากรทั่วไป (ศศิธร เรืองตระกูล และคณะ, 2556) เป็นต้น

จากปัญหาข้างต้น พบว่า ปัญหาฝุ่น PM 2.5 มีแนวโน้มสูงว่าจะเกิดขึ้นทุกปี และภาครัฐอาจไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ ทำให้เกิดปัญหา และผลกระทบต่อประชากรในพื้นที่ทั้งนี้ยัง พบว่า ผลกระทบดังกล่าวไม่เพียงแต่เป็นผลที่มาจากปัจจัยด้านสุขภาพส่วนบุคคลแต่ยังเป็นผลที่เกิดจากปัจจัยความไม่เท่าเทียมกันในสังคมด้วย (เครือข่ายอากาศสะอาด, 2562) เช่น ความยากจน ความไม่เสมอภาค ขนชั้นทางสังคม การจ้างงาน เงื่อนไขจากการทำงาน เป็นต้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความต้องการศึกษา ปัจจัยสังคมกำหนดสุขภาพ โดยมีกรณีศึกษาเป็นผลกระทบจากฝุ่นต่อประชาชน ผลกระทบในสังคมในมิติของความไม่เป็นธรรม และนำไปสู่การกำหนดเป็นนโยบายหรือแนวทางการแก้ผลกระทบที่เกิดขึ้น และสามารถปิดช่องว่างความไม่เป็นธรรมนี้ลงได้

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาผลกระทบทางสุขภาพกายและจิตจาก PM 2.5 ในกรุงเทพมหานคร
- 2) เพื่อทดสอบอิทธิพลของปัจจัยสังคมที่ส่งผลต่อสุขภาพกายและจิตจากฝุ่น PM 2.5 ในกรุงเทพมหานคร

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิด

ความหมายของปัจจัยสังคมกำหนดสุขภาพตามนิยามขององค์การอนามัยโลก หมายถึง สภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคลตั้งแต่กำเนิดมาถึงช่วงที่เจริญเติบโต เข้าสู่วัยทำงาน และวัยชรา ซึ่งสภาวะนั้นกำหนดโดยระบบของสังคมทั้งในเรื่องประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง ไปจนถึงการกระจายทรัพยากรไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ปัจจัยนี้มีผลต่อความแตกต่างในสังคม และเป็นผลทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำไม่ว่าจะเป็นสถานะตั้งแต่กำเนิด การใช้ชีวิตการทำงาน และการเพิ่มขึ้นของอายุ เป็นสาเหตุที่นำมาสู่ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสุขภาพของประชากรทั่วโลก ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถเลี่ยงได้ (World Health Organization, 2018)

จากประกาศที่ว่าด้วย ธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2559 ได้มีการให้ความหมายของปัจจัยสังคมกำหนดสุขภาพว่าหมายถึงสภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคลตั้งแต่ช่วงเวลาที่เกิด การเติบโต การทำงาน การดำเนินชีวิต จวบจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต รวมไปถึงสาเหตุปัจจัยในสังคมที่ส่งผลต่อการกำหนดสภาพแวดล้อม

สำนักสนับสนุนสภาวะประชากรกลุ่มเฉพาะ (2562) ให้นิยามของปัจจัยดังกล่าวว่าเป็นปัจจัยสภาวะแวดล้อมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบุคคลในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งของชีวิตเป็นปัจจัยส่งผล หรือเกิดความเสี่ยงต่อสุขภาพ และเชื่อมโยงกับความไม่เป็นธรรมในด้านต่าง ๆ อาทิ เรื่องของการมีอำนาจ เงิน ทรัพยากร หรือวัฒนธรรม

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า ปัจจัยสังคมกำหนดสุขภาพ หมายถึง สิ่งใด ๆ ก็ตามในสภาพแวดล้อมของบุคคล หรือประชากร ซึ่งอาจถูกกำหนดโดยสิ่งต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ การเมือง การแบ่งปันทรัพยากร อันมีผลให้เกิดความไม่เป็นธรรมทางสุขภาพ

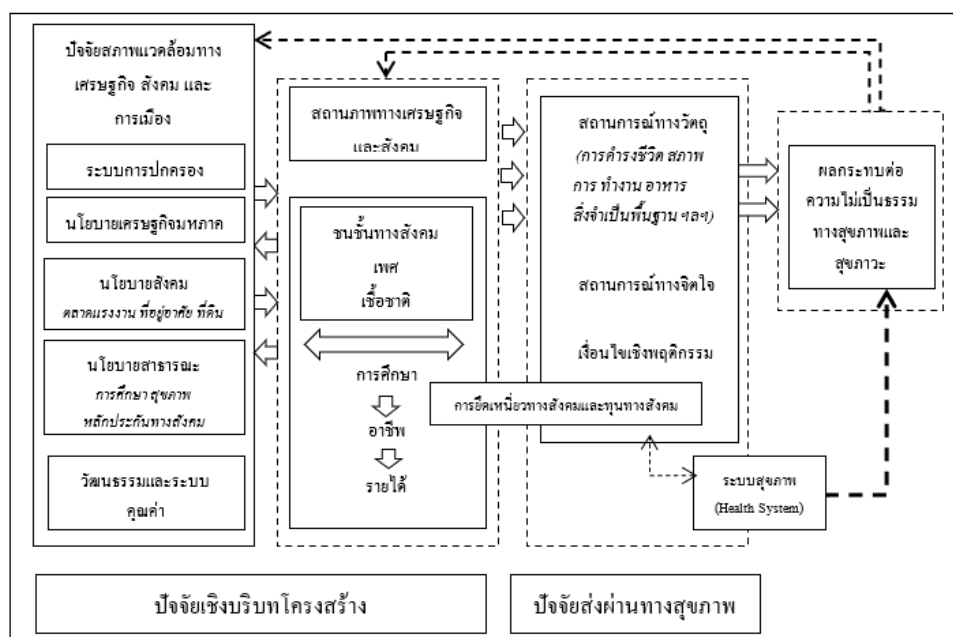
แนวคิดในการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดสุขภาพ เพื่อเชื่อมโยงไปสู่การลดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางด้านสุขภาพของประชากรเป็นแนวคิดที่ใหม่และถูกผลักดันเป็นวาระการพัฒนาในระดับโลก โดยองค์การอนามัยโลกในปี 2005 ซึ่งมีแนวคิดที่สำคัญ ดังนี้

1. SDH มุ่งที่จะเสริมแนวคิดทางสังคมจากการมุ่งเน้นที่การรักษาโรค มาสู่การเพิ่มเติมบทบาทของการป้องกันไม่ให้เกิดโรค ทำให้ประชากรมีสุขภาพโดยรวมดีขึ้น และช่วยลดภาระการดูแลสุขภาพของระบบบริการด้านสุขภาพ

2. SDH เสนอให้การดูแลสุขภาพ นับเป็นประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องที่ครอบคลุมมากกว่าพฤติกรรมส่วนบุคคลที่ทำให้เกิดโรค (Medical Model) แต่รวมถึงปัจจัยทางด้านสังคมที่เป็นตัวทำหน้าทีในการกำหนดโรค (Social Determinants Model) ซึ่งหมายถึง การดูแลสุขภาพจะไม่ได้มุ่งแต่ปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงของบุคคลแต่จะพิจารณาถึงปัจจัยทางสังคมที่อาจนำไปสู่ปัญหาด้านสุขภาพด้วย เช่น ปัญหาการดื่มสุราอาจมาจากภาวะความเครียด ซึ่งก็คือ ผลมาจากปัญหาการขาดแคลนรายได้ที่เพียงพอ หรือปัญหาการไม่มีงานทำ เป็นต้น

3. SDH เสนอให้เปลี่ยนมุมมองการพิจารณาสุขภาพของแต่ละบุคคล จากการรักษาในช่วงเวลาหนึ่งของชีวิต (Fragmented Care) เปลี่ยนให้มาเป็นการพิจารณาสุขภาพไปตลอดชั่วชีวิต (Across Lifespan) ซึ่งมุมมองดังกล่าว มาจากข้อเท็จจริงที่ว่าปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ทางด้านสุขภาพของแต่ละบุคคลเกิดขึ้นจากปัจจัยในแต่ละช่วงเวลาของชีวิตของบุคคลนั้น ๆ

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 2010) ได้ทำการวิจัย และพัฒนารอบแนวคิดเพื่อใช้ในการศึกษาถึงปัจจัยทางสังคมที่เป็นตัวกำหนดระดับของสุขภาพ โดยมีปัจจัยในเชิงบริบทโครงสร้างทางสังคม (Structure Determinants) และปัจจัยซึ่งเป็นตัวส่งผ่านทางสุขภาพ (Intermediary Determinants) ที่มีการเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยบริบทของโครงสร้างทางสังคมไปสู่ผลกระทบทางสุขภาพ

ภาพที่ 2 ปัจจัยสังคมกำหนดสุขภาพ (SDH) ตามแนวคิดขององค์การอนามัยโลก (WHO) ปี 2010
ที่มา: World Health Organization (2010), สำนักสนับสนุนสุขภาพะประชากรกลุ่มเฉพาะ (2562)

สาระสำคัญของกรอบแนวคิดดังกล่าวแสดงถึงปัจจัยสภาพแวดล้อม ตลอดจนสถานะทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองก่อให้เกิดสถานภาพที่แตกต่างกัน ทั้งรายได้ การศึกษา อาชีพ เพศ เชื้อชาติ ตลอดจนปัจจัยส่งผ่านทางสุขภาพที่เป็นตัวกลางจะสะท้อนให้เห็นถึงลำดับชั้นทางสังคมของบุคคลที่ซึ่ง จะพบว่า ปรากฏประเด็นของความแตกต่าง นอกจากนั้นผลกระทบที่เกิดขึ้นมาจากความไม่เป็นธรรมในบางปัจจัยสะท้อนกลับอันมีผลทำให้บุคคลมีสุขภาวะที่แย่ง เช่น โรคภัยไข้เจ็บที่จะเป็นการตั้งสถานะของบุคคล เสียโอกาสในการหารายได้

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปร ประชากรเป้าหมาย คือ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งอาศัยอยู่บริเวณเขตพื้นที่มีค่าฝุ่น PM 2.5 สูงสุด 5 อันดับของกรุงเทพมหานคร ของวันที่ 30 กันยายน 2562 ซึ่งเป็นวันที่กรุงเทพมหานครมีค่าฝุ่นดังกล่าวสูงเป็นอันดับ 1 ของโลก (Air Visual, 2019) โดยกรมควบคุมมลพิษได้รายงานสถานการณ์ฝุ่น PM 2.5 ในวันดังกล่าว พบว่า เขตพื้นที่ซึ่งพบว่าเป็นพื้นที่ที่มีค่าฝุ่น PM 2.5 มากที่สุดจำนวนทั้งสิ้น 5 อันดับ ประกอบด้วย อันดับที่ 1 ริมถนนจรัญสนิทวงศ์ เขตบางพลัด อันดับที่ 2 ริมถนนพระราม 3-เจริญกรุง เขตบางคอแหลม อันดับที่ 3 ริมถนนเพชรเกษมเขตภาษีเจริญ อันดับที่ 4 ริมถนนพหลโยธิน เขตบางเขน อันดับที่ 5 ริมถนนเจริญนคร เขตคลองสาน, แขวงบางซื่อเขตบางซื่อ, แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ (กรมควบคุมมลพิษ, 2562) ซึ่งมีประชากรในระดับครัวเรือนทั้งหมด 439,541 ครัวเรือน (กรมการปกครอง, 2562) และกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนในการสุ่มตัวอย่างเท่ากับ 0.05 คำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามวิธีของทาโร ยามาเน (Taro Yamane, 1973) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 400 คน คำนวณสัดส่วนของตัวอย่างจากจำนวนครัวเรือน และสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยการสุ่มเลขที่บ้านในเขตพื้นที่ตามจำนวนที่กำหนด และผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ในส่วนของการทดสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญในการประเมินว่ามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และการทบทวนแนวคิด หรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเป็นบรรทัดฐาน และประเมินค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง (IOC) จากนั้นนำแบบสอบถามที่ได้ไปทดสอบเก็บข้อมูลกับประชาชนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวนทั้งสิ้น 30 คน และได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อสรุปค่าความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาช (Cronbach's Alpha (α) Reliability Coefficient) ได้เท่ากับ 0.87 และทำการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ

ผลการศึกษา

ปัจจัยสถานภาพทางสังคม และเศรษฐกิจ พบผลที่ได้จากการศึกษาว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 74.8 โดยมีอายุอยู่ระหว่างช่วงอายุ 20-29 ปี คิดเป็นร้อยละ 47.5 มีจำนวนปีในการศึกษา 16 ปี (การศึกษาระดับปริญญาตรี) คิดเป็นร้อยละ 50.7 มีอาชีพเป็นพนักงานของรัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 39.5 มีรายได้อยู่ที่ 10,001- 30,000 บาท ร้อยละ 62.0 พักอาศัยในบ้านเดี่ยว ร้อยละ 37.2

ระยะเวลาในการพบเจอฝุ่น PM 2.5 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่พบเจอฝุ่น PM 2.5 จำนวน 1-3 ชั่วโมง/วันมากที่สุด โดยคิดได้เป็นร้อยละ 35.5

ความสมบูรณ์ของสุขภาวะทางจิตใจในภาวะฝุ่น PM 2.5 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับคะแนนความสมบูรณ์ของสุขภาวะทางจิตใจในภาวะฝุ่นละอองขนาดไม่เกิน 2.5 ไมครอน ที่ระดับปานกลาง โดยคิดได้เป็นร้อยละ 37.6

การดำเนินการด้านป้องกันตนเองจากฝุ่น PM 2.5 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการดำเนินการด้านป้องกันตนเองจากฝุ่น PM 2.5 ในระดับน้อย มากที่สุด โดยคิดได้เป็นร้อยละ 70.25

ผลกระทบต่อภาวะสุขภาพกาย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับคะแนนผลกระทบต่อภาวะสุขภาพกายในภาวะฝุ่น PM 2.5 ในระดับน้อย มากที่สุด โดยคิดได้เป็นร้อยละ 60.5

ผลกระทบต่อภาวะสุขภาพจิต ผู้วิจัยได้นำแบบทดสอบดัชนีชี้วัดสุขภาพจิตคนไทยฉบับสมบูรณ์ ปี พ.ศ. 2550 ของกรมสุขภาพจิตมาประยุกต์ใช้ ซึ่งได้กำหนดสัดส่วน ดังนี้ คะแนนต่ำกว่าร้อยละ 70 หมายถึง คะแนนต่ำกว่ามีสุขภาพจิตต่ำกว่าคนทั่วไป คะแนนระหว่าง ร้อยละ 70-80 หมายถึง มีสุขภาพจิตเท่ากับคนทั่วไป และคะแนนสูงกว่าร้อยละ 80 หมายถึง มีสุขภาพจิตมากกว่าคนทั่วไป (กรมสุขภาพจิต, 2550) ซึ่งผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับคะแนนสุขภาพจิตต่ำกว่าคนทั่วไป มากที่สุด โดยคิดได้เป็นร้อยละ 94.0

ตารางที่ 1 จำนวน และค่าร้อยละของปัจจัยที่ศึกษา

ปัจจัยสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ	จำนวน (400 คน)	ร้อยละ (100.00)
เพศ		
ชาย	101	25.20
หญิง	299	74.80
อายุ		
น้อยกว่า 20 ปี	6	1.40
20-29 ปี	189	47.50
30-39 ปี	145	36.30
40-49 ปี	22	5.60
50-59 ปี	12	2.70
60 ปี ขึ้นไป	26	6.50
จำนวนปีที่ศึกษา		
ไม่ได้ศึกษา	0	0.00
6 ปี (ประถมศึกษา)	8	2.00
9 ปี (มัธยมศึกษาตอนต้น)	14	3.50
12 ปี (มัธยมศึกษาตอนปลาย)	22	5.50
14 ปี (ปวส./อนุปริญญา)	2	0.50
16 ปี (ปริญญาตรี)	203	50.70
17 ปี เป็นต้นไป (สูงกว่าปริญญาตรี)	151	37.80
อาชีพ		
รับราชการ/พนักงานรัฐ	39	9.80
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	158	39.50
พนักงานบริษัทเอกชน/ลูกจ้างเอกชน	147	36.80
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	10	2.50
รับจ้างทั่วไป	4	1.00
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	26	6.40
อื่นๆ (ข้าราชการบำนาญ)	16	4.00

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ปัจจัยสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ	จำนวน (400 คน)	ร้อยละ (100.00)
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
น้อยกว่า 5,000 บาท	34	8.50
5,001-10,000 บาท	8	2.00
10,001-30,000 บาท	248	62.00
30,001-50,000 บาท	94	23.50
50,000 บาทขึ้นไป	16	4.00
ลักษณะการพักอาศัย		
บ้านเดี่ยว	149	37.20
ทาวน์เฮ้าส์/ทาวน์โฮม/อาคารพาณิชย์	122	30.50
คอนโดมิเนียม/อพาร์ทเมนต์	129	32.30
ระยะเวลาในการพบเจอฝุ่น PM 2.5	จำนวน (400 คน)	ร้อยละ (100.00)
ไม่พบ	33	8.30
ไม่เกิน 30 นาที/วัน	9	2.20
ไม่เกิน 1 ชั่วโมง/วัน	113	28.20
1-3 ชั่วโมง/วัน	142	35.50
3-6 ชั่วโมง/วัน	52	13.00
6-8 ชั่วโมง/วัน ขึ้นไป	16	4.00
8 ชั่วโมง/วัน ขึ้นไป	35	8.80
ความสมบูรณ์ของสภาวะทางจิตใจในภาวะฝุ่น PM 2.5	จำนวน (400 คน)	ร้อยละ (100.00)
มีความสมบูรณ์ของสภาวะทางจิตใจน้อย	137	34.30
มีความสมบูรณ์ของสภาวะทางจิตใจปานกลาง	150	37.50
มีความสมบูรณ์ของสภาวะทางจิตใจสูง	113	28.20
การป้องกันตนเองจากฝุ่น PM 2.5	จำนวน (400 คน)	ร้อยละ (100.00)
ระดับน้อย	281	70.25
ระดับปานกลาง	69	17.25
ระดับสูง	50	12.50
ผลกระทบต่อภาวะสุขภาพกาย	จำนวน (400 คน)	ร้อยละ (100.00)
มีผลกระทบต่อภาวะสุขภาพกายน้อย	242	60.50
มีผลกระทบต่อภาวะสุขภาพกายปานกลาง	132	33.00
มีผลกระทบต่อภาวะสุขภาพกายสูง	26	6.50
ผลกระทบต่อภาวะสุขภาพจิต	จำนวน (400 คน)	ร้อยละ (100.00)
มีสุขภาพจิตต่ำกว่าคนทั่วไป (Poor)	376	94.00
มีสุขภาพจิตเท่ากับคนทั่วไป (Fair)	20	5.00
มีสุขภาพจิตมากกว่าคนทั่วไป (Good)	4	1.00

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

การวิเคราะห์สหสัมพันธ์	อายุ	จำนวนปีที่ศึกษา	ความสมบูรณ์ของสุขภาวะทางจิตใจในภาวะฝุ่น PM 2.5	การป้องกันตนเองจากฝุ่น PM 2.5	ผลกระทบทางสุขภาพกาย	ผลกระทบทางสุขภาพจิต
อายุ	1					
จำนวนปีที่ศึกษา	-.643**	1				
ความสมบูรณ์ของสุขภาวะทางจิตใจในภาวะฝุ่น PM 2.5	-.254**	.179**	1			
การป้องกันตนเองจากฝุ่น PM 2.5	.129**	-.090	.396**	1		
ผลกระทบทางสุขภาพกาย	-.234**	.205**	.333**	-.038	1	
ผลกระทบทางสุขภาพจิต	.195**	.043	-.012	.161**	-.281**	1

n = 400 ** ระดับนัยสำคัญ < 0.01

จากตารางที่ 2 การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ ณ ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 พบว่า อายุ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการป้องกันตนเองจากฝุ่น PM 2.5 และผลกระทบทางสุขภาพจิต และมีความสัมพันธ์เชิงลบกับจำนวนปีที่ศึกษาความสมบูรณ์ของสุขภาวะทางจิตใจในภาวะฝุ่น PM 2.5 และผลกระทบทางสุขภาพกาย ในส่วนของจำนวนปีที่ศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสมบูรณ์ของสุขภาวะทางจิตใจในภาวะฝุ่น PM 2.5 และผลกระทบทางสุขภาพกายแต่ไม่ พบว่า มีความสัมพันธ์กับการป้องกันตนเองจากฝุ่น PM 2.5 และผลกระทบทางสุขภาพจิต สำหรับความสมบูรณ์ของสุขภาวะทางจิตใจในภาวะฝุ่น PM 2.5 มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการป้องกันตนเองจากฝุ่น PM 2.5 และผลกระทบทางสุขภาพกายแต่ไม่ พบว่า มีความสัมพันธ์ต่อสุขภาพจิต ส่วนการป้องกันตนเองจากฝุ่น PM 2.5 มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อผลกระทบทางสุขภาพจิต แต่ไม่พบว่ามีความสัมพันธ์ต่อผลกระทบทางสุขภาพกาย นอกจากนี้ผลกระทบทางสุขภาพกาย และผลกระทบทางสุขภาพจิตมีความสัมพันธ์เชิงลบ

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างปัจจัยสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ และปัจจัยกระตุ้นกับผลกระทบต่อภาวะสุขภาพกายและจิต โดยใช้สถิติวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะสุขภาพกายและสุขภาพจิต

ตัวแปร	ผลกระทบที่มีต่อภาวะสุขภาพกาย		ผลกระทบที่มีต่อภาวะสุขภาพจิต	
	Beta	Sig.	Beta	Sig.
เพศ				
ชาย (กลุ่มอ้างอิง)	-	-	-	-
หญิง	.205	.000**	.076	.121
อายุ	-.092	.195	.348	.000**
จำนวนปีที่ศึกษา	.063	.376	.382	.000**
อาชีพ				
ไม่ได้ประกอบอาชีพ (กลุ่มอ้างอิง)	-	-	-	-
รับราชการ	.105	.160	-.243	.003*
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	.082	.497	-.295	.025*
พนักงานบริษัทเอกชน/ลูกจ้างเอกชน	.150	.200	-.370	.004*
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	.019	.741	-.121	.055
รับจ้างทั่วไป	-.093	.053	-.026	.621
รายได้ต่อเดือน	-.198	.003*	.057	.434
ที่อยู่อาศัย				
บ้านเดี่ยว (กลุ่มอ้างอิง)	-	-	-	-
ทาวน์เฮ้าส์/ทาวน์โฮม/อาคารพาณิชย์	.022	.664	-.030	.597
อพาร์ทเมนต์/คอนโดมิเนียม	.202	.000**	-.058	.300
ระยะเวลาในการพบเจอฝุ่น PM 2.5				
ไม่พบ (กลุ่มอ้างอิง)	-	-	-	-
ไม่เกิน 30 นาที	.065	.194	.020	.828
ไม่เกิน 1 ชั่วโมง	.147	.080	-.087	.385
1-3 ชั่วโมง	.052	.573	-.315	.000**
3-6 ชั่วโมง	.278	.000**	-.180	.004*
6-8 ชั่วโมง	.244	.000**	-.072	.278
8 ชั่วโมงขึ้นไป	.306	.000**	.024	.694
ความสมบูรณ์ของสุขภาพทางจิตใจใน	.396	.000**	.101	.070
ภาวะฝุ่น PM 2.5				
การป้องกันตนเองจากฝุ่น PM 2.5	-.116	.024*	.076	.121
R	.610		.512	
R ²	.372		.263	
Adjusted R ²	.341		.226	

n = 400 * ระดับนัยสำคัญ <0.05 ** ระดับนัยสำคัญ <0.01

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาในตารางที่ 3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่พบอาการทางสุขภาพกายจากสถานการณ์ฝุ่น PM 2.5 ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 60.5 อาการที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีมากกว่าร้อยละ 50 มี 5 อาการจากทั้งหมด 12 อาการ ได้แก่ อาการแสบจมูก แสบคอ หายใจลำบาก แสบตา หรือคันตา และคันตามร่างกาย ซึ่งเป็นกลุ่มอาการที่เกี่ยวข้องกับระบบการหายใจ ระบบหัวใจ และหลอดเลือด สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ณฐมน สืบสุข และคณะ (2566) พบว่า ผู้จำหน่ายอาหารบริเวณริมบาทวิถี เขตธนบุรี กรุงเทพฯ ได้รับผลกระทบมากที่สุด คือ ระบบทางเดินหายใจ ได้แก่ อาการไอ แสบจมูก มีน้ำมูกมีเสมหะเลือดกำเดาไหล ขึ้นอยู่กับสถานะทางสุขภาพ พฤติกรรมการป้องกันตนเองกับสิ่งแวดล้อมในขณะปฏิบัติงานของแต่ละบุคคลรวมถึงดัชนีคุณภาพอากาศในเวลานั้น และสอดคล้องกับแนวคิดของ กรมสุขภาพจิต (2562) โดยกล่าวว่า ลักษณะของฝุ่น PM 2.5 มีขนาดเล็กกว่าเล็กมากพอที่สามารถเข้าไปสูดปอดผ่านการหายใจได้ ซึ่งส่วนมากจะเกิดกับระบบทางเดินหายใจ คือ ไอ เจ็บคอ มีเสียงหายใจดัง แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีอาการผลกระทบทางสุขภาพเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจจากฝุ่น PM 2.5 ในพื้นที่กรุงเทพฯ ในเบื้องต้น แต่สำหรับประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับระบบอื่นจะต้องพิจารณาในระยะยาว

ผลกระทบทางสุขภาพจิต พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีสุขภาพจิตต่ำกว่าคนทั่วไป (กรมสุขภาพจิต, 2550) ร้อยละ 94.0 หรือสามารถที่จะกล่าวได้อีกนัยหนึ่ง คือ ได้รับผลกระทบทางสุขภาพจิตจากฝุ่น PM 2.5 ในกรุงเทพมหานคร ในระดับสูง ซึ่งประเด็นที่มีผลต่อสุขภาพจิต เช่น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่รู้สึกรังเกียจในคุณภาพชีวิตกว่าร้อยละ 43.0 รู้สึกไม่สบายใจ ร้อยละ 44.8 ไม่มั่นใจว่าชุมชนที่อาศัยอยู่มีความปลอดภัยจากฝุ่น PM 2.5 ร้อยละ 50.0 เป็นต้น ซึ่งสะท้อนว่ากลุ่มตัวอย่าง โดยส่วนใหญ่มีความกังวลใจในทิศทางเชิงลบต่อปัญหาฝุ่นละอองเกินค่ามาตรฐาน ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยของมณฑล การุณงามพรรณ และคณะ (2555) ที่พบว่า คนทำงานในสถานประกอบการเขตเมืองใหญ่: กรณีศึกษาพื้นที่เขตสาทร กรุงเทพมหานคร ที่พบว่า พฤติกรรมด้านการพัฒนาจิตวิญญาณ ด้านการจัดการกับความเครียดมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับดี ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างเกิดสภาวะความเครียดที่สะสมว่าฝุ่นละอองนั้นจะมีผลต่อสุขภาพของตน และสุขภาพของคนในครอบครัวในระยะยาว หรือไม่ อีกทั้ง สถานการณ์ฝุ่นละออง PM 2.5 นี้ยังมีค่าที่เกินมาตรฐานอย่างต่อเนื่องมีสื่อประชาสัมพันธ์ และการออกข่าวเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว รวมทั้งสื่อสังคมออนไลน์ที่เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับอันตรายของฝุ่น PM 2.5 ในปริมาณที่มาก และต่อเนื่องมีการดทำกิจกรรมนอกพื้นที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ต่อบุคคลอื่น ทำให้ยอมส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตทั้งความกังวลใจ และความเครียดสะสมของประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ

1. ปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลต่อสุขภาพกาย

1) ปัจจัยสถานภาพทางสังคม และเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลต่อภาวะสุขภาพกาย ได้แก่ ตัวแปรเพศ รายได้ ที่อยู่อาศัยประเภทอพาร์ทเมนต์ หรือคอนโด มีอิทธิพลต่อผลกระทบต่อภาวะสุขภาพกาย ในส่วนของตัวแปรเพศเนื่องจาก ผู้ที่เป็นเพศหญิงจะมีผลกระทบภาวะสุขภาพกายมากกว่าเพศชาย ซึ่งพบว่า เป็นผลที่มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ (ชญาณิศ รัตนปริชาชัย และบุญภา ปันทุรอมพร, 2564) ที่ได้ศึกษาปัจจัยต่อสุขภาพของผู้ที่อยู่อาศัยและใช้ชีวิตในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ในช่วงการแพร่ระบาดของ Covid-19 ซึ่งพบว่า ประชาชนในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑลที่มีเพศต่างกันจะมีระดับของสุขภาพที่ดีที่แตกต่างกัน ในส่วนของรายได้ของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ผู้ที่มีรายได้เพิ่มขึ้นจะได้รับผลกระทบทางสุขภาพกายลดลง อาจเนื่องมาจากผู้ที่มีงานทำ และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนสูงขึ้นจะทำให้มีระยะเวลา และปัจจัยทางด้านการเงินในการดูแลสุขภาพ ไม่ว่าจะเป็นการเข้าถึงสถานที่ และกิจกรรมที่มีความหลากหลายรวมถึงการออกกำลังกายมากขึ้น มีความสามารถในการเลือกทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพกายได้มากกว่าบุคคลที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อย หรือผู้ที่ว่างงาน สอดคล้องกับ Michael M. and Richard GW (2000) ที่อธิบายว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อสภาวะสุขภาพ เช่น รายได้ ความยากจน การมีงานทำ สามารถนำมาใช้ทำนายความเสี่ยงได้ ดังนั้น ผู้ที่มีรายได้สูงจะมีปัจจัยทางด้านการเงินในการดูแลสุขภาพ สามารถหลีกเลี่ยงผลกระทบต่อสุขภาพกายจากสภาวะปัญหาการเผชิญฝุ่น PM 2.5 ได้มากกว่า รวมถึงปัจจัยลักษณะการพักอาศัย ซึ่งผู้ที่อยู่อาศัยใน

อพาร์ทเมนต์/คอนโดฯ มีผลกระทบมากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในบ้านเดี่ยว ซึ่งผู้ที่อยู่อาศัยในคอนโดมิเนียม/อพาร์ทเมนต์ มักจะเป็นผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่เมืองที่มีความหนาแน่น และแออัดของประชากร เพื่อที่จะอยู่ใกล้สถานที่ทำงาน โดยส่วนใหญ่จะมีพื้นที่ส่วนกลางในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ถ้าเปรียบเทียบกับผู้ที่อาศัยอยู่บ้านเดี่ยว หรือทาวน์โฮมที่มีลักษณะพื้นที่บ้านที่กว้างขวางกว่า ซึ่งส่งผลต่อสุขภาพกายทั้งสิ้น อีกทั้ง การอาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านเดี่ยว และทาวน์โฮม ยังจะทำให้มีความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านที่ดี ในขณะที่ผู้ที่อาศัยอยู่ในคอนโดมิเนียม/อพาร์ทเมนต์ มักจะเป็นผู้ที่เข้ามาทำงานในพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งอาจสานสัมพันธ์กับผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่เดียวกันน้อย และพบว่า มีความสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ ชลธิชา แก้วอนุชิต (2556) ที่พบว่า ปัจจัยสังคมที่กำหนดสุขภาพที่สำคัญได้แก่ ที่อยู่อาศัย (Housing) การจัดดูแลที่อยู่อาศัยให้มีสิ่งแวดล้อมที่สะอาด และเหมาะสมทำให้บุคคลที่อยู่อาศัยเหล่านั้นมีสุขภาพกาย และจิตดีด้วย สรุปได้ว่า เพศ รายได้ ลักษณะที่พักอาศัย เป็นหนึ่งในปัจจัยที่มีหน้าที่ในการกำหนดสุขภาพด้านร่างกาย อย่างไรก็ตามต้องพิจารณาควบคู่กับปัจจัยที่ซับซ้อนอื่น ๆ ที่อยู่ในกลุ่มเพศภาวะเดียวกันเช่น ระดับฐานะ ระดับการศึกษา ระดับอาชีพการยอมรับในสังคม เป็นต้น และผู้ที่มีรายได้ต่อเดือนเฉลี่ยสูงขึ้นย่อมสามารถเลี่ยงผลจากสภาวะปัญหา การเผชิญฝุ่น PM 2.5 ได้มากกว่า รวมถึงสถานที่พักอาศัยที่สะอาด และเหมาะสมทำให้บุคคลที่อยู่อาศัยเหล่านั้นมีสุขภาพกาย และจิตดีด้วย

2) ระยะเวลาในการพบเจอฝุ่น PM 2.5 จากผลการศึกษา พบว่า ผู้ที่มีระยะเวลาในการพบเจอฝุ่น PM 2.5 ต่อวันมาก (3-6 ชั่วโมงขึ้นไป) จะมีผลกระทบต่อสุขภาพกายมากกว่าผู้ที่ไม่ได้มีโอกาสพบฝุ่น PM 2.5 เนื่องจาก เมื่อประชาชนได้หายใจนำฝุ่นละอองขนาดเล็กเข้าสู่ร่างกายย่อมเป็นสาเหตุของการเกิดโรคระบบทางเดินหายใจ และหากเข้าตาอาจจะทำให้เกิดการเคืองตา ตาแดง หรือหากโดนผิวหนังอาจจะทำให้เกิดอาการผื่นคัน หรือเป็นตุ่มได้ โดยมหาวิทยาลัยมหิดล (2562) พบว่า ผลกระทบจากฝุ่นละอองที่มีขนาดเล็กที่มีผลกระทบต่อระบบทางเดินหายใจ ทำให้ คนที่มีโรคระบบการหายใจเรื้อรังอาจมีอาการกำเริบได้ นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อระบบอื่น ๆ เช่น การอยู่ในที่ ๆ มี PM 2.5 สูงเป็นเวลานานสัมพันธ์กับการเกิดโรคสมองเสื่อมด้วย เป็นต้น ซึ่งสามารถสะท้อนได้ว่าผู้ที่ได้รับปริมาณฝุ่น PM 2.5 ที่เกินมาตรฐานตั้งแต่ 3 ชั่วโมงขึ้นไป ย่อมส่งผลกระทบต่อสุขภาพ โดยเฉพาะระบบทางเดินหายใจ

3) ความสมบูรณ์ของสภาวะทางจิตใจในภาวะฝุ่น PM 2.5 จากผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับคะแนนความสมบูรณ์ของสภาวะทางจิตใจในภาวะฝุ่น PM 2.5 ในระดับมากจะกระทบต่อสุขภาพร่างกายมาก โดยมีประเด็นที่มีความกังวลเป็นประจํามากที่สุด คือ กังวลว่าฝุ่น PM 2.5 จะเกิดขึ้นทุกปี กังวลการแก้ปัญหาของภาครัฐ และ กังวลว่าฝุ่นละอองขนาดไม่เกิน 2.5 ไมครอน จะส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ซึ่งส่งผลต่อเนื่องถึงความกังวลต่อปัญหาสุขภาพ และการดำเนินชีวิตในระยะยาว และตามข้อมูลแผนการปฏิบัติการแก้ไขปัญหามลพิษ PM2.5 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร (2563) สะท้อนว่าสถานการณ์ยังไม่ลดลง และพบว่า มีแนวโน้มสูงขึ้น ตั้งแต่ พ.ศ. 2561 มาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาว่าประชาชนกังวลว่าฝุ่น PM 2.5 จะเกิดขึ้นทุกปี รวมถึงภาครัฐได้กำหนดแผนจัดการ และป้องกัน ปัญหาฝุ่นละออง PM2.5 ผ่านแผนปฏิบัติการสำหรับการขับเคลื่อนวาระแห่งชาติ “การแก้ไขปัญหาหมอกควันและมลพิษข้ามพรมแดน” โดยกรมควบคุมมลพิษ (2562) โดยมีการกำหนดมาตรการ ดังนี้ มาตรการที่ 1 การเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ มาตรการที่ 2 การป้องกัน และลดการเกิดมลพิษที่ต้นทาง (แหล่งกำเนิด) และมาตรการที่ 3 การเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหาร และการจัดการกับมลพิษ รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการและการควบคุมสิ่งที่เป็นมลพิษ ดังนั้น ภาครัฐควรประเมินผลและทบทวน/ปรับปรุงแผนปฏิบัติการดังกล่าวเป็นประจำ เพื่อให้สามารถจัดการ ปัญหาฝุ่น PM 2.5 ได้อย่างเป็นรูปธรรม และคลายความกังวลของประชาชนในพื้นที่

4) การป้องกันตนเองจากฝุ่น PM 2.5 จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับคะแนนการป้องกันตนเองจากฝุ่น PM 2.5 ในระดับน้อยจะมีผลกระทบทางสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับทางด้านร่างกายที่มาก โดยประชาชน ซึ่งอาศัยอยู่บริเวณเขตพื้นที่มีค่าฝุ่น PM 2.5 สูงสุด 5 อันดับ ที่แม้จะอยู่ในพื้นที่ที่อันตรายแต่ระดับคะแนนการป้องกันตนเองกลับน้อย โดยการที่ไม่ป้องกัน PM 2.5 ด้วยการสวมใส่หน้ากาก N95 ขึ้นไป อาจเป็นเพราะไม่สามารถเข้าถึง หรือหาซื้อได้ หรือเป็นปัญหาทางสุขภาพของตนเอง เนื่องจากเมื่อสวมใส่หน้ากาก N 95 จะทำให้หายใจไม่สะดวก ซึ่งโดยส่วนใหญ่

เลือกที่จะใส่หน้ากากอนามัย รวมถึงไม่สามารถหยุดเรียน/หยุดทำงาน หรืองดทำกิจกรรมที่ต้องออกไปพบเจอฝุ่นละออง ขนาดไม่เกิน 2.5 ไมครอน อาจเป็นเพราะไม่สามารถทำได้ด้วยเงื่อนไขในการทำงานของตน และมีเพียงบางส่วนเท่านั้นที่มีอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เพื่อป้องกันฝุ่นละอองขนาดไม่เกิน 2.5 ไมครอน เช่น เครื่องฟอกอากาศ เครื่องวัดค่าฝุ่นแบบพกพา เป็นต้น สอดคล้องกับฐมน สืบสุข และคณะ (2566) ที่พบว่า ผู้จำหน่ายอาหารบริเวณริมบาทวิถี เขตธนบุรี มีการป้องกันตนเองจากฝุ่น PM2.5 โดยการสวมใส่ผ้าปิดจมูกแทนการสวมหน้ากากอนามัยทางการแพทย์ หรือแบบ N95 ที่มีความสามารถในการป้องกันฝุ่น PM2.5 ได้มากกว่า และเมื่อพิจารณาแนวทางการป้องกันตนเองของคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล (2562) ในพื้นที่ที่ปริมาณฝุ่น PM 2.5 ที่ระดับส่งผลต่อสุขภาพ ควรยกเลิกงานที่จัดขึ้นกลางแจ้ง โรงเรียน หรือหน่วยงาน ควรปิดเรียน หรือหยุดทำงาน เป็นต้น ซึ่งสะท้อนว่าประชาชนกลุ่มตัวอย่างไม่สามารถปฏิบัติตามแนวทางที่แนะนำได้เท่าที่ควร บางคนอาจทำงานประจำสำนักงานมีความพร้อมด้านที่อยู่อาศัย มีรายได้ที่มากพอในการจัดหาอุปกรณ์ป้องกันฝุ่นละออง PM 2.5 แต่คนทำงานกลางแจ้ง หากหยุดงานในสถานการณ์ที่มีฝุ่นละออง PM 2.5 ก็จะทำให้ขาดรายได้ในการใช้ชีวิต และการจัดหาอุปกรณ์ป้องกัน รวมไปถึงการจุนเจือครอบครัว ด้านต่าง ๆ ดังนั้น ด้วยเงื่อนไขต่าง ๆ ของบุคคลบางคนจึงทำให้ไม่สามารถปฏิบัติตามแนวทางการป้องกันดังกล่าวได้

นอกจากนี้ผลการศึกษา พบว่า ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถอธิบายความผันแปรของผลกระทบที่มีต่อภาวะสุขภาพกายร้อยละ 34.1 (Adjusted R²)

2. ปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลต่อสุขภาพจิต

1) ปัจจัยสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ จากผลการศึกษาที่ปรากฏผู้วิจัย ค้นพบว่า มีปัจจัยสถานภาพในด้านเศรษฐกิจ และสังคมที่มีอิทธิพลต่อภาวะสุขภาพจิต ได้แก่ อายุ จำนวนปีการศึกษา และอาชีพ สอดคล้องกับ อรัญญา ตั้ยคำภีร์ (2565) ที่พบว่า อายุสามารถทำนายปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจิตของประชาชนได้อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสะท้อนได้ว่าผู้ที่มีอายุเพิ่มสูงขึ้นก็จะมีภาวะความเครียดมากกว่าผู้ที่มีอายุน้อย เมื่อมีภาระหน้าที่การงาน และการเงินที่มากขึ้น ย่อมส่งผลต่อสุขภาพจิตที่ลดลงนั่นเอง ในส่วนของจำนวนปีการศึกษาอาจเนื่องมาจากผู้ที่มีการศึกษาในจำนวนปีที่สูงทำให้เข้าใจถึงบริบทปัญหา และอันตรายจากฝุ่นละอองขนาดไม่เกิน 2.5 ไมครอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อำไพ แสนหมื่น (2556) ที่พบว่า ความไม่เท่าเทียมที่เกิดขึ้นทางสังคมกรณีชุมชนศาลเท็กซ์ ทั้งเยาวชนขาดโอกาสทางการศึกษา ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนยากจน มีหนี้ในระบบนั้น ประชาชนจะต้องได้รับการศึกษา ซึ่งระดับการศึกษาที่สูงขึ้นจะช่วยให้ได้รับโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง สามารถเลือกอาศัยในสังคมที่มีตนเองจะสามารถได้รับคุณภาพชีวิตที่ดีได้ ส่งผลให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้มีสุขภาพจิตที่ดีขึ้นตามมาได้ และส่วนปัจจัยด้านอาชีพ ผู้ที่รับราชการ รัฐวิสาหกิจ และพนักงานบริษัทเอกชน/ลูกจ้างเอกชน มีผลกระทบภาวะสุขภาพจิตมากกว่าผู้ที่ไม่ประกอบอาชีพ ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้จะต้องออกเดินทางจากบ้านเพื่อไปทำงานยังสถานที่ทำงานส่วนใหญ่ไม่สามารถเลี่ยงการพบเจอฝุ่น PM 2.5 ได้ รวมถึงการมีสังคมของสถานที่ปฏิบัติงาน อาจจะมีการแลกเปลี่ยนถึงผลที่เกิดจากการได้รับฝุ่น PM 2.5 นี้ทำให้ส่งผลต่อสุขภาพจิต เกิดความวิตกกังวลในการใช้ชีวิตประจำวันได้ ซึ่งแตกต่างจากผลการศึกษาของมงคล การุณงามพรรณ และคณะ (2555) ที่พบว่าพฤติกรรมสุขภาพ และภาวะสุขภาพของคนทำงานในสถานประกอบการเขตเมืองใหญ่: กรณีศึกษาพื้นที่เขตสาทร กรุงเทพมหานคร นั้น เพศหญิงมีสัดส่วนการมีปัญหาสุขภาพจิตสูงกว่าเพศชาย ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากประชาชนที่ได้รับปริมาณฝุ่น PM 2.5 ไม่ว่าจะเพศใดก็ตามย่อมมีความกังวลใจต่อปัญหาดังกล่าว

2) ระยะเวลาในการพบฝุ่น PM 2.5 ต่อวัน ผู้ที่พบเจอฝุ่น PM 2.5 ต่อวัน เป็นเวลา 1-6 ชั่วโมง จะได้รับผลกระทบต่อสุขภาพจิตที่มากกว่าผู้ที่ไม่พบฝุ่น ซึ่งค่อนข้างมีความกังวลใจในการใช้ชีวิตประจำวันที่มากกว่าผู้ที่ไม่ได้รับฝุ่นละอองเลย เนื่องจากปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา ทั้งความกังวลที่เกิดต่อสุขภาพกายของตนเอง สุขภาพกายของคนรอบข้าง การกังวลต่อการแก้ไขของรัฐบาลต่อสถานการณ์ในอนาคตรวมถึงปิดไป เป็นต้น สอดคล้องกับธิดารัตน์ ผลพิบูลย์ และคณะ (2557) ที่ได้ระบุว่าปัญหาฝุ่น PM2.5 นับเป็นปัญหาสำคัญ เป็นวิกฤตคุณภาพอากาศในกรุงเทพมหานคร อีกทั้ง ทำให้เกิดความความกังวลใจ และเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้คน ซึ่งสะท้อนได้ว่า

หากได้รับปริมาณฝุ่นละอองในปริมาณมากประชาชนย่อมมีความกังวลต่อผลกระทบที่จะเกิดขึ้นมากกว่าผู้ที่กลุ่มที่ไม่พบฝุ่นละออง

นอกจากนี้ผลการศึกษา พบว่า ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถอธิบายความผันแปรของผลกระทบที่มีต่อภาวะสุขภาพจิตร้อยละ 22.6 (Adjusted R²)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

รัฐบาล กระทรวงคมนาคม กรมควบคุมมลพิษ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข กรุงเทพมหานคร และหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาในเชิงนโยบาย โดยพัฒนาแนวทางเชิงรุกในการลด หรือควบคุมปริมาณฝุ่น PM 2.5 ไม่ให้เกิดในระดับมาตรฐาน และในการกำหนดนโยบาย นั้น ควรพิจารณาประเด็นความเท่าเทียมของปัจจัยทางสังคมต่าง ๆ โดยเฉพาะ เพศ ช่วงอายุ ระดับการศึกษา รายได้ สถานที่พักอาศัย และอาชีพ เนื่องจากปัจจัยเหล่านี้มีผลต่อภาวะสุขภาพทั้งกาย และใจของประชาชนในกรุงเทพมหานคร และการแก้ไขปัญหาในระยะยาวควรพิจารณาปัจจัยทางสังคมของประชาชนแต่ละกลุ่มอย่างครอบคลุม ในทางปฏิบัติควรมีการดูแลในเรื่องการป้องกันตนเองจากผลกระทบของปัญหาของฝุ่น PM 2.5 เนื่องจากเป็นสาเหตุของปัญหาในระยะยาว จึงควรเน้นที่การป้องกันไม่ให้เกิดโรค เพื่อสุขภาพที่ดี เช่น จัดหาอุปกรณ์ป้องกันให้ประชาชนอย่างทั่วถึง โดยพิจารณาถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคล เช่น รายได้ อาชีพ เป็นต้น เพื่อลดภาระ และให้ประชาชนมีสิทธิ์เข้าถึงการป้องกันตนเองนี้อย่างเป็นธรรม หรือการออกมาตรการหลีกเลี่ยงการทำงานกลางแจ้งในสถานการณ์ดังกล่าว โดยมีมาตรการช่วยเหลือ เป็นต้น และถึงแม้ประชาชนจะได้รับผลกระทบในเบื้องต้น แต่ผลกระทบจากฝุ่น PM 2.5 นี้ส่งผลกระทบต่อร่างกายในระยะยาวได้ จึงควรให้ความรู้เพื่อทำให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของฝุ่น PM 2.5 และวิธีที่ถูกต้องสำหรับการดูแล และป้องกันตนเองอย่างต่อเนื่อง และควรดูแลสุขภาพจิตของผู้อยู่อาศัย โดยการตั้งศูนย์ให้ความช่วยเหลือ และให้คำปรึกษา หรือการกระจายจิตแพทย์ หรือนักจิตวิทยาไปยังศูนย์บริการสุขภาพต่าง ๆ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาในพื้นที่จังหวัดปริมณฑล เนื่องจากมีพื้นที่ติดกับกรุงเทพมหานคร และควรศึกษาต่อเนื่องถึงการหาแนวทางในการจัดการ หรือลดผลกระทบจากฝุ่น PM 2.5 โดยมีการพิจารณาผลกระทบต่อสุขภาพ เพื่อหาแนวทางการจัดการป้องกันผลกระทบที่เหมาะสมต่อคนในสังคม ซึ่งเป็นประเด็นที่จำเป็นจะต้องมีการวิจัย และศึกษาอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพมหานคร. (2563). **แผนการปฏิบัติการแก้ไขปัญหาฝุ่นละออง PM2.5 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร**. สืบค้นเมื่อ 18 เมษายน 2563 จาก <https://circular.bangkok.go.th/>.
- กรมการปกครอง. (2562). **ระบบสถิติทางการทะเบียน: สถิติจำนวนประชากรและบ้าน**. สืบค้นเมื่อ 18 เมษายน 2563 จาก <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statyear/#/TableTemplate3/Area/statpop?yymm=62&ccDesc=กรุงเทพมหานคร&topic=statpop&ccNo=10>
- กรมควบคุมมลพิษ. (2562). **แผนปฏิบัติการขับเคลื่อนวาระแห่งชาติ “การแก้ไขปัญหามลพิษด้านฝุ่นละออง”**. สืบค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2564 จาก https://www.pcd.go.th/wp-content/2021/02/pcdnew-2021-02-18_08-03-46_086635.pdf.
- กรมควบคุมมลพิษ. (2562). **ฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน 2.5 ไมครอน (PM2.5)**. สืบค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2562 จาก http://air4thai.pcd.go.th/webV2/aqi_info.php.
- กรมควบคุมมลพิษ. (2562). **สถานการณ์ฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน 2.5 ไมครอน (PM_{2.5}) เฉลี่ย 24 ชั่วโมง**. สืบค้นเมื่อ 30 กันยายน 2562 จาก http://air4thai.pcd.go.th/report/PMMetroReport_2019-09-30_15.jpg.

- กรมสุขภาพจิต. (2550). **แบบทดสอบดัชนีชี้วัดสุขภาพจิตคนไทยฉบับสมบูรณ์ 55 ข้อ ปีพ.ศ.2550**. สืบค้นเมื่อ 7 กรกฎาคม 2563 จาก <https://www.dmh.go.th/test/thaihapnew/thi54.asp>.
- กรมสุขภาพจิต. (2562). **แพทย์ชี้ฝุ่น PM 2.5 เล็กทะลุปอดเข้ากระแสเลือด**. สืบค้นเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2562 จาก <https://dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=28500>.
- กรมอนามัย. (2558). **แนวทางการเฝ้าระวังพื้นที่เสี่ยงจากมลพิษทางอากาศ กรณีฝุ่นละอองขนาดเล็ก**. นนทบุรี: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- เครือข่ายอากาศสะอาด. (2562). **สมุดปกขาว อากาศสะอาด**. สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2562 จาก <https://infocenter.nationalhealth.or.th/Ebook/CleanAir/book.html>.
- จินตนา ประชุมพันธ์. (2559). **PM2.5 ฝุ่นละอองขนาดเล็กในอากาศ กับวิกฤตสุขภาพที่คนไทยจะต้องแลก**. สืบค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2562 จาก <https://thestandard.co/pm-2-5-environmental-nano-pollutants/>.
- ชญาณิศ รัตนปริชาชัย และบุญภา ปันจุมอัมพร. (2564). **ปัจจัยที่มีผลต่อการมีสุขภาพที่ดีของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑลในช่วงสถานการณ์โควิด-19**. สืบค้นเมื่อ 6 เมษายน 2566 จาก <https://mmm.ru.ac.th/MMM/IS/twin-9/6214154064.pdf>.
- ชลธิชา แก้วอนุชิต. (2556). **แนวคิดปัจจัยกำหนดสุขภาพและปัจจัยกำหนดสังคมทางสุขภาพ ภายใต้ระบบสุขภาพโลกและประเทศไทย**. วารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ, 36(1), 123-131.
- ณฐมน สืบชัย, ณภัทร เตียววิไล, กัญญารัตน์ ตะเคียน และสุดาร์ตน์ คงคล้าย. (2566). **พฤติกรรมป้องกันตนเองจากฝุ่นละอองขนาดเล็ก PM2.5 ต่อผลกระทบทางสุขภาพแบบเฉียบพลันของผู้จำหน่ายอาหารริมบาทวิถี เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร**. วารสารก้าวหน้าโลกวิทยาศาสตร์, 23(1), 120-134.
- ธิดารัตน์ ผลพิบูลย์, ดร.อิสริย์ฐิกา ชัยสวัสดิ์ และ ศ.นพ.อนุวัตร รุ่งพิสุทธิพงษ์. (2557). **ภัยในหน้าหนาวจากฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM2.5)**. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 8(1), 40-46.
- นรุตม์ สหนาวิน. (2558). **การประเมินความเสี่ยงในการสัมผัสสารโพลีไซคลิกอะโรมาติกไฮโดรคาร์บอนทางการหายใจของผู้ค้าขายริมถนนในกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา ถนนสุขุมวิท**. วิทยาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิภาพร เอื้อวันณะโชติมา. (2559). **ปัจจัยสังคมกำหนดสุขภาพและการสร้างเสริมสุขภาพของประชากร**. วารสารวิชาการสาธารณสุข, 25(1), 147-156.
- มหาวิทยาลัยมหิดล. (2562). **มหิดลห่วงใยประชาชน 5 คณะร่วมชี้แนะการดำเนินชีวิตท่ามกลางฝุ่นละอองขนาดเล็ก PM2.5**. สืบค้นเมื่อ 18 มกราคม 2562 จาก <https://mahidol.ac.th/th/2019/dust-pm25/>.
- มงคล การุณงามพรรณ, สุดาร์ตน์ สุวารี และนันทนา น้ำฝน (2555). **พฤติกรรมสุขภาพและภาวะสุขภาพของคนทำงานในสถานประกอบการเขตเมืองใหญ่: กรณีศึกษาพื้นที่เขตสาทร กรุงเทพมหานคร**. วารสารพยาบาลสงขลานครินทร์, 32(3), 51-66.
- ศศิธร เรืองตระกูล และคณะ. (2556). **การประเมินความเสี่ยงจากการสัมผัสสารปีเทคผ่านทางการหายใจของพนักงานเก็บค่าผ่านทางพิเศษ ในเขตกรุงเทพมหานคร**. วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม, 9(1), 1-22.
- สำนักสนับสนุนสุขภาพะประชากรกลุ่มเฉพาะ. (2562). **นิยามของปัจจัยสังคมกำหนดสุขภาพ**. สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2562 จาก <https://vulnerablegroup.in.th/condition-plan>.
- อภิชาติ จำรัสสุทธิรงค์ และกวิสรา พชรเบญจกุล. (2554). **สิ่งแวดล้อมเมืองกับสุขภาพจิต: การวิเคราะห์ตัวแปรหลายระดับในเขตการปกครองของกรุงเทพมหานคร**. สืบค้นเมื่อ 8 กุมภาพันธ์ 2563 จาก <http://www2.ipsr.mahidol.ac.th/ConferenceVII/Download/2011-Article-12.pdf>.

อรัญญา ตั้ยรัมย์. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาวะทางสังคมและปัญหาสุขภาพจิตของผู้สูงอายุในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19. **วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ**, 15(2), 133-143.

อำไพ แสนหมื่น. (2556). โครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาและการแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคม กรณีชุมชนศาลเท็กซ์. **Journal of Social Research**, 36(1), 29-48.

References

Air Visual. (2019). **Air Quality and Pollution City Ranking**. Retrieved on September 30, 2019 from <https://www.airvisual.com/world-air-quality-ranking>.

Michael M, Richard GW. (2000). **Social Determinants of Health**. England: Great Britain.

Taro Yamane. (1973). **Statistics: An Introductory Analysis**. Third Edition. New York: Harper and Row Publication.

World Health Organization. (2018). **Social Determinants of Health**. Retrieved on April 15, 2019 from https://www.who.int/health-topics/social-determinants-of-health#tab=tab_1.

World Health Organization. (2010). **A Conceptual Framework for Action on The Determinants of Health**. Retrieved on February 8, 2020 from <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/44489/9789241500852eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

คณะผู้เขียน

นางสาวมิตตา บุญเลิศ

นักศึกษาหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สังคมศาสตร์สิ่งแวดล้อม)
คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
999 ถ. พุทธรณีสาย 4 ตำบล ศาลายา อำเภอพุทธมณฑล นครปฐม 73170
e-mail: mitta.aom2205@gmail.com

รองศาสตราจารย์ ดร.วนิพพล มหาอาชา

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
999 ถ. พุทธรณีสาย 4 ตำบล ศาลายา อำเภอพุทธมณฑล นครปฐม 73170
e-mail: wanippol.maa@mahidol.ac.th

จุดแข็งและจุดอ่อนของประเทศไทยในการเป็นฐานการลงทุนธุรกิจดูแลผู้สูงอายุเนิร์สซิงโฮม
ของนักลงทุนเอกชนญี่ปุ่น
Strengths and Weaknesses of Thailand as an Investment Base of Elderly Nursing
Home Business for Japanese Private Investors

ดาวราย ลิมสายหัว*

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

Daorai Limsaihua*

Faculty of Humanities and Social Science,
Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage

Received: October 25, 2023

Revised: December 27, 2023

Accepted: December 30, 2023

บทคัดย่อ

การศึกษาจุดแข็ง และจุดอ่อนของประเทศไทยในการเป็นฐานการลงทุนธุรกิจดูแลผู้สูงอายุเนิร์สซิงโฮมของนักลงทุนเอกชนญี่ปุ่นมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาจุดแข็ง และจุดอ่อนของประเทศไทยในการเป็นฐานการลงทุน โดยผู้วิจัยได้นำการวิเคราะห์ SWOT และทฤษฎีการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศมาเป็นแนวทางในการศึกษา ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพในรูปแบบวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 17 คน คือ บริษัทเอกชนญี่ปุ่น เจ้าหน้าที่สถานเอกอัครราชทูต องค์การระหว่างประเทศของญี่ปุ่นประจำประเทศไทย และเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐของไทยที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจดูแลผู้สูงอายุ เช่น กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน และนักวิชาการด้านผู้สูงอายุ และญี่ปุ่น โดยนำผลการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์แก่นสาระเพื่อสร้างข้อสรุปที่ได้จากการลงพื้นที่ ซึ่งผลการศึกษา พบว่า จุดแข็งของไทยในการเป็นฐานการลงทุน ได้แก่ ขนาดตลาดผู้สูงอายุภายในประเทศ อัตราการเติบโตของธุรกิจ ศักยภาพของแรงงานไทย และสังคมและวัฒนธรรม ส่วนจุดอ่อน ได้แก่ การขาดกรอบความร่วมมือระหว่างไทย และญี่ปุ่น ปัญหาการระดมทุนของต่างชาติ การขาดแคลนแรงงาน สภาพการเมืองภายในประเทศที่ไม่มีเสถียรภาพ และสภาพตลาดแข่งขันธุรกิจแบบผูกขาด ส่วนโอกาส คือนโยบาย Asia Health and Well-Being Initiatives (AHWIN) ของรัฐบาลญี่ปุ่น และอุปสรรค คือ สถานการณ์แพร่ระบาดโควิด-19

คำสำคัญ: ฐานการลงทุน ธุรกิจดูแลผู้สูงอายุ นักลงทุนเอกชนญี่ปุ่น

*ดาวราย ลิมสายหัว

e-mail: daorai.lim@vru.ac.th

Abstract

The objective of this research was to study the strengths and weaknesses of Thailand as an investment base of the elderly nursing home business for Japanese private investors. The researcher applied SWOT analysis and the theoretical concept of Foreign Direct Investment (FDI) as the research framework. This study was qualitative research (Descriptive research) which collected data by using in-depth interview with 17 key informants such as Japanese private companies, Japanese embassy staff and international organizations staff in Thailand, and Thai government officials who were involved in the elderly care business (Ministry of Commerce, Ministry of Public Health, Ministry of Foreign Affairs, Ministry of Social Development and Human Security, Board of Investment and also Thai scholars who were experts in elderly care and Japanese investment issue). The study found that strengths included the elderly market size, the growth rate of the elderly care business, the potential of Thai medical workers and elderly caregivers, and Thailand's society and culture. The weaknesses were the lack of a nursing home cooperation framework between Thailand and Japan, the problem of regulations on foreign investment, labor shortage, instability of domestic political situation and market conditions, and monopolistic competition. The opportunity was the Asia Health and Well-Being Initiatives (AHWIN) policy. Finally, the threat was Covid-19 outbreak.

Keywords: Investment Base, Elderly Care Business, Japanese Private Investor

บทนำ

สหประชาชาติได้นิยามสังคมผู้สูงอายุว่าหมายถึงการที่ประเทศใด ๆ มีสัดส่วนของประชากรที่อายุเกิน 65 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 14 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ซึ่งในปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกมีจำนวนประชากรที่มีอายุ 60 ปี และมากกว่า 60 ปีขึ้นไป เพิ่มขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2562 จำนวนประชากรโลกที่มีอายุ 60 ปี และมากกว่า 60 ปีขึ้นไป มีจำนวนกว่า 1,000 ล้านคนทั่วโลก และคาดการณ์ว่าจำนวนประชากรผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นจาก 1.4 พันล้านคน ในปี พ.ศ. 2573 เป็น 2.1 พันล้านคน ในปี พ.ศ. 2593 (World Health Organization, 2021)

เมื่อพิจารณาถึงสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุในภูมิภาคเอเชียเมื่อ พ.ศ. 2562 พบว่า ประเทศต่าง ๆ กำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเช่นเดียวกัน โดยทุก ๆ ประเทศมีสัดส่วนของประชากรที่มีอายุมากกว่า 65 ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้น ซึ่งมีอัตราการที่เร็วภูมิภาคยุโรป และอเมริกาเหนือเนื่องจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงค่านิยมเกี่ยวกับการดูแลคนในครอบครัว ต้นทุนความมั่นคงทางสังคมที่สูงขึ้น แรงงานต้องออกไปทำงานต่างถิ่นฐาน ดังนั้นรัฐบาลจึงมีภารกิจด้านการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในระยะยาวเพิ่มขึ้น (Hayashi, 2019)

ประเทศไทยก็กำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยมีประชากรอายุมากกว่า 60 ปี เกินร้อยละ 10 ของจำนวนประชากรทั้งหมด และคาดการณ์ว่าในปี พ.ศ. 2567 ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมประชากรสูงวัยแบบสมบูรณ์เนื่องจากจะมีจำนวนผู้ที่มีอายุมากกว่า 60 ปี เกินร้อยละ 20 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ซึ่งการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุย่อมส่งผลกระทบต่อทั้งทางสังคม และเศรษฐกิจ ได้แก่ ปัญหาการขาดแคลนแรงงานในภาคการผลิตส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาติน้อยลง และรัฐบาลจำเป็นต้องเพิ่มค่าใช้จ่ายด้านสวัสดิการสุขภาพแก่ผู้สูงอายุมากขึ้น อีกทั้งวัยแรงงานต้องรับภาระดูแลผู้สูงอายุในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น

แต่อย่างไรก็ดีในแง่ของการลงทุน การที่ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุถือเป็นโอกาสที่ไทยจะเป็นประเทศเป้าหมายที่บริษัทต่างชาติให้ความสนใจเข้ามาลงทุนธุรกิจดูแลผู้สูงอายุในประเทศเพิ่มขึ้น เนื่องจากตลาดมีอัตราการขยายตัวที่ค่อนข้างสูง โดยเฉพาะช่วงปี พ.ศ. 2561-2564 ตลาดมีการขยายตัวของจำนวนการจัดตั้ง

ธุรกิจดูแลผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 50 (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2563) ซึ่งบริษัทสัญชาติญี่ปุ่นเข้ามาลงทุนธุรกิจดูแลผู้สูงอายุในประเทศไทยมากเป็นอันดับที่หนึ่ง โดยมีมูลค่าการลงทุนรวม 35 ล้านบาท ในขณะที่บริษัทสัญชาติอื่น ๆ มีมูลค่าการลงทุนรวมประเทศละ 1-5 ล้านบาท ซึ่งบริษัทญี่ปุ่นมีนโยบายที่ชัดเจนที่ต้องการเข้ามาลงทุนในไทย เช่น แผนการพัฒนาศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้สูงอายุ 5 แห่งในกรุงเทพฯ และปริมณฑล เนื่องจากประเทศไทยมีศักยภาพ และมีความน่าสนใจในการลงทุนจากการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การเติบโตของจำนวนผู้สูงอายุในไทยจะเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญ และเป็นโอกาสทางธุรกิจของบริษัท กอปรกับรัฐบาลญี่ปุ่นมีนโยบายสนับสนุนให้ผู้ประกอบการภายในประเทศออกไปลงทุนธุรกิจดูแลผู้สูงอายุในต่างประเทศมากขึ้นผ่านนโยบาย Asia Health and Well-Being Initiatives (AHWIN) โดยรัฐบาลญี่ปุ่นจะอำนวยความสะดวก โดยการพัฒนาศาถนแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการลงทุนในต่างประเทศ ผ่านการจัดตั้งกรอบความร่วมมือระหว่างรัฐบาลทั้งในระดับประเทศ และในระดับท้องถิ่น อีกทั้งรัฐบาลญี่ปุ่นจะให้การสนับสนุนทางด้านเงินลงทุนผ่านองค์กรต่าง ๆ ของรัฐบาล เช่น The Innovation Network Corporation of Japan (INCJ), The Cool Japan Fund Inc., และ The Japan Bank for International Cooperation (JBIC) รวมถึงการให้ความช่วยเหลือผ่านองค์กรที่ดำเนินการทางธุรกิจของญี่ปุ่นในต่างประเทศ เช่น The Japan International Cooperation Agency (JICA) และ The Japan External Trade Organization (JETRO) เป็นต้น

สถานการณ์ดังกล่าวถือเป็นสิ่งท้าทาย และเป็นโอกาสสำหรับไทยในการแข่งขัน และดึงดูดให้นักลงทุนญี่ปุ่นเลือกประเทศไทยเป็นฐานการลงทุนธุรกิจดูแลผู้สูงอายุแทนที่จะหันไปลงทุนในประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม หรือกัมพูชา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาจุดแข็งและจุดอ่อนของไทยในการเป็นฐานการลงทุนธุรกิจดูแลผู้สูงอายุของนักลงทุนเอกชนญี่ปุ่น ซึ่งผลการศึกษาที่ได้จะนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เพื่อเป็นแนวทางสำหรับรัฐบาลในการปรับสภาพแวดล้อมของประเทศเพื่อรองรับการเป็นฐานการลงทุน อันจะนำมาซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศ และเป็นการขับเคลื่อนประเทศให้เจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ของไทยในอนาคต

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาจุดแข็ง และจุดอ่อนของประเทศในการเป็นฐานลงทุนธุรกิจดูแลผู้สูงอายุเนอรัลซึ่งโฮมของนักลงทุนเอกชนญี่ปุ่น

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องสังคมผู้สูงอายุเป็นประเด็นที่นักวิชาการให้ความสนใจศึกษาเป็นจำนวนมาก เนื่องจากประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกกำลังเผชิญกับสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมา พบว่า งานวิจัยของประเทศไทยจะให้ความสนใจศึกษาประเด็นพฤติกรรมของผู้สูงอายุ หรือบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในพื้นที่ หรือการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ เป็นสำคัญ อาทิ เช่น งานวิจัยของสุพรด บุญอ่อน และคณะ (2563) งานวิจัยของชัยรัตน์ นทีประสิทธิ์พร และมุลินท์ ชัยชมภู (2562) งานวิจัยของสมบัติ กาวิลเครือ (2560) งานวิจัยของณัฐฐิตตา เทวาลิศกุล และคณะ (2559) ส่วนงานวิจัยของต่างประเทศส่วนใหญ่จะเป็นงานวิจัยที่เน้นการศึกษาระบบการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ การพัฒนาฝีมือแรงงาน เพื่อรองรับตลาดธุรกิจด้านการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในอนาคต หรือการศึกษาศาถนการณ์ของประเทศ เพื่อรองรับต่อการเข้าสู่สังคมสูงวัยในอนาคต อาทิ เช่น งานศึกษาของ Ogawa, Kawatei & Kinebuchi (2020) งานศึกษาของ Tsujita & Komazawa (2020) งานศึกษาของ Tamiya & Yasunaga (2020) งานศึกษาของ Hamasaki, Nishio, Nakayama & Komazawa (2018) งานวิจัยของ Hayashi (2019) ดังนั้น งานวิจัยที่ผ่านมายังมีช่องว่าง และยังขาดงานที่ศึกษาเรื่องผู้สูงอายุที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนโดยตรงของบริษัทเอกชนญี่ปุ่นในประเทศ ซึ่งการศึกษาดังกล่าวจะช่วยเติมเต็มองค์ความรู้ในการศึกษาวิจัย

เรื่องผู้สูงอายุให้ครอบคลุมรอบด้านมากขึ้น รวมถึงยังเป็นประโยชน์ต่อประเทศในการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อขับเคลื่อนประเทศให้เจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคง และยั่งยืน ที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศ

การลงทุนโดยตรงในต่างประเทศ เป็นแนวคิดที่นักรัฐศาสตร์ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศความสนใจ เนื่องจากในยุคโลกาภิวัตน์ที่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกมีการพึ่งพากันทางการค้าการลงทุนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งตัวแสดงสำคัญที่มีบทบาทหลักในเศรษฐกิจระหว่างประเทศ คือ บริษัทข้ามชาติ (Multinational Corporations: MNCs) ที่เป็นองค์กรทางเศรษฐกิจที่ดำเนินกิจกรรมการผลิตในสองประเทศขึ้นไป โดยมีสำนักงานใหญ่อยู่ในประเทศแม่ และมีบริษัทลูกตั้งอยู่ในประเทศผู้รับการลงทุน ซึ่งการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนาที่ต้องอาศัยเงินลงทุนจากต่างประเทศมาขับเคลื่อนเศรษฐกิจในประเทศ ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านอธิบายปัจจัยที่ส่งผลต่อการไปลงทุนในต่างประเทศของบริษัทข้ามชาติ ดังนี้

Dunning, 1993 ได้เสนอทฤษฎี Dunning's Eclectic Theory โดยอธิบายเงื่อนไขความได้เปรียบที่มีผลต่อการตัดสินใจลงทุนในต่างประเทศ มีเงื่อนไข 3 ประการ หรือที่เรียกว่า OLI Framework (Ownership, Location, Internalization) ได้แก่

(1) ความได้เปรียบของการเป็นเจ้าของในสินทรัพย์ที่สำคัญในการประกอบการ (Ownership Advantages: O) คือ ความได้เปรียบที่เกี่ยวข้องกับการเป็นเจ้าของสินทรัพย์บางอย่างที่มีเฉพาะในบริษัทที่บริษัทอื่นไม่มี เช่น องค์ความรู้ของบริษัท สถานที่ทำการ อาคาร โรงงาน เครื่องจักร ความรู้ทางเทคโนโลยี ทักษะของบุคลากรในบริษัท กฎหมายทางการค้าที่ส่งเสริมการลงทุน หรือความพร้อมของตลาดแรงงาน เป็นต้น

(2) ความได้เปรียบที่เกิดจากแหล่งที่ตั้ง (Location Advantage: L) คือ ความได้เปรียบของประเทศผู้รับการลงทุน ได้แก่ นโยบายจัดเก็บภาษี ต้นทุนการขนส่งสินค้า วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ราคาปัจจัยการผลิต การเข้าถึงผู้บริโภค รวมไปถึงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่มั่นคงมีเสถียรภาพ

(3) ความได้เปรียบด้านศักยภาพการดำเนินการภายในบริษัท (Internalization Advantage: I) คือ การใช้ข้อได้เปรียบต่าง ๆ ที่ได้รับเฉพาะของผู้ลงทุน เช่น การได้รับใบอนุญาต (Licensing) หรือการขายเทคโนโลยี

การศึกษาของ Assuncao, Forte and Teixeira (2011) ได้สรุปแนวคิดปัจจัยกำหนดพื้นที่ (ประเทศ) ที่บริษัทข้ามชาติจะเข้าลงทุนไว้ 3 แนวคิด คือ (1) แนวคิด OLI paradigm โดยมีปัจจัยกำหนด ได้แก่ ระบบสาธารณูปโภค ทรัพยากรมนุษย์ เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ต้นทุนการผลิต (2) แนวคิดเชิงสถาบัน (Institutional) โดยมีปัจจัยกำหนด ได้แก่ เสถียรภาพทางการเมือง สิ่งจูงใจทางการเงิน และการคลัง และ (3) แนวคิดทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศสมัยใหม่ โดยมีปัจจัยกำหนด ได้แก่ ขนาดตลาด การเติบโตของตลาด ระดับการเปิดของเศรษฐกิจ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงงาน ปัจจัยความแตกต่างด้านวัฒนธรรม ระดับการเปิดประเทศทั้งระดับพหุภาคีและทวิภาคี

การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนาหรือองค์การ (United Nations Conference on Trade and Development: UNCTAD) ได้เสนอว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับประเทศผู้รับการลงทุน (Host Country) มีดังนี้ (UNCTAD, 1998)

(1) นโยบายด้านการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของประเทศผู้รับการลงทุน ได้แก่ กฎระเบียบและมาตรการต่าง ๆ เกี่ยวกับการเข้าไปลงทุนของต่างชาติ นโยบายการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ นโยบายทางการค้า

(2) ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจของประเทศผู้รับการลงทุน ได้แก่ แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ สภาพตลาดสินค้าและบริการที่จะเข้าไปลงทุน ส่วนแบ่งทางการตลาดภายในประเทศผู้รับการลงทุน ปัจจัยด้านแรงงาน

(3) การอำนวยความสะดวกในการดำเนินธุรกิจต่างชาติของประเทศผู้รับการลงทุน ได้แก่ การส่งเสริมการลงทุนและลดมาตรการในการกีดกันการลงทุน สิ่งดึงดูดการลงทุน สิ่งอำนวยความสะดวกทางสังคม

(4) กรอบความร่วมมือระหว่างประเทศทั้งในระดับทวิภาคี และระดับพหุภาคี การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศย่อมส่งผลกระทบต่อภาคเศรษฐกิจ และทักษะแรงงานภายในประเทศ ผู้รับการลงทุนเนื่องจากการลงทุน

มักจะมาพร้อมกับเทคโนโลยี และการถ่ายทอดความรู้จากต่างประเทศ ทำให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรม และเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันซึ่งนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างมีเสถียรภาพในระยะยาว ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของอุตสาหกรรม และการส่งออก และการจ้างงานเพิ่มขึ้น ซึ่งช่วยทำให้ความเป็นอยู่ของประชากรในพื้นที่ดีขึ้น การพัฒนาผลิตภาพแรงงาน (Labor Productivity) ทำให้แรงงานมีทักษะในการทำงานที่สูงขึ้น (สมศักดิ์ โชติช่วง, 2557) โดยเฉพาะธุรกิจดูแลผู้สูงอายุที่เทคโนโลยีมีบทบาทในการพัฒนาธุรกิจอย่างมาก เช่น โมบายแอปพลิเคชันแนะนำการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ ระบบเซนเซอร์อัจฉริยะเพื่อการขอความช่วยเหลือฉุกเฉิน เชื่อมกัลต์อัจฉริยะตรวจจับการล้มล้มอัตโนมัติ หรือเครื่องพยุงตัวเวลานั่งชักโครก เป็นต้น

แนวคิด SWOT Analysis

การวิเคราะห์ SWOT เป็นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งภายใน และภายนอกองค์กรที่จะช่วยให้เข้าใจได้ว่าปัจจัยต่าง ๆ มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานขององค์กรอย่างไร โดยองค์ประกอบของการวิเคราะห์ SWOT ประกอบไปด้วย การวิเคราะห์จุดแข็ง (Strengths: S) จุดอ่อน (Weaknesses: W) โอกาส (Opportunities: O) และอุปสรรค (Threats: T) ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ได้นำแนวคิด SWOT มาใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินศักยภาพของประเทศไทยว่ามีความเหมาะสมในการเป็นฐานการลงทุนในธุรกิจดูแลผู้สูงอายุเนิร์สซิงโฮมมากน้อยเพียงใด

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ บริษัทเอกชนชาวญี่ปุ่นที่เข้ามาประกอบธุรกิจดูแลผู้สูงอายุเนิร์สซิงโฮมในประเทศไทย บริษัทเอกชนไทยที่บริษัทญี่ปุ่นเข้ามาร่วมลงทุน และเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐของประเทศไทย และเจ้าหน้าที่องค์กรระหว่างประเทศของญี่ปุ่นที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับธุรกิจดูแลผู้สูงอายุในประเทศไทย เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐของไทยที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจดูแลผู้สูงอายุ ได้แก่ กรมพัฒนาธุรกิจการค้า (กระทรวงพาณิชย์) สำนักอนามัยผู้สูงอายุ (กระทรวงสาธารณสุข) กรมเอเชียตะวันออก (กระทรวงการต่างประเทศ) กรมกิจการผู้สูงอายุ (กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์) กองส่งเสริมการลงทุนต่างประเทศ (คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน) และนักวิชาการด้านผู้สูงอายุสังกัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และนักวิชาการด้านญี่ปุ่นสังกัดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รวมจำนวน 17 คน

เครื่องมือและการพัฒนาเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide) ที่พัฒนาขึ้นจากทฤษฎี และการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยข้อคำถามต่าง ๆ มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งจะระบุเพียงตำแหน่งในหน่วยงานของผู้ให้ข้อมูลหลักเท่านั้น เพื่อให้เป็นไปตามจริยธรรมการวิจัยที่สงวนข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลหลักไว้เป็นความลับไม่เปิดเผย

ส่วนที่ 2 จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของประเทศในการเป็นฐานการลงทุน

การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในรูปแบบวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ซึ่งประกอบด้วยสองส่วน คือ ข้อมูลทุติยภูมิเป็นการศึกษาจากเอกสารรายงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ที่เชื่อถือได้ ดังนั้น วิธีดำเนินการวิจัยจึงมีลักษณะเป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ที่เน้นศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ และรูปแบบการเข้ามาลงทุน โดยนักลงทุนเอกชนชาวญี่ปุ่นในประเทศไทย และข้อมูลปฐมภูมิจะเป็นการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลักจะนำมาวิเคราะห์เพื่อจัดทำผลการวิจัย ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) โดยใช้ทฤษฎีที่เหมาะสมกับ

ลักษณะของงานวิจัย จากนั้นทำการจัดระบบข้อมูล และแยกประเภทของข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ ตีความ (Interpret) และทำการสร้างข้อสรุป พร้อมทั้งทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) จากข้อมูลแหล่งต่าง ๆ เช่น เอกสารรายงานของทางราชการ ข้อมูลข่าวสารจากสำนักข่าวที่เชื่อถือได้ รายงานวิชาการของนักวิชาการต่าง ๆ และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักในพื้นที่ ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งเนื้อหาสาระออกเป็น 4 แก่น สาระ (Theme) ได้แก่ จุดแข็ง (Strengths: S) จุดอ่อน (Weaknesses: W) โอกาส (Opportunities: O) และอุปสรรค (Threats: T)

ผลการศึกษา

การลงทุนโดยตรงในต่างประเทศ (Foreign Direct Investment: FDI) เป็นการลงทุนระยะยาว ดังนั้นบริษัท ต่างชาติจะต้องพิจารณาปัจจัยของประเทศผู้รับการลงทุน ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สภาพตลาด สภาพแรงงาน กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการลงทุน สภาพสังคม และวัฒนธรรม หรือสภาพการเมือง

จุดแข็ง (Strengths) จากการศึกษา พบว่า จุดแข็งของไทยในการเป็นฐานการลงทุน ได้แก่ ขนาดตลาดผู้สูงอายุ ภายในประเทศ อัตราการเติบโตธุรกิจดูแลผู้สูงอายุ ศักยภาพแรงงานไทย และสังคมและวัฒนธรรม ดังนี้

1. ขนาดตลาดผู้สูงอายุในประเทศไทย (Market Size) บริษัทจะต้องพิจารณาขนาดตลาดของประเทศที่จะเข้าไปลงทุนว่าเป็นอย่างไร เนื่องจากขนาดตลาดจะเป็นตัวบ่งชี้สำคัญเกี่ยวกับฐานกลุ่มลูกค้าทางธุรกิจ หากบริษัทไม่มีตลาดรองรับย่อมส่งผลให้การดำเนินธุรกิจมีความเสี่ยงอย่างมาก ซึ่งจากการศึกษา พบว่า ประเทศไทยมีตลาดผู้สูงอายุขนาดใหญ่ที่สะท้อนถึงกลุ่มลูกค้าจำนวนมากที่จะมาเป็นผู้ใช้บริการ เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พบว่า ไทยมีขนาดตลาดผู้สูงอายุใหญ่เป็นอันดับที่สองรองจากอินโดนีเซีย โดยมีประชากรสูงอายุ 60 ปีขึ้นไป 24.3 ล้านคน ขณะที่เวียดนามมีประชากรสูงอายุ 60 ปีขึ้นไป 21.3 ล้านคน ฟิลิปปินส์มีประชากรสูงอายุ 60 ปีขึ้นไป 16.3 ล้านคน พม่ามีประชากรสูงอายุ 60 ปีขึ้นไป 9.1 ล้านคน ตามลำดับ (Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, 2020)

ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Societies) แล้วตั้งแต่ปี 2548 และกำลังจะกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Aged Societies) ภายในปี 2567 ซึ่งไทยจะเป็นประเทศแรกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่จะเข้าสู่สถานะสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ในขณะที่เวียดนาม และมาเลเซีย จะเข้าสู่สังคมสูงอายุโดยสมบูรณ์ ในปี 2583 และ ปี 2593 ตามลำดับ ส่วนอินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ จะเข้าสู่สังคมสูงอายุโดยสมบูรณ์หลังจากปี 2593 ดังนั้น การที่ไทยมีตลาดผู้สูงอายุขนาดใหญ่ และเป็นประเทศแรกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่จะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในสมบูรณ์ในปี 2567 ถือเป็นจุดแข็ง และเป็นข้อได้เปรียบในการเป็นฐานการลงทุนเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคทำให้ประเทศไทยเป็นหนึ่งในทางเลือกที่น่าสนใจของนักลงทุนต่างชาติ (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2563) ดังคำกล่าวของผู้บริหารบริษัทเอกชนญี่ปุ่น ได้กล่าวว่า “...ประเทศไทยมีศักยภาพ และมีความน่าสนใจในการลงทุน เนื่องจากเป็นประเทศที่กำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ...การเติบโตของจำนวนผู้สูงอายุในไทยจะเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญ และเป็นโอกาสทางธุรกิจของบริษัท...”

2. อัตราการเติบโตของตลาดธุรกิจดูแลผู้สูงอายุเนิร์สซิงโฮมของประเทศไทย สืบเนื่องจากการที่ไทยมีความได้เปรียบจากการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้วตั้งแต่ปี 2548 โดยมีประชากรสูงอายุที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไป 1.9 ล้านคน ซึ่งเป็นกลุ่มที่ต้องพึ่งพิงดูแลเนื่องจากประสบปัญหาการช่วยเหลือตัวเองในกิจวัตรประจำวันขั้นพื้นฐาน กอรปกับปัจจุบันสภาพความเป็นเมืองที่มากขึ้น (Urbanization) หลายครอบครัวเริ่มมีค่านิยมนำผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ไปรับการดูแลที่ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุที่มีการบริการจากแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ ธุรกิจดูแลผู้สูงอายุเนิร์สซิงโฮมจึงเป็นธุรกิจที่กำลังเติบโต และดึงดูดใจให้นักลงทุนจากต่างชาติเข้ามาลงทุนในไทยมากขึ้น โดยตลอดระยะเวลาหกปีที่ผ่านมาตั้งแต่ พ.ศ. 2560-2565 ธุรกิจดูแลผู้สูงอายุเนิร์สซิงโฮมมีบริษัทจัดตั้งธุรกิจใหม่เพิ่มขึ้นทุกปี โดยเฉพาะในปี 2562 ที่มีการขยายตัวของจำนวนการจัดตั้งธุรกิจเพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 50 มูลค่าทุนจดทะเบียนในปี 2562 มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นจากปี

2561 ถึง 2 เท่า สะท้อนให้เห็นศักยภาพของธุรกิจที่มีอัตราการเติบโตค่อนข้างสูงและต่อเนื่อง (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2563) ซึ่งบริษัทต่างชาติเล็งเห็นความเป็นไปได้ในการลงทุน เพื่อทำกำไรในตลาดที่กำลังเจริญเติบโต ดังคำกล่าวของผู้บริหารบริษัทเอกชนญี่ปุ่น ได้กล่าวว่า “กลุ่มผู้สูงอายุถือเป็นตลาดสำคัญขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศ และมีโอกาสเติบโตสูง”

3. ศักยภาพของแรงงานไทย ปัจจัยสำคัญที่บริษัทต้องคำนึงถึงในการเข้าไปประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในต่างประเทศ คือ ศักยภาพของแรงงานในประเทศเป้าหมายเนื่องจากแรงงานเป็นกำลังหลักสำคัญในการขับเคลื่อนธุรกิจ ซึ่งในการประกอบธุรกิจดูแลผู้สูงอายุมีแรงงานที่ต้องพิจารณาสองส่วน คือ แรงงานประเภทแพทย์และบุคลากรทางการแพทย์และแรงงานที่เป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุ

3.1 แพทย์ และบุคลากรทางการแพทย์ของไทยมีความเชี่ยวชาญ อาจกล่าวได้ว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีบุคลากรทางการแพทย์ภายในประเทศที่มีคุณภาพ และมีความเชี่ยวชาญอยู่ในระดับต้น ๆ ของโลกแต่การเข้าไปลงทุนธุรกิจดูแลผู้สูงอายุในต่างประเทศก็มีข้อจำกัดด้านกฎระเบียบ และข้อกฎหมาย คือ แพทย์ หรือบุคลากรทางการแพทย์ชาวต่างชาติจะต้องมีใบประกอบวิชาชีพเวชกรรมของประเทศนั้น ๆ จึงจะสามารถเข้าไปทำงานในประเทศนั้น ๆ ได้ ดังนั้น สิ่งที่บริษัทจะต้องคำนึงถึง คือ ประเทศเป้าหมายปลายทางที่จะเข้าไปลงทุนมีบุคลากรทางการแพทย์ที่มีคุณภาพ และมีความเชี่ยวชาญอยู่หรือไม่ เนื่องจากบริษัทต้องอาศัยแรงงานของประเทศเป้าหมายในการประกอบธุรกิจ

ประเทศไทยมีบุคลากรทางการแพทย์ที่มีความเชี่ยวชาญ เนื่องจากมีสถาบันการศึกษาที่ผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพการศึกษาที่จัดอันดับโลกโดย QS World University Rankings by Subjects 2015 ตามสาขาวิชาด้านการแพทย์ (Medicine) คือ มหาวิทยาลัยมหิดล (อันดับที่ 61) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (อันดับที่ 152) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (อันดับที่ 153) มหาวิทยาลัยขอนแก่น (อันดับที่ 383) และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (อันดับที่ 391) (Quacquarelli Symonds Institute, 2015) อีกทั้งนิตยสาร CEOWORLD นิตยสารด้านธุรกิจของสหรัฐอเมริกาจัดอันดับประเทศที่มีระบบสุขภาพดีที่สุดในโลกประจำปี 2564 โดยพิจารณาจากโครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณสุข และประสิทธิภาพของบุคลากรด้านสาธารณสุข โดยผลการสำรวจ พบว่า ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 13 ของโลก ซึ่งถือเป็นประเทศกำลังพัฒนาเพียงประเทศเดียวที่ติดอันดับ 1 ใน 15 ของโลก โดยติดอันดับที่ 4 ของภูมิภาคเอเชีย (รองจากเกาหลีใต้ ไต้หวัน และญี่ปุ่น) และติดอันดับ 1 ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (CEOWORLD, 2021) ประเทศไทยจึงมีข้อได้เปรียบในด้านบุคลากรทางการแพทย์ที่มีความเชี่ยวชาญ เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงเป็นทางเลือกที่น่าสนใจของนักลงทุนต่างชาติที่มาประกอบธุรกิจการดูแลผู้สูงอายุ (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2563) ดังคำกล่าวของผู้บริหารองค์กรต่างประเทศของญี่ปุ่นประจำประเทศไทย ได้กล่าวว่า “...ประเทศไทยมีชื่อเสียงทางด้านการรักษาพยาบาลที่มีชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามารักษาก็จะเป็นโอกาสทางธุรกิจเกี่ยวกับผู้สูงอายุด้วย”

3.2 สมรรถนะของบุคลากรผู้ดูแลผู้สูงอายุ (Caregiver) บริษัทพิจารณาว่าผู้ดูแลผู้สูงอายุของไทยเป็นบุคลากรที่มีสมรรถนะในการปฏิบัติงานด้านการดูแลผู้สูงอายุอยู่ในระดับที่ดี จึงเป็นจุดแข็งที่ดึงดูดให้บริษัทตัดสินใจเข้ามาลงทุนธุรกิจในประเทศไทย ซึ่งผู้ดูแลผู้สูงอายุของไทยมีจิตบริการ ยึดมั่นในจริยธรรมคุณธรรม มีความรู้ทางวิชาการและสุขภาพ มีความมุ่งมั่นทุ่มเทของงานด้วยความเที่ยงธรรม มีการทำงานเป็นทีม มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รวมถึงมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุ มีการควบคุมอารมณ์ และบุคลิกภาพ และมีความรับผิดชอบในงานในระดับดี (กุลวิณ วุฒิกร และคณะ 2559) นอกจากนี้ ยังมีการสังเกตพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุ มีการจัดทำรายงานผลการดูแลผู้สูงอายุ (ซึ่งนำหนัก วัดความดัน ภาวะอาการ) มีการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุมีการส่งต่อผู้สูงอายุกรณีฉุกเฉิน มีการดูแลกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุ และมีการประกอบอาหารที่ถูกสุขลักษณะให้ผู้สูงอายุ (นิภา สุทธิพันธ์ และคณะ 2565)

4. สังคม และวัฒนธรรมการที่นักลงทุนต่างชาติสามารถปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่นได้จะช่วยลดปัญหาในการลงทุนในต่างประเทศ บริษัทญี่ปุ่นเข้ามาลงทุนภายในประเทศเป็นอันดับที่ 1 มาโดยตลอด ดังนั้น ปัจจัย

ด้านสังคม และวัฒนธรรมจึงไม่เป็นอุปสรรคต่อการตัดสินใจเข้ามาลงทุนในไทยที่มีสถานที่ ร้านค้า ร้านอาหาร การดำรงชีวิตที่ตอบโจทย์ไลฟ์สไตล์ของชาวญี่ปุ่น จากสถิติแรงงานประจำปีของกระทรวงแรงงานปี พ.ศ. 2563 พบว่า ประเทศไทยมีแรงงานที่มีฝีมือสัญชาติญี่ปุ่นเข้ามาทำงานอยู่ในประเทศ 16,491 คน มากเป็นอันดับ 1 รองลงมา คือ แรงงานสัญชาติจีน 9,232 คน และอันดับที่ 3 คือ แรงงานสัญชาติอินเดีย 3,463 คน (กระทรวงแรงงาน, 2563) และจากการสำรวจข้อมูล Living Condition in Oversea Business Location ของ Japan Bank for International Cooperation หรือ JBIC เมื่อปี 2556 พบว่า นักธุรกิจญี่ปุ่นรู้สึกสะดวกสบายเมื่ออยู่ในไทยเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (JBIC, 2013) ดังคำกล่าวของผู้บริหารบริษัทญี่ปุ่นได้กล่าวว่า “...ประเทศไทยเป็นประเทศที่บริษัทญี่ปุ่นเข้ามาลงทุนภายในประเทศเป็นอันดับที่ 1 มาโดยตลอด ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรมไม่เป็นอุปสรรคต่อการตัดสินใจเข้ามาลงทุนในประเทศไทย”

จุดอ่อน (Weaknesses) แม้ว่านักธุรกิจชาวญี่ปุ่นให้ความสนใจเข้ามาลงทุนธุรกิจดูแลผู้สูงอายุเนิร์สซิงโฮม ในประเทศไทยแต่ก็ยังถือว่ามีจำนวนน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับธุรกิจประเภทอื่น ๆ เนื่องจากประเทศไทยยังมีจุดอ่อน ได้แก่ การขาดการรวมมือในการส่งเสริมการลงทุนธุรกิจดูแลผู้สูงอายุระหว่างไทย และญี่ปุ่น กฎระเบียบของไทยเกี่ยวกับการลงทุนของนักลงทุนต่างชาติ การขาดแคลนแพทย์ บุคลากรการแพทย์ และผู้ดูแลผู้สูงอายุ สภาพการเมืองภายในประเทศ และการแข่งขันแบบผูกขาด ดังนี้

1. การรวมมือในการส่งเสริมการลงทุนในธุรกิจดูแลผู้สูงอายุระหว่างไทย และญี่ปุ่นในระดับรัฐบาล ทั้งสองประเทศยังไม่มีมาตรการทั้งในระดับทวิภาคี และพหุภาคี เมื่อพิจารณากรอบความตกลงด้านเศรษฐกิจระหว่างไทย และญี่ปุ่น พบว่า มีจำนวน 3 ข้อตกลง ได้แก่ ข้อตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น (Japan-Thailand Economic Partnership Agreement: JTEPA) ข้อตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจอาเซียน-ญี่ปุ่น (ASEAN-Japan Comprehensive Economic Partnership: AJCEP) และข้อตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership: RECEP) ซึ่งเป็นกรอบความร่วมมือที่เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหาร อุตสาหกรรมสิ่งทอ และเครื่องนุ่งห่ม อุตสาหกรรมเหล็ก และอุตสาหกรรมยานยนต์ ซึ่งยังไม่มีเนื้อหาสาระสำคัญ ที่เป็นพันธมิตรในการส่งเสริมการลงทุนธุรกิจประเภทการดูแลผู้สูงอายุร่วมกัน รัฐบาลไทยยังขาดการเชื่อมโยงผู้ประกอบการ และยกระดับธุรกิจ หรือสร้างโอกาสให้เกิดการจับคู่ธุรกิจระหว่างกัน อันจะเป็นการอำนวยความสะดวกในการลงทุน และดึงดูดการลงทุนจากนักลงทุนชาวญี่ปุ่นรายใหม่ ๆ ที่สนใจเข้ามาลงทุนธุรกิจดูแลผู้สูงอายุในประเทศไทย ดังคำกล่าวของผู้บริหารบริษัทเอกชนญี่ปุ่น ได้กล่าวว่า “ธุรกิจดูแลผู้สูงอายุถือเป็นธุรกิจใหม่ที่น่าสนใจแต่ยังขาดกรอบความร่วมมือด้านการลงทุนระหว่างประเทศ”

2. กฎระเบียบของประเทศไทยเกี่ยวกับการลงทุนของนักลงทุนต่างชาติ อุปสรรคสำคัญของการดึงดูดการลงทุนจากต่างชาติในภาคบริการไม่ได้มาจากการจัดเก็บภาษีนำเข้า แต่เป็นอุปสรรคที่เกิดจากกฎระเบียบของประเทศผู้รับการลงทุน โดยประเทศไทยมีกฎหมายหลักที่กำกับดูแล และควบคุมการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวที่สนใจเข้ามาประกอบธุรกิจดูแลผู้สูงอายุ คือ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 โดยมีข้อจำกัด คือ การกำหนดให้คนต่างชาติสามารถถือหุ้นในบริษัทไทยได้ไม่เกิน ร้อยละ 49 ของจำนวนหุ้นทั้งหมด เนื่องจากธุรกิจดูแลผู้สูงอายุเป็นธุรกิจภาคบริการที่อยู่ในบัญชีท้ายพระราชบัญญัติบัญชี 3 ซึ่งเป็นธุรกิจที่คนไทยยังไม่มีความพร้อมที่จะแข่งขันในการประกอบกิจการกับคนต่างชาติ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ประเทศไทยมีการกำหนดสัดส่วนการถือหุ้นของต่างชาติในธุรกิจภาคบริการประเภทการดูแลสุขภาพจำนวนน้อยกว่า โดยประเทศอาเซียนจะอยู่ที่ร้อยละ 87 สหภาพยุโรป ร้อยละ 96 และค่าเฉลี่ยของโลกจะอยู่ที่ร้อยละ 67-98 และแม้ว่ารัฐบาลไทยจะมีการกำหนดมาตรการส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศในกิจการศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ หรือผู้มีภาวะพึ่งพิงเมื่อปี 2564 ซึ่งจะได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษี แต่เงื่อนไขของการถือหุ้นของนักลงทุนต่างชาติยังไม่มีเปลี่ยนแปลง

3. การขาดแคลนแรงงานแม้ว่าประเทศไทยจะมีแพทย์ และบุคลากรทางการแพทย์ที่มีความเชี่ยวชาญ แต่อย่างไรก็ดีในอนาคตคาดการณ์ว่าจำนวนแพทย์ และบุคลากรทางการแพทย์อาจมีจำนวนไม่เพียงพอที่จะรองรับ

ธุรกิจดูแลผู้สูงอายุที่กำลังขยายตัวอย่างต่อเนื่อง เมื่อพิจารณาอัตรากำลังบุคลากรทางการแพทย์สำหรับการดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง โดยอาศัยการคำนวณจากค่ามาตรฐานการทำงานของ 1 กำลังคนในรอบปีของศิริพันธุ์ สาสัตย์ และคณะ (2562) พบว่า อัตรากำลังคนยังไม่เพียงพอกับความต้องการสำหรับการดูแลผู้สูงอายุที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไป จำนวน 1,921,000 คน (พ.ศ. 2563) ในขณะที่ปี 2563 ประเทศไทยมีอัตรากำลังแพทย์เพียง 19,370 คน พยาบาล จำนวน 117,942 คน นักกายภาพบำบัด จำนวน 2,862 คน

ตารางที่ 1 แสดงสัดส่วนกำลังคนต่อประชากรผู้สูงอายุที่มีอายุ 80 ปี ขึ้นไป

กำลังคน	ประเภทผู้สูงอายุ	ผู้สูงอายุ (คน)	สัดส่วน ต่อ ผู้สูงอายุ (ต่อวัน)	ชั่วโมง ทำงาน (ต่อปี)*	อัตรา กำลังคน ปี 2563	ความ ต้องการ กำลังคน
แพทย์	ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ (Severe dependence)	70	1:70	1,260	19,370	27,442
พยาบาล	ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ (Severe dependence)	9	1:9	1,264	117,942	213,444
นัก กายภาพ	ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้/ ปานกลาง (Severe/moderate dependence)	40	1:40	1,296	2,862	48,025
นัก บริบาล	ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ (Severe dependence)	7	1:7	1,259	N/A	137,214

*ค่ามาตรฐานการทำงานของ 1 กำลังคนในรอบปี จำนวน 230 วัน ๆ ละ 7 ชั่วโมง และหักภาระงานอื่น ๆ ออก ร้อยละ 20

ที่มา: ศิริพันธุ์ สาสัตย์ และคณะ (2562)

อีกทั้งประเทศไทยยังขาดแคลนแพทย์เฉพาะทางด้าน ผู้สูงอายุที่เป็นแพทย์อายุรกรรมที่ผ่านการอบรมเพิ่มเติมในด้านการดูแลผู้สูงอายุ และแพทย์ที่มีความรู้ด้านเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ ซึ่งแพทย์เฉพาะทางด้านผู้สูงอายุมีความจำเป็น เนื่องจากผู้สูงอายุมีความเสื่อมเนื่องจากความชราในทุกะบบอวัยวะ มีลักษณะความเจ็บป่วยที่ไม่ชัดเจน เช่น ไม่เดิน ไม่พูด ปัสสาวะราด เบื่ออาหาร และผู้สูงอายุมักมีหลายโรคในเวลาเดียวกันจึงต้องการการดูแลรักษาแบบองค์รวมเป็นหลักไม่ใชการดูแลแบบแยกส่วน โดยแพทย์เฉพาะทางของแต่ละระบบอวัยวะ โดยในปี พ.ศ. 2560 ประเทศไทยมีอายุรแพทย์จำนวน 5,657 คน แต่มีแพทย์ที่ผ่านการฝึกอบรมอายุรแพทย์สาขาผู้สูงอายุ จำนวน 36 คน ในทำนองเดียวกันการผลิตพยาบาลเฉพาะทางด้านผู้สูงอายุมีจำนวนน้อยเช่นเดียวกัน (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2560) และเมื่อพิจารณาจำนวนแรงงานที่จะสามารถมาเป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุ (Caregiver) ที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ขึ้นไป พบว่ามีเพียง 31,679 คน ทั่วประเทศ ซึ่งยังขาดแคลน (กระทรวงแรงงาน, 2563) ซึ่งการประมาณความต้องการผู้ดูแลผู้สูงอายุ คือ 137,214 คน

4. สภาพการเมืองภายในประเทศ บริษัทเอกชนญี่ปุ่นที่มาประกอบธุรกิจดูแลผู้สูงอายุเนอร์สซิงโฮมในประเทศไทยยังคงมีความกังวล ดังคำกล่าวของผู้บริหารบริษัทญี่ปุ่นได้กล่าวว่า “...สภาพการเมืองไทยยังน่ากังวลต่อบรรยากาศการลงทุน” ซึ่งสภาพการเมืองไทยช่วงปี 2560-2563 ยังคงมีความวุ่นวายทางการเมือง โดยประเทศไทยอยู่ภายใต้การปกครองของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่มาจากการรัฐประหารเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 และแม้ว่าประเทศไทยจะมีการเลือกตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562 และมีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี แต่สภาพการเมืองตลอดช่วงปี 2562-2563 ก็มีความขัดแย้งทางการเมือง และการชุมนุมประท้วงรัฐบาลหลายครั้ง เช่น กลุ่มเยาวชนและคนวัยหนุ่มสาวรวมตัวกันเป็นแฟลชม็อบ (Flash Mob) นัดชุมนุมกันเพื่อแสดงออกทางการเมือง หรือการชุมนุมประท้วงรัฐบาลของกลุ่มเยาวชนปลดแอก ซึ่งนายกรัฐมนตรี ได้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร อันส่งผลต่อความกังวลของผู้ประกอบการชาวญี่ปุ่นที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทย โดยสถิติการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทยผ่านคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (Board of Investment: BOI) ช่วงปี 2562-2563 พบว่า สถิติการลงทุนในประเทศไทยของนักลงทุนญี่ปุ่นโดยรวมเมื่อปี 2563 เท่ากับ 64,357 ล้านบาท ลดลงจากปี 2562 ที่มีการลงทุนรวมจำนวน 88,066 ล้านบาท ลดลงไป 23,709 ล้านบาท

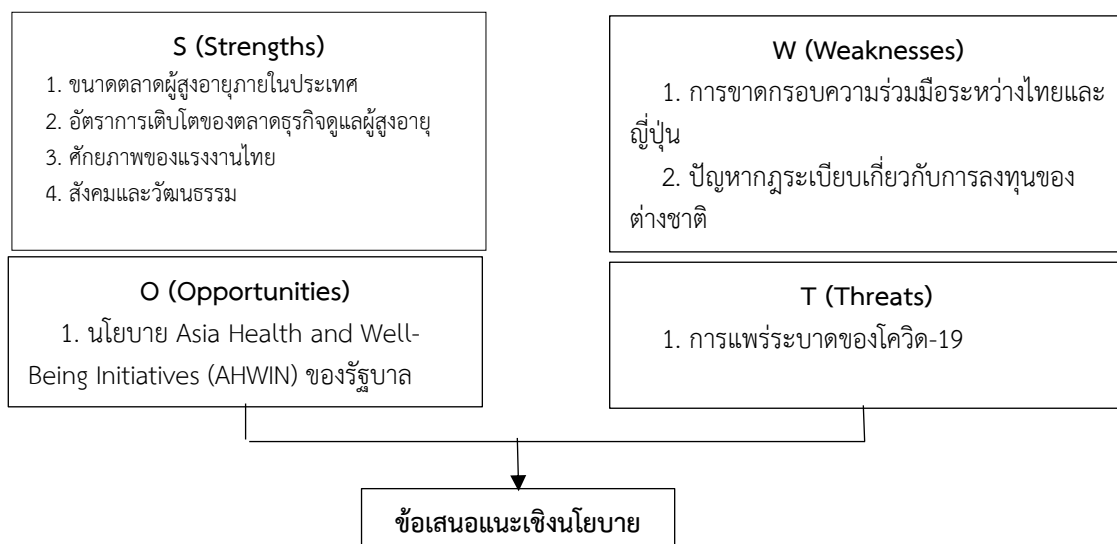
5. สภาพตลาดและการแข่งขันแบบผูกขาด (Monopoly) ซึ่งประเทศไทยกำหนดให้ธุรกิจภาคบริการมีเงื่อนไขกำหนดให้คนต่างชาติสามารถถือหุ้นได้ไม่เกินร้อยละ 49 ของจำนวนหุ้นทั้งหมดเนื่องจากอยู่ในบัญชีแนบท้ายพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 บัญชีที่ 3 อันส่งผลให้ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ในตลาดธุรกิจดูแลผู้สูงอายุของไทยเป็นผู้ประกอบการสัญชาติไทย 100% จำนวน 646 ราย ในขณะที่มีผู้ประกอบการที่มีต่างชาติถือหุ้นเพียง 9 ราย และเมื่อพิจารณาส่วนแบ่งตลาด (Market Share) จำแนกตามรายได้ประจำปี พ.ศ. 2565 พบว่า กลุ่มผู้ประกอบการไทยมีส่วนแบ่งตลาดมากถึงร้อยละ 98.6 ในขณะที่ผู้ประกอบการที่มีต่างชาติถือหุ้นมีส่วนแบ่งตลาดเพียงร้อยละ 1.4 ดังนั้น ข้อกำหนดดังกล่าวจึงเป็นการสร้างอุปสรรคในการเข้ามาลงทุนของนักลงทุนต่างชาติ ส่งผลให้สภาพตลาดมีลักษณะตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ (Imperfectly Competitive Market) ในรูปแบบผูกขาด (Monopoly) โดยเป็นตลาดที่มีการกีดกันไม่ให้นักลงทุนต่างชาติเข้ามาทำการแข่งขันได้อย่างเสรี (Freedom of Entry) ซึ่งภายใต้สถานการณ์ที่สภาพตลาดมีการแข่งขันสูง บริษัทเอกชนญี่ปุ่นมีการวางกลยุทธ์ในการดำเนินธุรกิจ คือ การจูงใจกลุ่มลูกค้าด้วยเทคนิคความเชี่ยวชาญด้านการแพทย์ที่ทันสมัย และมีลักษณะเฉพาะในแบบฉบับญี่ปุ่นเป็นจุดขาย เช่น เทคนิคการให้ผู้สูงอายุเรียนรู้ที่จะพึ่งพาตนเองเป็นหลักแบบไคโก-โดะ (Kaigo-Do) การบำบัดโดยใช้บ่อน้ำอุ่นออนเซ็น หรือแผนการฟื้นฟูผู้สูงอายุเฉพาะบุคคล (Intensive Personalized Care Plan) เป็นต้น

โอกาส (Opportunities) รัฐบาลญี่ปุ่นได้ประกาศโครงการ Asia Health and Well-Being Initiatives (AHWIN) เมื่อเดือนกรกฎาคม ปี 2559 โดยร่วมมือกับสมาคมธุรกิจเอกชน และบริษัทเอกชนที่ประกอบธุรกิจด้านผู้สูงอายุทั้งภายในประเทศญี่ปุ่น และต่างประเทศ เพื่อสร้างเสริมความร่วมมือระหว่างญี่ปุ่นกับประเทศในเอเชีย ในการรับมือกับสังคมผู้สูงอายุที่จะเกิดขึ้นในทุกประเทศในภูมิภาค อีกทั้งยังสนับสนุนธุรกิจเอกชนญี่ปุ่นด้านการดูแลผู้สูงอายุในการขยายธุรกิจไปยังประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชีย เพื่อสร้างสังคมผู้สูงอายุที่มีคุณภาพอันจะก่อให้เกิดความยั่งยืนภายในภูมิภาค (Asia Health and Well-Being Initiatives (AHWIN), 2021) ซึ่งภายใต้โครงการดังกล่าว รัฐบาลญี่ปุ่นจะอำนวยความสะดวก โดยการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการลงทุนในต่างประเทศ อีกทั้ง จะให้การสนับสนุนทางการเงิน (Financial Support) ผ่านองค์กรต่าง ๆ ของรัฐบาล (Asia Health and Wellbeing Initiative (AHWIN), 2018) รัฐบาลไทยควรเร่งผลักดันการพัฒนารอบความร่วมมือระหว่างไทย และญี่ปุ่น รวมถึงการสนับสนุนการจับคู่ธุรกิจระหว่างบริษัทเอกชนญี่ปุ่นและไทย เพื่อสร้างโอกาสดึงดูดการลงทุนจากนักลงทุนเอกชนญี่ปุ่นรายใหม่ ๆ อันจะส่งผลให้ประเทศไทยได้ประโยชน์จากนโยบายดังกล่าวของรัฐบาลญี่ปุ่น

อุปสรรค (Threats) สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ในประเทศไทย กล่าวคือเมื่อปี 2564 รัฐบาลไทยเล็งเห็นความสำคัญของการส่งเสริมการลงทุนในประเภทกิจการใหม่ ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุเพิ่มเติม

เพื่อตอบสนองต่อการเป็นศูนย์กลางทางการแพทย์ระดับนานาชาติ (Medical Hub) โดยคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนได้เปิดให้การลงทุนในประเภทกิจการใหม่ คือ กิจการศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ หรือผู้มีภาวะพึ่งพิงจะได้รับสิทธิประโยชน์ยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลเป็นระยะเวลา 3 ปี (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, 2563) แต่จากการศึกษา พบว่า แม้รัฐบาลไทยจะออกมาตรการส่งเสริมการลงทุนเมื่อต้นปี 2564 แล้ว แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์

ญี่ปุ่นเข้ามาลงทุนธุรกิจดูแลผู้สูงอายุผ่านมาตรการส่งเสริมการลงทุนดังกล่าว นักลงทุนชะลอการลงทุนเนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ตั้งแต่ช่วงปี 2563 เป็นต้นมา ซึ่งถือเป็นอุปสรรคที่ส่งผลกระทบอย่างมากต่อการตัดสินใจเข้ามาลงทุนในประเทศไทย

ภาพที่ 1 สรุปผลการวิจัย

อภิปรายผล

ผลการศึกษา พบว่า จุดแข็งของไทยในการเป็นฐานการลงทุน ได้แก่ ขนาดตลาดผู้สูงอายุ อัตราการเติบโตของตลาดธุรกิจดูแลผู้สูงอายุ ศักยภาพแรงงานไทย และสังคมและวัฒนธรรม โดยอัตราการเติบโตของตลาดส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ามาลงทุนในประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการลงทุนในต่างประเทศของอังก์ถัดที่ระบุว่าหากตลาด (Market) มีอัตราการเติบโตอย่างต่อเนื่อง ย่อมเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักธุรกิจต่างชาติเข้าไปลงทุนมากยิ่งขึ้น (UNCTAD, 1998) หรือข้อเสนอของโอลิน (Ohlin) ที่ระบุว่าเป้าหมายหลักของการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศ คือ นักลงทุนต่างชาติจะเข้าไปลงทุนเพื่อทำกำไรในตลาดที่กำลังเจริญเติบโตของประเทศผู้รับทุน (Ohlin, 1933) อีกทั้ง สอดคล้องกับข้อเสนอของ (Rugman (2005), UNCTAD (1998), MOOSA (2002), Assuncao, Forte & Teixeira (2011) ที่เสนอว่าหากประเทศผู้รับการลงทุนมีตลาดขนาดใหญ่ ย่อมเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักธุรกิจต่างชาติเข้าไปลงทุนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะธุรกิจบริการ ส่วนปัจจัยด้านแรงงานก็เป็นจุดแข็งสำคัญ ซึ่งรูปแบบวัฒนธรรมของไทยส่งผลต่อรูปแบบการดูแลผู้สูงอายุที่สะท้อนจากผู้ดูแลผู้สูงอายุของไทยมีจิตบริการ ยึดมั่นในจริยธรรมคุณธรรม รวมถึงมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุในฐานะที่เป็นผู้อาวุโส (กุลวิทย์ วุฒิกร และคณะ 2559) ส่วนสังคม และวัฒนธรรมไทยก็เป็นจุดแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศลิษฐ์ แพรววัฒนะสุข และคณะ (2565) ที่เสนอว่านักลงทุนญี่ปุ่นมาทำงานที่ไทยเนื่องจากมีความสะดวกในการดำเนินชีวิต

ส่วนจุดอ่อน ได้แก่ การขาดการบูรณาการความร่วมมือระหว่างไทย และญี่ปุ่น ปัญหาการระดมทุนเกี่ยวกับการลงทุนของต่างชาติ การขาดแคลนแรงงาน เสถียรภาพทางการเมือง และสภาพตลาดแข่งขันธุรกิจแบบผูกขาด ซึ่งครอบคลุม

ร่วมมือระหว่างประเทศจะช่วยสร้างความมั่นใจให้นักลงทุนญี่ปุ่นเกี่ยวกับการรับประกันด้านสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ที่จะได้รับจากการเข้ามาลงทุนในประเทศไทย นอกจากนี้ไทยยังเผชิญกับความท้าทาย และข้อจำกัดจากการขาดแคลนแรงงานสำหรับธุรกิจดูแลผู้สูงอายุอันจะส่งผลต่อการลงทุนของต่างชาติทั้งแพทย์ บุคลากรทางการแพทย์ รวมถึงผู้ดูแลผู้สูงอายุ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของไทยที่ประชากรวัยเด็กมีเพียง 600,000 คน ในขณะที่ประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปมีจำนวน 24.3 ล้านคน ส่วนประเด็นเรื่องเสถียรภาพทางการเมืองยังเป็นประเด็นที่นักลงทุนต่างชาติกังวล

ส่วนโอกาส คือ ญี่ปุ่นมีนโยบายส่งเสริมให้นักธุรกิจญี่ปุ่นไปลงทุนในต่างประเทศ ดังนั้น รัฐบาลไทยควรสนับสนุนการจับคู่ธุรกิจระหว่างบริษัทเอกชนญี่ปุ่น และบริษัทเอกชนไทย เพื่อสร้างโอกาสในการดึงดูดการลงทุนจากนักลงทุนเอกชนญี่ปุ่นรายใหม่ ๆ เพื่อให้ไทยได้ประโยชน์จากนโยบายดังกล่าวของรัฐบาลญี่ปุ่น

ส่วนอุปสรรค คือ การแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อ การเข้ามาลงทุนของนักลงทุนญี่ปุ่นในไทย ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลของคณะสำรวจเศรษฐกิจ หอการค้าญี่ปุ่น-กรุงเทพฯ (JCCB) ระหว่างวันที่ 30 พฤศจิกายน ถึง วันที่ 23 ธันวาคม 2564 พบว่า บริษัทญี่ปุ่นที่ลงทุนในไทยต้องการให้รัฐบาลไทยดำเนินมาตรการรองรับผลกระทบจากโควิด-19 มากถึงร้อยละ 50 (กองความร่วมมือการลงทุนต่างประเทศ, 2565)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. รัฐบาลควรแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 ที่ไม่ได้รับการแก้ไขมานานกว่า 23 ปี ซึ่งมีการแก้ไขประเภทธุรกิจตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัติเพียงครั้งเดียวเท่านั้นเมื่อปี 2556 คือ ธุรกิจหลักทรัพย์ ธุรกิจสัญญาซื้อขายล่วงหน้า และธุรกิจทรีสติ ดังนั้น ควรมีการแก้ไขปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจโลกปัจจุบันที่ธุรกิจภาคบริการกำลังทวีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะธุรกิจดูแลผู้สูงอายุ อีกทั้งกฎหมายดังกล่าวยังไม่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการพัฒนาประเทศให้เป็นศูนย์กลางทางการแพทย์ทั้งในด้านการแพทย์ครบวงจร (Medical Hub) และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Medical and Wellness Tourism) พ.ศ. 2560-2569 ที่กระตุ้นให้เกิดการลงทุนในกิจการดูแลผู้สูงอายุแบบครบวงจร เพื่รองรับการเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์

2. รัฐบาลควรส่งเสริมการเปิดเสรีภาคบริการในธุรกิจดูแลผู้สูงอายุ เพื่อเปิดโอกาสให้เกิดการลงทุนโดยตรงจากญี่ปุ่น โดยไม่มีการปิดกั้น หรือสร้างเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคต่อการลงทุน เพื่อให้สภาพตลาดมีลักษณะตลาดแข่งขันสมบูรณ์ (Perfectly Competitive Market) นักลงทุนญี่ปุ่นสามารถเข้ามาทำการแข่งขันได้อย่างเสรี และไม่มีลักษณะผูกขาดเนื่องจากไทยต้องการองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมในการดูแลผู้สูงอายุจากญี่ปุ่นที่มีความเชี่ยวชาญมากกว่าไทย โดยรัฐบาลไทยสามารถกำหนดการเปิดเสรีแบบมีเงื่อนไขได้ โดยดำเนินการแบบค่อยเป็นค่อยไป เช่น การจำกัดจำนวนสาขาของบริษัทญี่ปุ่นที่จะมาเปิดกิจการในช่วงปีแรก ๆ เพื่อให้ผู้ประกอบการไทยได้ปรับตัว และสามารถพัฒนาศักยภาพให้พร้อมต่อการแข่งขันอย่างเสรีในอนาคต

3. รัฐบาลควรให้ความสำคัญกับการรักษาเสถียรภาพทางการเมืองไม่ให้เกิดความขัดแย้งอันจะส่งผลกระทบต่อบรรยากาศการลงทุนจากต่างประเทศ

4. รัฐบาลควรวางแผนอัตรากำลังแรงงานด้านการแพทย์ และการดูแลผู้สูงอายุที่ไม่เพียงพอต่อการรองรับธุรกิจดูแลผู้สูงอายุที่กำลังขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยการเพิ่มการผลิตกำลังคน คือ แพทย์เฉพาะทางด้านผู้สูงอายุ พยาบาล นักกายภาพบำบัด และผู้ดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งในระยะสั้น รัฐบาลสามารถผลักดันให้เพิ่มการผลิตกำลังคนสนับสนุนในระดับผุขวย ซึ่งใช้เวลาในการเรียนสั้นกว่า (ประมาณ 6 เดือน ถึง 1 ปี)

5. รัฐบาลควรเร่งพัฒนากรอบความร่วมมือในระดับรัฐบาลทั้งสองประเทศ เพื่อเชื่อมโยงผู้ประกอบการยกระดับธุรกิจ หรือช่วยอำนวยความสะดวกในการลงทุน และดึงดูดการลงทุนจากนักลงทุนญี่ปุ่นรายใหม่ ๆ ให้เข้ามา

ลงทุนในประเทศไทย รัฐบาลไทยควรอาศัยกลไกจากองค์กรพันธมิตรญี่ปุ่นที่มีอยู่แล้ว เพื่อพัฒนาความร่วมมือร่วมกัน อาทิเช่น องค์กรอาเซียน-ญี่ปุ่น (Asean-Japan Centre: AJC) หรือองค์การส่งเสริมการค้าต่างประเทศของญี่ปุ่น ประจำประเทศไทย (The Japan External Trade Organization: JTRO) สมาคมธุรกิจญี่ปุ่น-ไทย (Japan-Thailand Business Forum: JTBf) สมาคมญี่ปุ่นแห่งประเทศไทย (Japan-Thailand Association) ที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุน และชักจูงการลงทุน โดยตรงจากบริษัทญี่ปุ่นรายใหม่ ๆ มายังประเทศไทย รวมถึงกำหนดมาตรการกระตุ้น การสร้างความร่วมมือเชิงรุกที่เฉพาะเจาะจงในระดับจังหวัดของญี่ปุ่น เพื่อสร้างโอกาสให้เกิดการจับคู่ธุรกิจระหว่างกัน ซึ่งรัฐบาลญี่ปุ่นมีนโยบาย Asia Health and Well-Being Initiatives (AHWIN) เมื่อ พ.ศ. 2561 ในการส่งเสริมการลงทุนธุรกิจดูแลผู้สูงอายุในต่างประเทศ โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียที่ค่อนข้างชัดเจนอยู่แล้ว ดังนั้น รัฐบาลไทยจึงควรใช้ โอกาสที่ประเทศไทยจะได้ประโยชน์จากนโยบายดังกล่าว เพื่อพัฒนารอบความร่วมมือระหว่างกัน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะธุรกิจดูแลผู้สูงอายุเนิร์สซิงโฮมของบริษัทเอกชนญี่ปุ่นเท่านั้น ดังนั้น งานวิจัยในอนาคตจึงควรศึกษาบริษัทเอกชนสัญชาติอื่น ๆ ที่มาลงทุนในประเทศไทยร่วมด้วย เช่น สิงคโปร์ สวิสเซอร์แลนด์ อังกฤษ จีน และอินโดนีเซีย เพื่อให้การศึกษามีความครอบคลุมมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงแรงงาน. (2563). สถิติแรงงานประจำปี 2563. สืบค้นเมื่อ 6 พฤษภาคม 2565 จาก <https://www.mol.go.th/wp-content/uploads/sites/2/2021/09/StatisticsMol2563.pdf>.
- กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2563). บทวิเคราะห์ธุรกิจดูแลผู้สูงอายุ. สืบค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2564 จาก https://www.dbd.go.th/download/document_file/Statistic/2564/T26/T26_032021.pdf.
- กองความร่วมมือการลงทุนต่างประเทศ. (2565). รายงานภาวะการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในประเทศไทย ฉบับรายปี 2564 (มกราคม-ธันวาคม). สืบค้นเมื่อ 19 พฤศจิกายน 2566 จาก https://www.boi.go.th/upload/content/FDI%20Report%202021_627b76806a76c.pdf.
- กุลวีร์ วุฒิกร บรรพต วิภูวนราช และอิสระ สุวรรณมล. (2559). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของผู้ดูแลผู้สูงอายุ. ศรีปทุมปริทัศน์, 16(2), 50-59.
- ชัยรัตน์ นทีประสิทธิ์พร และมุลินท์ ชัยชมภู. (2562). การเตรียมพร้อมตลาดแรงงานในสังคมสูงอายุ: บทเรียนจาก ประเทศญี่ปุ่นสู่ประเทศไทย. วารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา สมาคมญี่ปุ่นศึกษาแห่งประเทศไทย, 9(2), 98-116.
- ณัฐจิตตา เทวเลิศกุล วณิศา ศิริวรสกุล และชัชสรณ์ รอดยิ้ม. (2559). แนวทางการพัฒนาผู้สูงอายุจากภาระให้เป็นพลัง กรณีศึกษาเทศบาลนครรังสิต. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทยมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 9(1), 529-545.
- นิภา สุทธิพันธ์ นันทวัน สุวรรณรูป บุญทิพย์ สิริธรรังศรี และนารัตน์ จิตต์มนตรี. (2565). สมรรถนะของผู้จัดการดูแล และผู้ดูแลต่อความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุ จังหวัดบุรีรัมย์. วารสารพยาบาล ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 34(1), 14-25.
- พาสนา พุทธิกาพล. (2552). การส่งเสริมการลงทุนจากจีน: บทบาทของสถานกงสุลใหญ่และสำนักงานเศรษฐกิจการ ลงทุน ณ นครเซี่ยงไฮ้. (รายงานการฝึกอบรม รหัส 1022). สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ.
- ศลิษฐ์ แพร้วพัฒนสุข ทิพรรัตน์ บุษปะศิริ จักร์ ไชยพินิจ และเกรียงชัย ปิงประวดี. (2565). ความดึงดูดใจของไทยต่อการ ลงทุนโดยตรงจากญี่ปุ่น ในช่วงปี พ.ศ. 2556-2562. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 5(2), 113-132.

- สมศักดิ์ โชติช่วง. (2557). ปัจจัยทางเศรษฐกิจมหภาคที่มีอิทธิพลต่อการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของประเทศไทย. **วารสารเศรษฐศาสตร์และกลยุทธ์การจัดการ**, 1(1), 55-65.
- สมบัติ กาวิลเครือ. (2560). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการออกกำลังกายของผู้สูงอายุ อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง. **วารสารคุณุภัตตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง**, 7(3), 161-173.
- สุพรด บุญอ่อน พระครูสิริภุณิทัศน์ พระครูใบฎีกาณทล ปฎิธรรม สำเนียง และธีรพันธ์ เชิญรัมย์. (2563). โรงเรียนผู้สูงอายุ: การจัดการสุขภาวะและสวัสดิการผู้สูงอายุในภาคกลาง. **วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ**, 5(1), 122-140.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. (2563). **คู่มือการขอรับการส่งเสริมการลงทุน 2564**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน.
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2560). **สรุปผลการเสวนาเชิงปฏิบัติการเรื่องมาตรฐานบุคลากรในการดูแลผู้สูงอายุ**. สืบค้นเมื่อ 17 สิงหาคม 2565 จาก http://61.19.241.96/w3c/senate/pictures/comm/1549/file_1493277444.pdf.
- ศิริพันธุ์ สาสัตย์ นงลักษณ์ พะไยยะ และวาสนี วิเศษฤทธิ์. (2562). การประมาณการณ์และแนวโน้มกำลังคนด้านสุขภาพเพื่อรองรับการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว (Estimates and Trends in Health Workforce to Support Long-term Care for Older Persons). **วารสารพัฒนาวิทยาและเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ**, 18(1), 9-21.

Reference

- Asia Health and Wellbeing Initiative (AHWIN). (2018). **The Basic Principles of the Asia Health and Wellbeing Initiative** (2-23). Tokyo: Japan Center for International Exchange (JCIE).
- Asia Health and Well-Being Initiatives (AHWIN). (2021). **About Asia Health and Well-Being Initiatives (AHWIN)**. Retrieved on February 4, 2021 from <https://www.ahwin.org/about-ahwin/>.
- Assuncao, S., Forte, R., & Teixeira, A. (2011). **Location Determinants of FDI: Literature Reviews**. (FES Working Paper No.433). Faculty of Economics, University of Porto.
- CEOWORLD. (2021). **Revealed: Countries with the Best Health Care Systems, 2021**. CEOWORLD Magazine. Retrieved on October 4, 2021 from <https://ceoworld.biz/2021/04/27/revealed-countries-with-the-best-health-care-systems-2021/>.
- Dunning, H. (1993). **Multinational Enterprises and the Global Economy**. Addison Wesley: Workingham.
- Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (UN ESCAP). (2020). **2020 Older Persons in ASEAN in Numbers**. Retrieved on October 4, 2022 from https://www.unescap.org/sites/default/d8files/knowledge-products/Final_AgeingSheet_Web.pdf.
- Hamasaki, C., Nishio, M., Nakayama, M., & Komazawa, O. (2018). **Pioneering an Integrated Rehabilitation System and Human Resource Development to Improve Rehabilitation Services in Cambodia, Lao PDR, and Viet Nam (6-18)**. Jakarta: Economic Research Institute for ASEAN and East Asia (ERIA).
- Hayashi, R. (2019). **Health and Long-Term Care Information in Ageing Asia (34-48)**. Jakarta: Economic Research Institute for ASEAN and East Asia (ERIA).

- JBIC. (2013). **The 25th Survey Report on Overseas Business Operations by Japanese Manufacturing Companies**. Retrieved on August 10, 2022 from <https://www.jbic.go.jp/en/information/press/press-2013/1129-15775.html>.
- Moosa, I. A. (2002). **Foreign Direct Investment: Theory, Evidence and Practice**. London: Palgrave.
- Ohlin, B. (1933). **Interregional and International Trade Harvard Economic Studies**. Cambridge: Harvard University.
- Ogawa, T., Kawatei, M., & Kinebuchi, H. (2020). **Modeling the Development and Circulation of the Long-Term Care Workforce** (115-123). Jakarta. Economic Research Institute for ASEAN and East Asia (ERIA).
- Quacquarelli Symonds Institute. (2015). **QS World University Rankings by Subjects 2015-Medicine**. Retrieved on January 14, 2022 from <https://www.topuniversities.com/university-rankings/university-subject-rankings/2015/medicine>.
- Rugman, A. M. (2005). **The Regional Multinationals: MNEs and “Global” Strategic Management**. Cambridge and New York: Cambridge University Press.
- Tamiya, N., & Yasunaga, H. (2020). **Outcomes of Long-Term Care Insurance Services in Japan: Evidence from National Long-Term Care Insurance Claim Data** (5-34). Jakarta: Economic Research Institute for ASEAN and East Asia (ERIA).
- Tsujita, Y., & Komazawa, O. (2020). **Human Resources for the Health and Long-term Care of Older Persons in Asia** (34-48). Jakarta: Economic Research Institute for ASEAN and East Asia (ERIA).
- UNCTAD. (1998). **Trends and Determinants. (World Investment Report)**. United Nations: New York and Geneva.
- World Health Organization. (2021). **Ageing**. Retrieved on February 4, 2022 from https://www.who.int/health-topics/ageing#tab=tab_1.

ผู้เขียน

ดร.ดาวราย ลิมสายหัว

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
เลขที่ 1 หมู่ที่ 20 ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 13180
e-mail: daorai.lim@vru.ac.th

การศึกษาลักษณะทางสัณฐานวิทยาของสารไฮโดรควิโนนในผลิตภัณฑ์ครีมผิวขาว
ด้วยเทคนิคไมโครคริสตัลไลน์

The Study Of Morphology Of Hydroquinone In Whitening Creams
By Microcrystalline Technique

จิราพร พึ่งประชา* และธิตี มหาเจริญ
คณะนิติวิทยาศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

Jiraporn Pungpacha * and Thiti Mahacharoen
Faculty of Forensic Science, Royal Police Cadet Academy

Received: December 13, 2023

Revised: February 6, 2024

Accepted: February 8, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาลักษณะทางสัณฐานวิทยาของสารไฮโดรควิโนนในผลิตภัณฑ์ครีมผิวขาวด้วยเทคนิคไมโครคริสตัลไลน์ และศึกษาระดับความเข้มข้นของตัวทำปฏิกิริยาที่เหมาะสมกับการทดสอบการเกิดผลึกของสารไฮโดรควิโนนในผลิตภัณฑ์ครีมผิวขาว การศึกษาครั้งนี้ใช้สารตัวทำปฏิกิริยา 1 ชนิด ได้แก่ โซเดียมเมตาเพอริโอเดต (NaIO_4) โดยใช้เทคนิค microcrystalline เป็นการทดสอบปฏิกิริยาการเกิดรูปร่างของผลึกสีและคุณสมบัติทางแสง จากการทดสอบ พบว่า สารไฮโดรควิโนนมีลักษณะทางสัณฐานวิทยาแบบ Long Slender Needle มีคุณสมบัติเรืองแสงสีเหลือง โดยได้ทำการสุ่มตัวอย่างผลิตภัณฑ์ครีมผิวขาวในประเทศไทย จำนวน 5 ตัวอย่าง ได้แก่ (A) ครีม Anti-sunscreen Lotion Tree 3 Day ขวดสีชมพู, (B) ครีม Anti-sunscreen Lotion Tree 3 Day ขวดสีขาว, (C) ครีม Miss Days (กลางวัน), (D) ครีม Mui Lee Haing และ (E) ครีมไข่มุกหน้าแดง จากการทดสอบพบว่า ความเข้มข้นของตัวทำปฏิกิริยาที่เหมาะสมกับตัวอย่างผลิตภัณฑ์ครีมผิวขาวที่เลือกมาเป็นดังนี้ 0.02 M, 0.03 M, 0.02 M, 0.10 M และ 0.03 M ตามลำดับ โดยผลิตภัณฑ์ครีมผิวขาวที่ไม่พบสารไฮโดรควิโนน ได้แก่ ครีมไข่มุกหน้าแดง เมื่อเปรียบเทียบกับผลการทดสอบด้วย “SURE Kit” ซึ่งเป็นชุดทดสอบสารไฮโดรควิโนนในเครื่องสำอางของคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล พบว่า ให้ผลการทดลองที่สอดคล้องกัน อย่างไรก็ตาม ผู้บริโภคควรคำนึงถึงความปลอดภัย และตรวจสอบด้วยชุดทดสอบเครื่องสำอางซึ่งให้ผลชัดเจน รวดเร็ว ใช้งานง่ายในขั้นตอนเดียว

คำสำคัญ: สารไฮโดรควิโนน ผลิตภัณฑ์ครีมผิวขาว ตัวทำปฏิกิริยา สัณฐานวิทยา

Abstract

The purposes of this research were to study morphology of hydroquinone in whitening creams by microcrystalline technique and study reagent concentration for the hydroquinone crystallization test in whitening cream products. In this study, different reagent of sodium-mata periodate (NaIO_4) was tested by using microcrystalline technique. The observation of their color and arrangement of

the forming crystals was taken under a polarized light microscope. It was found that the hydroquinone had long slender needle morphology with yellow glow. The five samples of whitening cream products in Thailand included (A) Anti-sunscreen Lotion Tree 3 Day, Pink Bottle, (B) Anti-sunscreen Lotion Tree 3 Day, White Bottle, (C) Miss Days (Day), (D) Mui Lee Haing and (E) Kai Muk Naa Dayng Cream. The optimum reagent concentration were 0.02 M, 0.03 M, 0.02 M, 0.10 M and 0.03 M. The whitening cream product of Kai Muk Naa Dayng Cream was found with no hydroquinone. The results conformed to the results from SURE kit of Faculty of Science Mahidol University. However, consumers should concern about their safety and check the product by test kit which was easy to use in a single-step protocol with clear and rapid results.

Keywords: Hydroquinone, Whitening Cream Products, Reagent, Morphology

บทนำ

ปัจจุบันความงามได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ทำให้เกิดกระแสการอุปโภคเครื่องสำอาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสารที่ช่วยให้ผิวหน้าขาว ลดรอยฝ้า สารที่ผู้ผลิตนิยมใช้ คือสารไฮโดรควิโนน เครื่องสำอางที่มีส่วนผสมของสารไฮโดรควิโนนจัดเป็นเครื่องสำอางควบคุมพิเศษ ซึ่งผู้ใช้ส่วนใหญ่มักเข้าใจว่าสามารถป้องกันรักษาฝ้า ซึ่งตามหลักจะใช้ทาเฉพาะจุด และหากใช้ติดต่อกันเป็นเวลานานอาจทำให้บวมแดง หรือเป็นผื่นที่ผิวหนังได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเกิดการระคายเคืองมากจะทำให้ผิวหนังเกิดจุดต่างขาว (Leacoderma) เมื่อมีการสะสมในปริมาณมากจะส่งผลให้ผิวหนังบริเวณที่ใช้มีสีดำนวล้ำขึ้นคล้ายสีน้ำเงินอมดำ (Ochromosis) และกลายเป็นฝ้าถาวร (MGR Online, 2558)

สารไฮโดรควิโนนมีคุณสมบัติในการฟอกสีผิว (Skin Bleaching Agent) โดยการทำงานของเซลล์สร้างเม็ดสีของผิวหนัง ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุขฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2535) อนุญาตให้ผู้ผลิตสามารถเติมสารไฮโดรควิโนนในเครื่องสำอางได้สูงสุด คือ 2.00 เปอร์เซ็นต์โดยน้ำหนัก และต่อมาสารไฮโดรควิโนนได้ถูกกำหนดให้เป็นวัตถุห้ามใช้ในเครื่องสำอาง ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ 25 (พ.ศ. 2539) แต่ปัจจุบันมีผู้ผลิตบางรายละเมิดประกาศกระทรวงสาธารณสุข ผลิตเครื่องสำอางที่มีส่วนผสมของสารไฮโดรควิโนนอยู่ทำให้มีผู้เสียหายจำนวนมาก บางรายถึงขั้นเสียชีวิตจากการใช้ผลิตภัณฑ์เพิ่มผิวขาว (พิมลพรรณ พิทยานุกุล, 2554)

ปัจจุบันนี้มีข่าวโศกนาฏกรรมเกี่ยวกับจากการใช้ผลิตภัณฑ์ครีมผิวขาวเป็นจำนวนมาก เช่น น.ส. โชะวัน จวนอายุ 23 ปี ได้ใช้ผลิตภัณฑ์ครีมผิวขาวที่ผลิตในประเทศเวียดนามชื่อว่า “เบ๋ดัม” ราคา 50 บาท เกิดอาการแพ้รุนแรงจนผิวลอกออกเป็นแผ่น แบนหน้าอกจนหมดสติสุดท้ายเสียชีวิตในที่สุด สาเหตุการตายเกิดจากตับวายเฉียบพลันเนื่องจากการใช้ผลิตภัณฑ์ครีมผิวขาวที่มีสารต้องห้ามผสมอยู่ (ไทยรัฐออนไลน์, 2553) และผู้เสียหายรายหนึ่งได้โพสต์คลิป และภาพผลกระทบจากการใช้ครีมยี่ห้อหนึ่ง ทำให้เกิดรอยแตกลายทั่วร่างกายไม่สามารถรักษาได้ จึงออกมาเตือนสาว ๆ ให้ระวังครีมทาผิวขาวยี่ห้อดังกล่าว ปัจจุบันรักษาไม่หายมีอาการคันทั้งตัวตลอดเวลา ต่อมาผู้เสียหายจำนวนมากรวมตัวกันร้องเรียนต่อสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค เพื่อเรียกร้องสิทธิให้ผู้รับผิดชอบเรื่องนี้ (PPTV Online, 2561) จากข่าวข้างต้นทำให้ นิติวิทยาศาสตร์เข้ามามีบทบาทในการพิสูจน์ความจริงเพื่อหาสาเหตุ และข้อเท็จจริงจากสารที่ใส่ผสมในผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาลักษณะทางสัณฐานวิทยาของสารไฮโดรควิโนนที่ผสมอยู่ในผลิตภัณฑ์ครีมผิวขาว เพื่อหาสารต้องห้ามที่ใส่ลงในผลิตภัณฑ์ครีมผิวขาวที่จำหน่ายในท้องตลาด ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้บริโภคและใช้เป็นข้อมูลในการตรวจสอบสารเบื้องต้นในงานด้านนิติวิทยาศาสตร์ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสารไฮโดรควิโนนในผลิตภัณฑ์ครีมผิวขาวด้วยเทคนิคไมโครคริสตัลไลน์
2. เพื่อศึกษาลักษณะรูปร่าง ขนาด สี คุณสมบัติทางแสง และเวลาการตกผลึกของผลิตภัณฑ์ไฮโดรควิโนน
3. เพื่อศึกษาระดับความเข้มข้นของตัวทำปฏิกิริยาที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ครีมผิวขาว

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิด

1. แนวคิดเกี่ยวกับพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ หมายถึง สิ่งที่สามารถใช้พิสูจน์ได้ว่ามีการกระทำผิดเกิดขึ้น ใช้ออกได้ว่าใครเป็นผู้กระทำความผิด และสามารถเชื่อมโยงผู้กระทำความผิดเข้ากับอาชญากรรมที่เกิดขึ้นได้ (สมภพ เองสมบุญ, 2551) หมายถึง สิ่งใดที่สามารถจับต้องได้ตามกฎหมาย และเป็นสิ่งที่สามารถนำเสนอในชั้นศาลเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีได้ (สฤณี สืบพงษ์ศิริ, 2546) โดยพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) พยานหลักฐานโดยตรง (Direct Evidence) พยานประเภทนี้ได้แก่ พยานบุคคล หรือประจักษ์พยานที่รู้เห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง โดยอาจรับรู้ด้วยประสาทตา หู จมูก สัมผัส หรือลิ้มรส มิใช่ได้ยินได้ฟังมาจากผู้อื่นอีกทอดหนึ่ง 2) พยานแวดล้อมกรณี (Circumstantial Evidence) หรือพยานหลักฐานทางอ้อม เป็นพยานหลักฐานที่ไม่สามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงได้โดยตรง แต่สามารถนำมาปะติดปะต่อให้เกิดความคิด ลำดับ หรือเชื่อมโยงเหตุการณ์ได้ เพื่อบอกถึงข้อเท็จจริงบางอย่าง หรือหลายอย่าง ซึ่งนำมาใช้คลี่คลายปัญหาในคดีได้ และพยานหลักฐานที่แท้จริง (Real Evidence) ได้แก่ พยานวัตถุที่มีความชัดเจนในตัวเอง เป็นพยานหลักฐานที่มีความสำคัญที่สุด และสามารถนำไปใช้เพื่อยืนยันการกระทำผิดในคดีนั้น ๆ ได้โดยตรง หรือนำไปเชื่อมโยงเกี่ยวพันกับคดีได้ เช่น ครอบงา ครอบงาสุจิ เส้นผม เส้นขน รอยลายนิ้วมือ เส้นใยผ้าและอาวุธอื่น ๆ ฯลฯ

พยานหลักฐานที่ดีที่จะสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการค้นหา และพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีได้นั้นจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่มีประสิทธิภาพ (Effectiveness) และเป็นพยานหลักฐานที่มีความน่าเชื่อถือ (Reliability) ได้แก่ 1) พยานหลักฐานที่มีประสิทธิภาพ (Effectiveness) หมายถึง พยานหลักฐานที่สามารถใช้พิสูจน์ความจริงได้อย่างถูกต้อง และใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุดในตัวพยานหลักฐานเอง 2) พยานหลักฐานที่มีความน่าเชื่อถือ (Reliability) หมายถึง พยานหลักฐานที่ได้รับการยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดความเป็นธรรม กล่าวคือเป็นพยานหลักฐานที่สามารถใช้พิสูจน์ข้อเท็จจริงได้อย่างถูกต้อง โดยอาจจะไม่ได้เป็นพยานหลักฐานที่มีความน่าเชื่อถือก็ได้ เช่น พยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ เป็นต้น (ปรางทอง เดชใด, 2554)

พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์นั้นถือเป็นพยานหลักฐานประเภทหนึ่งที่ได้รับการยอมรับในปัจจุบัน ซึ่งพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์นั้นมีประโยชน์ที่สำคัญดังนี้ (เรวดี รักสกุล, 2561)

1) การพบพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์นั้น เป็นเครื่องมือที่ช่วยยืนยันให้เห็นว่ามีการก่ออาชญากรรมขึ้นอย่างแน่นอน ซึ่งในทางกลับกัน หากหาพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ไม่พบบนนั้นเป็นการยืนยันว่าไม่ได้มีการกระทำผิดเกิดขึ้น

2) พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์เป็นเครื่องมือที่ช่วยยืนยันได้ว่าผู้ต้องสงสัยได้อยู่ในที่เกิดเหตุ เช่น หากพบรอยลายนิ้วมือแฝงของผู้ต้องสงสัยในสถานที่เกิดเหตุก็จะเป็นเครื่องมือยืนยันว่า ผู้ต้องสงสัยต้องเคยอยู่ที่สถานที่เกิดเหตุอย่างแน่นอน เป็นต้น

3) พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ช่วยยืนยันว่า บุคคลนั้นเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมที่เกิดขึ้น เช่น การตรวจพบ DNA ของผู้ต้องสงสัยจากคราบอสุจิในช่องคลอดของผู้เสียหาย เป็นการยืนยันว่าผู้ต้องสงสัยได้กระทำชำเราผู้เสียหาย เป็นต้น

4) พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์เป็นเครื่องมือที่ช่วยกันผู้บริสุทธิ์ออกไป เช่น การตรวจพิสูจน์เปรียบเทียบลูกกระสุนปืนที่พบในศพกับลูกกระสุนปืนที่ถูกยิงออกจากอาวุธปืนของผู้ต้องสงสัย พบว่า ไม่ตรงกันก็จะเป็นการช่วยยืนยันว่าผู้ต้องสงสัยบริสุทธิ์ เป็นต้น

5) พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์เป็นเครื่องช่วยยืนยันคำให้การของผู้เสียหาย

6) พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ทำให้ผู้ต้องสงสัยยอมจำนนด้วยหลักฐาน และสารภาพในที่สุด เช่น ผู้ต้องสงสัยในตอนแรกอาจจะบอกว่าตนไม่ได้ตั้งใจทำให้เหยื่อเสียชีวิต แต่เมื่อมีพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์มายืนยันว่าร่องรอยการกระทำนั้นทำด้วยความตั้งใจให้ถึงแก่ชีวิตผู้ต้องสงสัยก็จะจำนนต่อพยานหลักฐาน และสารภาพในที่สุด เป็นต้น

7) พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์มีคุณค่ามากกว่าประจักษ์พยานเนื่องจากว่ามีงานศึกษาวิจัย พบว่า ประจักษ์พยาน หรือพยานบุคคลผู้พบเห็นเหตุการณ์นั้นอาจจะมี ความคลาดเคลื่อนเกิดขึ้นได้มากเมื่อเวลาผ่านไปนาน ๆ แต่พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ หากมีการปฏิบัติตามกฎ 4 ข้อแห่งพยานหลักฐานอย่างเคร่งครัดนั้นจะ มีโอกาส ที่เกิดความผิดพลาดได้น้อยมาก

จากการศึกษาพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ สามารถสรุปได้ว่าสารไฮโดรควิโนนในผลิตภัณฑ์ครีมผิวขาวเป็นพยานหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางใดที่มีสารดังกล่าวจะผิดกฎหมาย และเมื่อมีการตรวจพิสูจน์พบสารไฮโดรควิโนนก็สามารถที่จะสั่งระงับการผลิต และจำหน่ายในเครื่องสำอางดังกล่าวทันที

2. แนวคิดเกี่ยวกับสารต้องห้ามในเครื่องสำอาง สารต้องห้ามในเครื่องสำอางมีหลายประเภท โดยในการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาสารไฮโดรควิโนน ซึ่งเป็นสารที่ทำให้ผิวขาวเนียนแต่เมื่อใช้ผสมกับเครื่องสำอาง และนำมาทาบนผิวของมนุษย์แล้วจะทำให้ผิวเกิดรอยแดง ผื่นแพ้ ผิวหน้าบาง ติดเชื้อได้ง่าย ซึ่งใช้เวลาในการรักษานาน และในบางรายอาจเป็นฝ้าถาวร ซึ่งสารไฮโดรควิโนนมีน้ำหนักโมเลกุล 110.11 กรัมต่อโมล จุดเดือด 285 °C จุดหลอมเหลว 170-172 °C มีสูตรโครงสร้างทางเคมี $C_6H_6O_2$ โดยมีลักษณะทางกายภาพเป็นผลึกใสมีคุณสมบัติในการฟอกสีผิว (Skin Bleaching Agent) ออกฤทธิ์ในการรักษาฝ้า กระ และจุดด่างดำ โดยสารไฮโดรควิโนนจะเข้าไปยับยั้งการทำงานของเอนไซม์ไทโรซิเนส (Tyrosinase) ซึ่งเป็นตัวกระตุ้นกระบวนการสร้างเม็ดสีในเซลล์ผิวหนัง หรือที่เรียกว่า เมลานิน (Melanin) ทำให้มีการสร้างเม็ดสีลดลง จึงส่งผลทำให้ผิวกระจ่างใส และขาวขึ้น แต่หากผิวหนังได้รับปริมาณสารไฮโดรควิโนนมากเกินไปอาจทำให้ผิวหนังเกิดจุดด่างขาว (Leucoderma) หรือสีดำน้ำเงินอมดำ (Ochromosis) และกลายเป็นฝ้าถาวรในที่สุด (ภณทิรา เกตุแก้ว, 2550)

สารไฮโดรควิโนนเป็นสารที่เคยได้รับอนุญาตให้ใช้ในผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง โดยมีการควบคุมอัตราส่วนสูงสุดให้ใช้ในผลิตภัณฑ์ประเภทบรรเทาการเป็นฝ้า ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 36) พ.ศ. 2532 ออกตามความพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2517 โดยกำหนดอัตราส่วนสูงสุดให้ใช้ได้ไม่เกิน 2% และถูกประกาศเป็นสารห้ามใช้ในผลิตภัณฑ์สำหรับฝ้า ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 25) พ.ศ. 2536 ออกตามความในพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2535 ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาวิจัย พบว่า สารไฮโดรควิโนนเป็นสาเหตุทำให้เกิดการระคายเคือง โดยเฉพาะเมื่อใช้ควบคู่กับ Retinoic Acid หากใช้ติดต่อกันเป็นเวลานานเกิน 6 เดือน จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของเนื้อเยื่อภายในผิวหนัง ทำให้เกิดฝ้าถาวร คือ ภาวะเนื้อเยื่อบางชนิดเปลี่ยนเป็นสีน้ำเงินดำ (Ochronosis หรือ Defiguring Effect) หรือเกิดผิวด่างขาว นอกจากนี้ พบว่า มีความเป็นพิษโดยมีค่า LD_{50} สำหรับหนู โดยการกินเท่ากับ 320 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัวหนู 1 กิโลกรัม พบว่า มีฤทธิ์ก่อกลายพันธุ์ และก่อมะเร็งในหนู กระทรวงสาธารณสุข เรื่อง กำหนดชื่อ และปริมาณของวัตถุที่อาจใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตเครื่องสำอางตามที่ปรากฏในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 123 ตอนพิเศษ 162 ง ลงวันที่ 9 ตุลาคม 2551 และกฎหมายเครื่องสำอางอาเซียนตาม Annex III Part 1 ของเอกสาร ASEAN COSMETIC DOCUMENT, September 2007 เครื่องสำอางที่สำรวจ 62 ตัวอย่าง ตรวจพบสารห้ามใช้ปนเปื้อน และความเป็นกรดเกินมาตรฐาน 7 ตัวอย่าง (ร้อยละ 11.29) พบการปนเปื้อนของสารปรอท ร้อยละ 8.06 สารไฮโดรควิโนน ร้อยละ 1.61 และพบความเป็นกรดเกินมาตรฐาน ร้อยละ 4.83 มี 2 ตัวอย่างที่พบทั้งสารปรอท และความเป็นกรดเกินมาตรฐาน เครื่องสำอางที่ตรวจพบสารปรอท เป็นรูปแบบครีม เจล และครีมขวด เครื่องสำอางที่ตรวจพบสารไฮโดรควิโนน เป็นรูปแบบสบู์ และเครื่องสำอางที่ตรวจพบความเป็นกรดเกินมาตรฐาน เป็นรูปแบบครีม และเจล (นิพนธ์ แก้วต่าย และคณะ 2560)

เนื่องจาก พบว่า สารปรอทแอมโมเนียมีความเป็นพิษสามารถทำลายไต และระบบประสาท เยื่อ และทางเดินหายใจเป็นสารก่อมะเร็ง Birth Defect การใช้ปรอท สารปรอท และประกอบปรอทเป็นสารห้ามใช้ในเครื่องสำอาง ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ชื่อวัตถุที่ห้ามใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตเครื่องสำอาง พ.ศ. 2559 ลำดับที่ 221 เพราะสารปรอทนั้นมีฤทธิ์ทำลายไต ระบบประสาท เยื่อ และทางเดินหายใจ การใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมของสารปรอท เช่น สารปรอทแอมโมเนียติดต่อกันเป็นเวลานานจะทำให้เกิดพิษสะสมของสารปรอทที่ผิวหนัง และถูกดูดซึมเข้าสู่กระแสเลือดทำให้ตับ และไตอักเสบ เกิดโรคโลหิตจาง ทางเดินปัสสาวะอักเสบ ทำลายสีของผิวหนัง และเล็บมือ ทำให้ผิวหนังบางขึ้นเรื่อย ๆ เกิดการแพ้เป็นแผลเป็น หรืออาจมีความเป็นพิษเฉียบพลันได้ แต่ในปัจจุบันมีผู้ผลิตเครื่องสำอางที่ลักลอบผสมสารปรอทแอมโมเนียขายทางอินเทอร์เน็ตเป็นจำนวนมาก (กรมวิทยาศาสตร์ การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, 2560)

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) รวบรวมรายชื่อเครื่องสำอางอันตรายที่เคยออกประกาศแจ้งเตือนประชาชนไปเมื่อปี 2548 เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับผู้บริโภคอย่าซื้อมาใช้เด็ดขาด พร้อมประกาศเอาจริงกับโฆษณาผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางทำให้หน้าขาว หากไม่สามารถพิสูจน์ได้ต้องถูกดำเนินคดีทันที (ศูนย์ข้อมูลวัตถุอันตรายและเคมีภัณฑ์, 2553) ประกาศสำนักงานคณะกรรมการอาหาร และยา เรื่อง ผลการตรวจสอบ หรือวิเคราะห์เครื่องสำอางที่พบสารห้ามใช้ ตรวจเก็บจากร้านขายเครื่องสำอางในจังหวัดอุทัยธานี และส่งตัวอย่างเครื่องสำอางตรวจวิเคราะห์แล้ว พบสารที่ห้ามใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตเครื่องสำอางจึงได้นำเสนอคณะกรรมการเครื่องสำอางพิจารณา และมีมติในการประชุมครั้งที่ 6/2550 เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2550 ให้ประกาศผลการตรวจสอบ หรือผลวิเคราะห์ให้ประชาชนทราบ เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้บริโภค ดังนั้นอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 41 แห่งพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2535 เลขาธิการคณะกรรมการอาหาร และยาโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการเครื่องสำอาง จึงประกาศผลการตรวจสอบ หรือวิเคราะห์เครื่องสำอาง ดังนี้ ประกาศ ณ วันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2551

จากความอันตรายของสารไฮโดรควิโนนทำให้กฎหมายได้เน้นย้ำว่าหากมีการฝ่าฝืนกฎหมาย และนำไปใช้ผสมกับเครื่องสำอาง และนำไปจำหน่ายให้กับผู้บริโภคแล้วจะต้องถูกดำเนินคดีทางกฎหมายในทันที

3. แนวคิดกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องสำอาง กฎหมายที่นำมาใช้ในการบังคับใช้สำหรับการดำเนินคดีของผู้ที่ฝ่าฝืนการนำสารไฮโดรควิโนนมาผสมกับเครื่องสำอาง และจำหน่ายไปยังท้องตลาดนั้น คือ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโฆษณาเครื่องสำอาง พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2558 โดยมีข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

มาตรา 27 ห้ามมิให้ผู้ใดผลิตเพื่อขาย นำเข้าเพื่อขาย รับจ้างผลิตหรือขายเครื่องสำอาง ดังต่อไปนี้ (1) เครื่องสำอางที่ไม่ปลอดภัยในการใช้ (2) เครื่องสำอางปลอม (3) เครื่องสำอางผิดมาตรฐาน (4) เครื่องสำอางที่รัฐมนตรีประกาศห้ามตามมาตรา 6 (1) (5) เครื่องสำอางที่ถูกสั่งเพิกถอนใบรับจดทะเบียนตามมาตรา 36 หรือมาตรา 37

มาตรา 28 เครื่องสำอางที่มีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ ให้ถือว่าเป็นเครื่องสำอาง ที่ไม่ปลอดภัยในการใช้ ดังต่อไปนี้ (1) เครื่องสำอางที่ผลิต หรือใช้ภาชนะบรรจุไม่ถูกสุขลักษณะอันอาจเป็นอันตรายต่อผู้ใช้ (2) เครื่องสำอางที่มีสารอันตรายตัวใดรวมอยู่ด้วยและอาจทำให้เกิดเป็นพิษอันเป็นอันตราย ต่อผู้ใช้ (3) เครื่องสำอางที่มีสิ่งที่เป็นอันตรายต่อผู้ใช้เจือปนอยู่ด้วย (4) เครื่องสำอางที่มีวัตถุที่ห้ามใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตเครื่องสำอางตามมาตรา 6 (2)

มาตรา 34 เมื่อมีการประกาศกำหนดให้วัตถุใดอาจใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตเครื่องสำอาง ตามมาตรา 6 (3) ให้ถือว่าการใช้วัตถุดังกล่าวในเครื่องสำอางได้รับการยกเว้นไม่อยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายว่าด้วยยา กฎหมายว่าด้วยอาหาร กฎหมายว่าด้วยวัตถุอันตราย และกฎหมายว่าด้วยเครื่องมือแพทย์ หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง วัตถุใดที่มีการกำหนดเป็นวัตถุที่อาจใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตเครื่องสำอางได้ตามมาตรา 6 (3) ถ้าต่อมาได้มีการประกาศให้วัตถุนั้นเป็นวัตถุที่ห้ามใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตเครื่องสำอางตามมาตรา 6 (2) ประกาศดังกล่าวจะใช้บังคับได้ เมื่อพ้นกำหนดหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่ประกาศ เว้นแต่กรณีที่จะเป็นอันตรายร้ายแรงต่อผู้ใช้ จะมีการกำหนดให้ใช้บังคับโดยทันทีหรือมีการกำหนดให้ใช้บังคับน้อยกว่าระยะเวลาดังกล่าวก็ได้

มาตรา 41 การโฆษณาเครื่องสำอางต้องไม่ใช่ข้อความที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค หรือใช้ข้อความที่อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมเป็นส่วนรวม ทั้งนี้ ไม่ว่าข้อความดังกล่าวนั้นจะเป็นข้อความที่เกี่ยวกับแหล่งกำเนิด สภาพ คุณภาพ ปริมาณ หรือลักษณะของเครื่องสำอาง

มาตรา 43 ในกรณีที่เลขาธิการเห็นว่าเครื่องสำอางใดอาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภค ให้เลขาธิการ โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการมีอำนาจออกคำสั่งให้ผู้จัดแจ้ง หรือผู้ทำการโฆษณาดำเนินการ ดังต่อไปนี้ (1) กำหนดให้การโฆษณานั้นต้องกระทำไปพร้อมกับคำแนะนำ หรือคำเตือนเกี่ยวกับวิธีใช้ หรืออันตราย ตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด ทั้งนี้ โดยคณะกรรมการจะกำหนดเงื่อนไขให้แตกต่างกัน สำหรับการโฆษณาที่ใช้สื่อโฆษณาต่างกันได้ (2) จำกัดการใช้สื่อโฆษณาสำหรับเครื่องสำอางนั้น (3) ห้ามการโฆษณาเครื่องสำอางนั้น

จากกฎหมายดังกล่าว ทำให้สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุขได้ประกาศการตรวจสอบหาสารผิดกฎหมายที่นำมาผสมกับเครื่องสำอาง พร้อมทั้งประกาศรายชื่อบริษัท และสารต้องห้ามในเขตกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดเพื่อตรวจสอบการควบคุมการผลิต โฆษณา และจำหน่ายเครื่องสำอาง ดังนี้

ประกาศสำนักงานคณะกรรมการอาหาร และยาเรื่อง ผลการตรวจสอบ หรือวิเคราะห์เครื่องสำอางปลอมที่พบสารห้ามใช้ตรวจเก็บจากร้านคอสเมตติคส์

ประกาศสำนักงานคณะกรรมการอาหาร และยาเรื่อง ผลการตรวจสอบหรือวิเคราะห์เครื่องสำอางที่พบสารห้ามใช้ตรวจเก็บจากร้านขายเครื่องสำอางในจังหวัดแพร่ เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2552 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 41 แห่งพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2535 เลขาธิการคณะกรรมการอาหาร และยาโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการเครื่องสำอาง จึงประกาศผลการตรวจสอบหรือวิเคราะห์เครื่องสำอาง ดังนี้ ประกาศ ณ วันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2552

ประกาศสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาเรื่อง ผลการตรวจสอบหรือวิเคราะห์เครื่องสำอางที่พบสารห้ามใช้ตรวจเก็บจากร้านขายเครื่องสำอางในจังหวัดแพร่ เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2552 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 41 แห่งพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2535 เลขาธิการคณะกรรมการอาหาร และยาโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการเครื่องสำอาง จึงประกาศผลการตรวจสอบหรือวิเคราะห์เครื่องสำอาง ดังนี้ ประกาศ ณ วันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2552

ประกาศสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา เรื่อง ผลการตรวจสอบหรือวิเคราะห์เครื่องสำอางเครื่องสำอางที่พบสารห้ามใช้ ตรวจเก็บจากร้านขายเครื่องสำอางไม่มีชื่อ ที่ตลาดใหม่ดอนเมือง ล็อค 37 แขวงสีกัน เขตดอนเมือง กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2552 และส่งตัวอย่างเครื่องสำอางตรวจวิเคราะห์แล้วพบสารที่ห้ามใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตเครื่องสำอาง จึงได้นำเสนอคณะกรรมการเครื่องสำอางพิจารณา และมีมติในการประชุม ครั้งที่ 1/2553 เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553 ให้ประกาศผลการตรวจสอบ หรือผลวิเคราะห์ให้ประชาชนทราบเพื่อเป็นการคุ้มครองผู้บริโภค

ประกาศสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา เรื่อง ผลการตรวจสอบหรือวิเคราะห์เครื่องสำอางเครื่องสำอางไม่มีชื่อ ในห้างพันธุ์ทิพย์ สาขางามวงศ์วาน ตำบลบางกระสอ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2552 และส่งตัวอย่างเครื่องสำอางตรวจวิเคราะห์แล้ว พบสารที่ห้ามใช้เป็นส่วนผสมเครื่องสำอาง จึงได้นำเสนอคณะกรรมการเครื่องสำอางพิจารณา และมีมติในการประชุม ครั้งที่ 1/2553 เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553 ให้ประกาศผลการตรวจสอบ หรือผลวิเคราะห์ให้ประชาชนทราบเพื่อเป็นการคุ้มครองผู้บริโภค

ประกาศสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา เรื่อง ผลการตรวจสอบหรือวิเคราะห์เครื่องสำอางเครื่องสำอางจากร้านอรกนกในห้างพันธุ์ทิพย์ สาขางามวงศ์วาน ตำบลบางกระสอ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2552 และส่งตัวอย่างเครื่องสำอางตรวจวิเคราะห์แล้ว พบสารที่ห้ามใช้เป็นส่วนผสมเครื่องสำอาง จึงได้นำเสนอคณะกรรมการเครื่องสำอางพิจารณา และมีมติในการประชุม ครั้งที่ 1/2553 เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553 ให้ประกาศผลการตรวจสอบ หรือผลวิเคราะห์ให้ประชาชนทราบเพื่อเป็นการคุ้มครองผู้บริโภค

จากการกำหนดกฎหมาย และการบังคับใช้ดังกล่าวทำให้กระทรวงสาธารณสุขได้ส่งตัวอย่างการตรวจ และไปหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินคดี และออกประกาศการห้ามใช้เครื่องสำอางดังกล่าวไปยังประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบถึงอันตราย และหยุดใช้ หยุดบริโภคเครื่องสำอาง ซึ่งถือเป็นกระบวนการยุติธรรมที่มีความรวดเร็ว และทำให้ประชาชนได้รับความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินจากการตรวจสอบทางวิทยาศาสตร์ และนำกฎหมาย มาบังคับใช้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้บริโภค

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) โดยทำการ สุ่มตัวอย่างผลิตภัณฑ์ครีม ผิวขาวในประเทศไทยที่คณะกรรมการอาหาร และยาประกาศห้ามใช้ นำมาตรวจสอบหาสารไฮโดรควิโนน ด้วยกล้องจุลทรรศน์แบบใช้แสงโพลาไรซ์ โดยใช้เทคนิคไมโครคริสตัลไลน์เป็นตัวกระตุ้นให้สารนั้นตกผลึกการตรวจลักษณะทางสัณฐานวิทยาของสารไฮโดรควิโนนในผลิตภัณฑ์ครีมผิวขาว จำนวน 5 ตัวอย่าง จะมีระดับความเข้มข้นของตัวทำปฏิกิริยาที่เหมาะสมแตกต่างกัน มีคุณสมบัติทางแสง จะให้ผลึกที่มีความจำเพาะกับสารไฮโดรควิโนน เวลาการเกิดผลึกที่ใกล้เคียงกัน และสามารถใช้เทคนิคไมโครคริสตัลไลน์ในการตรวจสอบหาสารไฮโดรควิโนนในผลิตภัณฑ์ครีมผิวขาวได้

ระเบียบวิธีวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ประเภท ดังนี้

1.1 ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางครีมผิวขาว จำนวน 5 ตัวอย่าง ได้แก่ ครีม Anti-sunscreen Lotion Tree 3 Day ขวดสีชมพู, ครีม Anti-sunscreen Lotion Tree 3 Day ขวดสีขาว, ครีม Miss Days (กลางวัน), ครีม Mui Lee Haing และครีมไข่มุกหน้าแดง ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางครีมผิวขาวดังกล่าวจากประกาศสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่ห้ามนำมาจำหน่าย (สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข, 2553) โดยทำการหาซื้อจากเว็บไซต์ ซึ่งมีราคาถูก และหาซื้อได้ง่ายตามออนไลน์

1.2 ตัวทำปฏิกิริยา (Reagent) 1 ชนิด ได้แก่ Sodium Metaperiodate (NaIO_4) ยี่ห้อ LOBA CHEMIE PVT.LTD. เตรียมที่ความเข้มข้น 0.01 M, 0.02 M, 0.03 M, 0.04 M, 0.05 M, 0.10 M และ 0.15 M ตามลำดับ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ประกอบด้วย

2.1 อุปกรณ์ และเครื่องมือในห้องปฏิบัติการ ได้แก่ 2.1.1 กล้องจุลทรรศน์แสงโพลาไรซ์ (Polarize Light Microscopy) 2.1.2 แผ่นกระจกสไลด์ (Microscope Slides) 2.1.3 แผ่นกระจกปิดสไลด์ (Microscope Cover Glass) 2.1.4 Michel-Lévy Chart และ 2.1.5 ปีกเกอร์

2.2 สารเคมี ได้แก่ 2.2.1 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์เพิ่มความขาว 2.2.2 ไฮโดรควิโนนมาตรฐาน ยี่ห้อ KEMAUS 2.2.3 น้ำกลั่น 2.2.4 Methanol (CH_3OH) และ 2.2.5 ชุดทดสอบสารไฮโดรควิโนนในเครื่องสำอางฟอกผิวขาว ของ SURE คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล พญาไท

3. วิธีการทดลอง มีดังนี้

3.1 การทดสอบด้วยกล้องจุลทรรศน์ชนิดแสงโพลาไรซ์ มีดังนี้ 3.1.1 เตรียมตัวทำปฏิกิริยา (Reagent) โซเดียมเมตาเพอริโอเดต (NaIO_4) ที่ความเข้มข้นต่าง ๆ ดังนี้ 0.01 M, 0.02 M, 0.03 M, 0.04 M, 0.05 M, 0.10 M และ 0.15 M และเตรียมตัวทดสอบ Microcrystalline ของครีมผิวขาวจำนวน 5 ตัวอย่าง โดยการชั่งครีมตัวอย่าง 0.5 กรัม มาละลายกับสารละลายเมทานอล 5 มิลลิลิตร 3.1.2 นำครีมตัวอย่างที่เตรียมได้จากข้อ 3.1.1 ผสมเข้ากับตัวทำปฏิกิริยาโซเดียมเมตาเพอริโอเดต (NaIO_4) ที่ความเข้มข้นต่าง ๆ ได้แก่ 0.01 M, 0.02 M, 0.03 M, 0.04 M, 0.05 M, 0.10 M และ 0.15 M ตามลำดับ จากนั้นสังเกตลักษณะทางสัณฐานวิทยา สี เวลาการเกิดผลึก และทดสอบผ่านกล้องจุลทรรศน์แบบใช้แสงโพลาไรซ์ โดยที่สารไฮโดรควิโนนเมื่อทำปฏิกิริยากับโซเดียมเมตาเพอริโอเดต (NaIO_4) ที่ความเข้มข้นที่เหมาะสม จะทำให้สารไฮโดรควิโนนมีคุณสมบัติจำเพาะทางแสง โดยมีลักษณะทางสัณฐานวิทยาแบบ Long Slender Needle มีคุณสมบัติเรืองแสงสีเหลือง โดยสังเกตผ่านกล้องจุลทรรศน์แบบใช้แสงโพลาไรซ์

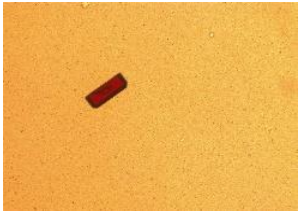
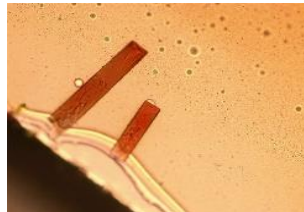
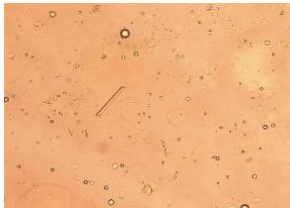
3.2 การทดสอบด้วยชุดทดสอบสารไฮโดรควิโนนในเครื่องสำอางฟอกผิวขาวของ SURE คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล พญาไท มีดังนี้ 3.2.1 ใช้ชิ้นพลาสติกที่จัดเตรียมไว้ ตวงตัวอย่างเครื่องสำอางให้เต็มชิ้น (ประมาณ 0.2 ซีซี) 3.2.2 หยดชุดทดสอบสารไฮโดรควิโนน ประมาณ 1-2 หยด ลงบนตัวอย่างเครื่องสำอางแล้วใส่ไม้จิ้มฟันคนสารให้เข้ากัน 3.2.3 สังเกตสีของตัวอย่างเครื่องสำอางที่ทำการทดสอบประมาณ 1-5 นาที เปรียบเทียบกับแถบสีมาตรฐาน แล้วบันทึกผล

ผลการศึกษา

จากการศึกษาลักษณะทางสัณฐานวิทยาของสารไฮโดรควิโนน ในผลิตภัณฑ์ครีมผิวขาวด้วยเทคนิค ไมโครคริสตัลไลน์ โดยทำการสุมตัวอย่างครีมผิวขาวจากประกาศสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา จำนวน 5 ตัวอย่าง ได้แก่ (A) Anti-sunscreen Lotion Tree 3 Day ขวดสีชมพู, (B) Anti-sunscreen Lotion Tree 3 Day ขวดสีขาว, (C) Miss Days (กลางวัน), (D) Mui Lee Haing และ (E) ครีมไข่มุกหน้าแดง และใช้ตัวทำปฏิกิริยาที่มีราคาถูก และเป็นอันตรายน้อยเมื่อเทียบกับตัวทำปฏิกิริยาตัวอื่น ๆ คือ โซเดียมเมตาเพอร์ไอโอเดต (NaIO_4) ช่วงความเข้มข้น ดังนี้ 0.01 M, 0.02 M, 0.03 M, 0.04 M, 0.05 M, 0.10 M และ 0.15 M ตามลำดับ พบว่า ในครีม A, B, D เกิดผลึกสารไฮโดรควิโนนที่ความเข้มข้น 0.03 M ส่วนครีม C พบผลึกสารไฮโดรควิโนนที่ความเข้มข้น 0.10 M และ ครีม E ไม่พบสารไฮโดรควิโนน

ผลการทดลอง พบว่า เมื่อใช้สารตัวทำปฏิกิริยาที่ความเข้มข้นต่าง ๆ จะมีระดับความเข้มข้นของตัวทำปฏิกิริยาที่เหมาะสมแตกต่างกัน มีคุณสมบัติทางแสงจะให้ผลึกที่มีความจำเพาะกับสารไฮโดรควิโนนเวลาการเกิดผลึกที่ใกล้เคียงกัน แสดงดังตารางที่ 1 และตารางที่ 2

ตารางที่ 1 ลักษณะทางสัณฐานวิทยาของผลึกสารไฮโดรควิโนนในตัวอย่าง จำนวน 5 ชนิด โดยใช้ NaIO_4 ที่ความเข้มข้นต่าง ๆ (20X)

ตัวอย่าง ครีม	ลักษณะที่ปรากฏโดยการส่องผ่านด้วยเทคนิคไมโครคริสตัลไลน์		$[\text{NaIO}_4]$ M	เวลา
	Plain Polarized Light	Crossed Polar		
A			0.02	3 นาที
A'			0.03	3 นาที 30 วินาที
B			0.02	1 นาที 6 วินาที
C			0.10	-
D			0.03	-
E	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ

* หมายเหตุ: A คือ Anti-sunscreen Lotion tree 3 Day ขวดสีชมพูบริสุทธิ์
 A คือ Anti-sunscreen Lotion tree 3 Day ขวดสีชมพู อัตราส่วนครีมน้ำ: เมทานอล (1:1)
 B คือ Anti-sunscreen Lotion Tree 3 Day ขวดสีชมพู
 C คือ Miss Days สูตรกลางวัน
 D คือ Mui Lee Haing
 E คือ ไข่มุกหน้าแดง

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบด้วยทดสอบด้วยชุดทดสอบสารไฮโดรควิโนนในเครื่องสำอางพอกผิวขาวของ SURE
คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขต

ตัวอย่าง ครีม	ชุดทดสอบสารไฮโดรควิโนนในเครื่องสำอางพอกผิวขาวของ SURE			ลักษณะทาง กายภาพ	ผลลัพธ์
	ก่อน	หลัง			
		Test A	Test B		
A				Test A เปลี่ยนสี เป็นน้ำเงินเข้ม Test B เปลี่ยนสี เป็นสีน้ำตาลเข้ม	Test A และ Test B เป็น +
B				Test A เปลี่ยนสี เป็นน้ำเงินเข้ม Test B เปลี่ยนสี เป็นสีน้ำตาลเข้ม	Test A และ Test B เป็น +
C				Test A เปลี่ยนสี เป็นน้ำเงินเข้ม Test B เปลี่ยนสี เป็นสีน้ำตาล	Test A และ Test B เป็น +
D				Test A ไม่เปลี่ยนสี Test B ไม่เปลี่ยนสี	Test A และ Test B เป็น -
E				Test A ไม่เปลี่ยนสี Test B ไม่เปลี่ยนสี	Test A และ Test B เป็น -

หมายเหตุ: A คือ Anti-sunscreen Lotion Tree 3 Day ขวดสีชมพูบริสุทธิ์
B คือ Anti-sunscreen Lotion Tree 3 Day ขวดสีชมพู
C คือ Miss Days สูตรกลางวัน
D คือ Mui Lee Haing
E คือ ไข่มุกหน้าแดง
+ คือ มีสารไฮโดรควิโนน
- คือ ไม่มีสารไฮโดรควิโนน

อภิปรายผล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคไมโครคริสตัลไลน์ เพื่อหาสารไฮโดรควิโนนในผลิตภัณฑ์ครีมผิวขาว จำนวน 5 ตัวอย่าง โดยใช้กล้องจุลทรรศน์แบบแสงโพลาไรซ์ในการหาคุณสมบัติเจาะจงของผลึกสารไฮโดรควิโนน โดยเลือกใช้ตัวทำปฏิกิริยาในการทดสอบ คือ โซเดียมเมตาเพอร์ไอโอเดต (NaIO_4) เพื่อทำเป็นฐานข้อมูลด้านสัณฐานวิทยาในการตรวจหาสารไฮโดรควิโนนในผลิตภัณฑ์ครีมผิวขาว ซึ่งในปัจจุบันมีเทคนิคมากมายในการตรวจหาสารไฮโดรควิโนนในผลิตภัณฑ์ครีมผิวขาว เช่น Ultra-Performance Liquid Chromatography (UPLC) (Desmedta et al., 2014), High Performance Liquid Chromatography (HPLC) (เพ็ญใจ วงศ์สุวรรณ, 2557), Gas Chromatography (GC) (Salvador et al., 2007) เป็นต้น

การศึกษาลักษณะทางสัณฐานวิทยาของสารไฮโดรควิโนนในผลิตภัณฑ์ครีมผิวขาวด้วยเทคนิคไมโครคริสตัลไลน์ โดยทำการสุมตัวอย่างครีมผิวขาวจากประกาศสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา จำนวน 5 ตัวอย่าง ได้แก่ (A) Anti-sunscreen Lotion Tree 3 Day ขวดสีชมพู, (B) Anti-sunscreen Lotion Tree 3 Day ขวดสีขาว, (C) Miss Days (กลางวัน), (D) Mui Lee Haing และ (E) ครีมไข่มุกหน้าแดง และใช้ตัวทำปฏิกิริยาที่มีราคาถูก และเป็นอันตรายน้อยเมื่อเทียบกับตัวทำปฏิกิริยาตัวอื่น ๆ คือ โซเดียมเมตาเพอร์ไอโอเดต (NaIO_4) ช่วงความเข้มข้น ดังนี้ 0.01 M, 0.02 M, 0.03 M, 0.04 M, 0.05 M, 0.10 M และ 0.15 M ตามลำดับ พบว่า ในครีม A, B, D เกิดผลึกสารไฮโดรควิโนนที่ความเข้มข้น 0.03 M ส่วนครีม C พบผลึกสารไฮโดรควิโนนที่ความเข้มข้น 0.10 M และ ครีม E ไม่พบสารไฮโดรควิโนน จากนั้นทำผลทดสอบที่ได้มาเปรียบเทียบกับชุดทดสอบสารไฮโดรควิโนนในเครื่องสำอางผิวขาว ของ SURE คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดลพบว่ามี ตัวอย่างครีม A, B, C, D ผล Test A เปลี่ยนสีเป็นสีน้ำเงินเข้ม และผล Test B เปลี่ยนสีเป็นน้ำตาลเข้ม ผลออกมาเป็น + แสดงว่า พบสารไฮโดรควิโนน และครีม E ผล Test A และผล Test B ไม่มีเปลี่ยนสี ผลออกมาเป็น - แสดงว่า ไม่พบสารไฮโดรควิโนน ซึ่งให้ผลการทดลองที่สอดคล้องกับเทคนิคไมโครคริสตัลไลน์

สรุปผลการวิจัย เป็นการสุมตัวอย่างผลิตภัณฑ์ครีมผิวขาวในประเทศไทยที่คณะกรรมการอาหาร และยาประกาศห้ามใช้ ซึ่งสารไฮโดรควิโนนได้ถูกสั่งห้ามใช้ในผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่วางจำหน่ายทั่วไป ซึ่งผลิตภัณฑ์เหล่านี้มักจะผสมไฮโดรควิโนนในปริมาณสูงมากกว่าเกณฑ์ที่กำหนด คือ 3-5% (สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) กำหนดให้ผสมสารไฮโดรควิโนนในการรักษาฝ้าได้ไม่เกิน 2% นำมาตรวจสอบหาสารไฮโดรควิโนน ด้วยกล้องจุลทรรศน์แบบแสงโพลาไรซ์ โดยอาศัยเทคนิคไมโครคริสตัลไลน์เป็นตัวกระตุ้นให้สารนั้นตกผลึก ซึ่งใช้ความเข้มข้นของตัวทำปฏิกิริยาโซเดียมเมตาเพอร์ไอโอเดต (NaIO_4) ช่วงความเข้มข้น 0.01 - 0.02 M ภายในเวลา 5 นาที จะได้ลักษณะของผลึกสารไฮโดรควิโนนมีลักษณะทางสัณฐานวิทยาแบบ Long Slender Needle มีรูปร่างเป็นแท่งยาวปลายตัดแบนเรียบ เมื่อส่องด้วยแสงโพลาไรซ์จะเรืองแสงสีเหลือง ซึ่งวิธีที่พัฒนานี้วิธีขึ้นน้ำลดขั้นตอน และระยะเวลาในการตรวจหาสารเคมีที่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค ซึ่งยังได้ผลการทดสอบที่รวดเร็ว ใช้ในการยืนยันผลได้ และใช้ปริมาณสารตัวทำปฏิกิริยาน้อย อีกทั้งยังใช้ต้นทุนต่ำในการตรวจสอบหาสารไฮโดรควิโนนในครีมผิวขาว เมื่อเปรียบเทียบกับการใช้เทคนิคอื่น ๆ สามารถนำผลทดสอบมาทำเป็นฐานเก็บข้อมูลเพื่อเอาผิดผู้ประกอบการได้ในทางกฎหมาย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. ควรคัดเลือกผลิตภัณฑ์ครีมผิวขาวที่มีเนื้อครีมไม่มีความมัน จะทำให้พบผลึกของสารไฮโดรควิโนนชัดเจน โดยการเตรียมตัวทำปฏิกิริยาและครีมที่จะทดสอบใช้วันต่อวัน เพื่อประสิทธิภาพของการทำให้เกิดปฏิกิริยาเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์

2. การทดสอบผลิตภัณฑ์ครีมผิวขาวด้วยเทคนิคไมโครคริสตัลไลน์ไม่เหมาะกับครีมผิวขาวที่มีความเป็นไขหรือมีความมันของครีมมากเกินไป

3. การทดสอบโดยใช้สารตัวทำปฏิกิริยา (Reagent) ควรมีความหลากหลาย เพื่อใช้ในการเปรียบเทียบข้อมูลด้านสัณฐานวิทยา และควรเลือกใช้สารตัวทำปฏิกิริยาที่สามารถละลายสารที่มีความหนืดได้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรขึ้นทะเบียนรายชื่อผู้ที่เคยกระทำผิดในคดีดังกล่าว และไม่ให้มีการประกอบอาชีพดังกล่าวนี้อีกเป็นระยะเวลา 30 ปี เพื่อตัดโอกาสในการกระทำผิด

2. ควรกำหนดโทษให้รุนแรงขึ้น โดยทำการยึดทรัพย์ ทั้งหมดพร้อมทั้งมีการจำคุกและไม่ให้ประกอบกิจการในสาขาดังกล่าวได้อีก

3. ควรขึ้นทะเบียนสารต้องห้าม หากต้องการซื้อต้องขออนุญาตจากกระทรวงสาธารณสุข หรือได้รับใบอนุญาตยืนยันก่อนทำการผลิตเครื่องสำอาง

เอกสารอ้างอิง

กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. (2560). กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ตรวจหาสารปรอทในผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางทาหน้าในท้องตลาด. สืบค้นเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2563 จาก <https://www.dmsc.moph.go.th/post-view/218>.

ไทยรัฐออนไลน์. (2553). สระแก้วตรวจเข้มเครื่องสำอางอันตราย สั่งห้ามขายในฝั่งไทย. สืบค้นเมื่อ 15 กันยายน 2563 จาก <http://www.chemtrack.org/News-Detail.asp?TID=7&ID=482>.

นิพนธ์ แก้วตาย, ศิริกานต์ โรทิม, สุมิตตา บุญลา และกนกนันท์ หล้าสองเมือง. (2560). การตรวจหาสารต้องห้ามที่ปนเปื้อนในเครื่องสำอางที่มีส่วนผสมของสมุนไพรในนักศึกษาวิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก. การประชุมวิชาการระดับชาติ ด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ ครั้งที่ 1 วันที่ 7-8 ธันวาคม 2560. (1-7). เชียงราย: มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.

ปรางทอง เดชใด และวีระพงษ์ บุญโยภาส. (2554). การตรวจสอบความจริงของการได้มาซึ่งพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 5(1), 106-114.

พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2558 (2558, 8 กันยายน). ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ชื่อวัตถุที่ห้ามใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตเครื่องสำอาง พ.ศ. 2559. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 132 ตอนพิเศษ 86 ก. หน้า 5.

พิมลพรรณ พิทยานุกุล. (6 กรกฎาคม 2557). อันตรายจากขบวนการฟอกหน้าขาว. คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. สืบค้นเมื่อ 28 มีนาคม 2563 จาก <https://pharmacy.mahidol.ac.th/th/service-knowledge-article-info.php?id=203>.

เพียงใจ วงศ์สุวรรณ. (2557). การวิเคราะห์ไฮโดรควิโนนและกรดเรตินอยิก เครื่องสำอางด้วยเทคนิค High Performance Liquid Chromatography. วารสารวิชาการสาธารณสุข, 23(2), 362-368.

ภณทิรา เกตุแก้ว. (2550). การวิเคราะห์ปริมาณสารไฮโดรควิโนนในผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางโดยเทคนิครีเวอร์สเฟส HPLC เปรียบเทียบกับเทคนิคยูวี เดอริเวทีฟ สเปกโตรโฟโตเมตรี. การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 45 วันที่ 30 มกราคม-2 กุมภาพันธ์ 2550. (466-473). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เรวดี รักสกุล, พิชรา สีนลอยมา. (2561). แนวทางการสืบสวนและการรวบรวมพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อม. วารสารวิชาการอาชีวศึกษาและนิติวิทยาศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ, 4(1), 127-142.

ศูนย์ข้อมูลวัตถุอันตรายและเคมีภัณฑ์. (2553). ไฮโดรควิโนน. สืบค้นเมื่อ 28 มีนาคม 2563 จาก <http://msdu.pcd.go.th/searchName.asp?VID=72>.

สมภาพ เองสมบุญ. (2551). การตรวจสถานที่เกิดเหตุเบื้องต้น. นครปฐม: โรงเรียนนายร้อยตำรวจ.

- สฤชดี สืบพงษ์ศิริ. (2546). **ความรู้และความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่บรรเทาสาธารณภัย มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง ต่อการป้องกันรักษาวัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุ**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข. (2553). **ประกาศสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา เรื่อง ผลการตรวจสอบหรือวิเคราะห์เครื่องสำอางที่พบสารห้ามใช้**. สืบค้นเมื่อ 27 มีนาคม 2563 จาก <https://mnfda.fda.moph.go.th/hazard/wp-content/uploads/2021/04/เรื่องหน่วยงานเอกชนที่ทำการตรวจวิเคราะห์วัตถุอันตรายเพื่อการขึ้นทะเบียน-พ.ศ.2553.pdf>.
- MGR Online. (2558). **2 สาร “ขาวอันตราย” ในเครื่องสำอาง ระวังหน้าพังตลอดชีพ**. สืบค้นเมื่อ 15 กันยายน 2563 จาก <https://www.mgronline.com/infographic/detail /9580000117475>.
- PPTV Online. (2561). **สาวร้อง สคบ. สอบเจ้าของครีมผิวขาว หลังใช้แล้วผิวแตกสลาย**. สืบค้นเมื่อ 11 มกราคม 2563 จาก <https://www.pptvhd36.com/news/ประเด็นร้อน/75190>.

References

- Salvador A. & Chisvert A. (2007) **Analysis of Cosmetic Products**. (1st ed.). Elsevier Science. Retrieved from eBook ISBN: 9780080475318.
- Desmedt, B., Hoeck, E. V., Rogiers, V., Courselle, P., Beer, J. O. De., Paepe, K. De., & Deconinck, E. (2014). Characterization of Suspected Illegal Skin Whitening Cosmetics. **Journal of Pharmaceutical and Biomedical Analysis**, 90, 85-91.

คณะผู้เขียน

จิราพร ฟังประชา

สาขาวิชานิติวิทยาศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
90 หมู่ 7 ตำบลสามพราน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม 73110
E-mail: Ap_balw_balw@hotmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พันตำรวจเอก ดร.ธิติ มหาเจริญ

สาขาวิชานิติวิทยาศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
90 หมู่ 7 ตำบลสามพราน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม 73110
E-mail: m_thiti@yahoo.com

การป้องกันการตกเป็นเหยื่อที่ถูกฉ้อโกงจากการซื้อสินค้าออนไลน์ของวัยรุ่นไทย:
กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร

Preventing Victims of Online Shopping Fraud in Thai Teenagers:
A Case Study of Bangkok

วงศ์วรัญ ชูสงค์* สุณีย์ กัลยะจิตร และศุภกร ปุญญฤทธิ์
คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Wongwaran Chusong* Sunee Kanyajit and Suppakorn Poonyarith
Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University

Received: February 7, 2024

Revised: March 21, 2024

Accepted: March 22, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ และสาเหตุของการตกเป็นเหยื่อที่ถูกฉ้อโกงจากการซื้อสินค้าออนไลน์ของวัยรุ่นไทยในเขตกรุงเทพมหานคร และแนวทางการป้องกันการตกเป็นเหยื่อของการถูกฉ้อโกงจากการซื้อสินค้าของวัยรุ่นไทยในเขตกรุงเทพมหานคร โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อ อายุ 18-25 ปี ที่มีประสบการณ์การซื้อของออนไลน์เป็นประจำ จำนวน 10 คน กลุ่มที่ 2 พนักงานสอบสวนระดับชั้นสัญญาบัตร สังกัดกองบังคับการตำรวจนครบาลที่ 1-9 จำนวน 18 คน และพนักงานสอบสวนจากกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 23 คน จะเป็นผู้ที่มีการประสบการณ์การทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับการฉ้อโกงจากการซื้อขายของออนไลน์ โดยมีตำแหน่งเป็นพนักงานสอบสวนผู้ชำนาญการทั้ง 2 ส่วน ซึ่งพื้นที่ศึกษาอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยเครื่องมือที่ใช้สำหรับการศึกษาเชิงคุณภาพในครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการป้องกัน และสาเหตุของการถูกฉ้อโกงจากการซื้อสินค้าออนไลน์ ผลการศึกษา พบว่า จากสถานการณ์ ยุค Digital 4.0 มีการก่ออาชญากรรมทางเทคโนโลยีโดยเฉพาะอาชญากรรมผ่านระบบอินเทอร์เน็ตที่นิยมกันมาก ซึ่งกลุ่ม Generation Y ในประเทศไทยเป็นกลุ่มคนวัยทำงาน นักเรียน นักศึกษา ลักษณะนิสัยของกลุ่มคนวัยนี้จะมีพฤติกรรมซื้อของออนไลน์ จึงทำให้เกิดการฉ้อโกงจากการซื้อสินค้าออนไลน์มากขึ้น ซึ่งสาเหตุการตกเป็นเหยื่อที่ถูกฉ้อโกงจากการซื้อสินค้าออนไลน์ สาเหตุการตกเป็นเหยื่อ คือ การขาดประสบการณ์ ขาดความรอบคอบ และความโลภของเหยื่อ เป็นสาเหตุของการตกเป็นเหยื่อในที่สุด แนวทางการป้องกันตนเองของเหยื่อ ได้แก่ การซื้อสินค้าจากเว็บไซต์ หรือเพจที่น่าเชื่อถือ โดยพิจารณาการจดทะเบียนพาณิชย์ของร้านค้า ราคาสินค้าไม่แตกต่างจากราคาในท้องตลาด หรือการพิจารณาจากจำนวนผู้ติดตามร้านค้านั้น ๆ

คำสำคัญ: ฉ้อโกง วัยรุ่นไทย การซื้อสินค้าออนไลน์ การป้องกันอาชญากรรม การตกเป็นเหยื่อ

Abstract

The purpose of this study was to examine situations and causes of victimization of online fraud in Thai teenagers in Bangkok and guidelines for preventing victims of online fraud in Thai teenagers. The research methodology was qualitative research. There were 2 groups of key informants, including group 1: 10 victims who were 18-25 years of age and had experience in regular online shopping; group 2: 18 commissioned inquiry officers selected from the Metropolitan Police Division 1-9 and 5 inquiry officers selected from the Cyber Crimes Investigation Division 1-9 which was totally 23 key informants. In addition, police officers of both groups had experiences with online shopping fraud cases. Both groups were specialized inquiry officers. The study area was Bangkok. An in-depth interview was used as a tool for this qualitative research. The findings revealed that in the situation of the Digital 4.0 era, there were crimes committed through technology, especially crimes through the internet which was very popular. Generation Y in Thailand was a group of people of working age and students. The characteristic behavior of this age group was online shopping leading to high online shopping fraud. The causes of victimization of online shopping fraud included inexperience/carelessness and victim's greed. The guideline for preventing victimization was to purchase goods from reliable websites or pages by considering the store's commercial registration, goods' prices which were not different from market prices or number of stores' followers, etc.

Keywords: Fraud, Thai Teenagers, Online Shopping, Crime Prevention, Victim

บทนำ

ในปัจจุบันยุคสมัยของเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทอย่างมากในการดำเนินชีวิตของประชาชน โดยยุคเทคโนโลยีเริ่มต้นจากยุค Digital 1.0 คือ อินเทอร์เน็ต เป็นยุคที่เกิดขึ้นเมื่อสิบกว่าปีที่ผ่านมานี้ เป็นจุดเริ่มต้นของการใช้เว็บไซต์ และจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (Email) Digital 1.0 เป็นการเปลี่ยนผ่านครั้งยิ่งใหญ่จากโลกออฟไลน์มายังออนไลน์ เปลี่ยนจากการส่งจดหมายติดแสตมป์เป็นจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (Email) ที่สะดวกรวดเร็วขึ้น และการเปลี่ยนแปลงนี้ ได้เกิดผลกระทบใหญ่ที่ทำให้บางสิ่งบางอย่างในโลกออฟไลน์ที่เคยใช้งานอยู่เดิมได้หายไป และเกิดปรากฏการณ์ใหม่ ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลง และก้าวไปข้างหน้าไม่หยุดยั้ง สิ่งที่เกิดขึ้นทางธุรกิจนั้นในยุค Digital 1.0 คือ องค์กรเริ่มมองเห็นโอกาสทางดิจิทัลในยุคแรกของเว็บไซต์ จึงเป็นยุคของการใช้เว็บไซต์แทนโบชัวร์ที่มีความมูลครบถ้วนใช้ติดต่อกับงานเชิงพาณิชย์ สร้างความน่าเชื่อถือ เปิดสำนักงานเสมือนที่สามารถทำงานได้แบบไม่มีวันหยุด Digital 2.0 ยุคโซเชียลมีเดีย ต่อจากยุค Digital 1.0 เป็นยุคที่ผู้ใช้งานสามารถสร้างเครือข่ายติดต่อสื่อสารกันในโลกออนไลน์ที่เรียกว่าเครือข่ายสังคม (Social Network) เริ่มจากการสนทนาติดต่อสื่อสารกันกับเพื่อนสมาชิกกลุ่มเล็ก ๆ แล้วเริ่มขยายวงกว้างไปสู่การดำเนินกิจกรรมในเชิงธุรกิจ โดยนักธุรกิจส่วนใหญ่มองว่า Social Media เป็นเครื่องมือเชื่อมต่อ และสร้างเครือข่ายทางธุรกิจได้อย่างดีด้วยการคลิกเพียงครั้งเดียว อีกทั้งช่วยพัฒนาตราสินค้า (Brand) วัดผลการดำเนินงาน ส่งเสริมภาพลักษณ์ตราสินค้า (Brand) Social Media จึงเป็นเหมือนกระบอกเสียง และเวทีเสนองานแก่นักธุรกิจสู่คนทั่วโลกเป็นอย่างดี Digital 3.0 ยุคแห่งข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เป็นยุคที่มีการใช้ข้อมูลที่มีจำนวนมหาศาลให้เกิดประโยชน์ การเติบโตของยุคโซเชียลมีเดีย และการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ E-Commerce ทำให้เกิดการขยายของข้อมูลอย่างมหาศาลทุกระบบ ทุกหน่วยงานไม่ว่าจะเป็นธนาคารประกันภัย สื่อโซเชียล ต่างมีข้อมูลเข้าออกเป็นจำนวนมากในแต่ละวัน หน่วยงาน หรือองค์กรต่าง ๆ จึงเริ่มมีการนำข้อมูลเหล่านั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด Digital 4.0 เทคโนโลยีที่ชาญฉลาดยุคที่ความฉลาดของเทคโนโลยีทำให้อุปกรณ์ต่าง ๆ สื่อสาร และทำงานร่วมกันได้อย่างอัตโนมัติ

เทคโนโลยีใน 3 ยุคที่ผ่านมาเป็นเหมือน แขน ขา เป็นเทคโนโลยีที่ช่วยอำนวยความสะดวก หีบจับ คำนวณให้แก่มนุษย์ แต่เทคโนโลยีเหล่านั้นไม่มีสมองเป็นของตนเอง ในยุคที่ 4 นี้เทคโนโลยีถูกนำมาพัฒนาต่อยอด เพื่อลดภาระของมนุษย์ และเพิ่มศักยภาพของมนุษย์ในการใช้ความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ โดยใช้ชื่อยุคนี้ว่า Machine to Machine ตัวอย่างของเทคโนโลยียุคนี้ เช่น การสั่งปิด-เปิด หรือสั่งงานกับเครื่องใช้ไฟฟ้าผ่านแอปพลิเคชัน โดยไม่ต้องเดินไปกดสวิตช์ หรือเทคโนโลยีจำลองสถานการณ์ (Simulation) เพื่อใช้จำลองสถานการณ์ฝึกอบรม วางแผนสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งวิวัฒนาการของการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีทำให้คนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี และไม่ดีการใช้เทคโนโลยีที่ดีทำให้เกิดประโยชน์แต่ในส่วนของการคนที่มีมองว่าเทคโนโลยีทำให้เห็นช่องในการกระทำผิด ส่งผลให้การก่ออาชญากรรมมีวิวัฒนาการที่ปรับเปลี่ยนตามเทคโนโลยีเช่นกัน เกิดการกระทำผิดในรูปแบบต่าง ๆ ได้มากกว่าเดิม โดยเฉพาะอาชญากรรมผ่านระบบอินเทอร์เน็ตที่นิยมกันมากในยุคนี้ ซึ่งพบว่า คดีอาชญากรรมทางออนไลน์ คดีฉ้อโกง และหลอกลวงประชาชน โดยพบว่า ตั้งแต่มกราคมถึงตุลาคม พ.ศ. 2564 มีเรื่องร้องเรียนผ่านสายด่วน 1212 โดยส่วนใหญ่มาจากข้อ-ขาย ออนไลน์ เช่น การสั่งซื้อสินค้าแล้วไม่ได้รับสินค้าได้รับสินค้าไม่ตรงตามโฆษณา โดยที่มิฉฉาฟได้ให้ความสนใจ และการลงมือกระทำผ่านแอปพลิเคชันเพซบุ๊กเป็นจำนวนมากที่สุดโดยเฉลี่ยร้อยละ 82.4 หรือมีคดีฉ้อโกงทางออนไลน์ถึง 19,296 คดีในการแจ้งเหตุในส่วนของการฉ้อโกงทางออนไลน์ผ่านเว็บไซต์มีค่าเฉลี่ย ร้อยละ 4.6 และแอปพลิเคชันอินสตาแกรมมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 4.3 และเมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลช่วงเดือน มกราคม-สิงหาคม พบว่า ในปี พ.ศ. 2564 มีเรื่องเรียนปัญหาข้อ-ขาย-ออนไลน์ เฉลี่ย 2,221 ครั้งต่อเดือน เพิ่มขึ้นจากปีที่แล้ว ที่เฉลี่ย 1,718 ครั้งต่อเดือน ซึ่งมีจำนวนคดีเพิ่มมากขึ้นถึง 503 คดีใน 1 เดือน (รัชดา ธนาดิเรก, 2564)

ซึ่งกลุ่มเจนวาย หรือ Generation Y ในประเทศไทยเป็นกลุ่มคนที่เกิดระหว่างปี พ.ศ. 2525-2548 ซึ่งปัจจุบันจะมีอายุระหว่าง 18-25 ปี นั่นคือ กลุ่มวัยทำงาน นักเรียน นักศึกษา ลักษณะนิสัยของกลุ่มคนวัยนี้จะมีพฤติกรรมซื้อของออนไลน์ตามกระแสการบริโภคยุค 4.0 ในประเทศไทยมีจำนวนผู้ใช้เวลาบนอินเทอร์เน็ตมากขึ้นข้อมูลจากสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ หรือ ETDA พบว่า ในปี พ.ศ. 2559 จำนวนผู้ใช้เวลาบนอินเทอร์เน็ตโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 45 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ทั้งนี้ ETDA ได้คาดการณ์ว่าภายในปี พ.ศ. 2567 ธุรกิจอีคอมเมิร์ซ (Business E-commerce) ในประเทศไทยจะอยู่ที่ค่าเฉลี่ยร้อยละ 15 ของตลาดค้าปลีกรวมของประเทศ ข้อมูลรายงานสุขภาพคนไทย ปี พ.ศ. 2559 โดยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ร่วมกับ สสส. พบว่า เจนวาย เป็นกลุ่มที่นิยมซื้อสินค้าออนไลน์อย่างน้อย 1 ครั้งต่อเดือนสูงที่สุดถึงค่าเฉลี่ยร้อยละ 38 ขณะที่กลุ่มเจนเอกซ์ และเบบี้บูมเมอร์ คือกลุ่มคนที่มีอายุระหว่าง 54-72 ปี กลุ่มที่ 2 คือ Gen X ซึ่งได้แก่ กลุ่มคนที่มีอายุระหว่าง 38-53 ปีมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 23 เหตุผลในการซื้อของออนไลน์ของกลุ่มเจนวาย อันดับ 1 คือ สะดวกสบายมีบริการส่งถึงบ้านค่าเฉลี่ยร้อยละ 61 ตามด้วยอันดับ 2 มีร้านค้าออนไลน์ให้เลือกซื้อมากขึ้นค่าเฉลี่ยร้อยละ 46 อันดับ 3 ราคาถูกกว่าซื้อหน้าร้านค่าเฉลี่ย ร้อยละ 38 (สำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ, 2562)

จากข้อมูลข้างต้นที่กล่าวมาแม้ประเทศไทยจะมีหน่วยงานที่รับเรื่องร้องเรียน และให้คำปรึกษาจากการถูกฉ้อโกงออนไลน์แต่ยังพบผู้ที่ตกเป็นเหยื่ออยู่เป็นจำนวนมาก โดยในจำนวนนี้เป็นวัยรุ่นที่เป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อ และเป็นกลุ่มของคนรุ่นใหม่ที่มีกำลังซื้อ ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งในการศึกษาสาเหตุและแนวทางการป้องกันการตกเป็นเหยื่อที่ถูกฉ้อโกงจากการซื้อสินค้าออนไลน์ของวัยรุ่นไทย เพื่อเป็นประโยชน์ในการป้องกันการถูกฉ้อโกงในลักษณะนี้ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ และสาเหตุของการตกเป็นเหยื่อที่ถูกฉ้อโกงจากการซื้อสินค้าออนไลน์ของวัยรุ่นไทยในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาแนวทางการป้องกันการตกเป็นเหยื่อที่ถูกฉ้อโกงจากการซื้อสินค้าออนไลน์ของวัยรุ่นไทยในเขตกรุงเทพมหานคร

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิด

1. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม Social Learning Theory ฤกษ์มนต์ วัฒนารงค์ (2564) กล่าวว่า เป็นทฤษฎี อัลเบิร์ต แบนดูรา นักจิตวิทยาาร่วมสมัยที่มีแนวคิดมาจากการเรียนรู้จากผู้อื่น โดยได้รับประสบการณ์จากการฟัง ดู อ่าน งานผู้อื่นมากกว่าทำด้วยตนเอง (Vicariousness) ซึ่งอาจเป็นการรับเอา (Adopting) พฤติกรรมของผู้อื่นเป็นแบบแผน ในการกำหนดพฤติกรรมตนเอง อาจเกิดจากการสังเกต พบเห็นอยู่เป็นประจำ และอาจมีแรงจูงใจความประทับใจ ที่แตกต่างกันในกลุ่มผู้รับเอาแบบแผนพฤติกรรมมาใช้เป็นแบบอย่าง หรือเป็นต้นแบบการสร้างแบบแผนของตนเองขึ้น การเรียนรู้ทางสังคมจึงเป็นกระบวนการเผยแพร่ความรู้ ความคิด พฤติกรรม หรือแม้แต่วัตถุ สิ่งของ เทคนิควิธีการ เครื่องมือ และเทคโนโลยีต่าง ๆ ในสังคมที่มีระบบสังคมเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม การถ่ายทอดวัฒนธรรม ความรู้ ความคิด และมีการใช้สื่อรวมทั้งกระบวนการสื่อสารในสังคม โดยเฉพาะในปัจจุบัน มีเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับการสร้างให้เกิดเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ การสร้างเครือข่ายที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่าง บุคคลจึงเกิดขึ้นได้ง่ายมีกระบวนการ ดังนี้

1.1 กระบวนการสร้างความสนใจในขั้นนี้การสร้างความโดดเด่น (Salience) ให้เกิดความแพร่หลาย (Prevalence) กระทับกับภาวะของการรับรู้ และกระบวนการทางปัญญาที่สามารถเข้าใจ (Cognitive Capabilities) กระตุ้นความรู้สึกร้อยากรู้อยากเห็นจนทำให้เกิดความพึงพอใจ อิทธิพลของสื่อสมัยใหม่สามารถสร้างความสนใจ และเข้าถึงผู้คนส่วนมากได้อย่างง่ายและรวดเร็ว

1.2 กระบวนการสร้างความคงทน เป็นส่วนสำคัญที่ต้องออกแบบสถานการณ์ของการเรียนรู้ให้สามารถ คงทนได้ดี ทั้งนี้ อาจใช้กระบวนการทำให้เกิดภาวะ “สะดุดในกระบวนการทางปัญญา” หรือ Cognitive Disfluency รวมทั้งการย้ำเตือนการใช้สัญลักษณ์ และวาทกรรมที่โดนใจรวมทั้งอาจสร้าง หรือทำสิ่งที่แปลกใหม่ ล่อแหลม ทำทนาย ต่อความถูกต้องเชิงวัฒนธรรม และกฎหมายเพื่อสร้างความคงทนในการจดจำสิ่งที่ได้รับรู้มาจากการสร้าง ความสนใจ

1.3 กระบวนการแสดงออกเป็นผลิตภาพเป็นกระบวนการเชื่อมโยง และถ่ายโอนของกระบวนการทาง ปัญญามาสู่พฤติกรรม สังเกตได้จากพฤติกรรมการแสดงออก ทั้งการพูด และการกระทำ ซึ่งไม่เพียงแต่การเลียนแบบ ของการได้รับรู้ หรือเรียนรู้มาเท่านั้น ยังเป็นกระบวนการที่สร้างแบบแผนพฤติกรรมใหม่ที่มีแบบแผนเฉพาะแห่งตน ขึ้นมาด้วย

1.4 ฌ็องฌัก เดสสกูล (2563) กล่าวถึง กระบวนการสร้างแรงจูงใจเป็นแบบอย่างในกระบวนการนี้เป็นการ ยืนยัน และรับเอาแบบแผนแห่งตนเข้ามาเป็นบุคลิกภาพของตนในขั้นนี้อาจมีการให้รางวัลตนเอง หรือสนับสนุนการ กระทำของตนเองรวมทั้งเผยแพร่แบบอย่างของตนสู่ผู้อื่นให้เกิดการเรียนรู้ และเกิดเป็นกระบวนการทางสังคม ขึ้นต่อ ๆ ไป เมื่อมีความเข้าใจตรงกันในกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมแล้วสามารถนำหลักการ และกระบวนการเรียนรู้ ทางสังคมดังกล่าวมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับสังคมด้วยการออกกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบต่าง ๆ เพื่อใช้สำหรับการ ควบคุม ส่งเสริม ป้องกัน กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม และกำหนดมาตรการ หรือแนวทางให้สังคมได้เรียนรู้ในทิศทาง ที่เหมาะสมสร้างความสงบสุขในสังคมได้อย่างเหมาะสม ฌ็องฌัก เดสสกูล กล่าวถึง โรนัล เอเคอร์ ได้พัฒนาทฤษฎี การเรียนรู้มาจากหลักการสำคัญในทฤษฎีของซัทเธอร์แลนด์ ซึ่งได้มีการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาสาระสำคัญหลายครั้ง ด้วยกันจนกระทั่งได้นำเสนอเป็นทฤษฎีในหนังสือที่ชื่อว่า “พฤติกรรมเบี่ยงเบน: กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม” (Deviant Behavior: A Social Learning Approach)

2. ทฤษฎีการควบคุมตนเอง Self Control Theory เป็นทฤษฎีทางอาชญาวิทยาที่อธิบายเกี่ยวกับการขาด การควบคุมตนเองของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นปัจจัยหลักของพฤติกรรมอาชญากร ทฤษฎีการควบคุมตนเองแสดงให้เห็นว่า บุคคลที่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างไม่มีประสิทธิภาพก่อนอายุสิบขวบจะพัฒนาการควบคุมตนเองได้น้อยกว่าบุคคลที่อายุ ไกล่เคียงกัน ซึ่งได้รับการเลี้ยงดูมาด้วยการเลี้ยงดูที่ดีกว่า การวิจัยยัง พบว่า การควบคุมตนเองในระดับต่ำมี ความสัมพันธ์กับพฤติกรรมอาชญากร และผู้ที่ควบคุมตัวเองในระดับสูงจะไม่มีความสัมพันธ์กับอาชญากร การควบคุม

ตนเอง หมายถึง ความสามารถในการละทิ้งความสุขในระยะสั้นซึ่งมีผลเสียบางประการและความสามารถในการดำเนินการเพื่อผลประโยชน์ระยะยาว ซึ่งเกี่ยวข้องกับแนวคิดเช่นการควบคุมตนเอง และแรงกระตุ้นในทางจิตวิทยา บุคคลที่ขาดการควบคุมตนเองจะกระทำการที่ทำให้พอใจในทันที เช่น การใช้สารเสพติด การสูบบุหรี่ การพนัน การชั้บรถยนต์เร็ว และการประพฤติดิตทางเพศอย่างไม่มีมัดระวัง บุคคลเหล่านี้จะไม่ประสบความสำเร็จในสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ต้องการความพอใจ การวางแผน และความพยายามอย่างต่อเนื่องซึ่งต้องใช้เวลาในการประสบความสำเร็จ เช่น การแต่งงาน การจ้างงาน หรือการสำเร็จการศึกษา บุคคลที่มีการควบคุมตนเองสูงมักไม่ค่อยมีส่วนร่วมในอาชญากรรม รับความเสี่ยง หรือกระทำความผิดตลอดช่วงชีวิต และจะประสบความสำเร็จมากขึ้นในมิติทางสังคมเหล่านี้

แนวคิดของลีเวนทาลและจอห์นสัน Leventhal & John-son ได้อธิบายถึงทฤษฎีการควบคุมตนเอง (self-control Theory) ไว้ว่า เพื่อช่วยเหลือให้บุคคลสามารถเผชิญกับสถานการณ์ที่ถูกคุกคาม หรือเหตุการณ์ที่ตึงเครียดได้โดยกระบวนการทำงานของบุคคลจะคล้ายคลึงกับโปรแกรม การทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์ที่จะมีการประมวลข้อมูล Information Processing Theory) เข้ามาในระบบความคิด กระบวนการของความคิดความเข้าใจที่เกิดขึ้นจะทำงานซึ่งโดยธรรมชาติของมนุษย์ เมื่อบุคคลประสบกับเหตุการณ์ หรือเรื่องราวในชีวิตเขาจะประมวลข้อมูลเหล่านั้นจากสิ่งแวดล้อมทั้งภายใน และภายนอก ตลอดจนทำการผสมผสานข้อมูลเหล่านั้นเข้ากับข้อมูลที่เก็บไว้ในความทรงจำ (Memory) กลายเป็นโครงสร้างแบบแผนความคิดความเข้าใจ (Cognitive Structure) ของตน และเขาจะใช้แบบแผนความคิดความเข้าใจนี้ไปใช้ในการควบคุม และตอบสนองพฤติกรรมตนเอง จีรัทธ์พล ภูวไชยจิรภัทร์ (2560)

3. ทฤษฎีปกตินิสัย (Routine Activity theory) Cohen & Felson (1979) ทฤษฎีปกตินิสัยถูกพัฒนาขึ้นโดยนักวิชาการ ลอร์เรน โคเฮน และ มาร์คัส เฟลสัน เป็นทฤษฎีว่าด้วยการศึกษาเหยื่ออาชญากรรม โดยนำเสนอว่า พฤติกรรมของเหยื่ออาชญากรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดอาชญากรรมขึ้นในสังคม ความหมายของคำว่า ปกตินิสัย หมายถึง กิจกรรมหรือการกระทำใด ๆ ของบุคคลที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง หรือเป็นประจำ ทั้งที่รู้ตัว หรือไม่รู้ตัว ซึ่งการกระทำเป็นประจำจนเป็นปกตินิสัยนั้น อาจทำให้อาชญากรรมมองเห็นโอกาส หรือช่องโหว่ที่จะก่อเหตุอาชญากรรม เช่น การออกจากบ้านไปทำงานแต่เช้าทุกวัน แล้วกลับเข้าบ้านช่วงเย็นเป็นเวลาสม่ำเสมอ ประกอบกับไม่มีคนเฝ้าบ้าน ช่วงกลางวันคนร้ายอาจเฝ้าดูเป็นระยะเวลาหนึ่ง แล้วอาศัยช่วงเวลาที่บ้านไม่อยู่ บุกรุกเข้าไปในบ้านเป็นต้น (พรชัย ชันดี และคณะ, 2558)

ทฤษฎีปกตินิสัยมีหลักการสำคัญ คือ อาชญากรรมเกิดจากองค์ประกอบ 3 ประการ ซึ่งเป็นการอธิบายเหตุการณ์อาชญากรรมแบบดั้งเดิมในโลกออฟไลน์ (Physical World) ดังนี้

3.1 อาชญากรที่จะกระทำความผิด หรือแรงจูงใจที่จะกระทำความผิด หมายถึง ตัวอาชญากรที่เล็งเห็นว่าเหยื่อ หรือเป้าหมายมีความเหมาะสม กอปรกับการขาดผู้ดูแล และการตัดสินใจที่จะกระทำความผิด ซึ่งตัวอาชญากรมีเหตุผลหลายประการที่จะกระทำการเช่นนั้น เช่น ความยากจน ติดยาเสพติด แต่ทั้งนี้ ความต้องการและสภาพจิตใจของอาชญากรเป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าหากตัวอาชญากรไม่มีความประสงค์ที่จะทำพฤติกรรมอาชญากรรมก็绝不会เกิด

3.2 เป้าหมายที่เหมาะสม หรือสิ่งที่ควรค่าแก่การลงมือกระทำความผิด เช่น บุคคล วัตถุ สถานที่ และเหตุปัจจัยที่เหตุปัจจัยที่เหมาะสมแก่การกระทำความผิดโดยพิจารณาจากมูลค่าของวัตถุ ความสามารถในการเข้าถึง การปกปิด การหลบหนี รวมไปถึงความสนุกสนานที่เป็นคุณค่าทางจิตใจ

3.3 การขาดผู้พิทักษ์ หมายถึง การขาดบุคคลที่เหมาะสมในการป้องกันอาชญากรรม เช่น ตำรวจ สายตรวจ พนักงานรักษาความปลอดภัย เพื่อนบ้าน และระบบโทรทัศน์วงจรปิด (CCTV)

4. ทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผล Rational Choice Theory โดยอธิบายถึงแรงจูงใจของผู้กระทำความผิดว่าเป็นการก่ออาชญากรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ซึ่งแรงจูงใจนั้นอยู่บนพื้นฐานของเหตุผลของโอกาส (Opportunity) ที่ตอบสนองความต้องการมากน้อยเพียงใด ต้นทุนการใช้จ่าย (Cost) ในการกระทำมากน้อยเพียงใด

และผลประโยชน์ที่ได้รับ (Benefit) มากน้อยเพียงใด ซึ่งเหตุผลต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมานั้น ผู้กระทำผิดจะต้องตัดสินใจบนฐานเหตุผลผู้นั้นมีอยู่อย่างจำกัด โครงสร้างของอาชญากรรมตามแนวคิดทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผลในการประกอบอาชญากรรม มีดังนี้

4.1 เรียนรู้เทคนิควิธีการเป็นอาชญากร (Learning Criminal Techniques) เป็นการเรียนรู้เทคนิคช่วยทำให้หลุดรอดจากการถูกจับกุมได้ เช่น เมื่อขโมยบุกขึ้นบ้านตำรวจมักจะตรวจสอบรอยนิ้วมือ หรือตรวจจากกล้องวงจรปิด จึงหาวิธีเรียนรู้โดยการใส่ถุงมือ หรือใส่ที่คลุมหัว เพื่อหลุดรอดจากการจับกุม

4.2 การเลือกเป้าหมาย (Choosing Targets) การเลือกเป้าหมาย เพราะต้องการทำงานของตนให้สำเร็จ หรือการเลือกสิ่งที่ต้องการ เช่น อาชญากรจะขโมยของในบ้านก็จะใช้วิธีดักกริ่ง เพื่อให้แน่ใจว่าบ้านไม่มีคนอยู่ จึงค่อยบุกเข้าไป หรือถ้ามีคนอยู่ก็จะดูว่าบุคคลนั้นมีลักษณะที่สามารถต่อสู้เพื่อโจรกรรมทรัพย์สินได้หรือไม่

4.3 การเลือกสถานที่ก่ออาชญากรรม (Choosing the Place of Crime) ผู้กระทำผิดจะเลือกสถานที่ที่ตนเองมีความคุ้นชิน เพราะจะรู้เส้นทางหลบหนีจากการจับกุมของตำรวจได้ (พิสิฐ รัชังวงศ์, 2561)

Becker, G. (1976) กล่าวถึง การคิดก่อนกระทำความผิดของบุคคลว่า บุคคลปกติ จะเป็นผู้มีอิสระในการเลือกที่จะกระทำการ หรืองดเว้นกระทำการใดอันเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายได้ด้วยการตัดสินใจของตนเองอย่างมีเหตุผล และแนวทางในการที่จะเลือกที่จะมีพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายของบุคคลนั้น ขึ้นอยู่กับความคุ้มค่าจากการกระทำนั้นของแต่ละบุคคล อันหมายถึง ความพึงพอใจ หรือประโยชน์อันสูงสุดจากการกระทำนั้น ซึ่งความพึงพอใจ หรือผลประโยชน์ในที่นี้ไม่ได้จำกัดเฉพาะในรูปของทรัพย์สินเท่านั้น หากแต่ยังรวมถึงผลประโยชน์หรือความพึงพอใจด้านจิตใจ ด้วย

5. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันอาชญากรรม ความหมายของการป้องกันอาชญากรรม ตะวันตระการฤกษ์ (2552) ให้ความหมายของการป้องกันอาชญากรรมว่า เป็นความพยายามที่จะสกัดกั้นล่วงหน้ามิให้อาชญากรรมเกิดขึ้น ในขณะที่การแก้ไข หมายถึง การลดการกระทำความผิดซ้ำสอง

สุดสงวน สุธีธร (2547) การป้องกันอาชญากรรม หมายถึง การคาดการณ์ หรือประเมินล่วงหน้าเกี่ยวกับช่องทาง หรือโอกาสการกระทำความผิด หรือสภาพการณ์อาชญากรรมที่อาจจะเกิดขึ้น รวมทั้งความพยายามที่จะกระทำใด ๆ เพื่อเป็นการสกัดกั้นมิให้มีการกระทำผิดใด ๆ เกิดขึ้น

ลดาวัลย์ รุ่งเรืองพัฒนา (2548) ให้ความหมายคำว่า “การป้องกันอาชญากรรม” หมายถึง การกระทำ หรือความพยายามที่จะสกัดกั้นมิให้มีการกระทำความผิด หรืออาชญากรรมเกิดขึ้น โดยกระทำได้ 2 ลักษณะ คือ

1. การป้องกันอาชญากรรมที่มีให้บุคคลกลายเป็นผู้กระทำความผิด เป็นการป้องกันในแง่ของการอบรมพื้นฐานทางด้านจิตใจ และลักษณะนิสัยของบุคคลให้เป็นไปตามแนวทางที่เหมาะสม เพื่อเป็นประชากรที่มีคุณภาพของสังคม

2. การป้องกันอาชญากรรมที่มีให้เกิดการกระทำความผิด โดยการดูแลรักษาความปลอดภัยของสังคม และให้มีความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของประชาชน โดยเน้นการลดช่องโอกาสในการเกิดอาชญากรรม จัดเป็นการป้องกันอาชญากรรมโดยตรงก่อนที่อาชญากรรมจะเกิดขึ้น อีกทั้งประชาชนยังต้องรู้จักการป้องกันตนเองไม่ให้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัย เรื่อง การป้องกันการตกเป็นเหยื่อที่ถูกฉ้อโกงจากการซื้อสินค้าออนไลน์ของวัยรุ่นไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุ และแนวทางป้องกันการตกเป็นเหยื่อที่ถูกฉ้อโกงจากการซื้อสินค้าออนไลน์ของวัยรุ่นไทย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจะศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2 กลุ่มได้แก่ กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้รวม 33 คน มาจากทั้ง 3 ส่วนดังต่อไปนี้

1. ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อในคดีฉ้อโกงการซื้อของออนไลน์เพศหญิง และชาย อายุ 18-25 ปี จำนวนทั้งสิ้น 10 คน โดยได้รับการคัดเลือกมาจากเจ้าพนักงานสอบสวน บก. ที่ 1-9 และเจ้าพนักงานกองบังคับการปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี

2. พนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนชั้นสัญญาบัตร จากกองบังคับการตำรวจนครบาลที่ 1-9 โดยทำการจับสลากเลือกสถานีตำรวจที่เป็นตัวแทนจำนวน 1 สถานี รวมทั้งสิ้น 9 สถานีตำรวจ จำนวน 18 คน โดย เกณฑ์การคัดเลือก กล่าวคือ มีประสบการณ์ทำคดีที่เกี่ยวข้องกับคดีฉ้อโกงจากการซื้อสินค้าทางออนไลน์โดยตรง และมีอายุงานในการปฏิบัติหน้าที่ไม่น้อยกว่า 5 ปี

3. พนักงานสอบสวนชั้นสัญญาบัตร จากกองบังคับการตำรวจสืบสวน สอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี โดยผู้วิจัยจะสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด 5 คน โดย เกณฑ์การคัดเลือก กล่าวคือ มีประสบการณ์ทำคดีที่เกี่ยวข้องกับคดีฉ้อโกงจากการซื้อสินค้าทางออนไลน์โดยตรง และมีอายุงานในการปฏิบัติหน้าที่ไม่น้อยกว่า 5 ปี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้สำหรับการศึกษาเชิงคุณภาพในครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือแบบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการสอบสวน ด้านระเบียบวิธีวิจัย และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เมื่อทำการตรวจสอบผ่านผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่านจึงนำแบบสัมภาษณ์เสนอต่อประธานกรรมการวิทยานิพนธ์อีกครั้ง เพื่อความถูกต้องสอดคล้องของเนื้อหาในแบบสัมภาษณ์แล้วจึงนำแบบสัมภาษณ์ไปเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามขั้นตอนการเก็บข้อมูล ซึ่งแบบสัมภาษณ์มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ชุดที่ 1 ใช้สัมภาษณ์ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อ โดยแบบสัมภาษณ์มี 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการตกเป็นเหยื่อคดีฉ้อโกงจากการซื้อสินค้าออนไลน์

ส่วนที่ 3 แนวทางการป้องกันการตกเป็นเหยื่อคดีฉ้อโกงจากการซื้อสินค้าทางออนไลน์

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะ

ชุดที่ 2 ใช้สัมภาษณ์พนักงานสอบสวน โดยแบบสัมภาษณ์มี 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งปัจจุบัน อายุราชการ

ส่วนที่ 2 ลักษณะของการตกเป็นเหยื่อในคดีฉ้อโกงจากการซื้อสินค้าทางออนไลน์

ส่วนที่ 3 สาเหตุการตกเป็นเหยื่อในคดีฉ้อโกงจากการซื้อสินค้าออนไลน์

ส่วนที่ 4 แนวทางการป้องกันการตกเป็นเหยื่อจากการซื้อสินค้าออนไลน์

ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะ การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลจากคณะสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลไปยังหน่วยงานกองบังคับการตำรวจนครบาลที่ 1-9 และกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี

2. การนัดหมายวัน เวลา สถานที่ กับเจ้าหน้าที่เพื่อประสานงานในการขอสัมภาษณ์เชิงลึกกับเจ้าหน้าที่ และเหยื่อจากคดีการถูกฉ้อโกงจากการซื้อสินค้าทางออนไลน์ที่ยินยอมเปิดเผยข้อมูล โดยผู้วิจัยจะเดินทางไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยตัวเอง ณ กองบังคับการตำรวจนครบาลที่ 1-9 และกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี

3. ก่อนจะเริ่มการสัมภาษณ์ และสนทนาผู้วิจัยจะมีการแจ้งสิทธิทั้งทางเอกสาร และปากเปล่าแก่ผู้เข้าร่วมการวิจัยทุกครั้งเกี่ยวกับสิทธิในการขอยุติการให้สัมภาษณ์ และการรักษาความลับวิธีการ และเวลาในการเก็บรักษาข้อมูลรวมไปถึงขั้นตอนในการทำลายข้อมูล

4. สำหรับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะใช้รหัสแทนตัวผู้ให้สัมภาษณ์แทนตัวชื่อ-นามสกุล และตำแหน่ง/ยศจริง ของเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ให้สัมภาษณ์ และเหยื่อเพื่อป้องกันความลับและปกป้องสิทธิของผู้เข้าร่วมการวิจัยในครั้งนี้ เมื่อรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยจะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจากเนื้อหา (Content Analysis) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่มีความชัดเจนและสอดคล้องกัน

ผลการศึกษา

ข้อมูลทั่วไปของเจ้าหน้าที่สอบสวน

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีประสบการณ์ในการทำคดีฉ้อโกงมากกว่า 5 ปี จำนวน 23 คน โดยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มีดังนี้

พบว่าเพศเป็นเพศชายส่วนใหญ่ อายุเฉลี่ย 38 ปี ส่วนใหญ่จบศึกษาปริญญาตรี ตำแหน่ง รองสารวัตร และสารวัตรอายุราชการมากที่สุด คือ 33 ปี น้อยสุด คือ 10 ปี

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลที่ตกเป็นเหยื่อที่ถูกฉ้อโกงจากการซื้อสินค้าออนไลน์ ได้เดินทางเข้าแจ้งความกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ จำนวน 10 คน โดยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มีดังนี้

พบว่า เป็นเพศหญิงมากกว่าชาย อายุเฉลี่ย 25 ปี ส่วนใหญ่จบศึกษาปริญญาตรี ส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย จากสถานการณ์ ยุค Digital 4.0 การใช้เทคโนโลยีที่ดีทำให้เกิดประโยชน์แต่ในส่วนของคนที่มองว่าเทคโนโลยีทำให้เห็นช่องในการกระทำความผิด ส่งผลให้การก่ออาชญากรรมมีวิวัฒนาการที่ปรับเปลี่ยนตามเทคโนโลยีโดยเฉพาะอาชญากรรมผ่านระบบอินเทอร์เน็ตที่นิยมกันมากในยุคนี้มีคดีฉ้อโกงทางออนไลน์ถึง 19,296 คดี ในการแจ้งเหตุ ซึ่งกลุ่มเจนวาย หรือ Generation Y ในประเทศไทยเป็นกลุ่มคนวัยทำงาน นักเรียน นักศึกษา ลักษณะนิสัยของกลุ่มคนวัยนี้จะมีพฤติกรรมซื้อของออนไลน์ตามกระแสการบริโภคยุค 4.0 เหตุผลในการซื้อขายออนไลน์ของกลุ่มเจนวาย อันดับ 1 คือ สะดวกสบายมีบริการส่งถึงบ้าน 2 มีร้านค้าออนไลน์ให้เลือกซื้อมากขึ้น 3 ราคาถูกกว่าซื้อหน้าร้านค่าเฉลี่ย จึงทำให้เกิดการฉ้อโกงจากการซื้อสินค้าออนไลน์มากขึ้น ซึ่งสาเหตุการตกเป็นเหยื่อที่ถูกฉ้อโกงจากการซื้อสินค้าออนไลน์มีดังต่อไปนี้

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจและบุคคลที่ตกเป็นเหยื่อ ผู้วิจัยได้แยกสาเหตุการตกเป็นเหยื่อที่ถูกฉ้อโกงจากการซื้อสินค้าออนไลน์ แบ่งเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1 ขาดประสบการณ์/ขาดความรอบคอบ หมายถึง การที่ผู้เสียหายหรือเหยื่อไม่เคย หรือไม่มีประสบการณ์การถูกฉ้อโกงมาก่อน ทำให้ไม่รู้จักรั้ววิธีการรับมือ รู้ไม่เท่าทันกลโกงของคนร้าย และขาดการตรวจสอบข้อมูลผู้ขายมีผลทำให้ตกเป็นเหยื่อจากการฉ้อโกงสินค้าออนไลน์

2. ความโลภ หมายถึง ความต้องการซื้อสินค้าในราคาถูกกว่าของท้องตลาดของตัวเหยื่อ ประกอบกับสินค้าที่คนร้ายเอามาหลอกเป็นสินค้าที่เหยื่ออยากได้ตรงกับความต้องการ และตรงกับงบประมาณที่ตัวเองตั้งราคาไว้

แนวทางการป้องกันการตกเป็นเหยื่อคดีฉ้อโกงจากการซื้อสินค้าทางออนไลน์

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจและบุคคลที่ตกเป็นเหยื่อ พบว่า รูปแบบการป้องกันอาชญากรรมมี 2 ด้าน ดังนี้

1. แนวทางการป้องกันการถูกฉ้อโกงจากการซื้อสินค้าออนไลน์ของเหยื่อ

ผู้ให้ข้อมูลทั้งเหยื่อ และเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่อที่ถูกฉ้อโกงจากการซื้อสินค้าออนไลน์ ดังคำสัมภาษณ์

“ต้องเช็คโปรไฟล์ให้มาก เช็คให้ดีกว่าตอนตกลงซื้อขาย ใครที่เป็นเฟชที่เพิ่งเปิดใหม่ โพสอะไรที่ไม่มีความน่าเชื่อถือเราก็อยาไปมันใจมาก นักรับของเป็นเรื่องที่น่าจะดีที่สุดแล้วดีกว่าการส่งทางพัสดุ เอาอะไรมาส่งให้เราก็มารู้แต่นักรับทำให้การซื้อขายโปร่งใสที่สุด”

“ข้อสำคัญในการซื้อสินค้าออนไลน์ในเว็บไซต์ที่เชื่อถือได้ ขอนัดเจอ ถามหาหน้าร้าน ถามที่อยู่ว่าของอยู่ที่ไหน หรือนักรับสินค้า สองตรวจสอบชื่อในอินเทอร์เน็ต ในเฟซบุ๊ก กูเกิ้ล ก่อนโอนเงิน แต่คนส่วนใหญ่จะมาทำหลังโดนหลอกไปแล้ว”

2. การป้องกันผ่านสื่อดิจิทัลสามารถป้องกันการตกเป็นเหยื่อ

ผู้ให้ข้อมูลที่เป็หน้าหน้าที่ตำรวจได้ให้พรศนะเกี่ยวกับการป้องกันผู้กระทำผิด ไม่ให้ลงมือก่ออาชญากรรมฉ้อโกงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ดังคำสัมภาษณ์

“สามารถป้องกันได้ในระดับหนึ่ง (สำหรับบุคคลที่สนใจข้อมูลข่าวสารนั้น ๆ) แต่หากบุคคลใดไม่สนใจข้อมูล หรือข่าวสารก็ไม่สามารถที่จะป้องกันตนเองให้ไม่ตกเป็นเหยื่อของการถูกฉ้อโกงได้”

“ซื้อสินค้าออนไลน์กับลาชาดำ ซ้อปปี้ เพราะพวกนี้มีประกันการได้รับสินค้า ถ้าเราไม่ได้รับสินค้า หรือพึงพอใจทางคนขายจะไม่ได้เงิน”

“ให้ความรู้ได้จากการกระจายสื่อไปทางช่องทางต่าง ๆ ทางโลกโซเชียล เช่น เฟสบุ๊ก ไลน์ และทางเพจข่าวออนไลน์”

อภิปรายผล

1. สาเหตุของการตกเป็นเหยื่อที่ถูกฉ้อโกงจากการซื้อสินค้าออนไลน์ของวัยรุ่นไทยในเขตกรุงเทพมหานคร

1.1 จากการศึกษา พบว่า ขาดประสบการณ์/ขาดความรอบคอบ ผลการศึกษา พบว่า ผู้เสียหายส่วนใหญ่ที่ตกเป็นเหยื่อมีสาเหตุการตกเป็นเหยื่ออันดับแรก คือ มีประสบการณ์ในการซื้อสินค้า และบริการทางอินเทอร์เน็ตมาก่อน แต่ไม่เคยได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับรูปแบบการกระทำความผิดของอาชญากร อีกทั้งขาดความรอบคอบในการตรวจสอบข้อมูลผู้ขาย บัญชีที่รับโอนเงิน ตลอดจนแบล็คลิสต์รายชื่อผู้กระทำความผิดในอินเทอร์เน็ตก่อนทำการโอนเงินจึงทำให้ตกเป็นเหยื่อ

สถานการณ์การตกเป็นเหยื่อที่ถูกฉ้อโกงจากการซื้อสินค้าออนไลน์มีผู้เสียหายจากการถูกฉ้อโกงในกรณีซื้อขายออนไลน์ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 22 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี อาชีพนักศึกษา ช่องทางในการติดต่อซื้อขายหลัก ได้แก่ เฟซบุ๊ก โดยสินค้าที่ผู้เสียหายต้องการจะเป็นสินค้าที่มีลักษณะถูกกว่าท้องตลาด ประเภทสินค้าครอบคลุมทั้งอุปโภค และบริโภค สินค้ามือสอง สินค้าฟุ่มเฟือย แนวโน้มสถานการณ์การตกเป็นเหยื่อเป็นไปในทิศทางเพิ่มขึ้นจากการขยายตัวของผู้ใช้อินเทอร์เน็ต และระบบการชำระเงินจากธนาคารออนไลน์ (Internet Banking) ที่มีความสะดวกสบาย ทำให้พฤติกรรมการซื้อสินค้าของผู้บริโภคเปลี่ยนไป หันไปซื้อสินค้าจากช่องทางออนไลน์เพิ่มขึ้นที่ผู้ซื้อสามารถเลือกซื้อสินค้าได้ทุกที่ ทุกเวลา ผ่านอินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่มีการล็อคดาวน์จากการระบาดของโรคโควิด 19 ที่ผู้บริโภคไม่สามารถเดินทางออกจากบ้านไปซื้อสินค้าที่หน้าร้านได้ การซื้อสินค้าออนไลน์จึงได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างมาก ดังนั้นเมื่อมีการเข้าถึงการซื้อขายออนไลน์เพิ่มขึ้น โอกาสในการตกเป็นเหยื่อจากการถูกฉ้อโกงก็มีสูงขึ้นเช่นกัน สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมประเภทของเหยื่ออาชญากรรม Hentig (1977 อ้างถึงในประเทือง ธนิตผล, 2556) ที่กล่าวว่า ประเภทของเหยื่ออาชญากรรมโดยยึดปัจจัยทางจิต ปัจจัยทางสังคม และลักษณะทางร่างกายเป็นหลัก แบ่งเหยื่อเป็นตรงตามแนวคิด 2 ประเภทคือ 1) ผู้เยาว์ (The Young) เป็นเหยื่ออาชญากรรมที่เด่นชัด เนื่องจากเป็นผู้ที่อ่อนแอ และขาดประสบการณ์ จึงง่ายต่อการถูกทำร้าย เนื่องจากการที่ร่างกายยังไม่ได้มีการพัฒนาเท่าที่ควร ความรู้สึกนึกคิดทางด้านศีลธรรมยังมีไม่มากพอ การเจริญเติบโตทางด้านกายภาพ และความรู้เท่าทันทางด้านวัฒนธรรมยังไม่เท่าเทียมกับอาชญากร จึงตกอยู่ในภาวะเสียเปรียบ โดยเฉพาะผู้เยาว์ที่เป็นเพศหญิงจะมีความเสี่ยงในการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมทางเพศได้ง่าย

2) ผู้หญิง (The Female) เนื่องจากผู้หญิงเป็นเพศที่มีความอ่อนแอ จึงมีความเสี่ยงที่จะเป็นเหยื่ออาชญากรรมมากกว่าเพศชาย โดยเฉพาะวัยรุ่นหญิงจำนวนมากต้องตกเป็นเหยื่อฆาตกรรม หรือทารุณกรรมทางเพศ ส่วนหญิงที่สูงอายุส่วนใหญ่จะตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมเกี่ยวกับทรัพย์สิน เนื่องจากเป็นวัยที่พอมิทรัพย์สินอยู่บ้างแล้ว ดังนั้นอาชญากรส่วนใหญ่จึงเป็นเพศชาย เพราะเป็นเพศที่มีกำลังเยอะกว่าเพศหญิงเป็นทุนอยู่แล้ว

จากการศึกษาลักษณะการตกเป็นเหยื่อที่ถูกฉ้อโกงจากการซื้อสินค้าออนไลน์ สามารถแบ่งลักษณะการตกเป็นเหยื่อได้เป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1) การซื้อขายออนไลน์ ลักษณะการตกเป็นเหยื่อจากการซื้อขายออนไลน์ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะย่อย ดังนี้

1.1) สั่งซื้อสินค้าแล้วไม่ได้รับสินค้า คือ เมื่อผู้เสียหายตกลงทำการซื้อขาย และโอนเงินค่าสินค้าให้แก่ผู้ขายไปแล้ว หลังจากนั้นผู้เสียหายจะถูกปิดกั้นการติดต่อ และไม่สามารถติดต่อกับผู้ขายได้ สอดคล้องกับ หทัยชนก พิมพะกุล (2562) พบว่า รูปแบบของการฉ้อโกงซื้อขายออนไลน์มักจะเป็นในลักษณะนำภาพสินค้ามาลงขาย โดยสินค้านั้นไม่มีอยู่จริง ในราคาที่ถูกลงกว่าปกติ เมื่อเหยื่อหลงเชื่อ ขาดการระมัดระวังและการตรวจสอบ เหยื่อก็จะโอนเงินเพื่อสั่งซื้อสินค้า เมื่อถึงเวลาที่จะไม่ส่งสินค้า และหลบหนีไม่สามารถติดต่อกับร้านค้าออนไลน์นั้นได้อีก

1.2) สั่งซื้อสินค้าแล้วได้รับสินค้าไม่ตรงกับคำสั่งซื้อ กรณีฉ้อโกงเช่นนี้ผู้เสียหายมักได้รับสินค้าที่ไม่ตรงตามระบุ หรือที่เรียกว่า สินค้าไม่ตรงปก ซึ่งสินค้าที่ได้รับอาจมีลักษณะ รูปทรง ขนาด และสีไม่ตรงตามที่ระบุในประกาศขายสินค้า หรือบางกรณีผู้เสียหายอาจได้รับสินค้าคนละประเภทกับสินค้าที่สั่งซื้อ โดยลักษณะการตกเป็นเหยื่อทั้งสองรูปแบบดังกล่าว หากความเสียหายมีมูลค่าน้อยผู้เสียหายมักจะปล่อยผ่านไม่เดินทางเข้าแจ้งความกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพราะไม่อยากเสียเวลาในการดำเนินคดี และในขณะเดียวกันก็ถือว่าพาดเคราะห ซึ่งในจุดนี้ทำให้ผู้กระทำผิดเกิดความย่ามใจว่าตนเองไม่ถูกดำเนินคดี และกล้าที่จะกระทำความผิดซ้ำอีกในอนาคต

ปัจจุบันเครื่องมือหลักที่ผู้กระทำผิดใช้ในการฉ้อโกงออนไลน์ ได้แก่ บัญชีม้า เป็นบัญชีทางผ่านเพื่อรับโอนเงินระหว่างเหยื่อ และคนร้าย ทดแทนการให้เหยื่อโอนไปที่คนร้ายโดยตรง เพื่อป้องกันไม่ให้หลักฐานทางการเงินยึดโยงมาถึงตัวคนร้าย โดยบัญชีม้านี้ได้มาจากหลายช่องทาง เช่น การรับซื้อบัญชีทางผ่านทางอินเทอร์เน็ต หลอกให้บุคคลไปเปิดบัญชีม้าโดยออกอุบายว่าจะได้รับเงินช่วยเหลือเยียวยาต่าง ๆ หรือนำข้อมูลบัญชีของเหยื่อรายอื่น ๆ ไปแอบอ้าง หรือใช้รับเงินโอน ซึ่งบัญชีม้ามีการแบ่งเกรด เช่น ถ้าหากประวัติเจ้าของบัญชีม้าขาวสะอาดไม่เคยติดบัญชีดำ (Blacklist) และมีการยืนยันตัวตนเรียบร้อยจะขายได้ราคาดี สอดคล้องกับค่าให้การของผู้ต้องหาฉ้อโกงในการขายบัญชีธนาคารของตนให้กลุ่มมิจฉาชีพว่า หลังจากขายบัญชีของตนเองให้กับมิจฉาชีพเอาไปหลอกขายสินค้าจนถูกขึ้นบัญชีดำในโลกออนไลน์ จึงทำให้บัญชีธนาคารที่เป็นชื่อของตนเองนั้นไม่สามารถขายได้อีกต่อไป เพราะไม่มีใครรับซื้อ จึงได้ผันตัวเป็นนายหน้าจัดหาบัญชีให้กับกลุ่มมิจฉาชีพอีกทอดหนึ่ง โดยรับซื้อมาในราคา 400-500 บาท และนำไปขายต่อในราคา 1,000-3,000 บาท ธนาคารที่มีแอปพลิเคชันที่ใช้งานง่ายจะมีราคาแพงที่สุด เพราะใช้งานสะดวกและน่าเชื่อถือ โดยหากเจ้าของบัญชีไม่มีประวัติเคยถูกแจ้งความฉ้อโกงจะมีราคาที่สูงขึ้นตามลำดับ (ไทยรัฐออนไลน์, 2565) การใช้บัญชีม้าในการกระทำความผิดของคนร้าย ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจมีความยากลำบากในการติดตามคนร้ายมาดำเนินคดีมากขึ้น เพราะต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น ๆ ในการประสานข้อมูลรวมถึงการยืนยันตัวตนบุคคลว่าใครคือคนร้ายตัวจริง

1.2 ความโลภของเหยื่อ ผลการศึกษา พบว่า ความโลภเป็นสาเหตุหลักของการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในคดีฉ้อโกงจากการซื้อสินค้าออนไลน์ ซึ่งสามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีเหยื่อวิทยา โดย Hentig ได้แบ่งประเภทของเหยื่ออาชญากรรมไว้ 13 ประเภท ซึ่งคนโลภ (The Acquisitive) เป็นเหยื่ออาชญากรรมประเภทหนึ่งที่มีมิจฉาชีพมักฉวยโอกาสจากความโลภของเหยื่อเข้ามาหลอกลวง ดังจะเห็นได้จากกรณีซื้อขายออนไลน์ที่ผู้ซื้อชอบซื้อสินค้าราคาถูกกว่าราคาทั่วไป จึงมักตกเป็นเหยื่อของคนร้ายที่โพสขายสินค้าตัวเดียวกัน แต่ราคาถูกกว่าท้องตลาด และเมื่อเหยื่อโอนเงินไปแล้วปรากฏว่าติดต่อผู้ขายไม่ได้ และไม่ได้รับสินค้า ความโลภเป็นสาเหตุหลักของการตกเป็นเหยื่อวรรณนิศา สุขสวัสดิ์ (2562)

จากลักษณะ และสาเหตุการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในคดีฉ้อโกงดังกล่าว สามารถอธิบายโดยใช้ทฤษฎีทางอาชญาวิทยา ด้วยทฤษฎีปกตินิสัย (Routine Activity Theory) ที่กล่าวว่าอาชญากรรมเกิดจากองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ อาชญากรที่จะกระทำความผิด เป้าหมายที่เหมาะสม และการขาดผู้พิทักษ์ กล่าวคือ อาชญากรที่จะกระทำความผิด หมายถึง แรงจูงใจที่จะกระทำความผิด เมื่อมีโอกาสภายใต้หลักการคิดอย่างมีเหตุผลซึ่งเกิดจากการพิจารณาถึงองค์ประกอบเหยื่อที่เหมาะสม และการขาดการพิทักษ์ ซึ่งพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตเป็นเวลานาน การเปิดข้อมูลส่วนบุคคลสู่พื้นที่สาธารณะ หรือการเปิดเผยพฤติกรรมออนไลน์ใด ๆ แก่ผู้กระทำความผิด ล้วนส่งผลต่อแรงจูงใจที่จะกระทำความผิดของตัวอาชญากรทั้งสิ้น เป้าหมายที่เหมาะสม จากการศึกษาพบว่า ความโลภ การขาดประสบการณ์ ขาดความรอบคอบ และมีมุมมองการใช้ชีวิตที่ตื้นเขินไป เป็นสาเหตุของการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในคดีฉ้อโกง บุคคลที่มีลักษณะดังกล่าวมักตกเป็นเป้าหมายที่เหมาะสมของอาชญากร การขาดผู้พิทักษ์ หมายถึง การขาดบุคคล สิ่งของ หรือวิธีการใด ๆ ในการป้องกันอาชญากรรม ซึ่งการคุ้มครองที่ดีถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกหรือไม่เลือกที่จะกระทำความผิดของอาชญากร

ทฤษฎีอาชญาวิทยาอีกทฤษฎีหนึ่งที่สามารถใช้อธิบายการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ในคดีฉ้อโกงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) คือ ทฤษฎีเปิดเผยวิถีชีวิต (Lifestyle Theory) ที่มองว่าวิถีการดำเนินชีวิตบางอย่างของบุคคล ทำให้บุคคลนั้นมีโอกาสที่จะกลายเป็นเหยื่ออาชญากรรม ในขณะที่วิถีชีวิตของบางคนมีลักษณะที่เป็นการลดโอกาสการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ซึ่งบุคคลที่มีวิถีชีวิตออนไลน์จะมีความเสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่อ การมีวิถีชีวิตแบบขาดความระมัดระวังไม่ว่าจะเป็นการสนทนาใกล้ชิดสนิทสนม เปิดเผยภาพส่วนตัว เปิดเผยข้อมูลส่วนตัวให้กับคนที่รู้จักในโลกออนไลน์ผ่านการแชท หรือการโพสต์วิถีชีวิตตนเองสู่พื้นที่สาธารณะอย่างสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) พฤติกรรมเหล่านี้สามารถสร้างแรงจูงใจในการกระทำความผิดให้กับอาชญากรได้ (สาวตรี สุขศรี, 2560) ซึ่งจากลักษณะการตกเป็นเหยื่อในคดีฉ้อโกงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ที่กล่าวมาข้างต้น บุคคลที่มีวิถีชีวิตออนไลน์มีโอกาสดตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมสูง เพราะว่าเหยื่อที่มีวิถีชีวิตออนไลน์ คือ บุคคลที่ใช้ระยะเวลาออนไลน์ในสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ในแต่ละวันค่อนข้างนาน และการพูดคุยติดต่อกับบุคคลที่รู้จักในโลกออนไลน์ผ่านโปรแกรมสนทนาออนไลน์ (Chat) เป็นการพูดคุยหนึ่งต่อหนึ่งระหว่างเหยื่อและผู้กระทำความผิดโดยตรง ประกอบการที่ตัวเหยื่อเองมีทัศนคติที่ดีในการมองโลก และคิดว่าคนในโลกออนไลน์น่าจะมีเจตนาดีเหมือนอย่างตัว จึงกล้าที่จะเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลให้กับบุคคลอื่น ซึ่งถ้าหากเหยื่อขาดบุคคลที่เป็นที่ปรึกษาหรือขาดการดูแลที่ดี เมื่อพิจารณาประกอบกับทฤษฎีปกตินิสัย บุคคลเหล่านี้ถือว่าเป็นเป้าหมายที่เหมาะสมที่อาชญากรพร้อมที่จะกระทำความผิดเกิดแรงจูงใจที่จะกระทำความผิด ภายใต้การขาดการดูแลที่ดีของตัวเหยื่อ และตัวอาชญากรสร้างประวัติ (Profile) ความเชื่อถือของตัวเองเพื่อให้เหยื่อเกิดความไว้วางใจมากขึ้น ซึ่งทั้งสองทฤษฎีดังกล่าวสามารถใช้ร่วมกันอธิบายลักษณะและสาเหตุของการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในคดีฉ้อโกงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ได้อย่างสอดคล้องกัน

2. แนวทางการป้องกันการตกเป็นเหยื่อที่ถูกฉ้อโกงจากการซื้อสินค้าออนไลน์ของวัยรุ่นไทยในเขตกรุงเทพมหานคร

ผลการศึกษา พบว่า รูปแบบการป้องกันการตกเป็นเหยื่อที่ถูกฉ้อโกงจากการซื้อสินค้าออนไลน์ แบ่งเป็น 2 ข้อ ดังนี้

2.1 การป้องกันตนเองของเหยื่อ คือ ข้อปฏิบัติที่เหยื่อควรปฏิบัติ เพื่อลดโอกาสการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมของตน โดยในกรณีการซื้อขายออนไลน์ การป้องกันตนเองของเหยื่อ ได้แก่ การซื้อสินค้าจากเว็บไซต์หรือเพจที่น่าเชื่อถือโดยพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ร้านค้านั้นมีการจดทะเบียนพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ หรือไม่ ราคาสินค้าไม่แตกต่างจากราคาตลาดมากเกินไป จำนวนผู้ติดตามร้านค้านั้นน้อยเพียงใด และมีรีวิวสินค้าของลูกค้าท่านอื่นหรือไม่ หากสามารถติดต่อคอลเพื่อพูดคุยกับผู้ขายได้โดยตรงก็ควรทำ เพื่อเป็นการตรวจสอบการมีตัวตนของผู้ขาย และสินค้าที่ทำการซื้อขายมีอยู่จริง กรณีที่สินค้ามีราคาแพงควรใช้การนัดรับสินค้า เพื่อลดโอกาสการถูกฉ้อโกง และสินค้าเสียหายจากการขนส่ง ช่องทางการชำระเงิน ควรเลือกเก็บเงินปลายทางแทนการโอนเงินก่อน หากมีความ

จำเป็นต้องซื้อขายด้วยการโอนเงิน ควรทำการเช็คข้อมูลบัญชีว่าตรงกันกับชื่อผู้ขาย หรือไม่ นอกจากนี้การตรวจสอบบัญชีควรนำเลขบัญชีผู้ขายไปตรวจสอบแบล็กลิสต์ก่อน เพื่อดูว่าผู้ขายมีประวัติแบล็กลิสต์ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของสุดสงวน สุธีธร (2547) การป้องกันอาชญากรรม หมายถึง การคาดการณ์หรือประเมินล่วงหน้าเกี่ยวกับช่องทาง หรือโอกาสการกระทำความผิด หรือสภาพการณ์อาชญากรรมที่อาจจะเกิดขึ้น รวมทั้งความพยายามที่จะกระทำใด ๆ เพื่อเป็นการสกัดกั้นมิให้มีการกระทำความผิดใด ๆ เกิดขึ้น และการป้องกันโดยตัวเองในอีกลักษณะหนึ่ง คือ การที่บุคคลมีความตื่นตัวต่อสภาพแวดล้อม เป็นคนช่างสังเกต สนใจข่าวสารบ้านเมือง เมื่อมีความตื่นตัว และสนใจต่อความเป็นไปของสังคมทำให้บุคคลสามารถเอาตัวรอด มีชีวิตอยู่อย่างปลอดภัยในสังคมได้

2.2 การป้องกันผู้กระทำความผิด แนวทางนี้มุ่งเน้นไปที่การกำจัดมูลเหตุในการก่ออาชญากรรมของอาชญากร แต่ทั้งนี้ความต้องการ และสภาพจิตใจของผู้กระทำความผิดเป็นส่วนประกอบสำคัญที่สุด เพราะถ้าหากตัวผู้กระทำความผิดไม่มีความประสงค์ที่จะทำอาชญากรรมก็จะไม่เกิด จากการศึกษา พบว่า การป้องกันผู้กระทำความผิดสามารถทำได้ 3 แนวทาง คือ

1. การประชาสัมพันธ์ให้บุคคลในสังคมทราบถึงวิธีการกระทำความผิดของคนร้าย ทำให้บุคคลรู้เท่าทันกลโกงรูปแบบต่าง ๆ เมื่อไม่มีคนหลงเชื่อ ไม่มีการโอนเงิน ความเสียหายก็ไม่เกิดขึ้น ยิ่งการประชาสัมพันธ์เข้าถึงบุคคลในสังคมมากเท่าไร การตกเป็นเหยื่อก็น้อยลงในทิศทางตรงกันข้าม

2. ปรามปรามเครื่องมือที่ผู้กระทำความผิดใช้ในการฉ้อโกงออนไลน์ คือ บัญชีม้าที่เป็นบัญชีทางผ่านเพื่อรับโอนเงินระหว่างเหยื่อ และผู้กระทำความผิด ผู้กระทำความผิดมักเลือกใช้บัญชีม้าในการกระทำความผิดมากกว่าบัญชีส่วนตัว ทำให้การติดตามเส้นทางการเงินของเจ้าหน้าที่ตำรวจมีความซับซ้อนมากขึ้น อีกทั้งต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานจากบัญชีม้า เพื่อเชื่อมโยงไปถึงตัวผู้กระทำความผิดตัวจริง ทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดความยำเกรงตัวเองไม่ถูกจับกุม และอาจเลือกใช้วิธีการเดิมเพื่อกระทำความผิดซ้ำในอนาคต ดังนั้นการปรามปรามบัญชีม้าอย่างจริงจัง จึงมีส่วนช่วยลดแรงจูงใจในการกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดได้ เพราะว่าการใช้บัญชีส่วนตัวในการกระทำความผิด มีโอกาสที่จะถูกติดตามเส้นทางการเงินจากเจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถทำได้เร็วขึ้น และถูกจับกุมดำเนินคดีง่ายขึ้น

3. การตรวจตราตามเพจ หรือกลุ่มสมาชิกต่าง ๆ ในสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ นอกจากจะช่วยให้เจ้าหน้าที่ตำรวจรับรู้ความเคลื่อนไหวของกลุ่มคนในโลกออนไลน์ และบุคคลที่มีแนวโน้มจะกระทำความผิดจากการพูดคุยเตือนภัยกันภายในสมาชิกกลุ่ม อีกทั้งยังมีส่วนช่วยป้องกันให้ผู้กระทำความผิดให้ไม่กล้าลงมือก่ออาชญากรรม เพราะกลัวว่าตนเองจะถูกจับกุมดำเนินคดี สอดคล้องกับแนวคิดการป้องกันอาชญากรรมของสุดสงวน สุธีธร (2547) การป้องกันอาชญากรรม หมายถึง การคาดการณ์ หรือประเมินล่วงหน้าเกี่ยวกับช่องทาง หรือโอกาสการกระทำความผิด หรือสภาพการณ์อาชญากรรมที่อาจจะเกิดขึ้น รวมทั้งความพยายามที่จะกระทำใด ๆ เพื่อเป็นการสกัดกั้นมิให้มีการกระทำความผิดใด ๆ เกิดขึ้น

การป้องกันอาชญากรรม หมายถึง การคาดการณ์หรือประเมินล่วงหน้าเกี่ยวกับช่องทางหรือโอกาสการกระทำความผิด หรือสภาพการณ์อาชญากรรมที่อาจจะเกิดขึ้น รวมทั้งความพยายามที่จะกระทำใด ๆ เพื่อเป็นการสกัดกั้นมิให้มีการกระทำความผิดใด ๆ เกิดขึ้น สามารถทำได้ 2 วิธี คือ

1. ตัดโอกาสของคนร้ายโดยตรง ด้วยการใช้กำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจในเครื่องแบบปรากฏตัวในพื้นที่ และช่วงเวลาที่เหมาะสมตามข้อมูลอาชญากรรม

2. ขจัดมูลเหตุ หรือตัดโอกาสคนร้ายทางอ้อมภายใต้ขีดความสามารถ และขอบข่ายอำนาจหน้าที่ที่เจ้าหน้าที่รัฐสามารถกระทำได้ ซึ่งอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในโลกออนไลน์ การปรากฏตัวของเจ้าหน้าที่ตำรวจในเครื่องแบบไม่สามารถตัดโอกาสการกระทำความผิดของคนร้ายได้อย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากการฉ้อโกงจากการซื้อสินค้าออนไลน์มีลักษณะไร้พรมแดน ผู้กระทำความผิดไม่จำเป็นต้องอยู่ในพื้นที่ (ทางกายภาพ) เดียวกันกับเหยื่อ อีกทั้งตัวผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่ในโลกออนไลน์มีลักษณะเป็นการใช้บัญชีอวตาร (Avatar) ไม่เปิดเผยตัวตนทำให้เจ้าหน้าที่

ตำรวจไม่ทราบว่ามีใคร คือ ผู้กระทำความผิดจริง อย่างไรก็ตามการตรวจสอบและควบคุม (Sensor) การตรวจตราตามเพจหรือกลุ่มสมาชิกในต่าง ๆ ในโลกออนไลน์สามารถช่วยให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทราบถึงความเป็นไปในโลกออนไลน์ และการประสานความร่วมมือกับแอดมินผู้ดูแลเพจต่าง ๆ ในการบล็อกหรือแบนบุคคลที่มีประวัติกระทำความผิดไม่ให้มีโอกาสกระทำความผิดซ้ำ สำหรับการขจัดมูลเหตุทางอ้อม

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบถึงสาเหตุการตกเป็นเหยื่อที่ถูกฉ้อโกงจากการซื้อสินค้าออนไลน์ และแนวทางการป้องกันการตกเป็นเหยื่อที่ถูกฉ้อโกงจากการซื้อสินค้าออนไลน์ ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงแนวทางและวิธีการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด พร้อมทั้งเร่งการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบถึงวิธีการฉ้อโกงออนไลน์ในรูปแบบใหม่อย่างสม่ำเสมอ และการแนะนำแนวทางให้กับผู้ตกเป็นเหยื่อว่าควรดำเนินการอย่างไร

1.2 กองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี มีการเพิ่มช่องทางการรับรู้ของประชาชนในทุกเพศวัยในเรื่องการป้องกันการฉ้อโกงออนไลน์ การบริการ หรือจัดให้มีการมีเซปทอปให้ปรัภษาคดีในส่วนองประชาชนที่อยู่ ต่างจังหวัด หรือปรรมณทล อาจจะเป็นรณยนต์เคลื่อนที่ เข้าไปให้ความรู้สร้างควมเข้าใจกับประชาชนที่มีโอกาสเสี่ยงที่จะตกเป็นเหยื่อ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ประชาชนที่ตกเป็นเหยื่อควรมีแนวทางป้องกันตนเองเช่น การตรวจสอบแหล่งที่มาของร้านค้าออนไลน์ สินค้าออนไลน์ ในระบบแอปพลิเคชันต่าง ๆ หรือเว็บไซต์ที่ได้รับความนิยมในคอมเม้นท์ต่าง ๆ รวมไปถึงการรีวิวสินค้าของร้านค้านั้น ๆ อย่างละเอียด

2.2 พนักงานสอบสวนเมื่อได้รับแจ้งความดำเนินคดีแล้ว ควรจะกำหนดระยะเวลาเพื่อแจ้งให้ผู้ที่มาแจ้งความได้รับทราบเกี่ยวกับความคืบหน้าของคดีซึ่งให้เป็นไปตามระเบียบของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และต้องทำความเข้าใจกับผู้ตกเป็นเหยื่อที่เป็นผู้สูงอายุหรือผู้ตกเป็นเหยื่อที่เป็นเยาวชนในกลไกที่เกิดขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในช่วงอายุ และวัยอื่นๆ เพื่อเข้าถึงปัญหาและสาเหตุของการถูกฉ้อโกงจากการซื้อสินค้าออนไลน์พร้อมทั้งแนวทางการป้องกัน

เอกสารอ้างอิง

เกษมสันต์ วัฒนาณรงค์. (2564). กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Processes). สืบค้นเมื่อ.

10 ตุลาคม 2565. จาก <https://www.thairath.co.th/content/270870>.

เกษมสันต์ วัฒนาณรงค์. (2564). ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2565. จาก <https://www.thairath.co.th/content/270870>.

จิรธิพัล ภูวไชยจิรภท. (2560). ปัจจัยกตตันและปัจจัยการควบคุมตนเองกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน. สืบค้นเมื่อ 19 มีนาคม 2567 จาก <https://repository.nida.ac.th/server/api/core/bitstreams/dafd106e-8436-4203-81ef-80f91403a7d6/content>.

ณัฐธรรณ เดชสกุล. (2563). ปัญหาการฉ้อโกงซื้อขายสินค้าทางอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย. วารสารนวัตกรรมสังคม, 3(1), 137-153.

- ตะวัน ตระการฤกษ์. (2552). การมีส่วนร่วมของราษฎรอาสาในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมในเขตพื้นที่
รับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรเมืองสมุทรสาคร. สืบค้นเมื่อ 18 มีนาคม 2567 จาก
<https://dric.nrct.go.th/Search/ShowFulltext/2/264738>.
- ประเทือง ธนิตผล. (2556). อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พิสิฐ ระฆังวงษ์. (2561). การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุในเขต
กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์หลักสูตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. NIDA Wisdom
Repository. สืบค้นเมื่อ 9 ตุลาคม 2565 จาก <https://repository.nida.ac.th/items/3df2d63e-8cfa-4699-9470-08095731432f>.
- พรชัย ชันดี และคณะ. (2558). ทฤษฎีอาชญาวิทยา: หลักการ งานวิจัย และนโยบายประยุกต์. กรุงเทพฯ: ส.เจริญ
การพิมพ์.
- รัชดา ธนาดิเรก. (2564). เปิดยอดร้องเรียนสินค้าออนไลน์ สายด่วน 1212 คนเจอตุนผ่านเฟซบุ๊กพุ่งกระฉูด.
สืบค้นเมื่อ. 15 ตุลาคม 2565 จาก <https://www.dailynews.co.th/news/360625/>.
- ลดาวัลย์ รุ่งเรืองพัฒนา. (2548). พฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการตกเป็นเหยื่อข่มขืนของวัยรุ่นหญิงในสยามสแควร์.
สืบค้นเมื่อ 12 ตุลาคม 2565 จาก <https://dric.nrct.go.th/Search/ShowFulltext/1/179385>.
- สุดสงวน สุธีสร. (2547). อาชญาวิทยา (พิมพ์ครั้งที่2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สาวตรี สุขศรี. (2560). อาชญากรรมคอมพิวเตอร์/ไซเบอร์ กับทฤษฎีอาชญาวิทยา. วารสารนิติศาสตร์, 46(2), 415-432.
- สำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ. (2562). พฤติกรรม Gen Y นิยมซื้อขายออนไลน์ ทำอย่างไรไม่ให้ถูกโกง.
สืบค้นเมื่อ 22 ตุลาคม 2565 จาก <https://resourcecenter.thaihealth.or.th/article/>.
- วรรณนิศา สุขสวัสดิ์. (2562). ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติ
ค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 (แก้ไขเพิ่มเติม
(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559). สืบค้นเมื่อ 19 มีนาคม 2567 จาก <http://dspace.spu.ac.th/bitstream/123456789//7/7.%e0%b8%9a%e0%b8%97%e0%b8%97%e0%b8%b5%e0%b9%88%20%20%2b.pdf>.
- หทัยชนก พิมพ์ทะกุล. (2562) รูปแบบของการฉ้อโกงซื้อขายออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 29 ตุลาคม 2565 จาก <http://journalgrad.ssru.ac.th/index.php/index/search/authors/view?>.
- อัมณพ ชูบำรุง และอุนิษา เลิศโตมรสกุล. (2555). อาชญากรรมและอาชญาวิทยา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไทยรัฐ. (2565). บัญชีม้า. สืบค้นเมื่อ 14 พฤศจิกายน 2565 จาก <https://www.thairath.co.th/news0/politic/2748704>.

Reference

- Becker, G. (1976). *The Economic Approach to Human Behavior*. The University of Chicago Press: Chicago.

คณะผู้เขียน

ว่าที่ ร.ต.วงศ์วรัญ ชูสงค์

นักศึกษาหลักสูตรอาชีวศึกษาและงานยุติธรรม คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

999 ถ.พุทธมณฑลสาย 4 ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม 73170

E-mail: tonklawongwaran_c@hotmail.com

รองศาสตราจารย์ ดร.สุนีย์ กัลยะจิตร

อาจารย์ประจำภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170

E-mail: sunee.kan@mahidol.ac.th

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภกร ปุณณฤทธิ

อาจารย์ประจำภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170

E-mail: suppakorn.pon@mahidol.ac.th

พฤติกรรมสุขภาพ (3 อ.) ของอาจารย์วิทยาลัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
Health Behavior among Teachers at the College of Health Sciences,
Western University

นาวรัตน์ พระเทพ¹ อันธิมา สายบุญศรี^{2*} ขนิษฐา วงศ์ศรีเมือง¹ พิมสุรีย์ อัครวินโกวิท¹ และอาทิตย์ บัวผัน¹
วิทยาลัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น¹
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต²

Nawarat Phrate¹ Unticha Saiboonsri^{2*} Khanittha Wongsrimuang¹ Pimsuree Ussawingowit¹ and
Artid Buaphan¹
The College of Health Sciences Western University¹
Faculty of Nursing, Suan Dusit University²

Received: January 18, 2024

Revised: March 15, 2024

Accepted: March 18, 2024

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมสุขภาพ 3 อ. (พฤติกรรมการรับประทานอาหาร พฤติกรรมการออกกำลังกาย และพฤติกรรมการจัดการอารมณ์เครียด) ของอาจารย์ 2) เพื่อหาแนวทางการจัดกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพที่สอดคล้องกับพฤติกรรมสุขภาพของอาจารย์ กลุ่มตัวอย่างเป็นอาจารย์สังกัดวิทยาลัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ กาญจนบุรี มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น จำนวน 40 คน อายุ 25-59 ปี ประสพการณ์การทำงานตั้งแต่ 1 ปีการศึกษาขึ้นไป เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม ซึ่งมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา จำนวน 3 ท่าน หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.79 การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติที่ใช้ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 70 อายุเฉลี่ย 40 ± 10.31 ปี ประสพการณ์ในการปฏิบัติงาน 1-12 ปี เฉลี่ย 7 ± 4.52 ปี ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมสุขภาพ คือ การรับประทานอาหารตามหลัก 3 อ. เป็นครั้งคราว ร้อยละ 75 ไม่เคยออกกำลังกายร้อยละ 67.5 และจัดการอารมณ์เครียดเป็นประจำร้อยละ 52.5 แนวทางการจัดกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพ ได้แก่ เพิ่มประเภทอาหารที่ขายในมหาวิทยาลัย จัดโครงการเกี่ยวกับการออกกำลังกายเพื่อสร้างเสริมสุขภาพ จัดให้มีวันพักร้อนที่อาจารย์สามารถเลือกได้ด้วยตนเอง

คำสำคัญ: พฤติกรรมสุขภาพ พฤติกรรมการรับประทานอาหาร พฤติกรรมการออกกำลังกาย พฤติกรรมการจัดการอารมณ์เครียด

Abstract

This research was survey research which aimed to 1) study teachers' health behaviors 3E. (food consumption behavior, exercise behavior and stress management behavior) 2) develop guidelines for organizing health promotion activities that were consistent with teachers' health behaviors. The samples were 40 teachers of the College of Health Sciences, Kanchanaburi, Western University. They were aged 25-59 years with work experience of 1 year or more. The research instrument was a questionnaire of which the content validity was verified by three experts. The reliability value was assessed by Cronbach's alpha coefficient which was equal to 0.79. The statistical analysis used were frequency, percentages, means and standard deviations. The results found that the majority of sample were 70% females, with the average age of 40 ± 10.31 years, average work experience (1-12 years) of 7 ± 4.52 years, 75% of them consumed nutritious food occasionally, 67.5% of them never exercised and 52.5% of them regularly managed stress. Guidelines for organizing health promotion activities included: adding food varieties sold on campus, organizing exercise project for health promotion and offering volitional vacation to teachers.

Keywords: Health Behaviors, Food Consumption Behaviors, Exercise Behaviors, Stress Management Behaviors

บทนำ

กลุ่มประชากรวัยทำงาน เป็นผู้ที่ได้รับผิดชอบดูแลตนเองบางรายมีภาระในการดูแลครอบครัวร่วมด้วยการทำงานในสภาพแวดล้อมที่มีความกดดันจากลักษณะงาน สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เช่น การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 และรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไป เช่น การสั่งอาหารออนไลน์ การเลือกอาหารจากตู้กดอัตโนมัติจากสถานการณ์ดังกล่าวส่งผลให้ประชากรวัยทำงานเกิดความเครียด (คันธรส สุขกุล และคณะ, 2564) ขาดการปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสม นำไปสู่การเกิดโรคที่เกิดจากพฤติกรรม เช่น โรคอ้วน ภาวะไขมันในเลือดสูง โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคมะเร็ง เป็นต้น (กัญญากาศ คำดา, และวีรวรรณ วงศ์ปิ่นเพชร, 2564)

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม (2565) รายงานสุขภาพคนไทย เมื่อเดือนพฤษภาคม 2565 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพของประชากรกลุ่มวัยทำงาน ดังนี้ 1) รายได้ต่อหัวลดลง (ร้อยละ 7.4) อัตราว่างงานเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 1 เป็นร้อยละ 2 ส่งผลให้กลุ่มวัยทำงาน 1 ใน 3 มีความเครียดสูง 2) ต้องลดค่าใช้จ่ายด้านอาหาร (ร้อยละ 37.8) แต่ใช้บริการส่งอาหาร (Delivery) เพิ่มขึ้น และ 3) มีกิจกรรมทางกายลดลง ดังนั้น ความเครียด การรับประทานอาหารที่ไม่เหมาะสม และการมีกิจกรรมทางกายลดลง จึงร่วมกันทำให้ประชากรกลุ่มวัยทำงานมีปัจจัยเสี่ยงด้านพฤติกรรมสุขภาพที่ก่อให้เกิดโรคเพิ่มขึ้น (พิมลพรรณ ดีเมฆ และศิริพร เงินทอง, 2562)

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพโดยใช้หลัก 3 อ. ได้แก่ ลดการรับประทานอาหารหวาน มัน เค็ม เพิ่มการออกกำลังกาย และรู้จักการจัดการกับอารมณ์จะช่วยลดอุบัติการณ์การเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังลงได้ (กรมอนามัย กองกิจกรรมทางกายเพื่อสุขภาพ, 2561) การรับประทานอาหารที่ถูกต้อง เช่น ไม่รับประทานอาหารสำเร็จรูป รับประทานให้ครบ 5 หมู่ในปริมาณที่เพียงพอแก่ความต้องการของร่างกาย และรับประทานอาหารให้เป็นเวลา จะช่วยลดการเกิดโรคต่าง ๆ ที่สามารถป้องกันได้ (เนตรดาว สงวนสิน และคณะ, 2563) การเพิ่มการออกกำลังกายช่วยลดดัชนีมวลกาย และเส้นรอบเอวได้ (เนาวรัตน์ จุฑาสงษ์, 2564) ด้านการจัดการกับอารมณ์ถ้าปฏิบัติกิจกรรม เช่น การสังสรรค์ การท่องเที่ยว การแสวงหาความสงบทางใจ การปรึกษากับคนในครอบครัว หรือเพื่อนเมื่อเกิดความไม่สบายใจจะช่วยผ่อนคลายความเครียดได้ (กฤษฎี ทองบรรจบ และคณะ, 2565)

ผู้วิจัยมองเห็นความสำคัญของการปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพโดยใช้หลัก 3 อ. ของอาจารย์วิทยาลัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น ซึ่งเป็นประชากรกลุ่มวัยทำงาน จึงศึกษาพฤติกรรมสุขภาพโดยใช้หลัก 3 อ. เนื่องจากการปฏิบัติพฤติกรรมตามหลัก 3 อ. เป็นพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ของอาจารย์ เพื่อสำรวจพฤติกรรมสุขภาพภาวะสุขภาพของอาจารย์ และนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนจัดกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพแก่อาจารย์ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมสุขภาพ 3 อ. ที่เกี่ยวกับการรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย และการจัดการด้านอารมณ์เครียด ของอาจารย์วิทยาลัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
2. เพื่อหาแนวทางการจัดกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพที่สอดคล้องกับพฤติกรรมสุขภาพ ของอาจารย์วิทยาลัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิด

แนวคิดและทฤษฎีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ

ทฤษฎีแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ (Health Belief Model) เป็นทฤษฎีที่ใช้อธิบายการตัดสินใจของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสุขภาพ โดยเชื่อว่าบุคคลมีความเชื่อด้านสุขภาพอย่างไร จะมีแนวโน้มแสดงพฤติกรรมสุขภาพตามความเชื่อของตน (พรศิริ พันธสี, และกาญจนา ศรีสวัสดิ์, 2563) การแสดงออกของพฤติกรรมสุขภาพในแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ ดังนี้

1. การรับรู้ของบุคคล ประกอบด้วย การรับรู้โอกาสเสี่ยง และการรับรู้ความรุนแรง ส่งผลให้บุคคลรับรู้ภาวะคุกคามที่จะเกิดขึ้น (อาณัติ วรรณะ และคณะ, 2563)
2. ปัจจัยร่วมในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เป็นปัจจัยที่กระทบต่อแนวโน้มที่บุคคลจะปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพ กระตุ้นเตือนบุคคลให้แสดงพฤติกรรมสุขภาพ การกระตุ้นนั้นมาจากสิ่งเร้าภายใน และสิ่งเร้าภายนอก เช่น ความสนใจด้านสุขภาพ การรับทราบข้อมูลด้านสุขภาพผ่านสื่อต่าง ๆ เป็นต้น (สรญา แก้วพิบูลย์, 2561)
3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเป็นไปได้ของการปฏิบัติพฤติกรรม ประกอบด้วย การรับรู้ประโยชน์ และการรับรู้อุปสรรคในการปฏิบัติพฤติกรรม (อาณัติ วรรณะ และคณะ, 2563) โดยเชื่อว่าถ้าบุคคลรับรู้ว่าการปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพใดมีประโยชน์ มีโอกาสที่บุคคลจะปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพนั้นเพิ่มขึ้น แต่ถ้าบุคคลรับรู้ถึงอุปสรรคในการปฏิบัติพฤติกรรม บุคคลจะพยายามไม่ปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพนั้น (สรญา แก้วพิบูลย์, 2561) ทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-Efficacy Theory) เชื่อว่าถ้าบุคคลมั่นใจว่าตนสามารถจัดการกับอุปสรรคต่าง ๆ ในการปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพได้ บุคคลจะปฏิบัติพฤติกรรมนั้น (สรญา แก้วพิบูลย์, 2561)

พฤติกรรมสุขภาพเกิดขึ้น และเปลี่ยนแปลงเนื่องจากปัจจัยส่วนบุคคล และสภาพแวดล้อม ทั้ง 3 ปัจจัยมีอิทธิพลต่อกันและกัน โดยร่วมกันในลักษณะที่กำหนดซึ่งกันและกัน แต่บางปัจจัยอาจมีอิทธิพลมากกว่าอีกปัจจัยและไม่ได้เกิดขึ้นพร้อมกัน ซึ่งต้องใช้เวลาในการที่ปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งจะมีผลในการกำหนดปัจจัยอื่นๆ (ภาสิต ศิริเทศ, และณพวิทย์ ธรรมสีหา, 2562)

แบบจำลองของการส่งเสริมสุขภาพของเพนเดอร์ (Pender's Health Promotion Model)

ทฤษฎีนี้เชื่อว่าพฤติกรรมสุขภาพเกิดจากแรงจูงใจที่บุคคลต้องการยกระดับสุขภาพ และความเป็นอยู่ที่ดีของตน การจะบรรลุเป้าหมายนั้นบุคคลต้องได้รับการส่งเสริมให้มีพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพ (Anderson, E. T., & McFarlane, J., 2011) โดยมีข้อตกลงเบื้องต้นซึ่งเป็นความเชื่อพื้นฐานของการส่งเสริมสุขภาพ (ชุลีกร ด่านยุทธศิลป์, 2561) ดังนี้

1. บุคคลแสวงหาเพื่อสร้างสรรคความเป็นอยู่เพื่อสุขภาพที่ดี ซึ่งบ่งบอกถึงศักยภาพหรือความสามารถของบุคคล

2. บุคคลมีความสามารถคิดไตร่ตรอง สะท้อนคิดเพื่อการตระหนักรู้ รวมถึงการประเมินความสามารถของตนเอง

3. บุคคลให้คุณค่าของการเจริญเติบโตในทิศทางบวก และพยายามจะบรรลุเป้าหมายของความสำเร็จ โดยพยายามรักษาความสมดุลของตนเองกับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม และปัจจัยต่างๆ

4. บุคคลแสวงหาการควบคุมพฤติกรรมของตนเอง

5. บุคคลซึ่งประกอบด้วยหลายมิติทั้งกาย จิต สังคม มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมมีการปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมให้เข้ากับตนเอง ปรับตนเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม และความเป็นอยู่อย่างต่อเนื่อง

6. บุคลากรทางสุขภาพเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมระหว่างบุคคล ซึ่งมีอิทธิพลต่อบุคคลตลอดช่วงชีวิต

7. การริเริ่มด้วยตนเองในการสร้างแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม เป็นสิ่งที่จำเป็นในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพ

แนวคิดปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสุขภาพของวัยทำงาน

ปัจจัยภายในตัวบุคคลที่เป็นแรงผลักดันให้บุคคลปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพ เช่น ความรู้ ความตระหนัก ทักษะชีวิต เป็นต้น เมื่อบุคคลมีความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพที่ส่งผลต่อสุขภาพของตนเอง บุคคลจะปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพนั้นๆ (นันทิชา ไกรสินธุ์ และคณะ, 2564)

ปัจจัยระหว่างบุคคลเป็นสิ่งแวดล้อมระหว่างบุคคล เช่น บุคคลในครอบครัว เพื่อนสนิท เพื่อนร่วมงาน และเครือข่ายสนับสนุนทางสังคมเป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมในการปรับพฤติกรรมสุขภาพซึ่งกัน และกัน

ปัจจัยด้านองค์กรเป็นสิ่งแวดล้อมระดับองค์กรที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสุขภาพของบุคคล เช่น นโยบายการเปลี่ยนอาหารว่างเป็นอาหาร เพื่อสุขภาพในโรงงาน การติดป้ายระบุจำนวนแคลอรีของอาหารแต่ละชนิดที่จำหน่ายในโรงเรียน

ปัจจัยด้านชุมชนเป็นความสัมพันธ์ของระบบสังคมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมสุขภาพของบุคคล เช่น การเดินทาง เทคโนโลยี การสื่อสาร เครือข่ายสังคม มาตรฐานทางสังคม เป็นต้น

ปัจจัยด้านนโยบายเป็นนโยบายสาธารณะทุกระดับในสังคม ไม่ว่าจะเป็นระดับชุมชน ระดับจังหวัด หรือระดับชาติ ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมสุขภาพของบุคคล เช่น กฎ ข้อบังคับ กฎหมาย เพื่อจูงใจ หรือยับยั้งพฤติกรรมของบุคคล เช่น นโยบายคนไทยแข็งแรง เมืองไทยแข็งแรง (ดาราวรรณ รองเมือง, 2561)

แนวคิดการสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพตามหลัก 3 อ. สำหรับวัยทำงาน

กระทรวงสาธารณสุขจัดทำแผนยุทธศาสตร์ (2565-2569) โดยมีเป้าหมายคือประชาชนมีสุขภาพดี สร้างความเข้มแข็งของระบบสุขภาพ พัฒนา และสร้างเสริมศักยภาพพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสมของกลุ่มคนไทยวัยทำงาน (ศุภพิชญ์ ญาณโสภณ, 2654) ปัจจัยที่สำคัญต่อการมีสุขภาพดี คือ พฤติกรรมสุขภาพ 3 เรื่อง (3 อ.) ประกอบด้วย อาหาร (การรับประทานอาหาร) ออกกำลังกาย (การออกกำลังกาย) และอารมณ์ (การจัดการด้านอารมณ์) (สุรเกียรติ์ อาชานานภาพ, 2559) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

การรับประทานอาหารตามหลัก 3 อ.

1 ฝึกนิสัย “ชิมก่อนเติม” รับประทานอาหารรสชาติพอดี ไม่หวาน ไม่มัน ไม่เค็ม

2 เพิ่มการรับประทานผักและผลไม้ที่รสไม่หวาน ผักสด 3-5 ทัพพีต่อวัน หรือผักสุก 9 ช้อนโต๊ะต่อวัน

3 ปรงอาหารด้วยวิธีต้ม ตุ่น นึ่ง อบ ย่างและผัดที่ไม่มัน มากกว่าอาหารทอด

4 งดไขมันทรานส์ ควรใช้น้ำมันพืชในการประกอบอาหาร

5 ลดการใช้น้ำปลา เกลือและเครื่องปรุงรส ควรใช้เครื่องเทศและสมุนไพร

6 ใช้ผัก ผลไม้และเนื้อสัตว์ สดใหม่ปรุงอาหาร

7 อ่านฉลากอาหารทุกครั้งก่อนซื้ออาหารกระป๋องหรืออาหารสำเร็จรูป

8 หลีกเลี่ยงการรับประทานอาหารขบเคี้ยว น้ำหวาน น้ำอัดลม

พฤติกรรมสุขภาพที่ไม่เหมาะสมจากการรับประทานอาหารที่มีรสหวาน มัน เค็ม รับประทานผัก และผลไม้ น้อยลง ส่งผลให้เกิดภาวะน้ำหนักเกิน อ้วน น้ำตาลในเลือดสูง และไขมันในเลือดสูง ก่อให้เกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง และความผิดปกติต่าง ๆ ซึ่งเป็นอันตรายต่อวัยทำงานได้ (กรมควบคุมโรค, 2561)

การออกกำลังกายตามหลัก 3 อ.

จุดมุ่งหมายหลักของการออกกำลังกาย คือ เพื่อให้ร่างกายได้ใช้สารอาหารที่รับประทานเข้าไป และเพื่อให้ เซลล์ต่าง ๆ ของร่างกายทำงานอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้อวัยวะต่าง ๆ ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ปภาสินี แซ่ตัว, และนวรรตน์ ไวยมภู, 2560) การออกกำลังกายที่มีประโยชน์ต่อร่างกายทำได้หลายรูปแบบทั้งไม่ใช้อุปกรณ์ และใช้อุปกรณ์ เช่น การวิ่ง การเดิน การเต้นแอโรบิก โยคะ มวยจีน จั๊ก การใช้บอล ห่วงยาง เชือก เป็นต้น (จันทร์เพ็ญ เลิศวันวัฒนา และคณะ, 2564)

การจัดการอารมณ์เครียดตามหลัก 3 อ.

การจัดการอารมณ์เครียดเป็นกระบวนการที่บุคคลใช้สติปัญญาควบคุมอารมณ์ และปฏิบัติตอบสนองของ ร่างกาย เพื่อลดความรุนแรงของสถานการณ์หรือปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเครียด (สำนักงานเขตวังทองหลาง, 2562) ซึ่ง การจัดการอารมณ์เครียดตามหลัก 3 อ. แบ่งได้ ดังนี้

การจัดการความเครียดในองค์กร องค์กรจะช่วยลดความเครียดของบุคลากรได้ดังนี้

1. กำหนดเป้าหมายและให้ข้อมูลย้อนกลับ ความเครียดของบุคลากรอาจเกิดจากการทำงานที่ขาดเป้าหมาย ผู้บริหารควรกำหนดเป้าหมายของการทำงาน และให้ข้อมูลย้อนกลับแก่บุคลากรตามระยะเวลาที่กำหนด
2. การออกแบบงานให้น่าสนใจ เพื่อให้บุคลากรเกิดแรงจูงใจในการทำงานมีอิสระในการทำงาน
3. ส่งเสริมให้บุคลากรมีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์กร เพื่อให้บุคลากรได้รับข้อมูลข่าวสารขององค์กร ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และให้การยอมรับระหว่างบุคลากร และองค์กร กิจกรรมขององค์กรสามารถดำเนินการได้ หลายรูปแบบในลักษณะของชมรม เช่น ชมรมกีฬา ชมรมวรรณกรรม ชมรมดนตรี เป็นต้น
4. การจัดสถานที่ออกกำลังกายของบุคลากร ประกอบด้วยอุปกรณ์ เครื่องมือ และโปรแกรมการออกกำลังกายต่าง ๆ เพื่อให้บุคลากรมีสุขภาพแข็งแรง มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เกิดความสามัคคีในองค์กร ส่งผลให้บุคลากร มีความสุข

5. การจัดโครงการเพื่อสุขภาพ เช่น การให้ความรู้หรือการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพทั้งด้าน ร่างกาย และจิตใจ การเลิกดื่มแอลกอฮอล์ การเลิกสูบบุหรี่ การเลิกสารเสพติด เป็นต้น

6. จัดตั้งคลินิกให้คำปรึกษาเกี่ยวกับความเครียด

7. จัดกิจกรรมนันทนาการตามความเหมาะสมหรือตามเทศกาลต่าง ๆ (นันทวดี อุ่นละมัย และคณะ, 2561)

การจัดการความเครียดของบุคคล บุคคลสามารถจัดการความเครียดด้วยตนเองได้ดังนี้

1. การฝึกเจริญสติ โดยการจดจ่อกับลมหายใจ การใส่ใจกับร่างกายที่ละส่วนช้า ๆ การสังเกตความคิด และ อารมณ์ของตนเอง แล้วกลับมาสัมผัสอยู่กับปัจจุบัน การฝึกสติเป็นประจำจะช่วยลดความเครียดได้
2. การทำสมาธิ การกำกับตนเองให้เกิดความตระหนักรู้ ช่วยให้เกิดความคิดที่คมชัด
3. การทำโยคะ เป็นการฝึกรวมกาย จิต วิญญาณให้เป็นหนึ่งเดียว
4. โปรแกรมการบริหารความเครียด เป็นวิธีการปรับความคิดที่บิดเบือน เพิ่มการตระหนักรู้ และสังเกต ความคิดของตน

5. การลดความเครียดแบบกระชับ เป็นโปรแกรมการลดความเครียดระยะสั้น 3 ขั้นตอน คือ 1) ฟังบรรยาย เกี่ยวกับความเครียด และการรับมือกับความเครียดแบบต่าง ๆ 2) ทำแบบวัดความเครียดเพื่อทราบระดับความเครียด ของตนเอง 3) อภิปรายถึงสิ่งที่พบ และแนวทางแก้ไข แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้เข้าร่วมโปรแกรม และร่วมกัน สร้างสิ่งที่ได้เรียนรู้

6. การค้นพบใน 1 วัน เป็นวิธีการค้นหาแนวทางเพื่อลดความเครียดใน 1 วัน มุ่งให้บุคคลรู้จักกับความเครียด เทคนิคการเผชิญความเครียด สนทนากับผู้มีความรู้ด้านจิตวิทยาเพื่อกำกับทักษะการเผชิญความเครียดเป็นระยะ

7. การบริหารอารมณ์ ประกอบด้วย 1) การให้บุคคลได้เรียนรู้รูปแบบความคิดเชิงลบที่มีต่อตนเอง และการมองอนาคต 2) เรียนรู้การแยกแยะความคิดที่บิดเบือนสิ่งที่ทำให้รู้สึกแย่ การเห็นคุณค่าของตนเอง การทำดีคิดดีต่อตนเอง 3) ฝึกมองตามมุมมองของผู้อื่น ปรับความคิดตนเอง 4) ผ่อนคลายความเครียด 5) เชื่อมโยงความคิดกับอารมณ์ เรียนรู้ทักษะการแก้ปัญหา ซึ่งมีทั้งการที่บุคคลใช้ได้ด้วยตนเอง และการดูจากผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารอารมณ์

8. ชุดช่วยเหลือตนเองออนไลน์ เป็นวิธีการฝึกฝนตนเองตามแนวคิดการบำบัดด้วยการแก้ปัญหา ประกอบด้วย 1) ให้บุคคลอธิบายเรื่องราวที่เกิดขึ้นกับตนเอง 2) สนับสนุนให้บุคคลอยู่กับปัจจุบัน หาแนวทางแก้ไข ปัญหาให้ชัดเจน วางแผนเป็นระบบ 3) ชวนคิดหาแนวทางการนำไปใช้ให้ประสบความสำเร็จ

9. เทคนิคการให้อิสระทางอารมณ์เป็นวิธีทางเลือกที่ผสมผสานระหว่างการบำบัดทางกาย และการให้บุคคลกล่าวประโยคซ้ำ ๆ

10. การเดินแบบกลุ่ม เป็นการเคลื่อนไหวร่างกายประกอบเพลง ร่วมกับกิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกลุ่ม เพื่อลดความเครียด (ชุดิมา สุรเศรษฐ, และจรินทร์ วินทะไชย์, 2565)

สิ่งสำคัญในการเปลี่ยนแปลง และสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพตามหลัก 3 อ. สำหรับวัยทำงาน คือ การให้ข้อมูลที่ เป็นข้อเท็จจริง มีเหตุผล เป็นกลางไม่ชี้นำ หรือขู่ให้กลัว ชี้ให้เห็นข้อดีข้อเสียของพฤติกรรมสุขภาพเก่า และใหม่มีทางเลือกในการเปลี่ยนพฤติกรรมด้วยตนเอง ได้รับการส่งเสริมให้ลงมือปฏิบัติตามวิธีที่เลือกได้รับการป้องกันการกลับไปมีพฤติกรรมเสี่ยงซ้ำ และถ้ามีการกลับไปมีพฤติกรรมเสี่ยงซ้ำต้องดึงกลับเข้าสู่เส้นทางการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เร็วที่สุด (กรมอนามัย, 2561)

สรุป พฤติกรรมสุขภาพเป็นสิ่งที่สามารถสร้างเสริม และปรับเปลี่ยนได้ ถ้าบุคคลมีความรู้ ตระหนักถึงความสำคัญ มีการรับรู้สมรรถนะแห่งตน เข้าถึงแหล่งความรู้ด้านสุขภาพ และได้รับการสนับสนุนจากสังคม พฤติกรรมสุขภาพที่สำคัญ ได้แก่ พฤติกรรมการรับประทานอาหาร พฤติกรรมการออกกำลังกาย และพฤติกรรมการจัดการอารมณ์ การปฏิบัติพฤติกรรมดังกล่าวได้อย่างเหมาะสมจะช่วยให้วัยทำงานมีสุขภาพดีทั้งกาย และจิต ส่งผลต่อการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณภาพชีวิตที่ดี

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ อาจารย์สังกัดวิทยาลัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ กาญจนบุรีมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น จำนวน 45 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อาจารย์สังกัดวิทยาลัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ กาญจนบุรีมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น จำนวน 40 คน ได้มาโดยใช้ตารางของ Krejcie & Morgan (1970) เมื่อกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างแล้วสุ่มอย่างง่ายด้วยการจับสลาก

เกณฑ์การคัดเลือกผู้ยินยอมตนให้ทำการวิจัยเข้าร่วมโครงการ

- 1) เป็นอาจารย์ประจำสังกัดวิทยาลัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ กาญจนบุรี ตั้งแต่ 1 ปีการศึกษาขึ้นไป
- 2) อายุตั้งแต่ 25-59 ปี
- 3) ยินยอมและให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

เกณฑ์การคัดเลือกผู้ยินยอมตนให้ทำการวิจัยออกจากโครงการ

- 1) พ้นสภาพการเป็นอาจารย์ประจำสังกัดวิทยาลัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ กาญจนบุรี ขณะดำเนินการวิจัย
- 2) ไม่สมัครใจเข้าร่วมการวิจัยต่อ

เกณฑ์การคัดผู้ยินยอมตนให้ทำการวิจัยเล็กจากการศึกษา

ผู้เข้าร่วมการวิจัยที่สมัครใจเข้าร่วมการวิจัยในตอนแรก แต่ต่อมาขอเลิก หรือถอนตัวจากการให้ข้อมูลในระหว่างการสอบถามข้อมูล โดยการตอบแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

วิธีการเก็บข้อมูล มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1) ทำหนังสือจากวิทยาลัยวิทยาศาสตร์สุขภาพถึงหน่วยงานในสังกัดที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2) ผู้วิจัยเข้าพบกลุ่มตัวอย่างที่สุ่มได้หลังจากนั้นแนะนำตัว ชี้แจงวัตถุประสงค์ และขออนุญาตในการให้ตอบแบบสอบถามพร้อมทั้งชี้แจงการพิทักษ์สิทธิ์

3) เมื่อกลุ่มตัวอย่างอนุญาตผู้วิจัยแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่าง อธิบายให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษา และอธิบายถึงวิธีตอบแบบสอบถาม และเปิดโอกาสให้ซักถามหลังจากนั้นให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง และรวบรวมแบบสอบถามคืนทันที

4) ผู้วิจัยตรวจสอบความครบถ้วนถูกต้องของแบบสอบถามก่อนนำไปวิเคราะห์

5) นำข้อมูลที่ได้มาคิดคะแนน และวิเคราะห์ตามวิธีทางสถิติ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วยข้อความถาม 3 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามในเรื่อง พฤติกรรมการรับประทานอาหาร จำนวน 14 ข้อ พฤติกรรมการออกกำลังกาย จำนวน 4 ข้อ และพฤติกรรมการจัดการอารมณ์เครียด จำนวน 2 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยดัดแปลงจากแบบประเมินความรู้ด้านสุขภาพ และพฤติกรรมสุขภาพของกรมอนามัย มีลักษณะเป็นตัวเลือกที่กำหนดคำตอบไว้ให้ โดยมีคะแนนประเมินพฤติกรรม ดังนี้

เป็นประจำ ข้อละ 5 คะแนน ปฏิบัติ 5-7 วันต่อสัปดาห์

เป็นครั้งคราว ข้อละ 3 คะแนน ปฏิบัติ 1-4 วันต่อสัปดาห์

ไม่เคยเลย ข้อละ 0 คะแนน ไม่ปฏิบัติเลย

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างถึงปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพด้านการรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย และการจัดการอารมณ์เครียด ได้แก่ การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้อุปสรรค และการรับรู้ความสามารถของตน จำนวน 3 ข้อ มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด และข้อความถามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างถึงแนวทางการจัดกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพควรเป็นอย่างไร จำนวน 1 ข้อ มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด

แบบสอบถามส่วนที่ 2 มีลักษณะจัดอันดับพฤติกรรมสุขภาพเป็น 3 ระดับ คือ เป็นประจำ เป็นครั้งคราว และไม่เคยเลย

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น และแบบประเมินตนเองที่ดัดแปลงจากแบบประเมินความรู้ด้านสุขภาพ และพฤติกรรมสุขภาพของกรมอนามัยไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา

2) ผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม และแบบประเมินตนเองตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

3) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัยเวสเทิร์นที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient,) (Cronbach, L.J., 1951) กำหนดค่าความเชื่อมั่นที่ 0.75 ขึ้นไป โดยพบว่ามีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.79

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ลักษณะส่วนบุคคลของด้วยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. การวิเคราะห์การปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพตามหลัก 3 อ. ด้วยการแจกแจงความถี่ และร้อยละ
3. ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของข้อมูลความคิดเห็น

ผลการศึกษา

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมสุขภาพ 3 อ. ที่เกี่ยวกับการรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย และการจัดการด้านอารมณ์เครียดของอาจารย์วิทยาลัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

ตารางที่ 1 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จำแนกตามเพศ อายุ และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน (n=40)

ลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
เพศ				
ชาย	12	30		
หญิง	28	70		
อายุ			40	10.31
ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน 1-12 ปี			7	4.52

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 70 อายุเฉลี่ย 40 ± 10.31 ปี ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน 1-12 ปี ประสบการณ์เฉลี่ย 7 ± 4.52 ปี

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของการปฏิบัติพฤติกรรมการรับประทานอาหาร พฤติกรรมการออกกำลังกาย และพฤติกรรมจัดการอารมณ์เครียดตามหลัก 3 อ. (n=40)

การปฏิบัติพฤติกรรมตามหลัก 3อ.	จำนวน	ร้อยละ
พฤติกรรมการรับประทานอาหาร		
ประจำ	7	17.5
ครั้งคราว	30	75
ไม่เคยเลย	3	7.5
พฤติกรรมการออกกำลังกาย		
ประจำ	7	17.5
ครั้งคราว	6	15
ไม่เคยเลย	27	67.5
พฤติกรรมการจัดการอารมณ์เครียด		
ประจำ	21	52.5
ครั้งคราว	11	27.5
ไม่เคยเลย	8	20

จากตารางที่ 2 โดยการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามในส่วนของพฤติกรรมการรับประทานอาหาร พฤติกรรมการออกกำลังกาย และพฤติกรรมการจัดการอารมณ์เครียดตามหลัก 3 อ. พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพด้านการรับประทานอาหารตามหลัก 3 อ. เป็นครั้งคราวร้อยละ 75 ไม่เคยออกกำลังกายตามหลัก 3 อ. ร้อยละ 67.5 ในจำนวนนี้กลุ่มตัวอย่างทุกรายไม่เคยออกกำลังกายเลยไม่ว่าจะเป็นการออกกำลังกายประเภทใด และจัดการอารมณ์เครียดตามหลัก 3 อ. เป็นประจำร้อยละ 52.5

2. เพื่อหาแนวทางการจัดกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพที่สอดคล้องกับพฤติกรรมสุขภาพ ของอาจารย์วิทยาลัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรู้ประโยชน์ การรับรู้อุปสรรค การรับรู้ความสามารถของตน และแนวทางการจัดกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพ พบว่า

1) การรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพตามหลัก 3 อ. การปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพตามหลัก 3 อ. ช่วยลดความเสี่ยงของการเกิดโรคที่เกิดจากพฤติกรรมสุขภาพที่ไม่เหมาะสม มีสุขภาพที่ดีขึ้นในอนาคต และช่วยป้องกันการเกิดภาวะซึมเศร้า แต่ควรมีการละเว้นการปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพด้านการรับประทานอาหารสัปดาห์ละ 1-2 วัน เพื่อให้ตนเองไม่เกิดความเครียดจากการควบคุมการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์

2) การรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพตามหลัก 3 อ. ด้านการรับประทานอาหาร ที่พักไม่เอื้อต่อการประกอบอาหารด้วยตนเอง ร้านอาหารภายในมหาวิทยาลัยมีอาหารให้เลือกรับประทานไม่หลากหลาย และร้านอาหารภายนอกมหาวิทยาลัยอยู่ห่างไม่สะดวกในการเดินทาง

ด้านการออกกำลังกาย มีเวลาว่างจำกัดเนื่องจากมีภาระงานนอกเหนือจากงานสอนมาก ไม่สะดวกในการเดินทางไปใช้ห้องออกกำลังกายของมหาวิทยาลัย และไม่ชอบออกกำลังกาย

ด้านการจัดการอารมณ์เครียด ไม่สามารถหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่ทำให้เกิดความเครียดได้ เนื่องจากต้องปฏิบัติงานในสถานการณ์เดิมเป็นประจำ

3) การรับรู้ความสามารถของตนในการปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพตามหลัก 3 อ. ตนสามารถปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพตามหลัก 3 อ. ได้ และสามารถสืบค้นข้อมูลด้านสุขภาพจากแหล่งต่าง ๆ ได้สะดวกด้วยตนเอง

4) แนวทางการจัดกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพ ด้านการรับประทานอาหาร เพิ่มประเภทอาหารที่ขายในร้านอาหารภายในมหาวิทยาลัย ด้านการออกกำลังกาย จัดโครงการเกี่ยวกับการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ เช่น การประกวด การเดินแอโรบิก การออกกำลังกายเพื่อลดรอบเอว และการจัดหาอุปกรณ์การออกกำลังกายกลางแจ้ง โดยการติดตั้งในสถานที่ที่ไม่ห่างจากที่ทำงาน ด้านการจัดการอารมณ์เครียด จัดให้มีวันพักร้อนที่บุคลากรสามารถเลือกได้ด้วยตนเองเพื่อไปทำกิจกรรมคลายเครียดได้ เช่น การปฏิบัติธรรม การท่องเที่ยว การใช้เวลาว่างร่วมกับครอบครัว เป็นต้น

อภิปรายผล

อภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมสุขภาพ 3 อ. ที่เกี่ยวกับการรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย และการจัดการด้านอารมณ์เครียดของอาจารย์วิทยาลัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

พฤติกรรมการรับประทานอาหารของอาจารย์วิทยาลัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ พบว่า ปฏิบัติตามหลัก 3 อ. เป็นประจำร้อยละ 17.5 เป็นครั้งคราวร้อยละ 75 และไม่เคยเลยร้อยละ 7.5 ทั้งที่รับรู้ประโยชน์ของการรับประทานอาหารตามหลัก 3 อ. จะช่วยลดความเสี่ยงของการเกิดโรค ช่วยให้มีสุขภาพดีขึ้นในอนาคต ส่วนอุปสรรคที่ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติตามหลัก 3 อ. ได้แก่ ที่พักไม่เอื้อต่อการประกอบอาหารด้วยตนเอง ร้านอาหารภายในมหาวิทยาลัยมีอาหารให้เลือกรับประทานไม่หลากหลาย และร้านอาหารภายนอกมหาวิทยาลัยอยู่ห่างไม่สะดวกในการเดินทาง สอดคล้องกับผลการศึกษาของกริช เรืองไชย, และอภิญญา อุตรชะย (2563) พบว่า วัยทำงานเลือกรับประทานอาหารที่คุ้มค่ามีปริมาณที่มากพอต่อการรับประทานในแต่ละครั้ง โดยไม่ให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ที่ตามมา และสอดคล้องกับ

ภควดี เจริญรัตน์ (2565) พบว่า วิทยาลัยอาชีวศึกษาให้ความสำคัญกับลักษณะทางกายภาพโดยรวม ราคา และช่องทางการจัดจำหน่ายในการตัดสินใจเลือกรับประทานอาหาร เช่นเดียวกับการศึกษาของสรโรชิน สมพงษ์พันธุ์ และคณะ (2565) พบว่า อาหารจานด่วนที่วิทยาลัยอาชีวศึกษาเป็นประจำได้แก่ ข้าวเหนียวไก่ทอด ข้าวเหนียวหมูปั่น และข้าวเหนียวหมูทอด ทั้งนี้ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการรับประทานอาหารของวิทยาลัยอาชีวศึกษาประกอบด้วย การเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์ ตระหนัก และเรียนรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตัวด้านการรับประทานอาหาร เพื่อป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ส่งผลให้เกิดทักษะการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมดีขึ้น (ไพรวลัย โคตรระตะ และคณะ, 2565)

พฤติกรรมการออกกำลังกายของอาจารย์วิทยาลัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ พบว่า ปฏิบัติตาม 3 อ. เป็นประจำ ร้อยละ 17.5 เป็นครั้งคราวร้อยละ 15 และไม่เคยเลยร้อยละ 67.5 ทั้งที่รับรู้ประโยชน์ของการออกกำลังกายตามหลัก 3 อ. จะช่วยลดความเสี่ยงของการเกิดโรค ช่วยให้มีสุขภาพดีขึ้นในอนาคต ส่วนอุปสรรคที่ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติตามหลัก 3 อ. ได้แก่ มีเวลาว่างจำกัดเนื่องจากมีภาระงานนอกเหนือจากงานสอนมาก ไม่สะดวกในการเดินทางไปใช้ห้องออกกำลังกายของมหาวิทยาลัย และไม่ชอบออกกำลังกาย สอดคล้องกับการศึกษาของ ชนิษฐา อันจะนะ, และวรพงษ์ แยมงามเหลือ (2565) พบว่า บุคลากรวิทยาลัยอาชีวศึกษามีพฤติกรรมการประกอบกิจกรรมทางกายในการทำงานส่วนใหญ่ คือ นั่งพิมพ์งานด้วยคอมพิวเตอร์มีกิจกรรมทางกายน้อยกว่า 150 นาทีต่อสัปดาห์ และพฤติกรรมเนือยนิ่งส่วนใหญ่ คือ เล่นโทรศัพท์ ทั้งนี้ โปรแกรมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ประยุกต์จากทฤษฎีขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม พบว่า ช่วยให้อาจารย์วิทยาลัยอาชีวศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกินสามารถพัฒนาพฤติกรรมการออกกำลังกายให้ดีขึ้นจนปฏิบัติได้เป็นประจำ สามารถควบคุมภาวะน้ำหนักเกิน และค่าดัชนีมวลกายได้ ซึ่งเป็นการลดปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญของการเกิดโรคเรื้อรัง (วนิดา พันธุ์สอาด และคณะ, 2560) โดยกระบวนการกำกับตนเองอย่างเคร่งครัดเพื่อควบคุมน้ำหนักประกอบด้วย 1) การเตือนตนเอง 2) การประเมินผล 3) การเสริมแรง (จันทร์เพ็ญ เลิศวนวัฒนา และคณะ, 2564)

พฤติกรรมการจัดการอารมณ์เครียดของอาจารย์วิทยาลัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ พบว่า ปฏิบัติตาม 3 อ. เป็นประจำร้อยละ 52.5 เป็นครั้งคราวร้อยละ 27.5 และไม่เคยเลยร้อยละ 20 โดยรับรู้ว่าจะไม่สามารถหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่ทำให้เกิดความเครียดได้ เนื่องจากต้องปฏิบัติงานในสถานการณ์เดิมเป็นประจำ โดยแนวทางการสร้างเสริมสุขภาพ คือ มหาวิทยาลัยควรจัดให้มีวันพักร้อนที่บุคลากรสามารถเลือกได้ด้วยตนเอง เพื่อทำกิจกรรมคลายเครียดได้ เช่น การปฏิบัติธรรม การท่องเที่ยว การใช้เวลาว่างร่วมกับครอบครัว เป็นต้น สอดคล้องกับการศึกษาของ จินดาพร มุลกันทา และคณะ (2562) พบว่า ปัจจัยความเครียดของอาจารย์ ได้แก่ 1) ลักษณะงานที่ทำ 2) การบริหารการจัดการ 3) บรรยากาศในการทำงาน 4) ความก้าวหน้าในอาชีพ 5) การดำเนินชีวิต และครอบครัว โดยการบริหารจัดการ และบรรยากาศในการทำงานมีความสัมพันธ์กันมากที่สุดที่ส่งผลต่อความเครียด ทั้งนี้ เมื่อรวมความสัมพันธ์ของปัจจัยทุกด้าน พบว่า บรรยากาศในการทำงานมีผลต่อความเครียดมากที่สุด และสอดคล้องกับการศึกษาของสิริโฉม พิเชษฐบุญเกียรติ, และราเชนทร์ ชูศรี (2564) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดระดับมาก 3 ด้าน ได้แก่ การจัดระบบการทำงาน กิจกรรมเสริม/สนับสนุนการทำงาน และความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงาน ถ้าส่งเสริมวิทยาลัยอาชีวศึกษาให้มีความสามารถในการประเมินการรับรู้ภาวะสุขภาพจิตของตนเอง เมื่อเริ่มมีปัญหาสุขภาพจิตจะนำไปสู่การหาวิธีจัดการปัญหา และลดการเกิดภาวะซึมเศร้า ภาวะวิตกกังวล และความเครียดได้

2. เพื่อหาแนวทางการจัดกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพที่สอดคล้องกับพฤติกรรมสุขภาพ ของอาจารย์วิทยาลัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

แนวทางการจัดกิจกรรมสร้างเสริมพฤติกรรมการรับประทานอาหาร อาจารย์จะรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพในช่วงเทศกาลกินเจ หรือเมื่อเพื่อนร่วมงานซื้ออาหารเพื่อสุขภาพมาฝาก ควรเพิ่มร้านอาหารที่ขายในมหาวิทยาลัยเนื่องจากมีร้านอาหารตามสั่ง ร้านข้าวแกง และร้านก๋วยเตี๋ยว ไม่มีร้านขายอาหารเจ อาหารมังสวิรัต และอาหารเพื่อสุขภาพ อาจารย์ส่วนใหญ่จะซื้ออาหารรับประทานจากร้านดังกล่าวทั้งมือเช้า และมือกลางวัน สอดคล้องกับการศึกษาของ พนิดา เปาะสะเกตู (2565) พบว่า วิทยาลัยอาชีวศึกษาให้ความสำคัญกับการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ สอดคล้องกับการศึกษาของ กริช เรืองไชย, และอภิญญา อุตรระชัย (2563) พบว่า วิทยาลัยอาชีวศึกษาส่วนใหญ่รับประทานอาหาร

ที่ปรุงประกอบเสร็จพร้อมรับประทาน ต้องเป็นอาหารที่คัมค่ามีปริมาณที่มากพอต่อการรับประทานในแต่ละครั้ง โดยไม่ให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ที่ตามมา และสอดคล้องกับการศึกษาของ สโรชิน สมพงษ์พันธุ์ และคณะ (2565) พบว่า บุคลากรทางการแพทย์รับประทานอาหารจานด่วนเป็นประจำ เมนูที่เลือกรับประทานเป็นประจำ ได้แก่ ข้าวเหนียวไก่ทอด ข้าวเหนียวหมูปั่น และข้าวเหนียวหมูทอด แตกต่างจากการศึกษาของวรวิศรา สุกุมลจันทร์ (2565) พบว่า บุคลากรสายวิชาการรับประทานอาหารครบ 3 มื้อเป็นประจำ นิยมปรุงอาหารรับประทานเอง ถ้าต้องรับประทานอาหารนอกบ้านจะเลือกรับประทานอาหารประเภทเนื้อสัตว์เท่านั้น

แนวทางการจัดกิจกรรมสร้างเสริมพฤติกรรมการออกกำลังกาย อาจารย์ร้อยละ 67.5 ไม่เคยออกกำลังกายเลย ไม่ว่าจะเป็นการออกกำลังกายประเภทใด ควรจัดโครงการเกี่ยวกับการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ เช่น การประกวดการเต้นแอโรบิก การออกกำลังกายเพื่อลดรอบเอว และการจัดหาอุปกรณ์การออกกำลังกายกลางแจ้ง โดยการติดตั้งในสถานที่ที่ไม่ห่างจากที่ทำงาน แตกต่างจากการศึกษาของ ชนิษฐา อันจะนะ และวรพงษ์ แยมงามเหลือ (2565) พบว่า บุคลากรสำนักงานการวิจัยแห่งชาติออกกำลังกายด้วยการเดินถึงร้อยละ 82.05 แตกต่างจากการศึกษาของสิทธิชัย พิเศษบุญเกียรติ, และราเชนทร์ ชูศรี (2564) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดของบุคลากรทางการศึกษาระดับมาก 3 ด้านได้แก่ การจัดระบบการทำงาน กิจกรรมเสริม/สนับสนุนการทำงาน และความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงาน และสอดคล้องกับการศึกษาของกฤษฎี ทองบรรจบ, และศรีประไพ อินทร์ชัยเทพ (2565) พบว่า วิทยากรมีภาวะซึมเศร้า ภาวะวิตกกังวล และความเครียด แต่ส่วนใหญ่มีความสามารถจัดการปัญหาสุขภาพจิตในระดับดี

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. พฤติกรรมการรับประทานอาหารควรจัดโครงการ หรือกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมสุขภาพ เนื่องจากมีจำนวนอาจารย์ร้อยละ 17.5 เท่านั้นที่รับประทานอาหารตามหลัก 3 อ.

2. พฤติกรรมการออกกำลังกายควรจัดโครงการ หรือกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมสุขภาพอย่างเร่งด่วน เนื่องจากมีอาจารย์ที่ไม่เคยออกกำลังกายเลยร้อยละ 67.5

3. พฤติกรรมการจัดการอารมณ์เครียดควรจัดโครงการ หรือกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมสุขภาพ เนื่องจากมีจำนวนอาจารย์ร้อยละ 52.5 เท่านั้นที่จัดการอารมณ์เครียดเป็นประจำ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพตามหลัก 3 อ.

2. ควรศึกษาปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพตามหลัก 3 อ.

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมโรค สำนักโรคไม่ติดต่อ. (2561). **คู่มือการดำเนินงานป้องกันควบคุมโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง**. กรุงเทพฯ: อีโมชั่นอาร์ต.

กรมอนามัย กองกิจกรรมทางกายเพื่อสุขภาพ. (2561). **คู่มือกระบวนการจัดการคลินิกไร้พุง**. กรุงเทพฯ: ทีเอส อินเตอร์พรีนซ์.

- กริช เรืองไชย, และอภิญญา อุตระชัย. (2563). กิจกรรมทางด้านร่างกายและพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่ส่งผลต่อภาวะสุขภาพในกลุ่มคนวัยทำงานอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. **วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ**, 13(1), 354-359.
- กฤษฎี ทองบรรจบ, และศรีประไพ อินทร์ชัยเทพ. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถจัดการปัญหาทางจิตกับปัญหาสุขภาพจิตทางด้านอารมณ์ด้านลบของประชากรกลุ่มวัยทำงานในชุมชนอำเภองาว จังหวัดลำปาง. **วารสารศาสตร์สุขภาพและการศึกษา**, 2(2), 19-31.
- กัญญาภัค คำตา, และวีรวรรณ วงศ์ปิ่นเพ็ชร. (2564). ปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของข้าราชการครูอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. **วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ**, 31(1), 15-32.
- ชนิษฐา อันจะนะ, และวรพงษ์ แยมงามเหลือ. (2565). พฤติกรรมการประกอบกิจกรรมทางกายของบุคลากรสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ. **วารสารนาคบุตรปริทรรศน์**, 14(2), 183-193.
- คันธรส สุขกุล, ภาณี นิลกรณ์, วราวุฒิ บุตรมิตร, และสมฤดี หวังสวัสดิ์. (2564). ความเครียดของเจ้าหน้าที่ด้านสุขภาพ. **การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 13, 8-9 กรกฎาคม 2564** (น. 2740-2746). นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- จันทร์เพ็ญ เลิศวนวัฒนา, วรรัตน์ สุขคุ้ม, วราณี สัมฤทธิ์, และนันทยา เสนีย์. (2564). ผลของการออกกำลังกายด้วยยางยืดและการควบคุมอาหารต่อสตรีวัยผู้ใหญ่ที่มีน้ำหนักเกินเกณฑ์มาตรฐาน. **วารสารเทคโนโลยีภาคใต้**, 14(1), 112-121.
- จินดาพร มุลกันทา, ชนิตา ทองไทย, อัญญา ศิริทิพย์สกุล. (2562). ความเครียดของอาจารย์ประจำหลักสูตรในมหาวิทยาลัยรามคำแหง. **วารสารบริหารธุรกิจและสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง**, 2(3), 28-36.
- ชุตินา สุระเศรษฐ์, และจรินทร์ วินทะไชย์. (2565). เครียดกังวลเศร้าเราจะรับมือกันอย่างไร. **วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ.**, 15(1), 16-33.
- ชุลีกร ด้านยุทธศิลป์. (2561). แบบจำลองการส่งเสริมสุขภาพของเพนเดอร์และการประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติการส่งเสริมสุขภาพทางพยาบาล. **วารสารพยาบาลสงขลานครินทร์**, 38(2), 132-141.
- ดาราวรรณ ร่องเมือง. (2561). การทบทวนทฤษฎีทางพฤติกรรมศาสตร์ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพเพื่อป้องกันโรคอ้วน. **วารสารศูนย์การศึกษาแพทยศาสตร์คลินิกโรงพยาบาลพระปกเกล้า**, 35(1), 77-92.
- นันทวดี อุ่นละมัย, กฤษฎี เต็มทิพย์ทวีกุล, และกฤษฎา เขียววัฒนสุข. (2561). การจัดการความเครียดในการทำงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดของบุคลากร. **วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม**, 5(1), 104-117.
- นันทิชา ไกรสินธุ์, จุฑามาศ สิงห์ชัยนรา, สมบัติ อ่อนศิริ, และสมบุรณ์ อินทร์ธมยา. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เจตคติและพฤติกรรมในการออกกำลังกายของครูในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี. **วารสารนาคบุตรปริทรรศน์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช**, 13(1), 114-127.
- เนตรดาว สงวนสิน, และวรรณนา ชื่นวัฒนา. (2563). สถานการณ์ภาวะท้องผูกพฤติกรรมการบริโภคอาหารและพฤติกรรมการออกกำลังกายของอาจารย์และบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. **วารสารคุณภาพชีวิตกับกฎหมาย**, 16(2), 39-49.
- เนาวรัตน์ จุฑาสงษ์. (2564). การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อสุขภาพลดหวานมันเค็มเพิ่มผักออกกำลังกายห่างไกลโรคเรื้อรัง. **วารสารสุขภาพและสิ่งแวดล้อมศึกษา**, 6(3), 8-15.
- ปภาสินี แซ่ตี้ว, และนวรรตน์ ไชยมภู. (2560). ความสำเร็จลดความอ้วนด้วย 3อ. **วารสารพยาบาลทหารบก**, 18 (ฉบับพิเศษ), 9-16.

- พินดา เปาะสะเกตุ. (2565). การเสริมสร้างพฤติกรรมสุขภาพประชาชนที่พึงประสงค์ในวัยทำงานอายุระหว่าง 25-59 ปีในเขตอำเภอวังสามหมอจังหวัดอุดรธานี. *วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 11(2), 199-210.
- พรศิริ พันธสี, และกาญจนา ศรีสวัสดิ์. (2563). ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อด้านสุขภาพกับพฤติกรรมสุขภาพตามหลัก 3 อ. 2 ส. ของผู้สูงอายุสมาคมแต่จิวแห่งประเทศไทยแขวงทุ่งวัดดอนเขตสาทรกรุงเทพมหานคร. *วารสารสุขภาพกับการจัดการสุขภาพ*, 6(1), 45-57.
- พิมลพรรณ ดีเมฆ, และศิริพร เงินทอง. (2562). พฤติกรรมสุขภาพของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร. *การประชุมระดับชาติครั้งที่ 6 20 ธันวาคม 2562* (น. 1297-1311). กำแพงเพชร. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- ไพรวลัย โคตรตะ, อมรัตน์ นระสนธิ์, และอรอุมา แก้วเกิด. (2565). การพัฒนารูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคอาหารเพื่อป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรังในวัยผู้ใหญ่ที่มีภาวะน้ำหนักตัวเกินและโรคอ้วน. *วารสารศูนย์อนามัย*, 16(3), 799-815.
- ภควดี เจริญรัตน์. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจบริโภคอาหารมังสวิรัตในร้านอาหารของประชากรวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม*, 9(1), 341-351.
- ภาสิต ศิริเทศ, และณพวิทย์ ธรรมสีหา. (2562). ทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตนเองกับพฤติกรรมดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 20(2), 58-65.
- วนิดา พันธุ์สะอาด, ทรงพล ต่อนิ, นิรัตน์ อิมามิ, และสุนันทา ศรีศิริ. (2560). ประสิทธิภาพของโปรแกรมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการออกกำลังกายในวัยทำงานที่มีภาวะน้ำหนักตัวเกิน. *วารสารวิชาการสถาบันการพลศึกษา*, 9(1), 195-205.
- วริศรา สุกุมลจันทร์. (2565). วิเคราะห์ทัศนคติและพฤติกรรมการบริโภคอาหารตามหลักของจริยศาสตร์อาหาร. *วารสารปณิธาน*, 18(1), 210-233.
- ศุภพิชญ์ ญาณโสภณ. (2564). การศึกษาพฤติกรรมสุขภาพของกลุ่มวัยก่อนสูงอายุในการเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของเขตสุขภาพ. *วารสารวิชาการกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ*, 17(3), 56-68.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. (2565). *สุขภาพคนไทย 2565*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สรญา แก้วพิบูลย์. (2561). *เวชศาสตร์ครอบครัวและชุมชน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). นครราชสีมา: สมบูรณ์การพิมพ์.
- สโรชิน สมพงษ์พันธุ์, ปิยธิดา คูหิรัญญรัตน์, บังอรศรี จินดาวงค์, เสาวนันท บำเรอราช, เบญจา มุกตพันธุ์, และ ศุภรินทร์ ภูนิคม. (2565). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคอาหารจานด่วนเป็นประจำ. *วารสารวิจัยชุมชน. ฉบับบัณฑิตศึกษา*, 22(3), 199-211.
- สิทธิชัย เพิ่มสิน. (2565). สภาพการประกอบกิจกรรมทางกายของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี. *วารสารสุขศึกษาพลศึกษาและสันทนาการ*, 48(1), 305-315.
- สิริโฉม พิเชษฐบุญเกียรติ, และราเชนทร์ ชูศรี. (2564). ความเครียดที่ปรากฏในการทำงานของบุคลากรทางการศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาเชียงราย. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนครสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 16(1), 129-139.
- สุรเกียรติ์ อาชานานุภาพ. (2559). *อยากสุขภาพดีต้องมี 3 อ. สำหรับวัยทำงาน*. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- สำนักงานเขตวังทองหลาง. (2562). *คู่มือการจัดการความเครียดสำหรับผู้ปฏิบัติงานสอน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเขตวังทองหลาง.
- อนุสรณ์ ส่องแสง, วราภรณ์ จันทร์พราว, ดิศพล บุญผาชาติ, และเด่นดวงดี ศรีสุระ. (2565). พฤติกรรมการออกกำลังกายของประชาชนในเขตสุขภาพที่ 10. *วารสารศูนย์อนามัยที่ 10 อุบลราชธานี*, 10(1), 62-83.
- อาณัติ วรรณะ, นิภา กิมสูงเนิน, และรัชนิ นามจันทร์. (2563). การรับรู้และการจัดการเมื่อมีสัญญาณเตือนในผู้ที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคหลอดเลือดสมอง. *วารสารการพยาบาลและสุขภาพ สสอท.*, 2(1), 30-44.

Reference

- Anderson, E. T. & McFarlane, J. (2011). **Community as Partner** (6th ed.). China: Wolters Kluwer Health Lippincott Williams & Wilkins.
- Cronbach, L.J. (1951). Coefficient Alpha and the Internal Structure of Test. **Psychometrika**, 16(3), 297-334.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. **Education and Psychological Measurement**, 30(3), 607-610.

คณะผู้เขียน

นวรรตน์ พระเทพ

วิทยาลัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ
วิทยาเขตกาญจนบุรี มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
เลขที่ 600 ม.11 ต.สระลงเรือ อ.ห้วยกระเจา จ.กาญจนบุรี 71170
email: nawarat1429@gmail.com

อันธิมา สายบุญศรี

หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
อาคารเฉลิมพระเกียรติ 50 พรรษา มหาวชิราลงกรณ์
เลขที่ 204/3 ถนนสีรินธร เขตบางพลัด กรุงเทพฯ 10700
email: unticha_sai@dusit.ac.th

ขนิษฐา วงษ์ศรีเมือง

วิทยาลัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ
วิทยาเขตกาญจนบุรี มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
เลขที่ 600 ม.11 ต.สระลงเรือ อ.ห้วยกระเจา จ.กาญจนบุรี 71170
email: khanittha.wo@western.ac.th

พิมสุรีย์ อัครวินโกวิท

หลักสูตรสัตวแพทยศาสตรบัณฑิต คณะสัตวแพทยศาสตร์
วิทยาเขตกาญจนบุรี มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
เลขที่ 600 ม.11 ต.สระลงเรือ อ.ห้วยกระเจา จ.กาญจนบุรี 71170
email: pimsuree_u@kkumail.com

อาทิตย์ บัวผัน

วิทยาลัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ
วิทยาเขตกาญจนบุรี มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
เลขที่ 600 ม.11 ต.สระลงเรือ อ.ห้วยกระเจา จ.กาญจนบุรี 71170
email: artid.bua@western.ac.th

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับและการเรียนรู้เทคโนโลยีของบุคลากรในยุคดิจิทัล: กรณีศึกษา
สำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทาน
Factors Affecting the Technology Acceptance and Learning of Personnel in the
Digital Age: A Case Study of Regional Irrigation Office 11,
Royal Irrigation Department

จิรตติกาล สุขสิงห์¹ สิปปณรงค์ กาญจนวงศ์ไพศาล^{2*} และภุรี จิตลาดาพร³

สำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทาน¹

วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา²

สถาบันภาษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น³

Jirattikarn Suksing¹ Sipnarong Kanchanawongpaisan^{2*} and Poori Chitladaporn³

Irrigation Office 11, Royal Irrigation Department¹

College of Politics and Government, Suan Sunandha Rajabhat University²

Language Institute, Khon Kaen University³

Received: February 8, 2024

Revised: March 13, 2024

Accepted: March 15, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยในการยอมรับ และการเรียนรู้เทคโนโลยีเทคโนโลยีของบุคลากรในยุคดิจิทัล 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่สามารถพยากรณ์การยอมรับ และการเรียนรู้เทคโนโลยีเทคโนโลยีของบุคลากรในยุคดิจิทัล 3) เพื่อได้สมการทำนายปัจจัยที่สามารถพยากรณ์การยอมรับ และการเรียนรู้เทคโนโลยีเทคโนโลยีของบุคลากรในยุคดิจิทัลของสำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทาน การวิจัยนี้มีพื้นฐานมาจากรูปแบบการยอมรับเทคโนโลยี (TAM) โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ เพื่อประเมินความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ประโยชน์ โดยข้อมูลจากบุคลากร 697 คน ในหน่วยงานย่อย 14 หน่วยงาน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา 129 ตัวอย่าง โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ทั้ง 14 หน่วยงานภายใต้กำกับของสำนักงานชลประทานที่ 11 จากการศึกษา พบว่า 1) บุคลากรมีการให้การยอมรับ และการเรียนรู้เทคโนโลยีในระดับสูง 2) ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ พบว่า ปัจจัยด้านการรับรู้ความง่าย และการฝึกฝน และการสนับสนุนจากองค์กร (TS) เป็นตัวทำนายที่สำคัญต่อการยอมรับเทคโนโลยี โดยมีความเห็นว่าความสะดวกในการใช้งาน และการสนับสนุนจากองค์กรเป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมการนำเทคโนโลยีมาใช้ และการพัฒนาขีดความสามารถด้านการรับรู้ประโยชน์ (PU) ยังมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการยอมรับ แม้ว่าจะอยู่ในระดับที่น้อยกว่าแต่ก็บ่งบอกถึงความสำคัญของการรับรู้ประโยชน์ในการใช้เทคโนโลยี ในขณะที่บรรยากาศภายในองค์กรไม่มีผลในการทำนายการยอมรับเทคโนโลยีอย่างมีนัยสำคัญ และ 3) จากโมเดลสมการที่ได้จากการศึกษาทำให้เข้าใจบริบทขององค์กร สำนักงานชลประทานที่ 11 ว่ามีการยอมรับ และการเรียนรู้เทคโนโลยีในระดับที่เป็นที่น่าพอใจสำหรับองค์กรภาครัฐ ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริหารองค์กรในการวางนโยบายการพัฒนาและส่งผลต่อประชาชนในที่สุด

*สิปปณรงค์ กาญจนวงศ์ไพศาล (Corresponding Author)

e-mail: sipnarong.ka@ssru.ac.th

คำสำคัญ: การยอมรับและการเรียนรู้เทคโนโลยี รูปแบบการยอมรับเทคโนโลยี สำนักงานชลประทานที่ 11

Abstract

The objectives of this research were 1) to study factors in the acceptance and learning of technology of personnel in the digital age, 2) to study factors affecting the acceptance and learning of technology of personnel in the digital age and 3) to obtain the equation predicting the acceptance and learning of technology of personnel in the digital age of Regional Irrigation Office 11, Royal Irrigation Department. This research was based on the Technology Acceptance Model (TAM) using multiple regression analysis to assess the relationship between perceived benefits. The data was obtained from the population of 697 personnel in 14 sub-agencies and 129 samples were selected by stratified random sampling from all 14 agencies under the supervision of Regional Irrigation Office 11. The study found that 1) personnel accepted and learned technology at the high level 2) the results of multiple regression analysis revealed that the factors of perceived ease and training and support from the organization (TS) were significant predictors of technology acceptance. In addition, ease of use and organizational support were essential in promoting technology adoption and capability development. Perceived usefulness (PU) also had a positive influence on acceptance. Although to a lesser extent, it indicated the importance of perceived usefulness in predicting technology acceptance. The atmosphere within the organization had no significant effect in predicting technology adoption, and 3) the equation model obtained from the study enhanced an understanding of the organizational context of Regional Irrigation Office 11 that the acceptance and learning of technology of government organizations were found at the satisfactory level. This benefited organization executives in formulating development policies which ultimately affected the people.

Keywords: Acceptance and Learning of Technology, Technology Acceptance Model (TAM), Regional Irrigation Office 11

บทนำ

ในปัจจุบันเทคโนโลยีดิจิทัลได้ปฏิวัติแนวทางการทำงานของหน่วยงานและทุกองค์กรทั่วโลก โดยเฉพาะในยุคที่ปัญญาประดิษฐ์ AI (Artificial Intelligence) เข้ามามีบทบาทในการทำงาน (จิระวัฒน์ อนุวิชานนท์ และคณะ, 2566) ความจำเป็นสำหรับองค์กรในการทำความเข้าใจพลวัตของการยอมรับ และการเรียนรู้เทคโนโลยี ของบุคลากร จึงไม่เคยมี เป็นสิ่งที่ทุกองค์กรต้องทำการศึกษาให้มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง (Saif et al., 2024) อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่องค์กรทั่วไปกำลังประสบอยู่ คือ บุคลากรยังมีทักษะ และความเชี่ยวชาญในการใช้งานเทคโนโลยีในอัตราค่อนข้างต่ำ ในขณะเดียวกันที่องค์กรต่าง ๆ ได้มีการจัดสรรงบประมาณจำนวนมากในการพัฒนาเทคโนโลยีให้ทันสมัย ให้มีการใช้งานง่าย และเพื่อให้เข้าถึงการใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์คือความสำเร็จขององค์กร (องอาจชาญประสิทธิ์ชัย, 2566)

รูปแบบการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) ซึ่งนำเสนอโดย Davis (1989) จึงถูกยกขึ้นมาเป็นกรอบแนวทางการศึกษา การออกแบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ออกแบบอุปกรณ์การใช้งาน โปรแกรมต่าง ๆ ที่ใช้ทั้งภายใน และภายนอกองค์กรโดยยึดจากรากฐานทางทฤษฎีในการสำรวจพลวัตของการใช้เทคโนโลยี

ของบุคคลทั่วไป โดยคำนึงถึงการรับรู้ประโยชน์ และความง่ายในการใช้งานเป็นปัจจัยสำคัญในการที่บุคคลจะยอมรับหรือนำเทคโนโลยีมาใช้ (Davis, F. 1989) โดยในภายหลังได้มีการพัฒนาการวิจัยและได้ขยายออกไป โดยได้คำนึงถึงเรื่องของการสนับสนุนขององค์กร และการฝึกอบรม และสภาพแวดล้อมภายในองค์กร เพื่ออธิบายความซับซ้อนของการบูรณาการเทคโนโลยีในสถานที่ทำงานได้ดียิ่งขึ้น (Powell et al., 2024)

ในบริบทของประเทศไทย ที่อยู่ในยุคสมัยของการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมดิจิทัลที่พลวัตความเปลี่ยนแปลงกำลังเติบโตขึ้น ในภาคส่วนต่าง ๆ ของทุก ๆ องค์กร (ประทวน วันนิจ และมนูญ สอนโพนงาม, 2565) การทำความเข้าใจการยอมรับเทคโนโลยีกลายเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง สำหรับองค์กรภาครัฐที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการตามโครงการริเริ่มการพัฒนาในระดับชาติ (วัชรพจน์ ทรัพย์สงวนบุญ และเวทยา ใฝ่ใจดี, 2563) หน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานชลประทาน สังกัดกรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ การบูรณาการเครื่องมือดิจิทัลถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับประสิทธิภาพการดำเนินงานและความยั่งยืน (กรมชลประทาน, 2566)

จากการพัฒนาอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีส่งผลให้เกิดปัญหาด้านการยอมรับ และการใช้เทคโนโลยีของบุคลากรในองค์กรบางส่วน เช่น การตามเทคโนโลยีที่ถูกพัฒนาขึ้นไม่ทัน ทำให้ไม่สามารถใช้งานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพการศึกษานี้มุ่งหวังที่จะสำรวจปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับ และการเรียนรู้เทคโนโลยีเทคโนโลยีของบุคลากรในยุคดิจิทัลของสำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทาน การวิจัยนี้จะศึกษาอิทธิพลของการรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความสะดวกในการใช้งาน การฝึกอบรม และการสนับสนุนด้านเทคโนโลยี และบรรยากาศขององค์กรต่อการยอมรับ และการเรียนรู้เทคโนโลยีของบุคลากรในหน่วยงานย่อย 14 แห่ง โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ข้อค้นพบจากการศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอข้อมูลเชิงลึกที่เกี่ยวข้องต่อองค์กรภาครัฐ เอกชน ทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับประเทศเพื่อเป็นการกำหนดนโยบาย และกลยุทธ์องค์กรภายในกระบวนการทัศน์ของการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

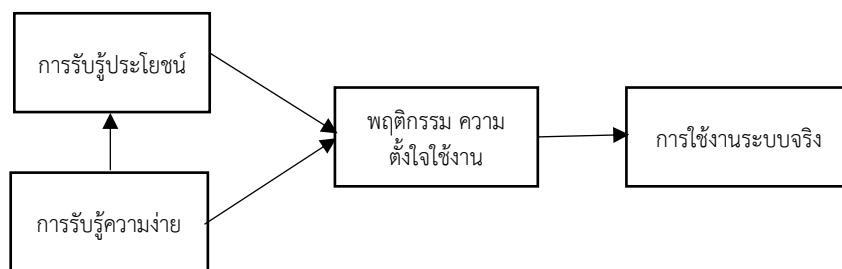
1. เพื่อศึกษาปัจจัยในการยอมรับและการเรียนรู้เทคโนโลยีเทคโนโลยีของบุคลากรในยุคดิจิทัล ของสำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทาน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่สามารถพยากรณ์การยอมรับ และการเรียนรู้เทคโนโลยีเทคโนโลยีของบุคลากรในยุคดิจิทัลของสำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทาน
3. เพื่อได้สมการทำนายปัจจัยที่สามารถพยากรณ์การยอมรับ และการเรียนรู้เทคโนโลยีเทคโนโลยีของบุคลากรในยุคดิจิทัลของสำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทาน

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิด

ทฤษฎีรูปแบบการยอมรับเทคโนโลยี Technology Acceptance Model (TAM)

ทฤษฎีรูปแบบการยอมรับเทคโนโลยี Technology Acceptance Model (TAM) นำเสนอโดย Davis ในปี 1989 กลายเป็นกรอบพื้นฐานในการทำความเข้าใจว่าผู้ใช้ยอมรับ และใช้เทคโนโลยีอย่างไร แบบจำลองดังกล่าวกำหนดปัจจัยหลักสองประการ ได้แก่ การรับรู้ถึงประโยชน์ (Perceive Usefulness: PU) และการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งาน (Perceive Ease of Use: PEOU) กำหนดความตั้งใจของแต่ละคนในการใช้ระบบ ซึ่งในทางกลับกันสามารถทำนายพฤติกรรมการใช้งานจริงซึ่งส่งผลถึงผู้ใช้ออกแบบการใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Davis, 1989) Davis ระบุว่า การรับรู้ถึงประโยชน์ (Perceive Usefulness: PU) และการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งาน (Perceive Ease of Use: PEOU) ได้รับอิทธิพลจากตัวแปรภายนอก และการรับรู้เหล่านี้เป็นสื่อกลางถึงผลกระทบของปัจจัยภายนอกต่อ

ความตั้งใจ และพฤติกรรมการใช้งาน (Behavioral Intention to use) และส่งผลต่อการใช้งานจริง (Actual System Use) ในท้ายที่สุด (Tanjung, M. , & Herwindhani, K., 2023)

ภาพที่ 1 รูปแบบการยอมรับเทคโนโลยี (TAM)

ที่มา: (Naeini, F. & Krishnam, B. 2012)

การรับรู้ประโยชน์ (Perceived Usefulness: PU) เป็นโครงสร้างหลักของ ทฤษฎีรูปแบบการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) หมายถึง ระดับที่บุคคลเชื่อว่าการใช้ระบบใดระบบหนึ่งจะช่วยเพิ่มงานของตนได้ แนวคิดนี้มีรากฐานมาจากความเข้าใจที่ว่าบุคคลมีแนวโน้มที่จะยอมรับ และใช้เทคโนโลยีหากเห็นว่า มีประโยชน์ในการปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงาน ประสิทธิภาพ หรือผลผลิตของตน กล่าวอีกนัยหนึ่ง หากเทคโนโลยี ถูกมองว่ามีประโยชน์ ผู้ใช้ก็จะมีแนวโน้มที่จะยอมรับมากขึ้น เพราะพวกเขาคาดหวังว่ามันจะส่งผลเชิงบวกต่อ ประสิทธิภาพการทำงาน ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ที่มีประสิทธิภาพในการยอมรับ และพฤติกรรมการใช้งานเทคโนโลยี (Mogaji et al., 2024) จากเหตุผลที่ว่า โดยทั่วไปแล้วแต่ละบุคคลจะมีเหตุผล และใช้ข้อมูลที่มีอยู่อย่างเป็นระบบเมื่อสร้างการ ตัดสินใจเกี่ยวกับประโยชน์ของเทคโนโลยีในบริบทการทำงาน การรับรู้ประโยชน์ของเทคโนโลยีจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อความสำเร็จในการนำไปใช้ และการพัฒนาต่อยอด ถึงส่งผลต่อประโยชน์ของการใช้เทคโนโลยีที่ชัดเจน ต่อประสิทธิภาพในการปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงาน และสร้างความมั่นใจว่าเทคโนโลยีสอดคล้องกับเป้าหมาย และงานของผู้ใช้ การฝึกอบรม และการสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพยังช่วยให้ผู้ใช้รับรู้ และใช้ประโยชน์จากประโยชน์ ของเทคโนโลยี ซึ่งจะช่วยเพิ่มความเป็นประโยชน์ที่รับรู้ได้ (Davis et al., 1989)

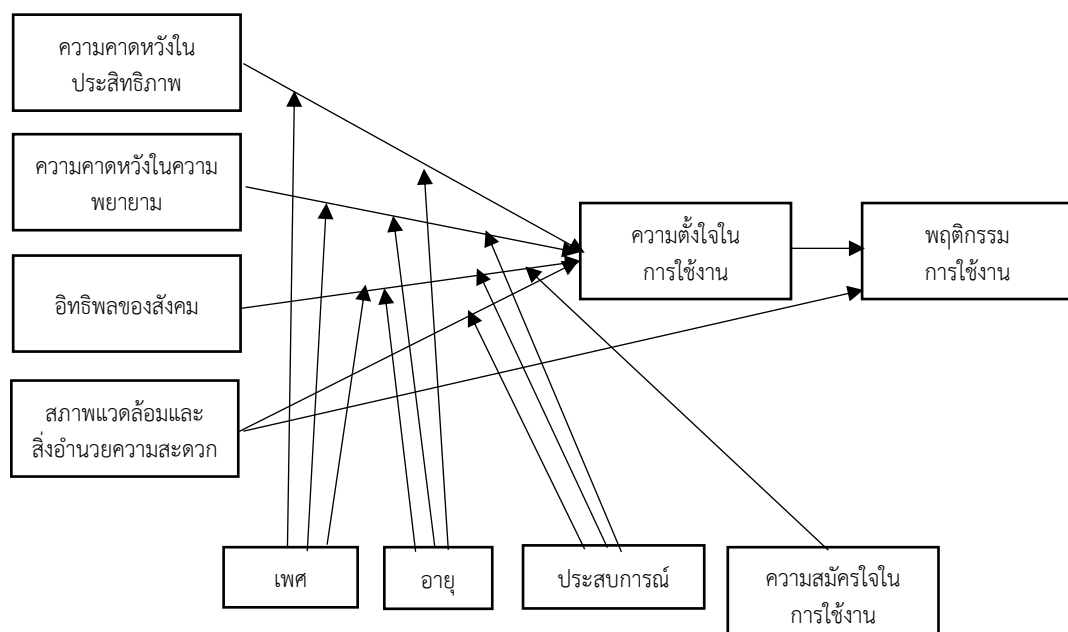
การรับรู้ความง่ายในการใช้งาน (Perceive Ease of Use)

การรับรู้ความสะดวกในการใช้งาน เป็นอีกปัจจัยสำคัญอีกประการของรูปแบบการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) หมายถึง ระดับที่บุคคลเชื่อว่าการใช้ระบบใดระบบหนึ่งจะปราศจากความ พยายาม แนวคิดนี้เน้นถึงแง่มุมการใช้งานของเทคโนโลยี โดยแนะนำว่าหากผู้ใช้ที่มีศักยภาพรับรู้ว่าเทคโนโลยีนั้นง่ายต่อ การเรียนรู้ และใช้งาน จะมีแนวโน้มที่จะรับ และใช้งานต่อไป ความสะดวกในการใช้งานที่รับรู้ได้นั้นเชื่อมโยงกับการ ออกแบบที่ใช้งานง่าย และลดความซับซ้อนในการทำงาน และการใช้เทคโนโลยี และเมื่อเทคโนโลยีถูกมองว่าใช้งานง่าย ช่วยลดภาระด้านการรับรู้ จะทำให้ผู้ใช้มีแนวโน้มที่จะเข้าถึง และใช้เทคโนโลยีเหล่านี้ในการทำงาน หรือชีวิตประจำวัน มากขึ้น ความง่ายในการใช้งานถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในช่วงเริ่มแรกของการนำเทคโนโลยีมาใช้ ซึ่งผู้ใช้จะสร้างความ ประทับใจแรกพบ และตัดสินใจว่าจะใช้เทคโนโลยีต่อไปหรือไม่ (Venkatesh et al., 2003)

จากรากฐานนี้ การวิจัยในภายหลังได้มีการศึกษารูปแบบการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) และขยายรูปแบบเพื่อรวมตัวทำนายเพิ่มเติมเกี่ยวกับการยอมรับเทคโนโลยี ซึ่งสะท้อนถึงความซับซ้อน ของการโต้ตอบระหว่างผู้ใช้กับเทคโนโลยีที่มีมากขึ้นในยุคปัจจุบัน ตัวอย่างเช่น Venkatesh & Davis (2000) ได้แนะนำ TAM2 ซึ่งรวมเอากระบวนการมีอิทธิพลทางสังคม (บรรทัดฐานเชิงอัตนัย ความสมัครใจ และภาพลักษณ์) และ กระบวนการเครื่องมือทางการรับรู้ (ความเกี่ยวข้องของงาน คุณภาพผลผลิต การสาธิตผลลัพธ์ และการรับรู้การใช้งาน

ง่าย) เข้ามาในแบบจำลอง ส่วนขยายนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มพลังการทำนายของโมเดล และทำความเข้าใจปัจจัยกำหนดการรับรู้ถึงประโยชน์และความตั้งใจในการใช้งานโดยละเอียดยิ่งขึ้น (จิระวัฒน์ อนุวิชานนท์ และคณะ, 2566)

นอกจากนี้ โมเดลทฤษฎีการยอมรับและการใช้เทคโนโลยีแบบครบวงจร (Unified Theory of Acceptance and Use of Technology: UTAUT) เสนอโดย Venkatesh et al., (2003) รวมองค์ประกอบจาก TAM และโมเดลการยอมรับของผู้ใช้อื่น ๆ เพื่อนำเสนอกรอบการทำงานที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถอธิบายความตั้งใจของผู้ใช้ที่จะใช้ระบบสารสนเทศ และพฤติกรรมการใช้งานภายหลัง โมเดล UTAUT ระบุโครงสร้างหลัก 4 โครงสร้าง (ความคาดหวังด้านประสิทธิภาพ ความคาดหวังด้านความพยายาม อิทธิพลทางสังคม และเงื่อนไขในการอำนวยความสะดวก) เป็นปัจจัยกำหนดโดยตรงของความตั้งใจ และพฤติกรรมการใช้งานโดย เพศ อายุ ประสบการณ์ และความสมัครใจในการใช้งานทำหน้าที่เป็นปัจจัยกลั่นกรอง เช่น การยอมรับการใช้เงินดิจิทัลในปัจจุบันที่เปลี่ยนจากระบบการใช้จ่ายเงินสดมาเป็นการทำธุรกรรมผ่านทางดิจิทัล องค์ประกอบทฤษฎีการยอมรับการใช้เทคโนโลยีแบบครบวงจรจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะเป็นตัวชี้วัดให้แก่ผู้ใช้ และผู้วางระบบได้ว่าจะเกิดผลสัมฤทธิ์มากน้อยเพียงใด (Sakib et al., 2024)

ภาพที่ 2 รูปแบบทฤษฎีการยอมรับและการใช้เทคโนโลยีแบบครบวงจร UTAUT
ที่มา: (Venkatesh et al., 2003)

ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ยังคงมีการศึกษาและพัฒนา และประยุกต์ใช้รูปแบบการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) เพื่อทำความเข้าใจการยอมรับเทคโนโลยีในบริบทต่าง ๆ ของผู้ใช้ เช่น การใช้งานธนาคารบนมือถือ ระบบ E-commerce E-learning รวมถึงเทคโนโลยีด้านการดูแลสุขภาพอีกด้วย

กรมชลประทาน

เป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีหน้าที่จัดให้ได้มาซึ่งน้ำเพื่อกักเก็บรักษา ควบคุมส่ง ระบาย หรือแบ่งน้ำ เพื่อการเกษตร การพลังงาน การสาธารณสุขโรค หรือการอุตสาหกรรม และหมายรวมถึงการป้องกันความเสียหายอันเกิดจากน้ำ กับการคมนาคมทางน้ำซึ่งอยู่ในเขตชลประทานที่รับผิดชอบ กรมชลประทานเริ่มให้บริการแก่ประชาชนไทยตั้งแต่ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 โดยมีการขุดคลอง และขุดคลองขึ้นใหม่ในบริเวณทุ่งราบภาคกลางจำนวนมาก ดำเนินการโดยเอกชน เมื่อ พ.ศ. 2431 เริ่มขุดคลองเมื่อ พ.ศ. 2433 จุดมุ่งหมายเพื่อควบคุมการเก็บกักน้ำเพื่อการเพาะปลูก และสร้างประตูเรือสัญจร เพื่อการคมนาคมขนส่งทางน้ำตลอดทั้งปีให้แก่ประชาชน สืบเนื่องถึงปัจจุบัน กรมชลประทานได้กำหนดความรับผิดชอบขององค์กรไว้ว่า

“พัฒนาแหล่งน้ำ ตามศักยภาพของกลุ่มน้ำให้เพียงพอ และจัดสรรน้ำให้กับผู้ใช้น้ำทุกประเภท เพื่อให้ผู้ใช้น้ำได้รับน้ำอย่างทั่วถึง และเป็นธรรม ตลอดจนป้องกันความเสียหายอันเกิดจากน้ำ” โดยการบริหารงานขององค์กรแบ่งอำนาจหน้าที่ออกเป็น สำนักงานชลประทานที่ 1-17 แยกตามเขตการดูแลเฉพาะในแต่ละสำนักงาน เพื่อการบริหารงานที่คล่องตัว และในปัจจุบันกรมชลประทานได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า “กรมชลประทานเป็นองค์กรอัจฉริยะ ที่มุ่งสร้างความมั่นคงด้านน้ำ (Water Security) เพื่อเพิ่มคุณค่าการบริการ ภายในปี 2580”

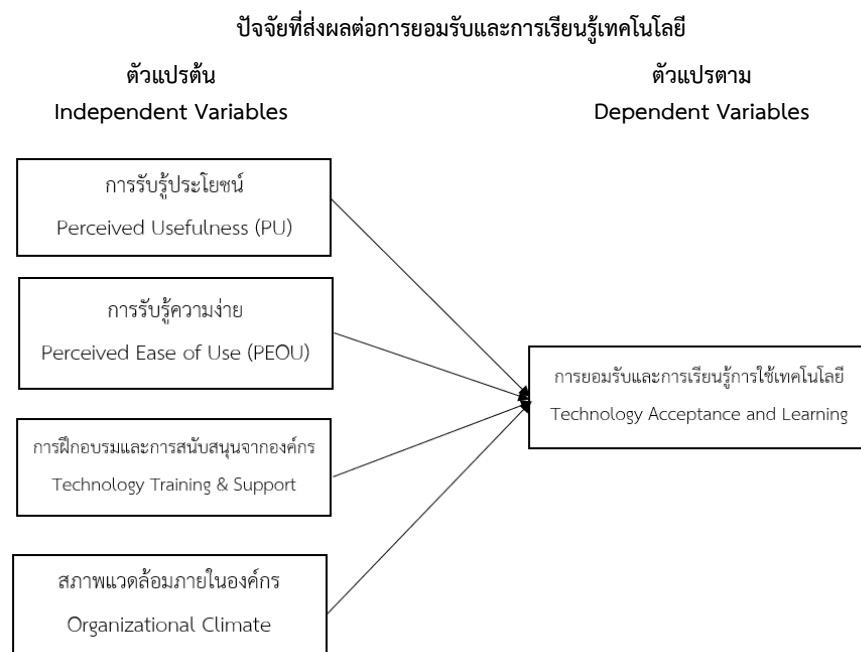
จากการกำหนดวิสัยทัศน์จะ พบว่า กรมชลประทานซึ่งเป็นองค์กรภาครัฐ ถึงแม้ว่าจะเป็นองค์กรที่ตั้งขึ้นมาเป็นระยะเวลานานแต่ในปัจจุบันได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงองค์กรเข้าสู่ยุคดิจิทัล เพื่อเปลี่ยนให้กลายเป็นองค์กรอัจฉริยะ โดยมีการร่าง “แผนปฏิบัติการดิจิทัล กรมชลประทาน ปี พ.ศ. 2564 – 2568” ที่มีการกำหนดนโยบายที่มีความชัดเจนในการนำองค์กรเข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างเป็นระบบและมีแบบแผน (กรมชลประทาน, 2566)

สำนักงานชลประทานที่ 11

เป็นหน่วยงานภายใต้กำกับดูแลของกรมชลประทาน โดยสำนักงานชลประทานที่ 11 มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลการบริหารจัดการน้ำพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่างครอบคลุมพื้นที่ จังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี สมุทรสาครสมุทรปราการ และบางส่วนของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สุพรรณบุรี นครนายก และจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยมีหน่วยงานภายใต้สังกัดสำนักงานชลประทานที่ 11 ทั้งสิ้น 14 หน่วยงาน มีดังนี้ 1) ส่วนกลาง สำนักงานชลประทานที่ 11 2) โครงการชลประทานจังหวัดนนทบุรี 3) โครงการชลประทานจังหวัดปทุมธานี 4) โครงการจังหวัด 5) ชลประทานจังหวัดสมุทรปราการ 6) โครงการส่งน้ำ และบำรุงรักษาพระองค์ไชยานุชิต 7) โครงการส่งน้ำ และบำรุงรักษาชลหารพิจิตร 8) โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษารังสิตเหนือ 9) โครงการส่งน้ำและรังสิตใต้ 10) โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเจ้าเจ็ด-บางยี่หน 11) โครงการส่งน้ำ และบำรุงรักษาพระยาบันลือ 12) ส่งน้ำและบำรุงรักษาภาษีเจริญ 13) โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพระพิมล 14) โครงการก่อสร้างชลประทานที่ 11 (สำนักงานชลประทานที่ 11, 2567) โดยในปัจจุบันกรมชลประทานได้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในหลากหลายมิติ เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการให้บริการ เช่น ระบบการตรวจวัดระดับน้ำแบบ เรือลัดไหม เพื่อประกอบการตัดสินใจแก่ผู้ปฏิบัติงานในการควบคุมระดับน้ำที่ผันให้แก่ประชาชน หรือระบบการแจ้งเตือนระบบน้ำขึ้นลงในช่วงฤดูแล้ง หรือช่วงฤดูน้ำหลากที่ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถทำงานได้อย่างสะดวกมากขึ้น ผลที่ได้ก็เกิดแก่ประชาชนผู้เข้ารับบริการ เป็นต้น

จากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎี รวมถึงรูปแบบการพัฒนาของกรมชลประทานที่ส่งผลต่อการทำงานของหน่วยงานย่อยภายใต้การกำกับดูแลของกรมฯ ผู้วิจัย พบว่า แนวคิดการยอมรับการใช้เทคโนโลยี อันประกอบด้วย การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความง่ายในการใช้งานเทคโนโลยี จากทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (TAM) รวมไปถึงการฝึกอบรม และการสนับสนุนจากองค์กร และสภาพแวดล้อมภายในองค์กรจะสามารถเป็นตัวแปรที่ใช้ในการพยากรณ์การยอมรับ และการเรียนรู้เทคโนโลยีเทคโนโลยีของบุคลากรในยุคดิจิทัลของสำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทานได้

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

H₁: การรับรู้ประโยชน์มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการยอมรับ และการเรียนรู้เทคโนโลยีเทคโนโลยีของบุคลากรในยุคดิจิทัลของสำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทาน

H₂: การรับรู้ความง่ายในใช้งานมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการยอมรับ และการเรียนรู้เทคโนโลยีเทคโนโลยีของบุคลากรในยุคดิจิทัลของสำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทาน

H₃: การฝึกอบรม และการสนับสนุนด้านเทคโนโลยีมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการยอมรับและการเรียนรู้เทคโนโลยีเทคโนโลยีของบุคลากรในยุคดิจิทัลของสำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทาน

H₄: บรรยากาศขององค์กรมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการยอมรับ และการเรียนรู้เทคโนโลยีเทคโนโลยีของบุคลากรในยุคดิจิทัลของสำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทาน

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับ และการเรียนรู้เทคโนโลยีในหน่วยงานสำนักงานชลประทานที่ 11 ที่มีหน่วยงานย่อยทั้งสิ้น 14 หน่วยงาน จำนวนบุคลากรทั้งสิ้น 697 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้โปรแกรม G* Power โดยการเลือกกลุ่มสถิติ (Test Family) F-test เลือกสถิติ (Statistical Test) Linear Multiple Regression: Fixed Model, R² Deviation From Zero และเนื่องจากไม่ทราบค่าประมาณการพารามิเตอร์ในอดีต จึงได้เลือกใช้การกำหนดค่าขนาดอิทธิพลสำเร็จรูป โดยเลือกกำหนดค่าขนาดอิทธิพล ขนาดกลาง Effect Size = 0.15 (Faul et al., 2007) โดยยอมรับค่าความคลาดเคลื่อน Error Prob. = 0.05 กำหนดให้มีค่าความเชื่อมั่นของการทดสอบเท่ากับ Power (1-B error Prob.) = 0.95 จำนวนของตัวแปรพยากรณ์ Number of Predictor = 4 จากการคำนวณได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 129 คน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ทั้ง 14 หน่วยงานภายใต้กำกับของสำนักงานชลประทานที่ 11

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้โปรแกรม SPSS เวอร์ชัน 21 แบบสถิติในการคำนวณหาผลลัพธ์ทางสถิติ และเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถาม ก่อนออกทำการสำรวจกับกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบ

ความแม่นยำของเครื่องมือในการวิจัย (Validity Test) โดยใช้การตรวจสอบดัชนีความสอดคล้องวัตถุประสงค์ (Index of Objective Congruency: IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่านทำการประเมิน หลังจากนั้นทำการทดสอบเพื่อประเมินความน่าเชื่อถือของแบบสอบถาม (Reliability Test) ทำการทดสอบโดยใช้แบบสอบถามทั้งหมด 30 ชุด (Pilot Test) ผลการทดสอบ พบว่า คะแนนอัลฟ่าของครอนบาค (Cronbach's Alpha) อยู่ที่ .997 หลังจากกระบวนการตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัยเป็นที่เรียบร้อย ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมทั้งแบบปฐมภูมิ และทุติยภูมิเพื่อทำการรวบรวมข้อมูลในการวิเคราะห์

ผลการศึกษา

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 49.6 การศึกษา ระดับปริญญาตรี จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 50.4 ตำแหน่งงาน ฝ่ายบริหาร จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 45.7 เวลาส่วนใหญ่มีการใช้เทคโนโลยีในการทำงาน จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 82.2 และมีระยะเวลาในการทำงานในสำนักงานชลประทานที่ 11 ระหว่าง 3-4 ปี จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 42.6

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Correlation) ของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

	PU	PEOU	TS	OC	TA
PU	1				
PEOU	-.264**	1			
TS	.124	.067	1		
OC	-.144	-.115	-.004	1	
TA	.196*	.233**	.310**	-.091	1

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

จากการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Correlation) ของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา พบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์สูงสุด คือ ของตัวแปรระหว่างการฝึกอบรม และสนับสนุนจากองค์กร (TS) กับการยอมรับ และการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยี (TA) ซึ่งมีความสัมพันธ์ในระดับกลางที่ .310** อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 รองลงมา คือ ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความง่าย (PEOU) กับการยอมรับ และการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยี (TA) ซึ่งมีความสัมพันธ์ในระดับกลางที่ .233** อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

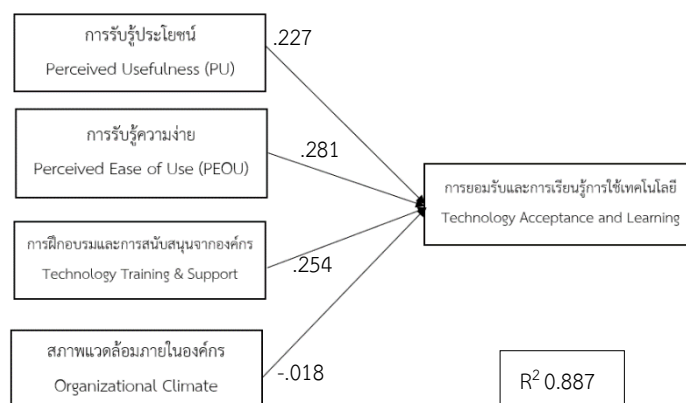
จากการตรวจสอบภาวะร่วมของตัวแปรแบบเส้นตรง (Multi-Collinearity) ด้วยค่าสถิติ Tolerance และค่า VIF ในตารางที่ 2 พบว่า ตัวแปรอิสระทุกตัวมีค่า Tolerance ไม่เข้าใกล้ศูนย์กล่าว คือ มีค่ามากกว่า 0.10 และค่า VIF ของตัวแปรอิสระทุกตัวต่ำกว่า 10 ทำให้ไม่มีปัญหา Multi-collinearity (Miles, 2014) จึงสามารถใช้ตัวแปรอิสระทุกตัวที่เก็บข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

ตารางที่ 2 ผลวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับและการเรียนรู้เทคโนโลยีในหน่วยงานสำนักงานชลประทานที่ 11 ด้วยสถิติ สมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ตัวแปร	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t-Test	P-Value (Sig.)	Collinearity Statistics	
	B	Std. Error	Beta			Tolerance	VIF
ค่าคงที่	1.059	.695	-	1.524	.013	-	-
PU	.227	.084	.232	2.698	.008*	.880	1.137
PEOU	.281	.087	.274	3.216	.002*	.896	1.116
TS	.254	.079	.263	3.219	.002*	.973	1.028
OC	-.018	.079	-.025	-.302	.763	.973	1.028
R = 0.942, R square = 0.887, Std. Error = .23060							

**ระดับนัยสำคัญ 0.01 * ระดับนัยสำคัญ 0.05

ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยแบบพหุคูณ ด้วยวิธีการแบบ Enter พบว่า เมื่อการรับรู้ความง่าย (PEOU) เปลี่ยนไป 1 หน่วย จะส่งผลให้การยอมรับ และการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยี (TA) ในหน่วยงานสำนักงานชลประทานที่ 11 เปลี่ยนแปลงไป .281 หน่วย โดยเฉลี่ยอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 เมื่อควบคุมให้ตัวแปรอื่นคงที่ รองลงมาคือ เมื่อการฝึกอบรม และสนับสนุนจากองค์กร (TS) เปลี่ยนไป 1 หน่วย จะส่งผลให้การยอมรับ และการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยี (TA) ในหน่วยงานสำนักงานชลประทานที่ 11 เปลี่ยนแปลงไป .254 หน่วย โดยเฉลี่ย เมื่อควบคุมให้ตัวแปรอื่นคงที่อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 รองลงมา คือ เมื่อการรับรู้ประโยชน์ (PU) เปลี่ยนไป 1 หน่วย จะส่งผลให้การยอมรับ และการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยี (TA) ในหน่วยงานสำนักงานชลประทานที่ 11 เปลี่ยนแปลงไป .227 หน่วย อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 โดยเฉลี่ย เมื่อควบคุมให้ตัวแปรอื่นคงที่ และอันดับสุดท้าย เมื่อสภาพแวดล้อมภายในองค์กร (OS) เปลี่ยนไป 1 หน่วย จะส่งผลให้การยอมรับ และการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยี (TA) ในหน่วยงานสำนักงานชลประทานที่ 11 เปลี่ยนแปลงไป -.018 หน่วย โดยเฉลี่ย เมื่อควบคุมให้ตัวแปรอื่นคงที่ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยจากค่า R Square ที่ 0.887 หมายถึง โมเดลที่ทำการพิสูจน์นี้สามารถอธิบายความผันแปรได้ถึง ร้อยละ 88 ตามภาพที่ 4

ภาพที่ 4 ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

โดยสามารถเขียนเป็นโมเดลสมการพยากรณ์ทำนายได้ ดังนี้

$$TA = 1.059 + .227*(PU) + .281*(PEOU) + .254*(TS) - .018(OC)$$

จากผลการศึกษา ด้วยการวิเคราะห์สถิติสมการถดถอยแบบพหุคูณ พบว่า การยอมรับ และการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีในหน่วยงานสำนักงานชลประทานที่ 11 อยู่ในระดับสูง โดยพบค่าเฉลี่ยของแต่ละคำตอบ โดยเฉลี่ย สูงกว่า 4.00 และมีการใช้เทคโนโลยีอย่างสม่ำเสมอเหตุจากกรมชลประทาน มีเครื่องมือที่ทำให้บุคลากรสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีได้ง่ายขึ้นมีการใช้งานที่ง่าย และทันสมัยจึงส่งผลให้บุคลากรเกิดความสะดวก มีการทำงานที่รวดเร็วคล่องตัวมากขึ้นกว่าระบบการทำงานแบบดั้งเดิม

ตัวแปรที่เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลที่สามารถพยากรณ์ การยอมรับ และการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยี (TA) ในหน่วยงานสำนักงานชลประทานที่ 11 สูงที่สุด คือ เมื่อการรับรู้ความง่าย (PEOU) กล่าวคือ เมื่อบุคลากรมีความรู้สึกว่าการเข้าถึงเทคโนโลยี และการใช้งานมีความง่าย และสะดวกในการใช้งานก็จะส่งผลให้เกิดการยอมรับ และการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีที่มากขึ้น รองลงมาคือ การฝึกอบรมและสนับสนุนจากองค์กร (TS) กล่าวคือ เมื่อบุคลากรต้องมีการใช้เทคโนโลยี การฝึกอบรมในการใช้งาน และการสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้เป็นสิ่งที่สามารถกระตุ้นให้เกิดการใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งผลให้เกิดการเปิดรับ และการเรียนรู้เพิ่มขึ้น ต่อมา คือ การรับรู้ประโยชน์ (PU) พบว่าเมื่อบุคลากรรับรู้ได้ว่าการใช้งานเทคโนโลยีต่าง ๆ นั้นจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งตนเอง และการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ บุคลากรเหล่านั้นก็จะมีความตั้งใจในการยอมรับ และการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีที่มากขึ้นเป็นลำดับ แต่สำหรับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมภายในองค์กร (OC) จากการสำรวจในครั้งนี้ พบว่า บุคลากรไม่เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมภายในองค์กรจะส่งผลให้เกิดการยอมรับ และการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีที่มากขึ้นหรือลดลงแต่อย่างใด

อภิปรายผล

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงการยอมรับ และการเรียนรู้เทคโนโลยีในระดับสูงของบุคลากร สำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทาน โดยการนำเทคโนโลยีมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการทำงานเป็นประจำ เนื่องจากกรมชลประทานจัดให้มีการเข้าถึง และใช้งานง่าย และเครื่องมือที่ทันสมัย การค้นพบนี้ชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของความสะดวกในการเข้าถึง และความทันสมัยของเทคโนโลยีเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการยอมรับ และการเรียนรู้ของผู้ใช้ (เดื่อนใจ เขียนขานาจ, 2564) การรับรู้ความง่ายในการใช้งาน (PEOU) เป็นตัวทำนายที่สำคัญที่สุดของการยอมรับ และการเรียนรู้เทคโนโลยี (TA) ซึ่งสอดคล้องกับโมเดลการยอมรับเทคโนโลยี (TAM) โดยวางตำแหน่งว่าความสะดวกในการใช้งานเป็นตัวกำหนดการนำเทคโนโลยีมาใช้ของผู้คน (Davis, 1989) การค้นพบนี้แสดงให้เห็นว่า ยิ่งบุคลากรต้องใช้ความพยายามน้อยลงในการใช้เทคโนโลยีเท่าไร พวกเขาก็น่าจะมีแนวโน้มที่จะยอมรับ และมีส่วนร่วมกับเทคโนโลยีมากขึ้นเท่านั้น สอดคล้องกับ (สุดาร์ตน์ พุ่มใหญ่, 2567) ที่พบว่าการตัดสินใจใช้แพลตฟอร์มสตรีมมิ่งของคนวัยทำงานนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัย ด้านการรับรู้ประโยชน์ และการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน บุคคลเหล่านั้นจึงตัดสินใจใช้

การฝึกอบรม และการสนับสนุนองค์กร (TS) เป็นอีกปัจจัยที่มีความสำคัญเช่นกัน เนื่องจากการฝึกอบรมที่มีโครงสร้าง และการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องขององค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Elbadawy, A. & Saad, M. 2023) ที่พบว่า การที่บุคคลจะมีประสิทธิภาพในการใช้เทคโนโลยี หรือการที่จะเปิดใจยอมรับ ขึ้นอยู่กับการฝึกฝนการใช้งานอย่างสม่ำเสมอ องค์กรต้องมีการสนับสนุนจัดอบรม จัดกิจกรรมให้บุคลากรได้มีโอกาสเข้าถึงระบบ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการใช้งานสูงสุด ซึ่งจะสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการเพิ่มการยอมรับเทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ การสนับสนุนดังกล่าวไม่เพียงแต่อำนวยความสะดวกในการใช้งานเบื้องต้นเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งนำไปสู่การบูรณาการเทคโนโลยีที่ลึกซึ้งและยั่งยืนมากขึ้น (Albeedan et al., 2023)

การรับรู้ประโยชน์ (PU) เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญ แม้ว่าจะมีประสิทธิภาพในการทำนายการยอมรับ และการเรียนรู้เทคโนโลยีน้อยกว่าการรับรู้ความง่าย (PEOU) และการฝึกอบรม และการสนับสนุนองค์กร (TS) การค้นพบนี้ สอดคล้องกับกรอบการทำงานของ TAM ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการรับรู้เทคโนโลยีที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานเป็น แรงจูงใจสำคัญในการนำเทคโนโลยีมาใช้ (Davis, 1989) พนักงานที่ตระหนักถึงประโยชน์ที่จับต้องได้ของเทคโนโลยีต่อ งานของตน มีแนวโน้มที่จะยอมรับ และเรียนรู้เทคโนโลยีมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Saif et al., 2024) ที่สนับสนุนว่าการใช้เทคโนโลยีในปัจจุบัน รวมถึงการใช้ AI อย่าง ChatGPT ผู้ใช้ก็ต้องมีความเข้าใจในด้านประโยชน์ และการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน จึงจะสามารถใช้ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามสิ่งที่น่าสนใจ คือ สภาพแวดล้อมภายในองค์กร (OC) ไม่พบว่า เป็นปัจจัยสำคัญในการศึกษานี้ ซึ่งเป็นการเบี่ยงเบนไปจากงานเขียน บางประเด็นที่เน้นความสำคัญของสภาพแวดล้อมขององค์กรในการยอมรับเทคโนโลยี ความแตกต่างนี้อาจบ่งบอกถึง วัฒนธรรมองค์กรที่เป็นเอกลักษณ์ของกรมชลประทานที่ 11 หรืออาจชี้ให้เห็นว่าปัจจัยอื่น ๆ ในการศึกษาครั้งนี้อยู่ใน บริบทที่ผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญด้านปัจจัยอื่นมากกว่า สภาพแวดล้อมภายในองค์กร ซึ่งอาจจะต้องมีการศึกษาเพิ่มเติม ต่อไป

กล่าวโดยสรุป คือ ค้นพบใหม่ในงานวิจัยนี้อยู่ที่บริบทเฉพาะและการมุ่งเน้นตัวแปรพยากรณ์ โดยจากการนำ ตัวแปรหลักของทฤษฎี รูปแบบการยอมรับเทคโนโลยี (TAM) มาปรับรวมเข้ากับ การฝึกฝน และการสนับสนุนจาก องค์กร รวมถึงสภาพแวดล้อมภายในองค์กร ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นถึงองค์กรภาครัฐ โดยเฉพาะใน หน่วยงานกรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่มีความเชี่ยวชาญ และการกิจเฉพาะทาง ด้วยศึกษาการ ยอมรับ และการใช้เทคโนโลยีในระดับสูงแบบดั้งเดิม เนื่องจากภาครัฐได้มีแนวนโยบายพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้ กรมชลประทานมีการปรับตัวค่อนข้างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นถึงข้อมูลเชิงลึกใหม่เกี่ยวกับวิธีการ บูรณาการความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเข้ากับการดำเนินงานขององค์กรทั่วไป โดยเฉพาะองค์กรภาครัฐ และบุคลากร ที่มีการปรับตัวให้เข้ากันกับการพัฒนาได้อย่างลงตัว ด้วยหลักคิดการยอมรับเทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของ การผลักดันของประเทศไทยสู่การเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัล ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

ข้อเสนอแนะ

การศึกษานี้เป็นการวิเคราะห์การยอมรับ และการเรียนรู้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพภายในชลประทาน ที่ 11 กรมชลประทาน มีประเด็นที่ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปประยุกต์ใช้

ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการที่องค์กร ต้องนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้กับทุกมิติของ การทำงาน จากผลการศึกษา องค์กรทั้งภาครัฐ และเอกชนควรมุ่งมั่น จัดสรรทรัพยากรเพื่อการพัฒนาทางด้าน เทคโนโลยี เพื่อประโยชน์ และการพัฒนาองค์กร การพัฒนาที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีการศึกษาในแต่ละบริบท ของแต่ละองค์กรที่มีความแตกต่างกัน แต่ทุกองค์กรสามารถนำผลที่ได้จากการวิจัยนี้ไปเป็นต้นแบบในการพัฒนา เพื่อให้องค์กรสามารถก้าวทันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างเช่นปัจจุบัน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการสำรวจบรรยากาศองค์กรแบบเจาะลึก เนื่องจากการศึกษานี้ ไม่พบว่า บรรยากาศของ องค์กร (OC) เป็นตัวทำนายที่มีนัยสำคัญในบริบทนี้ การวิจัยในอนาคตจึงอาจนำแนวทางเชิงคุณภาพมาใช้ในการสำรวจ เหตุผลที่ซ่อนอยู่ การสัมภาษณ์ หรือการสนทนากลุ่มสามารถเปิดเผยข้อมูลเชิงลึกกว่าวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ภายใน สำนักงานชลประทานที่ 11 มีอิทธิพลต่อการยอมรับเทคโนโลยีอย่างไร และอาจจะระบุตัวแปรแฝงที่ไม่ได้บันทึกไว้ใน การศึกษานี้

2.2 ควรดำเนินการวิจัยระยะยาวซึ่งจะช่วยให้สามารถสังเกตการเปลี่ยนแปลงในการยอมรับ และการเรียนรู้เทคโนโลยีเมื่อเวลาผ่านไป โดยให้มุมมองแบบพลวัต เพื่อนำไปวางแผนการฝึกอบรม การสนับสนุน และการรับรู้ถึงประโยชน์มีวิวัฒนาการไปพร้อมกับความคุ้นเคย และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เพิ่มมากขึ้น

2.3 ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบหน่วยงานอื่น โดยทำการการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ อาจเน้นได้ว่าข้อค้นพบจากสำนักงานชลประทานฉบับที่ 11 มีลักษณะเฉพาะหรือบ่งชี้ถึงแนวโน้มในวงกว้างในการนำเทคโนโลยีของภาครัฐไปใช้ในประเทศไทยหรือไม่

2.4 ควรสร้างการทดลองการบูรณาการแบบจำลองทางทฤษฎีเพิ่มเติม ด้วยการบูรณาการกรอบทางทฤษฎีอื่น ๆ เช่น Unified Theory of Acceptance and Use of Technology (UTAUT) หรือแบบจำลองความสำเร็จของระบบสารสนเทศ DeLone และ McLean สามารถให้ความเข้าใจมากขึ้นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับและการเรียนรู้เทคโนโลยี

เอกสารอ้างอิง

กรมชลประทาน. (2566). **วิสัยทัศน์/ค่านิยม/พันธกิจ**. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2567 จาก [https:// www. rid. go. th/ index. php/ th/ strategic_ plan/ vision](https://www.rid.go.th/index.php/th/strategic_plan/vision).

จิระวัฒน์ อนุวิชานนท์, ปณิศา มีจินดา, และณัฐรณนธ์ กานต์วิกุลธนา. (2566). บทบาทของแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (TAM) ต่อการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก. **RMUTT Global Business and Economics Review**, 18(1), 39–56.

เดือนใจ เขียนขานาจ. (2564). การยอมรับเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักศึกษาในระบบการศึกษาทางไกลรูปแบบออนไลน์มหาวิทยาลัยเอกชน. **วารสารมหาจุฬานาครธรรมศาสตร์**, 8(8), 311–324.

ประทวน วันนิจ, และ มนูญ สอนโพนงาม. (2565). วิฤตวัฒนธรรม เปลี่ยนผ่านวิถีชีวิตสังคมไทยในยุคดิจิทัล. **วารสารนวมทองแหกรพุทธศาสตร์ปริทรรศน์**, 9(2), 117–126.

วัชรพจน์ ทรัพย์สงวนบุญ, และ เวทยา ใฝ่ใจดี. (2563). การเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัลขององค์กรภาครัฐเพื่อยกระดับความสามารถทางการแข่งขันของประเทศไทย. **วารสารการจัดการสมัยใหม่**, 18(1), 15–22.

สำนักงานชลประทานที่ 11. (2567). **สำนักงานชลประทานที่ 11**. สืบค้นเมื่อ 4 กุมภาพันธ์ 2567 จาก <http://www11.rid.go.th/rid11/vision.php>.

สุดารัตน์ พุ่มใหญ่. (2567). **ปัจจัยการรับรู้การยอมรับเทคโนโลยีและทัศนคติที่ส่งผลต่อการตัดสินใจสมัครใช้บริการแพลตฟอร์มวิดีโอสตรีมมิ่งของกลุ่มวัยทำงานในจังหวัดปทุมธานี**. สารนิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ .

องอาจ ชาญประสิทธิ์ชัย. (2566). องค์ประกอบกรยอมรับเทคโนโลยีทางการเงินของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย. **วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์**, 17(2), 240–256.

Reference

Albeedan, M., Kolivand, H., & Hammady, R. (2023). Evaluating The se of Mixed Reality in CSI Training Through The Integration of the Task-Technology Fit and Technology Acceptance Model. **IEEE Explore**, 11(23), 114732–114752.

Davis, F. D. (1989). Perceived Usefulness, Perceived Ease of use, and user Acceptance of Information Technology. **MIS Quarterly**, 13(3), 319–340.

Davis, F. D., Bagozzi, R. P., & Warshaw, P. R. (1989). User Acceptance of Computer Technology: A Comparison of two Theoretical Models. **Management Science**, 35(8), 982–1003.

- Elsayed, A. A. E., & Saad, M. (2023). Determinants of Intention to use online Training Based on The TAM Model in Telecom Egypt Company. **Journal of Business and Management Sciences**, 11(1), 1–21.
- Faul, F., Erdfelder, E., Lang, A.-G., & Buchner, A. (2007). G*Power 3: A Flexible Statistical Power Analysis Program for the Social, Behavioral, and Biomedical Sciences. **Behavior Research Methods**, 39(2), 175–191.
- Mogaji, E., Viglia, G., Srivastava, P., & Dwivedi, Y. K. (2024). Is it the End of the Technology Acceptance Model in The Era of Generative Artificial Intelligence?. **International Journal of Contemporary Hospitality Management**, 13(5), 1–15.
- Miles, J. (2014). **Tolerance and Variance Inflation Factor**. Wiley Online Library, 24(6), 1–15.
- Saif, N., Khan, S. U., Shaheen, I., ALotaibi, A., Alnfai, M. M., & Arif, M. (2024). Chat-GPT; Validating Technology Acceptance Model (TAM) in Education Sector Via Ubiquitous Learning Mechanism. **Computers in Human Behavior**, 154(2023), 1–23.
- Sakib, N. M., Akter, M., Sahabuddin, M., & Fahlevi, M. (2024). An Application of the Extended UTAUT Model to Understand the Adoption of Cashless Transactions: Evidence From a Developing Country. **Journal of Science and Technology Policy Management**, 13(8), 1–15
- Powell, S. K., Lim, E., & Sass, M. (2024). Multilevel Cross-cultural Training Outcomes and Self-enhancement or Strategic Modesty Through Self-reported Outcomes: A Meta-analysis. **International Studies of Management & Organization**, 20(14), 1–15.
- Tanjung, M. , & Herwindhani, K. (2023). Analysis of Customer Perceptions on the Acceptance of Mobile Banking-based Services in Banking Sectors Using an Approach of the Technology Acceptance Model (TAM). **International Journal of Business Innovation, Economics and Social Science**, 11(1), 17–25.
- Venkatesh, V., Morris, M. G., Davis, G. B., & Davis, F. D. (2003). **User Acceptance of Information Technology: Toward a Unified View**. *MIS Quarterly*, 27(3), 425–478.
- Venkatesh, V., & Davis, F. D. (2000). A Theoretical Extension of the Technology Acceptance Model: Four Longitudinal Field Studies. **Management Science**, 46(2), 186–204.

คณะผู้เขียน

ดร.จิรัตติกา สุธสิงห์

สำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทาน
200 หมู่ 1 อาคารสำนักงานชลประทานที่ 11 ชั้น 1
ถ.ติวานนท์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 11120 โทร 081-972 6672
Email: jirat.jasmine@gmail.com

สิปปณรงค์ กาญจนวงศ์ไพศาล

วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
1 ถนนอุททองนอก เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300 โทร 092-504 6464
Email: sipnarong.ka@ssru.ac.th

บุรี จิตลดาพร

สถาบันภาษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น

123 หมู่ 16 ถนนมิตรภาพ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40002

โทร 081 -592 5502

Email: poorich@kku.ac.th

ความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนาและกฎหมายในสังคมไทย ตั้งแต่ก่อนสมัยอยุธยา-พ. ศ. 2475
The Relation of Buddhism and Laws in Thai Society
From Pre-Ayutthaya Period-A. D. 1932

ยอดชาย ชูติกาโม*

โรงเรียนกฎหมายและการเมือง มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

Yodchai Chutikamo*

School of Law and Politics, Suan Dusit University

Received: February 23, 2023

Revised: April 21, 2023

Accepted: April 24, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนา และกฎหมายในสังคมไทย ตั้งแต่ก่อนสมัยอยุธยา-พ.ศ. 2475 ว่ามีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคลีคลายตัวของรัฐไทยจากสังคมจารีตมาสู่รัฐสมัยใหม่ ผลการศึกษา พบว่า ในสมัยที่เป็นรัฐจารีตคือสมัยอยุธยา และก่อนหน้านั้น พุทธศาสนากับกฎหมายมีความเกี่ยวข้องกันโดยตรงน้อยมาก เนื้อหา และหลักคำสอนของพุทธศาสนามีได้ถูกนำมาบังคับใช้เป็นกฎหมายโดยตรงในกฎหมายต่าง ๆ หลักการทางพุทธศาสนามีบทบาทเน้นต่อตัวผู้ปกครองเป็นสำคัญที่ให้ผู้ปกครองอย่างมีธรรม ถ้าผู้ปกครองมีธรรมแล้ว สังคมก็เป็นธรรม จนกระทั่งสมัยธนบุรี และรัตนโกสินทร์ตอนต้น ที่เริ่มมีการตรากฎหมายมาบังคับใช้คณะสงฆ์เกี่ยวกับการประพฤติดนในวัตรปฏิบัติตามพระวินัย และจารีตที่สั่งมาอันเนื่องมาจากวัตรปฏิบัติที่ย่อหย่อนของคณะสงฆ์ ในเวลานั้น ทำให้เกิดผลพลอยได้ที่คณะสงฆ์ได้เข้ามาสู่การควบคุมจากฝ่ายอาณาจักร และเมื่อเข้าสู่การเป็นรัฐสมัยใหม่ ในลักษณะที่เรียกว่ารัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์เต็มทีพุทธศาสนา และกฎหมายมีความเกี่ยวข้องกันมากขึ้น ในรูปแบบที่คณะสงฆ์ได้รับการจัดการจากรัฐไทยด้วยกฎหมายคณะสงฆ์อย่างเป็นระบบ ทำให้พระสงฆ์มีเพียงอยู่ภายใต้บังคับของพระธรรมวินัยเท่านั้น แต่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายบ้านเมืองด้วยเช่นกัน และในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์นี้ที่สถานะของพุทธศาสนาได้รับการยกย่องโดยนัยยะทางกฎหมายว่าเป็นศาสนาประจำชาติไทยจากกฎหมายเถียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช 2467 ที่กำหนดว่าพระมหากษัตริย์จะต้องเป็นพุทธศาสนูปถัมภก

คำสำคัญ: กฎหมาย พุทธศาสนา สังคมไทย

Abstract

This article aimed to examine the relation between Buddhism and laws in Thai society which was long distance to each other, in Ayutthaya period and before. When the Thai state evolved from traditional state to modern state, the relation between Buddhism and laws came closer. Buddhism text and principle were not used as laws directly. Buddhism doctrine mainly influenced the morality of the ruler. If the ruler had moral in his mind, the society will be justified. Until the period of Thonburi

*ยอดชาย ชูติกาโม (Corresponding Author)

e-mail: nathee_123@yahoo.com

and Early Rattanakosin, that the rulers used the law to control the Buddhist monks in the country because of the many undisciplined behavior monks. By using of laws to the monks, the monk society came to be controlled by the state steadily. When Thailand was transformed to be Absolute Monarchy state, the monks were controlled by not only Buddha's word in Tripitaka but also the laws of the state. Buddhism was raised to be the national religion, indirectly, by "The Palace Law of Succession, Buddhist Era 2467" that The King of Thailand must serve as The Upholder of Buddhism.

Keywords: Laws, Buddhism, Thai Society

บทนำ

ที่มา และความสำคัญของการศึกษาของบทความนี้ คือ ต้องการนำเสนอถึงความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนาและกฎหมายในสังคมไทยว่ามีความเกี่ยวข้องกับการคลี่คลายตัวของสังคมไทยจากรัฐจารีตไปสู่รัฐสมัยใหม่ เนื่องจากการยังไม่มีการศึกษาว่ามีความเกี่ยวข้องในมิตินี้อย่างไร การศึกษาหรืออธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนาและกฎหมายในสังคมไทยที่ผ่านมา ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์ว่าในแต่ละยุคสมัยมีการบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการคณะสงฆ์อย่างไรเท่านั้น อาทิ "ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย" (ร. แลงการ์ด, 2526) "ตำนานกฎหมายไทย" (สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ, 2493) โดยการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) ด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Approach)

ทั้งนี้ พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีบทบาทในวิถีชีวิตของคนไทย สังคมไทยมาอย่างยาวนานอย่างน้อยตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12 ที่มีหลักฐานอารยธรรมทวารวดีปรากฏทั่วภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย ซึ่งล้วนแต่แสดงถึงวิถีชีวิตของสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา อย่างไรก็ตาม แม้พุทธศาสนาจะเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทยในหลากหลายมิติ แต่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายนั้น มิได้ปรากฏว่าพุทธศาสนาได้เข้าไปมีอิทธิพลโดยตรงต่อเนื้อหาในบทบัญญัติทางกฎหมาย หรือมีอิทธิพลต่อรูปแบบการจัดการกระบวนการยุติธรรม กล่าวได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจรัฐและพุทธศาสนานั้นเป็นไปแบบที่มีความเกี่ยวข้อง โดยตรงน้อยมากในสมัยที่เป็นรัฐจารีต และเริ่มปรากฏความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนาและกฎหมายมากขึ้นในช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ที่รัฐไทยพัฒนาไปสู่ความเป็นรัฐสมัยใหม่ ที่รัฐเป็นผู้ใช้กฎหมายในการจัดการกิจการทางพุทธศาสนา และนำมาสู่การสร้างรูปแบบระบบการปกครองคณะสงฆ์ที่รัฐไทยเป็นผู้รวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง อนึ่ง ในบทความนี้คำว่า "รัฐจารีต" "รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์" และ "รัฐสมัยใหม่" นั้นเป็นการใช้เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจในความหมายเบื้องต้นกล่าวคือ "รัฐจารีต" ในบทความนี้ต้องการสื่อถึงสังคมไทยในสมัยก่อนที่จะเป็นรัฐสมัยใหม่ ซึ่ง "รัฐสมัยใหม่" ในบทความนี้สื่อถึงการเป็นรัฐชาติ (Nation State) ที่เริ่มปรากฏในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นก่อนที่จะแสดงความเป็นรัฐชาติอย่างชัดเจนในการเป็น "รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์" ที่พระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจในการปกครองอย่างสมบูรณ์เป็นทั้งประมุขแห่งรัฐ และผู้บริหารประเทศโดยตรงในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทั้งนี้ การให้คำนิยามอย่างละเอียดเป็นที่ยอมรับโดยุษฎี (Undisputed) ของ "รัฐจารีต" "รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์" และ "รัฐสมัยใหม่" ว่าคืออะไร และในแต่ละรูปแบบเริ่มในปีใดสิ้นสุดในปีใดนั้น ยังเป็นประเด็นที่มีการถกเถียงกันในแวดวงวิชาการถึงข้อเสนอต่าง ๆ ในการนิยามคำดังกล่าวให้ชัดเจน ซึ่งมีใช้ประเด็นในการศึกษาของบทความนี้ ผู้ที่สนใจสามารถศึกษาได้เพิ่มเติมจากงานทางวิชาการที่เน้นศึกษาและมีข้อเสนอในการอธิบายเรื่องดังกล่าว อาทิ "สังคมไทยในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2325-2416)" (หม่อมราชวงศ์ อकिन รพีพัฒน์, 2518) "รัฐสมบูรณาญาสิทธิในสยาม 2435-2475" (สมเกียรติ วันทะนะ, 2533) "The Rise and Decline of Thai Absolutism" (Mead, Kullada Kesboonchoo 2004)

กำเนิด และที่มาของกฎหมาย

กฎหมายนั้นจึงมีจุดกำเนิดขึ้นมาเพื่อใช้รักษาความสงบสุขของสังคม มีรากฐานมาจากรูปแบบวิถีการปฏิบัติของสังคมและมีการลงโทษผู้ที่ละเมิด ทั้งนี้ กฎหมายนั้นได้มีวิวัฒนาการในสังคมมนุษย์ โดยมีได้เกิดขึ้นมาจากความตั้งใจของผู้ใดผู้หนึ่ง หรือมาจากความต้องการของผู้ใดผู้หนึ่งที่มากำหนดกฎหมายตามความคิดของตนเอง ดังที่ ปรีดี เกษมทรัพย์ ได้อธิบายว่า

“...กฎเกณฑ์ในสังคมมนุษย์ที่ถือปฏิบัติกันอยู่ โดยเฉพาะในสังคมดั้งเดิมนั้น เกิดขึ้นมาโดยมิได้มีใครจงใจสร้างขึ้นแต่เป็นสิ่งที่เจริญพัฒนาขึ้นโดยมิได้อาศัยอำนาจบงการ หรือเจตจำนงใจของผู้ใด เป็นกฎเกณฑ์ที่เกิดขึ้นเอง (Spontaneous Order) ในชุมชนนั้น และเมื่อได้ถือปฏิบัติกันต่อมาเป็นเวลานานก็จะปรากฏตัวเป็นรูปร่างชัดเจนขึ้น ได้รับการยอมรับโดยทั่วไปในชุมชนว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง (Opino Juris) และจำเป็นจะต้องปฏิบัติเช่นนั้น (Opino Necessitatis)...” (ปรีดี เกษมทรัพย์, 2539, หน้า 272)

ร. แลงการ์ด ได้อธิบายถึงที่มาของกฎหมายว่า “...กฎหมาย หรืออีกนัยหนึ่งที่รวมแห่งข้อบังคับทั้งหลาย ซึ่งใช้บังคับแก่กิจการต่าง ๆ ของมนุษย์ทางชุมชนนั้น ใช้ว่าเป็นสิ่งที่กำหนดแต่งขึ้นตามอำเภอใจของผู้เป็นประมุขในชุมชนโดยอิสระนั้นหาไม่ เมื่อพิจารณาหาคู่ประวัติศาสตร์ หรือความผันแปรเป็นมาของกฎหมายจะเห็นได้ว่าข้อบังคับที่ประกอบรวมเรียกว่ากฎหมายนี้ได้เป็นผลเกิดขึ้นโดยตรง จากอาการที่มนุษย์ได้เข้ามารวบรวมอาศัยอยู่กันเป็นชุมชนชน เพื่อดำเนินชีวิต ข้อบังคับที่วางนี้ได้ค่อย ๆ เกิดขึ้นทีละน้อย ๆ ตามลำดับเป็นลำดับ สำหรับวางระเบียบความเกี่ยวพันอันมากหลายระหว่างมนุษย์ในชุมชนชนให้ค่อย ๆ เข้ารูปเรียบร้อยเห็นได้แน่นอนชัดเจน ...เพื่อทำให้กฎหมายมีความเหมาะสมลงรูปกันได้ดีกับความเกี่ยวพันต่าง ๆ อันซับซ้อนของมนุษย์ และเพื่อทำให้กฎหมายบริบูรณ์ใช้ได้ผลครบถ้วนดี แนวความคิดของมนุษย์ได้ถูกชักจูงไปในแนวทางอันเป็นแนวของความคิดที่มนุษย์ทั้งปวงไม่ว่าจะเป็นชนชาติใดย่อมดำเนินไป และต้องเข้าเผชิญหน้ากับปัญหาอันยากทำนองเดียวกันด้วย ...ในบรรดาประเทศที่ได้บัญญัติกฎหมายขึ้นเป็นทำนองไปในทางวิทยาศาสตร์สำเร็จแล้ว กฎหมายย่อมมีลักษณะคล้ายคลึงกันอย่างมากพิศวง...” (ร. แลงการ์ด, 2526)

จึงเห็นได้ว่ากฎหมายนั้นมีที่มาจากรูปแบบการปฏิบัติ วิถีชีวิต จารีตประเพณีต่าง ๆ ก่อนที่จะคลี่คลายมาเป็นระบบกฎหมายในปัจจุบัน นักวิชาการที่ศึกษาเรื่องพัฒนาการของกฎหมายได้อธิบายว่ากฎหมายได้มีรูปแบบที่พัฒนามาสามยุค คือ “...ยุคกฎหมายชาวบ้าน (Volksrecht) กฎหมายในยุคนี้เกิดขึ้นมาจากกฎเกณฑ์ความประพฤติที่ปรากฏออกมาในรูปของขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นประเพณีง่าย ๆ ที่รู้จักโดยทั่วไปเพราะเป็นกฎเกณฑ์ที่ตกทอดกันมาแต่โบราณที่เรียกว่า “The Good Old Law” ...ยุคกฎหมายของนักกฎหมาย (Juristenrecht) เป็นยุคที่กฎหมายเจริญขึ้นต่อจากยุคแรก โดยมีการใช้เหตุผลเชิงตรรกะเพื่อชี้ขาดข้อพิพาท เป็นเหตุผลปรุงแต่งทางกฎหมาย (Artificial Juristic Reason) ที่ปรุงแต่งขึ้นจากหลักดั้งเดิมในยุคแรก ทำให้เกิดหลักกฎหมายขึ้นจากการชี้ขาดข้อพิพาทในคดีเป็นเรื่อง ๆ ติดต่อกัน วิชานิติศาสตร์จึงได้ก่อตัวค่อย ๆ เจริญเติบโตขึ้น เป็นผลทำให้เกิดองค์กรตุลาการ และวิชาชีพนักกฎหมายขึ้น ...ยุคกฎหมายเทคนิค (Technical Law) เกิดจากการบัญญัติกฎหมายขึ้นเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะเจาะจงในบางเรื่อง ทั้งนี้เนื่องจากสังคมสลับซับซ้อนขึ้น ข้อขัดแย้งในสังคมมีมากขึ้น และเป็นข้อขัดแย้งที่ต่างจากปัญหาในอดีต...” (แสวง บุญเฉลิมวิภาส, 2559) จึงเห็นได้ว่ากฎหมายนั้นมิพัฒนาการคลี่คลายมาตามความเปลี่ยนแปลงของสังคม แต่เมื่อมีกฎหมายแล้ว คนทั้งหลายได้เกิดคำถามว่ากฎหมายนี้จะสร้างความยุติธรรมได้อย่างไร ใคร คือ ผู้มีอำนาจในการตรากฎหมาย และใครคือ ผู้ที่มีความชอบธรรมในการบังคับผลแห่งกฎหมายที่บัญญัติไว้ การเมืองจึงมีความสัมพันธ์กับกฎหมายอย่างแยกไม่ได้ เพราะรูปแบบทางการเมือง กลุ่มการเมืองที่มีบทบาทนำในรัฐใด ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง ย่อมทำให้กฎหมายของรัฐนั้นเป็นไปตามแนวทางที่ตนเชื่อถือว่ายุติธรรม เป็นธรรม ชอบธรรม เหมาะกับรัฐของตน

เนื้อหา

ความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนาและกฎหมายสมัยก่อนอยุธยา-รัตนโกสินทร์ตอนต้น

การก่อรูปร่างเป็นบ้านเป็นเมืองในบริเวณที่เป็นประเทศไทยในปัจจุบันนี้ ในช่วงก่อนหน้ากรุงศรีอยุธยานั้น บริเวณที่ราบลุ่มภาคกลาง และภาคเหนือตอนล่างเคยมีกลุ่มของอารยธรรมที่เรียกว่าทวารวดีเกิดขึ้นมา และเป็นอารยธรรมที่นำเอาแนวคิดจากอินเดียมาใช้ในการสร้างบ้านเมือง โดยเฉพาะการรับเอาศาสนา และรูปแบบการปกครองจากอินเดียเข้ามาผ่านเส้นทางการค้า จนกลายมาเป็นรากฐานในการเมืองการปกครองรวมทั้งความคิดความเชื่อของคนไทยมาจนถึงปัจจุบัน ดังที่ ชัชพล ไชยพร อธิบายว่า “...กฎหมายในดินแดนประเทศไทยในปัจจุบันก่อนยุคกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีนั้น เดิมมีลักษณะเป็นจารีตประเพณีของแต่ละท้องถิ่น ต่อมาเมื่อได้รับอิทธิพลของอารยธรรมอินเดียแล้ว แขนงแขนต่าง ๆ ก็ได้รับเอากฎหมายที่เรียกว่าคัมภีร์มานวธรรมศาสตร์ มากบ้างน้อยบ้าง มาปรับปรุงให้เข้ากับสภาพเศรษฐกิจ สังคม การปกครอง ตลอดจนจารีตประเพณีของท้องถิ่นที่มีอยู่แต่เดิม...” (ชัชพล ไชยพร, 2564)

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงอธิบายถึงระบบกฎหมายของไทยครั้งโบราณว่ากฎหมายไทยแต่เดิมนั้นมิได้เขียนโดยภาษาไทย อาจจะเป็นภาษาขอม หรือภาษาสันสกฤตและมีพราหมณ์ทำหน้าที่เกี่ยวกับกฎหมาย จนกระทั่งมีตัวหนังสือไทยในสมัยสุโขทัยแล้วจึงได้มีกฎหมายที่เขียนเป็นภาษาไทย “...ข้อนี้มีพระยานเห็นได้ด้วยศิลาจารึกภาษาไทยรุ่นเก่า ใช้ตัวหนังสือตามแบบของพระเจ้าขุนรามคำแหงทั่วทุกเมืองในอาณาจักรลานนาไทย ตลอดขึ้นไปจนกรุงศรีสัตนาคนหุต เพราะความต้องการหนังสือสำหรับเขียนภาษาไทยมีอยู่ด้วยกันทุกประเทศที่ชาติไทยได้เป็นใหญ่ เมื่อเกิดแบบตัวหนังสือมีขึ้นทุกประเทศก็ยอมรับใช้หนังสือนั้นโดยเห็นประโยชน์ มิต้องมีผู้ใดบังคับบัญชา...บรรดากฎหมายที่ตั้งขึ้นแต่สร้างกรุงศรีอยุธยามาเข้าใจว่าเขียนเป็นหนังสือไทยทั้งนั้น...” (สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ, 2493)

ทั้งนี้ แม้พระมหากษัตริย์จะทรงมีพระราชอำนาจเป็นล้นพ้นแต่ หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช มีข้อสังเกตว่าในสมัยอยุธยา มีกฎหมายที่ตราขึ้นโดยพระมหากษัตริย์ที่ให้ผู้คนทั้งหลายทัดทาน การใช้พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ได้ถ้าเห็นว่าการออกพระราชกำหนดกฎหมายใด หรือการตัดสินคดีความใดขัดกับจารีตประเพณี ให้ทัดทานได้สามครั้ง (หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช, 2559) แสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจผู้ปกครองโดยอิงกับจารีต จึงเห็นได้ว่ารูปแบบของกฎหมายในสังคมไทยครั้งโบราณจนกระทั่งก่อนถึงช่วงเวลาที่เริ่มการปฏิรูปประเทศครั้งใหญ่ในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 24 จึงเป็นกฎหมายที่มีลักษณะเป็นลายลักษณ์อักษรในลักษณะของคัมภีร์ ที่อ้างอิงความเที่ยงธรรมจากคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ พระราชศาสตร์ เรียกชื่อกฎหมายเหล่านี้ว่าพระราชกำหนดบ้าง พระอัยการบ้าง มีเนื้อหาทั้งทางอาญา และทางแพ่ง ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก จึงได้มีการตรวจชำระกฎหมายต่าง ๆ ให้เข้ามาเป็นหมวดหมู่ และมีความชัดเจนในถ้อยคำ ฉบับหลวงมีการประทับตราสามดวง จึงเรียกกันว่ากฎหมายตราสามดวง ใช้บังคับทั่วราชอาณาจักร ซึ่งสามารถใช้รักษาความสงบในบ้านเมืองได้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

แม้ว่าพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีบทบาทในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน อย่างน้อยตั้งแต่หลังพุทธศตวรรษที่ 13 แต่พุทธศาสนามีได้มีบทบาทโดยตรงต่อการบัญญัติกฎหมาย และการบังคับใช้กฎหมาย เพราะพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับตัวผู้ปกครองซึ่งถือว่าเป็นรัฐอธิปัตย์ ถ้าผู้ปกครองมีธรรม กฎหมายก็เป็นธรรม สังคมก็เป็นธรรม ศาสนาพุทธมิได้เสนอรูปแบบการปกครองว่าต้องมีโครงสร้างอย่างไรถึงจะเป็นการปกครองที่ดีที่สุด มิได้เสนอว่ากฎหมายแบบใดเป็นกฎหมายที่ดีที่สุด แต่สอนว่าการปกครองที่ดีที่สุด คือ การปกครองด้วยธรรมให้ธรรมเป็นใหญ่ หรือธรรมาธิปไตย เพราะไม่ว่าจะปกครองด้วยแบบใด ถ้ามีธรรมเป็นใหญ่แล้วย่อมเป็นการปกครองที่ดีทั้งสิ้น การปกครองโดยผู้ใดที่ไม่มีธรรมในใจย่อมเป็นการปกครองที่ไม่ดีทั้งสิ้น

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับผู้ปกครองในดินแดนไทยไว้ว่า

“...อันชนชาติไทยมิได้ปรากฏว่าถือศาสนาอื่นนอกจากพระพุทธศาสนาแต่ดึกดำบรรพ์ สันนิษฐานว่าเดิมทีเดียวก็เห็นจะถือผีเช่นเดียวกับมนุษย์จำพวกอื่นซึ่งยังมิได้ประสบ ศาสนาอันมีธรรมะเป็นหลัก ครั้นพระพุทธศาสนา

แผ่มาถึงพวกไทยก็พากันเลื่อมใสศรัทธาถือพระพุทธศาสนาจนตราบนานเท่าทุกวันนี้ ...ลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ แต่โบราณ พระเจ้าแผ่นดินทรงตั้งพระเถรานุเถระให้มียศ และราชทินนาม และโปรดให้มีอำนาจที่จะปกครองบังคับบัญชาพระภิกษุสงฆ์ผู้น้อยมีทำเนียบสงฆ์อยู่ส่วนหนึ่ง คล้ายกับทำเนียบตำแหน่งกระทรวงราชการฝ่ายฆราวาส คือ มีสมเด็จพระสังฆราชเป็นใหญ่ในสมณมณฑล รองลงมา สมเด็จพระราชาคณะเจ้าคณะใหญ่ แล้วถึงพระราชาคณะ และพระครูฐานานุกรมเป็นอันดับกัน กำหนดสงฆ์เป็นสองฝ่ายตามพระพุทธนิมิต คือ ฝ่ายคันถธุระ และฝ่ายวิปัสสนาธุระ... ” (สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2471)

ปริชา ช้างขวัญยืน ได้ให้ทัศนะถึงการปกครองตามคติพุทธศาสนาว่าเป็นการปกครองตามหลักธรรมราชา กล่าวคือ แต่โบราณนั้นมีคติการปกครอง 2 แบบคือ เทวราชาที่มีรากฐานจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู กับธรรมราชาของพุทธศาสนา โดยลักษณะสำคัญของกษัตริย์แบบเทวราชา คือ การยกความสำคัญของตน หรืออัตตา คือ มีลักษณะยิ่งใหญ่เป็นผู้ปราบเหตุการณ์ให้อยู่ในความสงบ และคุมไว้ด้วยอำนาจของพระองค์ แต่แนวคิดธรรมราชาของพุทธศาสนาเน้นหลักการที่กษัตริย์ตั้งอยู่ในธรรม ยึดถือหลักธรรมเป็นหลัก หากพระมหากษัตริย์ทรงยึดมั่นในธรรมแล้วก็ย่อมเป็นธรรมราชาได้ง่าย ดังพระเจ้าลิไทแห่งกรุงสุโขทัย แต่ถ้าพระมหากษัตริย์พระองค์ใดไม่ใฝ่พระทัยในธรรมแล้วก็ไม่มื่ออะไรเป็นข้อบังคับได้ (ปริชา ช้างขวัญยืน, 2540)

สำหรับคติจักรพรรดิราชที่ปรากฏในสมัยอยุธยา นั้น ก็มีการศึกษาโดยนักวิชาการอาทิ เอนก มากอนันต์ ที่ทำการศึกษารื่อง “แนวคิดเรื่องคติจักรพรรดิราชของชนชั้นนำไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2172-2394” พบว่า ชนชั้นนำไทยใช้คติจักรพรรดิราชเป็นส่วนหนึ่งของการสำแดงพระองค์ โดยเฉพาะกับเจ้าต่างแดนเพื่อสื่อถึงความเหนือกว่า ไม่ได้ใช้กับความสัมพันธ์ที่มีต่อประชาราษฎร์ เอนก พบว่า การใช้คติจักรพรรดิราชนี้มีการปรับใช้ตลอดเวลา มีลักษณะเฉพาะตัวสูง คือ เป็นจักรพรรดิแบบไทย ๆ ที่ไม่ต้องมีจักรรัตนนคร 7 ประการ ตามอย่างเรื่องของพระเจ้าจักรพรรดิในคัมภีร์พุทธศาสนา สำหรับแนวคิดเรื่องการเป็นธรรมราชานั้น เอนก ให้ทัศนะว่าธรรมราชา หรือธรรมราชาธิราช คือ ลักษณะทางธรรมของพระเจ้าจักรพรรดิ น่าจะปรากฏขึ้นหลังจากพุทธศาลาลังวางศ์เข้ามาแทนที่ศาสนาพราหมณ์ และพุทธศาสนามหายาน (เอนก มากอนันต์, 2550 และโสพิศ หนูทอง 2539) ที่ทำการศึกษารื่อง “การเมืองไทยสมัยสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ” พบว่า ในสมัยนั้นพระมหากษัตริย์ทรงใช้แนวคิดธรรมราชาในการปกครอง แต่ไม่ได้ยึดหลักธรรมของศาสนาอย่างเดียว แต่ธรรมราชา นั้นคือ การเปิดโอกาสให้ผู้เฒ่าสามารถกำหนดลักษณะ “ธรรม” บนพื้นฐานของความเชื่ออันต้องเป็นที่รับรู้ร่วมกันระหว่างผู้ปกครอง และประชาชน เพื่อควบคุมสังคม พระมหากษัตริย์อย่างพระเจ้าบรมโกศ จึงต้องเน้นการส่งเสริมพุทธศาสนาในลักษณะการแสดงถึงการเป็นผู้มีบุญบารมีที่มากที่สุดใราชอาณาจักรให้เป็นที่ยอมรับของประชาชน ทั้งแสดงฐานะให้ดูเป็นพระราชาที่เหนือกว่าพระราชาทั้งปวงในด้านการบำรุงพุทธศาสนา (โสพิศ หนูทอง, 2539)

ซึ่งจะเห็นได้ว่าในสมัยอยุธยา และก่อนหน้านั้นมีการควบคุมคณะสงฆ์อย่างผิวเผิน และไม่ได้มีความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนา และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกันโดยตรง ทั้งนี้ ความเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนา และกฎหมายมาเริ่มปรากฏในสมัยธนบุรี และรัตนโกสินทร์ตอนต้น กล่าวคือ การตราพระราชกำหนดพระสงฆ์ ใน พ.ศ. 2316 โดยสมเด็จพระเจ้าตากสิน การออกกฎหมายพระสงฆ์ 10 ฉบับในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทั้งนี้ ได้มีการอธิบายว่าเนื่องจากวงการพระสงฆ์ในเวลานั้น มีความเสื่อมโทรมในวัตรปฏิบัติหลังจากสงครามเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 และด้วยความที่สถาบันสงฆ์มีความใกล้ชิดกับราษฎรจึงมีโอกาที่จะสร้างกลุ่มก่อกวนทางการเมือง (ที่มักเรียกว่าผีบุญ) มาท้าทายอำนาจการปกครองได้ จึงมีความจำเป็นที่พระมหากษัตริย์จะทรงตรากฎหมายออกมาควบคุมคณะสงฆ์ อย่างไรก็ตามในส่วนเนื้อหา หลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนานั้น มิได้ทรงเข้าไปแตะต้องเกี่ยวข้องโดยตรงเว้นแต่มีเหตุที่เกิดความไม่ปกติในคณะสงฆ์ พระมหากษัตริย์จะทรงใช้พระราชอำนาจจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้เรียบร้อย (เกริกเกียรติ ไพบูลย์ศิลป์, 2558)

อย่างกรณีการสวดเทศน์มหาชาติที่พระสงฆ์สวด การเทศน์ที่เทศน์ไม่สำรวมมีลักษณะของความบันเทิงมากเกินไปคนฟังก็ไม่ได้สนใจสาระ สนใจแต่ความบันเทิงเท่านั้น ทำให้พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงออก

กฎพระสงฆ์ในเรื่องนี้ว่า “...แต่ทุกวันนี้อนาประชาราษฎรทั้งปวงบาง ให้มีพระมหาเวศสันดรชาฎกมิได้มีความสังเวท เลื่อมใสเป็นธรรมคารวะ ฟังเอาแต่ถ้อยคำตลกขบถอันหาผลประโยชน์มิได้ ...ห้ามอย่าให้เทศนาแลฟังเทศนา เปนกายกอลอน แลกถ้อยคำตลกขบถของเปนการหิวร้อชื่นชมด้วยกัน ประมาทให้ผิดจากพระวินัยเป็นอันขาดทีเดียว...” (กรมศิลปากร, 2521) หรือกรณีเรื่องมีบุคคลที่เคยเป็นพระสงฆ์แต่ต้องปาราชิกไปแล้วยังมานั่งทำกิริยาเป็นพระภิกษุ มีคนว่ากล่าวตักเตือนก็ไม่เป็นผล จึงทรงออกกฎว่า “...แต่นี้สืบไปเมื่อหน้า ถ้าภิกษุองค์ใด ต้องจัดปาราชิก ทั้งสี่แต่อันใดอันหนึ่งแล้วให้มาบอกแก่สงฆ์จนแจ้งแต่ในอุโบสถเดียวนั้น อย่าปกปิดโทษจัดปาราชิกไว้ปัดญาณตัวเป็นสงฆ์ มณฑลมนเข้ากระทำให้สงฆ์กำอุสมบทกัมด้วยคณะสงฆ์ให้เปนมลทินในสงฆ์ทั้งปวง ...ถ้าแลมีฟังพระราชกำหนด กฎหมายนี้ แลตัวต้องจัดปาราชิกแต่อันใดอันหนึ่งแล้ว แลปกปิดโทษไว้เข้ากระทำให้สงฆ์กำด้วยพระสงฆ์ให้พระศาสนา เศร้าหมอง ถ้ามีผู้โจทก์ว่ากล่าวพิจารณาเปนสัจ จะเอาตัวเป็นโทษถึงสิ้นชีวิตแล้วให้รับราชบาทขับเชียนต์โดยญาติโยมจงหนัก อย่าให้เปนเหยี่ยงหย่างสืบไป...” (กรมศิลปากร, 2521)

ในกฎพระสงฆ์ฉบับที่ 6 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงดำหนิพระสงฆ์ที่ประพฤติตน หย่อนยาน และทั้งฆราวาสทั้งหลายที่ส่งเสริมให้พระสงฆ์ปฏิบัติตัวไม่เหมาะสมด้วย โดยในส่วนของพระสงฆ์นั้นทรงให้ เจ้าคณะ พระเถระผู้ใหญ่กวาดขันพระธรรมวินัยพระสงฆ์ ถ้าพระสงฆ์ใดประพฤติเสื่อมเสียตามพระธรรมวินัยแล้ว ญาติโยมทั้งหลายก็จะต้องมีโทษด้วย (ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1 จุลศักราช 1166 พิมพ์ตามฉบับหลวง ตรา 3 ดวง เล่ม 3, 2481) อย่างไรก็ตาม การใช้กฎหมายของฝ่ายอาณาจักร เพื่อควบคุมวัตรปฏิบัติกวาดขันพระสงฆ์ให้อยู่ใน พระธรรมวินัยนั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงระมัดระวังในการใช้กฎหมายกับคณะสงฆ์ อย่างยิ่ง เรื่องที่ไม่เกี่ยวกับฝ่ายอาณาจักรโดยตรง อย่างเรื่องปัญหาการตีความพระธรรมวินัย หรือตีความพระบาลี อรรถกถาต่าง ๆ ทรงเห็นว่าเป็นเรื่องของคณะสงฆ์ไม่ใช่เรื่องของฝ่ายบ้านเมืองที่จะไปเกี่ยวข้อง และปัญหาแบบนี้ไม่ต้อง นำมาให้ฝ่ายบ้านเมืองวินิจฉัยออกกฎหมาย (ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1 จุลศักราช 1166 พิมพ์ตามฉบับหลวง ตรา 3 ดวง เล่ม 3, 2481)

สิ่งที่น่าสนใจในกฎหมายประการหนึ่งในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา หรือกิจการของคณะสงฆ์ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก คือ การยกย่องสถานะของพุทธศาสนาว่าเป็นสิ่งสูงสุดของอาณาจักร แม้ในเวลานั้นจะยังไม่เกิดความรู้สึกรีกคิดแบบรัฐชาติสมัยใหม่ (Nation State) ก็ตาม แม้จะมีอาจกล่าวได้ว่า พุทธศาสนาได้รับการรับรองว่าเป็นศาสนาประจำชาติทางกฎหมายโดยตรง แต่ในพระราชกำหนดใหม่ข้อที่ 35 นี้ในทาง ปฏิบัติ คือ การยกฐานะของพุทธศาสนาให้เป็นศาสนาของอาณาจักรไทยโดยปริยาย เพราะพระราชกำหนดนี้ไม่อนุญาต ให้มีการนับถือสิ่งใดสูงยิ่งไปกว่าพระรัตนตรัยเป็นอันขาด “...ครั้นทุกขบังเกิดมีเพราะกามของตนแต่หลังมิได้แจ้งก็เข้าใจ ว่าตนถือพระรัตนตยาธิคุณช่วยไม่ได้ เสียใจก็ละพระรัตนตยาธิคุณเสีย ไปถือภูมเทพารักษ์ผีसाงต่างต่าง ภอสันกำจะ พันทุกขก็เข้าใจว่าภูมเทพารักษ์ผีसाงที่ตนถือนั้นว่าประเสริฐกว่าพระรัตนตรัยนี้ พระไตรสรณาคมก็ขาดเหมือนผู้นั้น หาตีคะมิได้ เหนจะไปสู่จัดุบายเที่ยงแท้ ครั้นจะห้ามเสียไม่ให้ถือผีसाงเทพารักษ์คักสิทธิ์เล่า ก็มีพระพุทฎีกาตรัสไว้ใน สัตบริหาริยธรรมเจดปรการ อันจะให้บ้านเมืองสมบูรณขึ้นว่าให้สมเด็จพระมหากษัตริราชเจ้าบำรุงเทพารักษ์ใน กรุงเทพพระมหานคร นอกกรุงเทพพระมหานครเป็นต้นเหตุนี้ ...แต่อย่านับถือยิ่งกว่าพระไตรสรณาคม ห้ามอย่าให้ พลักรรมด้วยห่าสัตว์ต่างๆ มีโคกระบือสุกรเปดไก่อเป็นต้นบูชา จะไปสู่อบายภูมิเสีย แลให้กระทำบุญให้ทานรักษาศีลการ กุศลสิ่งใดๆ จงอุทิศส่วนกุศลให้แก่ภูมอารักขเทวดาทั้งปวง ให้อโณโมทนาส่วนกุศลก็ชื่นชมช่วยอภิบาลรักษาจะได้เปนพ ญานบอกบาปชียแก่ท้าวจัดุโลกขบาลอันเทียมมาเอาบาปชียนั้น...” (ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1 จุลศักราช 1166 พิมพ์ตามฉบับหลวง ตรา 3 ดวง เล่ม 3, 2481)

จึงเห็นได้ว่าการตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ที่เรียกว่ากฎพระสงฆ์ จำนวน 10 ฉบับนี้ ถ้าพิจารณาในเนื้อหาจะเห็นได้ว่าเป็นเพราะความหย่อนยานในวัตรปฏิบัติ ในกิจการคณะสงฆ์ที่มีความจำเป็นจะต้องควบคุมมิให้มีการใช้ความเชื่อทางศาสนาทำทนายพระราชอำนาจได้ ทั้งใน เรื่องการทำเอกสารประจำตัวพระสงฆ์ที่เดินทาง การทำบัญชีพระสงฆ์ในวัดต่าง ๆ การกวาดขันให้เล่าเรียนพระวินัย

การกวตขันปราบปรามผู้ที่ต้องอาบัติปาราชิก ที่พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติตามที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด ในด้านหนึ่ง คือ การทำให้พุทธศาสนามีความรุ่งเรืองขึ้น บริสุทธิ์ขึ้น ในอีกด้านหนึ่งการจัดการคณะสงฆ์ด้วยกฎหมายนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการรวมอำนาจการจัดการคณะสงฆ์มาไว้ที่ส่วนกลางอย่างเป็นระบบ และในรัชกาลต่อมาได้มีการออกกฎหมายให้พระสงฆ์ทั้งหลายใช้ตำราเรียนพุทธศาสนา “โอวาทานุสาสนี” ใน พ.ศ. 2359 อันแสดงให้เห็นถึงการใช้กฎหมายควบคุมคณะสงฆ์อย่างเป็นระบบมากขึ้น (เกริกเกียรติ ไพบูลย์ศิลป์, 2558) โดยในบทนำของ “โอวาทานุสาสนี” ได้อธิบายถึงความจำเป็นในการแต่งหนังสือนี้ว่า “...ด้วยภิกษุสามเณรทุกวันนี้เกิดกำเริบกระทำอนาจาร เป็นการหยาบช้ำลามกมลทินในพระพุทธศาสนาเป็นอันมากกว่ามกยั้งนัก ทั้งนี้เพราะเหตุว่ามีได้ศึกษาให้รู้ลักษณะพระจตุปาริสุทธศีล 4 ประการ ...ว่าแต่นี้สืบไปเมื่อเบื้องหน้าให้พระราชคณะฐานานุกรมผู้ใหญ่ผู้น้อยและเจ้าอธิการทั้งปวง ตั้งใจเคารพพระพุทธานุสาสนี อุตสาหะสั่งสอนภิกษุและสามเณรให้ตั้งอยู่ในพระจตุปาริสุทธศีล...” (สมเด็จพระสังฆราช (มี) และสมเด็จพระวันรัตน์ (อาจ), 2457) และที่น่าสนใจคือใน “โอวาทานุสาสนี” ได้มีการดำเนินพระสงฆ์ที่เล่าเรียนสิ่งที่เรียกว่าเป็นเดียนวิชาและห้ามกระทำการดังกล่าวอีก “...คือเรียนคัมภีร์ทำนายนกใหญ่ผู้น้อย และทำนายนอนีบาต ทำนายนสุบิน ทำนายนผ้าหนูกัด และเรียนวิธีบูชาไฟ และเรียนคูให้ตั้งที่บ้านเรือนไร่นาเป็นอาทิก็ดี ...ละกระทำบวงสรวงเทพยดาและยังผู้อื่นให้ล้างหน้า ให้อาบน้ำชำระกาย เป็นวิธีสะเดาะเคราะห์เป็นอาทิดังนี้ ล้วนเป็นตริจฉานวิชาทั้งสิ้น...” (สมเด็จพระสังฆราช (มี) และสมเด็จพระวันรัตน์ (อาจ), 2457)

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย นอกเหนือจากการให้ใช้ “โอวาทานุสาสนี” เป็นตำราสอนวัตรปฏิบัติของคณะสงฆ์เป็นการทั่วไปแล้ว ก็ได้ปรากฏการออกกฎหมายใดที่เกี่ยวข้องกับการกวตขันวัตรปฏิบัติของคณะสงฆ์เป็นพิเศษ แต่มีการออกกฎหมายเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง 2 ฉบับ ที่มีการอ้างอิงหลักธรรมทางพุทธศาสนาในเรื่องของศีล การละเว้นจากการทำปาณาติบาตและการเสพสุราเมรัย ซึ่งในกรณีนี้ คือ ผืนดังที่ปรากฏในประกาศกฎหมายห้ามมิให้เลี้ยงไก่นกปลาไว้ชนแลกัดเล่นการพนัน จ.ศ. 1173 ว่า “...และผู้เลี้ยงปลากัดทั้งนี้มีแต่จะระสมกองกรรมปาณาติบาต ต้องฆ่าปลากัดจังหวัดตักแตนปรนนกคุ้มนกกระทา พวกที่เลี้ยงปลาเที่ยวหาลูกน้ำฆ่าปลาหมอแลเอาไข่ไปปลากัดกินเป็นอาจิณ กรรมกระทำบาปใส่ตัวเป็นนิจ ...เหตุดังนั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทอดพระมหากรุณาตั้งพระทัยที่จะให้พวกอาณาประชาราษฎรแลข้าทูลลอองธุลีพระบาทละความชั่วให้รู้ทาตัวเสียละพยศอันร้าย พระราชฤทัยหมายจะให้ถือสัตย์รักษาศีลบำเพ็ญทานทำการกุศลจะได้นำตนไปสู่สถานติภูมิภายหลัง...” (เสถียร ลายลักษณ์, 2478) กฎห้ามมิให้ซื้อฝืนขายฝืนสูบฝืน จ.ศ. 1173 ว่า “...พระราชหฤทัยหมายจะทรงสงเคราะห์สรรพสัตว์ตามบุราณราชประเพณี ทุกวันนี้ผู้สูบฝืนกินฝืนหากลัวพระราชกำหนดกฎหมายไม่ลวงพระราชอาญาคบหากันสูบฝืนกินฝืนชุกชุมขึ้นเป็นอันมาก ...ไม่เห็นทุกขโทษในอนาคตปัจจุบัน ครั้นจะละไว้บุคคลที่เป็นพาลสันดานทุจริตก็คบคิดกันลักลอบซื้อฝืนขายฝืนสูบฝืนกินฝืน และจะทำโจรกำๆ เรียบลวงเกินพระราชอาญาจะไปทนทุกขเวทนาในอบายภูมิเป็นอันมาก จึงมีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาทดำรัสเหนือเกล้าฯ เหนือกระบหม่อมสั่งให้มีตราพระราชบัญญัติไว้เพื่อจะได้เป็นหิตานุหิตประโยชน์ หนึ่งจะทรงพระราชสมเคราะห์ช่วยรับดับทุกขโทษแห่งคนชั่วร้ายในอนาคตปัจจุบัน..” (เสถียร ลายลักษณ์, 2478)

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีการออกกฎหมายพิเศษใดเพิ่มเติมที่เกี่ยวกับคณะสงฆ์ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีการประกาศกฎหมายต่าง ๆ ที่ทุกวันนี้เรียกว่า “ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4” จำนวนมาก ในส่วนที่เกี่ยวกับคณะสงฆ์ก็มีหลายฉบับ ที่ทรงเน้นการกวตขันให้พระสงฆ์เล่าเรียนพระธรรมวินัย และกวตขันผู้ที่ต้องอาบัติปาราชิกให้สละสมณเพศ อาทิ ทรงให้ประกาศเรื่องภิกษุสามเณรรักใคร่ผู้หญิงจนถึงขั้นเป็นปาราชิกให้มายอมรับเสีย จะทรงยกโทษให้ (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2548) ทั้งนี้มีข้อสังเกตว่าการออกกฎหมาย เพื่อควบคุมวัตรปฏิบัติของสงฆ์ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเป็นรากฐานนำไปสู่การออกกฎหมายปกครองคณะสงฆ์ที่แสดงถึงอำนาจของรัฐ ในการบริหารจัดการองค์กรสงฆ์อย่างชัดเจนในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่สังคมไทยได้พัฒนาไปเป็นรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์อย่างเต็มรูปแบบ (เกริกเกียรติ ไพบูลย์ศิลป์, 2558)

ความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนาและกฎหมายในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สังคมไทยได้พัฒนาในทุกด้าน ในทางการเมืองการปกครองได้มีการปฏิรูประบบราชการ รวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางอย่างชัดเจนเป็นครั้งแรก ใน พ.ศ. 2435 มีการปฏิรูปกระทรวง กรม ต่าง ๆ ที่ส่วนกลาง และนำไปสู่การจัดการปกครองมณฑลเทศาภิบาล เพื่อให้ส่วนภูมิภาคอยู่ภายใต้การกำกับของส่วนกลางอย่างเป็นระบบ ในส่วนของกฎหมาย ในรัชกาลนี้มีการปฏิรูประบบกฎหมายต่าง ๆ ให้มีความทันสมัย และเป็นที่ยอมรับของนานาชาติอารยประเทศ นักกฎหมายไทยในเวลานั้นได้ พิจารณาว่าสังคมไทยควรมีระบบกฎหมายอย่างไร ซึ่งนำมาสู่การใช้ระบบประมวลกฎหมาย ไม่ใช้กฎหมายประเพณีนิยม และหลักการของนักกฎหมายไทยนั้นเป็นไปในทางแนวคิดสำนักปฏิฐานนิยมทางกฎหมาย (Legal Positivism) ที่ถือว่ารัฐชาติปิตัยเป็นผู้มีอำนาจในการออกกฎหมายและบังคับใช้กฎหมาย อาทิ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ทรงอธิบายว่า “...กฎหมาย คือ คำสั่งทั้งหลายของผู้ปกครองว่าควรปฏิบัติต่อราษฎรทั้งหลาย เมื่อไม่ทำตามแล้วตามธรรมดาต้องโทษ...” (พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์, 2468) หรือพระยานิติศาสตร์ไพศาลย์อธิบายว่า “...กฎหมายเป็นคำสั่งคำบัญชาของผู้มีอำนาจสิทธิขาดสูงสุดในประเทศใดประเทศหนึ่ง การที่ฝูงชนรวบรวมเป็นหมู่เป็นคณะตั้งเป็นประเทศขึ้นนั้น ย่อมมีผู้เป็นใหญ่ควบคุมบังคับบัญชา เรียกตามศัพท์ว่า รัฐชาติปิตัย มีอำนาจที่จะออกคำสั่งหรือคำบังคับแก่ผู้อื่น ซึ่งเรียกว่าราษฎร และคำสั่ง หรือคำบังคับนี้เรียกว่า “กฎหมาย” เมื่อราษฎรไม่กระทำตามที่ควรเป็นผิด...” (พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์, 2500) และสิ่งที่เรียกว่าความยุติธรรมในสังคมนั้น คือ ความยุติธรรมทางกฎหมาย “...ตามความเห็นของศาลฎีกาที่ 144/2454 6 มส. 135 วินิจฉัยว่า “ความยุติธรรม แปลว่า ความประพฤติอันชอบด้วยพระราชกำหนดกฎหมายเท่านั้น ความเห็นส่วนตัวบุคคลย่อมแปรปรวนไปต่าง ๆ ไม่มียุติ เป็นยุติธรรมไม่ได้เลย” ซึ่งเป็นความยุติธรรมตามความหมายในทางคดีความที่พิพาทในโรงศาล คือความยุติธรรมตามกฎหมาย (Justice According to Law)...” (จิตติ ตึงศรัทธ, 2540) อย่างไรก็ตาม นักกฎหมายไทยบางท่าน อาทิ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร ที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณ โปรดฯ ให้ดำรงตำแหน่งเป็นอธิบดีศาลฎีกาพระองค์แรกของไทย และต่อมาเป็นเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมพระองค์ที่สองของไทย ก็ยังนำหลักคิดทางพุทธศาสนามาประกอบในการใช้อธิบายถึงหลักความยุติธรรมทางกฎหมาย ว่ากฎหมายที่ดีต้องเป็นธรรม ความยุติธรรมต้องมีหลักธรรมมาประกอบการพิจารณาด้วย มิใช่จะยุติธรรมโดยพิจารณาตามตัวบทกฎหมายที่ปรากฏเป็นตัวอักษรเท่านั้น (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร, 2472)

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์ฉบับสำคัญฉบับหนึ่ง คือ พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 ซึ่งตรงกับ พ.ศ. 2445 ที่เป็นการแสดงถึงอำนาจทางโลกของฝ่ายอาณาจักรมีต่อฝ่ายศาสนจักรอย่างเต็มที่ มิใช่มีแต่เพียงบทบาทในการทำนุบำรุงตามจารีตประเพณี หรือจะเข้ามาเกี่ยวข้องจัดการกิจการของคณะสงฆ์ในเวลาที่มิเหตุพระสงฆ์มัวหมอง ประพฤติตนนอกรีตผิดพระวินัยเท่านั้น แต่พระราชบัญญัตินี้เป็นการแสดงถึงการใช้อำนาจทางกฎหมายทางโลกมาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตคณะสงฆ์ที่จะต้องปฏิบัติตามควบคู่ไปกับการปฏิบัติตามพระธรรมวินัย

เนื้อหาสำคัญของพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 (พระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ รัตนโกสินทร์ศก 121, 2545) คือ การที่พระราชบัญญัตินี้ประกาศโดยชัดแจ้งว่าไม่แต่ต้องเรื่องความเชื่อในนิกายต่าง ๆ วัตรปฏิบัติต่าง ๆ ของคณะสงฆ์ที่มีรายละเอียดแตกต่างกันไปตามคณาจารย์ของตน ดังที่ปรากฏในมาตรา 3 ว่า “...พระราชบัญญัตินี้ไม่เกี่ยวข้องกับนิกายสงฆ์ กิจ และลัทธิเฉพาะในนิกายนั้น ๆ ซึ่งเจ้าคณะ หรือสังฆนายกในนิกายนั้นได้เคยมีอำนาจว่ากล่าวบังคับมาแต่ก่อนประการใดก็ให้คงเป็นไปตามเคยทุกประการ...” และในเรื่องการคณะสงฆ์ปกครองคณะสงฆ์กันเป็นลำดับขั้นต่าง ๆ ก็จำลองไปจากรูปแบบโครงสร้างส่วนราชการ และส่วนภูมิภาคมีเจ้าคณะแขวง เจ้าคณะเมือง เจ้าคณะมณฑล ที่มีการรวมศูนย์อำนาจอยู่ที่พระนครภายใต้การกำกับของมหาเถรสมาคม ทั้งนี้ พระราชบัญญัตินี้ได้แสดงความชัดเจนถึงการใช้อำนาจของรัฐบาล หรือฝ่ายอาณาจักรเข้ามาจัดการปกครองคณะสงฆ์ในเรื่องต่าง ๆ อาทิ

มาตรา 7 “...ที่วัดกัศิ ที่ธรณีสงฆ์กัศิ เป็นสมบัติสำหรับพระศาสนา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้เป็น อัครศาสนูปถัมภก ทรงปกครองรักษาโดยพระบรมราชานุญาต ผู้ใดผู้หนึ่งจะโอนกรรมสิทธิ์นั้นไม่ได้...”

มาตรา 9 “...ผู้ใดจะสร้างวัดขึ้นใหม่ ต้องได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตก่อนจึงจะสร้างได้ และ พระบรมราชานุญาตนั้น...” ซึ่งในอนุวรรคของมาตรานี้ ได้ระบุว่า การสร้างวัดต้องผ่านการตรวจสอบจากราชการอำเภอ และกรมการอำเภอเข้าไปหารือกับคณะสงฆ์ที่ปกครองแขวงนั้นเพื่อพิจารณาอนุญาต

มาตรา 40 “...เป็นหน้าที่ของเจ้ากระทรวงธรรมการ และเจ้าพนักงานผู้ปกครองท้องที่จะช่วยอุดหนุน เจ้าคณะให้ได้กำลัง และอำนาจพอที่จะจัดการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติ...”

การใช้กฎหมายทางโลกเข้ามาจัดการคณะสงฆ์ใน ร.ศ. 121 นี้ เป็นการแสดงถึงการใช้อำนาจของรัฐสมัยใหม่ ที่รวมศูนย์อำนาจอย่างชัดเจน เจ้าหน้าที่ของรัฐมีบทบาททำงานร่วมกับเจ้าคณะปกครองในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อจัดการ คณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติ และที่น่าสนใจ คือ กฎหมายฉบับนี้ตราขึ้นหลังจากการปฏิรูปการปกครอง ครั้งใหญ่ผ่านพ้นไปแล้วสิบปีพอดี แสดงให้เห็นถึงความมั่นใจของรัฐบาลไทยในเวลานั้นว่าสามารถจัดการปกครองคณะสงฆ์ ได้โดยมิต้องหวั่นเกรงการต่อต้านจากทางฝ่ายการเมือง กลุ่มการเมืองต่าง ๆ เพราะได้จัดการปกครองทางโลก ได้อย่างมั่นคงแล้ว อีกทั้งการจัดการปกครองคณะสงฆ์ที่สำเร็จได้โดยง่าย ผู้ที่มีส่วนสำคัญท่านหนึ่ง คือ สมเด็จพระมหา สมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส พระอนุชาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นพระสงฆ์ ชั้นผู้ใหญ่มีความแตกฉานในพระไตรปิฎก เป็นที่เคารพของคณะสงฆ์ในเวลานั้น ซึ่งมีพระอธิบายถึงความสำคัญในการ ปกครองสงฆ์ตามแนวทางของรัฐสมัยใหม่ว่า “...ภิกษุสงฆ์ แม้มีพระวินัยเป็นกฎหมายสำหรับตัวอยู่ส่วนหนึ่งแล้วก็ยัง จะต้องอยู่ในใต้อำนาจแห่งกฎหมายฝ่ายอาณาจักรอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งตราไว้เฉพาะ หรือเพื่อคนทั่วไปและยังควรอนุวัติจารีต ของบ้านเมืองอันไม่ขัดต่อกฎหมายสองประเภทนั้นอีก สรุปความ ภิกษุสงฆ์มีกฎหมายอันจะพึงพึงอยู่ 3 ประเภท คือ กฎหมายแผ่นดิน 1 พระวินัย 1 จารีต 1 พระราชบัญญัตินี้ เป็นกฎหมายแผ่นดินจึงสมควรจะรู้จะเข้าใจ และปฏิบัติให้ ถูกต้อง...” (บันทึกเรื่องพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121, 2545)

พระอธิบายดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่าคณะสงฆ์ไทยยอมรับความสำคัญของกฎหมายที่รัฐบาลเป็นผู้ตราขึ้น อย่างเป็นทางการว่าเป็นสิ่งที่บรรพชิตต้องพึงปฏิบัติไม่แตกต่างจากพระธรรมวินัย ทำให้การควบคุมดูแลคณะสงฆ์ตาม แบบจารีตเดิมที่มีมาอย่างน้อยแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาที่พระมหากษัตริย์รักษาระยะห่างจากคณะสงฆ์ ควบคุมคณะสงฆ์ แบบหลวม ๆ ได้หมดไปอย่างสิ้นเชิง ทำให้คณะสงฆ์ไทยเข้าสู่ความสัมพันธ์ทางอำนาจกับรัฐบาล และด้วยอำนาจทาง กฎหมายฉบับนี้เอง ทำให้ในเวลาต่อมาพระสงฆ์ที่ได้รับการสถาปนาให้ดำรงตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชจึงมีอำนาจใน การปกครองคณะสงฆ์โดยตรงอย่างเป็นทางการทั่วทั้งราชอาณาจักรเป็นครั้งแรก คือ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ซึ่งต่างจากสมเด็จพระสังฆราชในอดีต ที่การดำรงตำแหน่งนั้นเป็นในลักษณะของเกียรติยศ ที่พระมหากษัตริย์ทรงมอบให้พระเถระ ดังที่ สุเชาว์ นพอมชฌน์ ได้อธิบายว่า

“...ในเวลาตั้งพระราชบัญญัตินี้ วังสมเด็จพะสังฆราช พระนัแต่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา ปวเรศวริยาลงกรณ์ สิ้นพระชนม์เมื่อ พ.ศ. 2434 แล้ว มิได้ทรงสถาปนาพระเถระรูปใดในตำแหน่งที่สมเด็จพระสังฆราช อีกจนตลอดรัชกาลที่ 5 มีแต่เจ้าคณะใหญ่ 4 รูป ซึ่งมีได้ขึ้นแก่กัน เมื่อมีการกิจอันจะพึงทำร่วมกัน เจ้าคณะใหญ่รูปใด มีสมณศักดิ์สูง เสนาบดีกระทรวงธรรมการก็รับพระบรมราชโองการส่งไปทางเจ้าคณะรูปนั้น ขณะนั้น สมเด็จพระมหา สมณเจ้าฯ ซึ่งทรงพระอิสริยยศเป็นกรมหมื่น ทรงสมณศักดิ์สูงกว่าเจ้าคณะทั้งปวง จึงทรงพระกรุณาโปรด ให้เป็นการกร (คือประธาน) ในที่ประชุมมหาเถรสมาคม ซึ่งเท่ากับทรงปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพระสังฆราชมาจนตลอด รัชกาลที่ 5...” (สุเชาว์ นพอมชฌน์, 2541) และต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระ มหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงได้รับการถวายอำนาจปกครองพระสงฆ์โดยสมบูรณ์

เมื่อเข้าสู่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นช่วงเวลาที่ยุคสมัยไทยได้ผ่านการ เปลี่ยนแปลงอย่างขนานใหญ่ในการสร้างความเจริญของบ้านเมืองให้ทัดเทียมนานาชาติอารยประเทศ ที่ส่งผลกระทบถึง กระบวนทัศน์ของชนชั้นปกครอง และความคิดของราษฎรที่มีความเปลี่ยนแปลงและแตกต่างไปจากสังคมยุค

จารีตประเพณีที่สืบชนบามาแต่สมัยอยุธยาถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้น และทำให้เกิดความพยายามในการอธิบายถึงตัวตนของคนไทย และสถานะของรัฐไทยในสังคมโลกสมัยใหม่ว่ารัฐไทย คืออะไร อะไรคือ ความเป็นชาติแบบรัฐสมัยใหม่ ในพระราชนิพนธ์ “ปกิณกคดี ประโยชน์แห่งการอยู่ในธรรม และความเป็นชาติโดยแท้จริง” พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้บทพระราชนิพนธ์นี้ อธิบายถึงความสำคัญของพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทยสมัยใหม่ และอธิบายถึงการเป็นรัฐชาติสมัยใหม่ของรัฐไทยที่มีรากฐานอยู่บนสามสถาบันหลักของชาติคือชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ทรงอธิบายถึงความสำคัญของพุทธศาสนาที่เป็นศาสนาประจำชาติไทย “...ธรรมประเพณีที่ไทยเราได้เคยใช้เป็นเครื่องค้ำครองใจของเราทั้งหลายมีอยู่แล้วอย่างไร เมื่อเรายังมิได้พบปะธรรมประเพณีที่รุ่งเรืองดียิ่งไปกว่าที่เราจะรู้ได้จากพระพุทศศาสนาของเราแล้ว ก็หาควรที่จะละทิ้งของดั้งเดิมของเราเสียไม่...” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2551) ทั้งยังทรงอธิบายว่าพุทธศาสนานั้นเป็นศาสนาของไทยสมควรที่จะต้องได้รับการทำนุบำรุงเป็นสถาบันหลักของชาติ ดังปรากฏในพระราชนิพนธ์ “เทศนาเสือป่า” ว่า

“...พุทธศาสนาเป็นของไทย เรามาชวนกันนับถือพระพุทศศาสนาเถิด บางทีจะมีท่านบางคนคิดเห็นไปว่า ถ้าอย่างนั้นมิห้ามมิให้ศิวิไลซ์ ...ศาสนาพระพุทศไม่ใช่ศาสนาที่เลว เป็นศาสนาที่ดีพอสมควรที่คนศิวิไลซ์จะถือได้ เช่นนี้แล้ว ในวันนี้ข้าพเจ้าเห็นเป็นโอกาสจึงได้ขยายข้อซึ่งมีอยู่ในใจมานานมาแล้ว คือ ข้อที่ว่าศาสนานั้นเป็นของสำหรับชาติแท้ ๆ ขอล่าช้าอีกว่า ถึงแม้คนเราจะคงนับถือพระพุทศศาสนาอยู่ก็ไม่ศิวิไลซ์น้อยลงไป ...ผู้ที่แปลงศาสนา คนเขาถูกยิ่งเสียกว่าผู้ที่แปลงชาติ ...เพราะฉะนั้นเป็นความจำเป็นที่เราทั้งหลายผู้เป็นไทย จะต้องมั่นอยู่ในศาสนาพระพุทศ ซึ่งเป็นศาสนาสำหรับชาติเรา...” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2544)

ถึงแม้ว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จะทรงยกฐานะของพุทธศาสนาเป็นสถาบันหลักของชาติ ปรากฏในพระราชนิพนธ์ต่าง ๆ ว่าพุทธศาสนาเป็นศาสนาของคนไทย ชาติไทย แต่ก็ได้ปรากฏในบทบัญญัติทางกฎหมายอย่างชัดเจนว่าพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย แต่มีการประกาศกฎหมายบางอย่างที่เป็นการสื่อโดยนัยว่าพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย อย่างไร “พระบรมราชโองการ ประกาศวิธีนับ วัน เดือน ปี” ที่ให้ใช้ปีพุทธศักราชแทนการใช้รัตนโกสินทรศก (พระบรมราชโองการ ประกาศวิธีนับ วัน เดือน ปี, 2454) และในช่วงปลายรัชกาลได้มีการตรากฎหมายสำคัญฉบับหนึ่งซึ่งมีได้เกี่ยวข้องกับหลักพระธรรมคำสอนของพุทธศาสนา หรือเกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์ แต่กฎหมายฉบับนี้มีเนื้อหาโดยนัยจะเป็นการแสดงให้เห็นถึงการที่พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย คือ กฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช 2467 ในมาตรา 11 ของกฎมณเฑียรบาลฯ นี้ได้ระบุว่า “...เจ้านายผู้เป็นเชื้อพระบรมราชวงศ์ ถ้าแม้ว่าเป็นผู้มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งกล่าวไว้ข้างล่างนี้ไซ้ ท่านว่าให้ยกเว้นเสียจากลำดับสืบราชสันตติวงศ์ ลักษณะที่กล่าวนี้ คือ (1) มีพระสัญญาวิปลาสา (2) ต้องราชทัณฑ์เพราะประพฤติผิดพระราชกำหนดกฎหมายในคดีมหันตโทษ (3) ไม่สามารถทรงเป็นอัครพุทธศาสนูปถัมภก...” (กฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช 2467)

จากเนื้อหาของมาตรานี้ นับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ชาติไทยที่มีการตรากฎหมายขึ้นมา เพื่อระบุถึงความชัดเจนในการนับถือศาสนาของพระมหากษัตริย์ว่าต้องนับถือพุทธศาสนา และในเมื่อพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขแห่งรัฐของประเทศไทย การตราบทบัญญัติในกฎมณเฑียรบาลฯ มาตรา 11 นี้ จึงมีนัยยะว่าพุทธศาสนา คือศาสนาประจำชาติของไทยโดยปริยาย จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องตรากฎหมายอื่นใดอีกเพื่อบรรยายว่าพุทธศาสนา คือศาสนาประจำชาติไทย และเป็นการแสดงถึงความสำคัญของพุทธศาสนาในฐานะ 1 ใน 3 ของสถาบันหลักแห่งรัฐไทยอย่างเป็นทางการ มีกฎหมายรองรับอย่างชัดเจนเป็นครั้งแรกเช่นกัน แม้ว่าจะเป็นเพียงโดยนัยมีได้ระบุอย่างชัดเจนก็ตาม

บทวิเคราะห์ วิจัย และข้อเสนอแนะ

จากเนื้อหาที่นำเสนอมานี้จะเห็นว่า ตั้งแต่สมัยก่อนอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น อำนาจของอาณาจักรไม่ได้ขึ้นอยู่กับอำนาจของศาสนจักรอย่างชัดเจน จนกระทั่งเข้าสู่สมัยธนบุรี และเริ่มชัดเจนในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ที่ฝ่ายอาณาจักรได้แสดงลักษณะของความเป็นสมัยใหม่ที่อำนาจของฝ่ายรัฐได้พยายามเข้าไปจัดการศาสนาให้อยู่ในกรอบที่รัฐกำหนด มีการกำหนดบทลงโทษที่รุนแรงอันแสดงให้เห็นถึงอำนาจของรัฐที่ต้องควบคุมศาสนาให้อยู่ในกรอบที่รัฐกำหนด รัฐคุมได้ ไม่ให้มีการกระทำที่รัฐมองว่าจะเป็นภัยกับรัฐ ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น จะเห็นว่าการออกกฎหมายเกี่ยวกับพระสงฆ์จำนวนหนึ่ง ที่พระทำผิดแค่อาบัติไม่ร้ายแรงในพระวินัย แต่ทางรัฐโดยอำนาจของพระมหากษัตริย์ได้มีบทลงโทษที่หนักหน่วงอย่างมากเพื่อควบคุมพระสงฆ์ไว้ พระมหากษัตริย์ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นได้วางฐานะพระองค์อยู่เหนือกิจการปกครองคณะสงฆ์ ทรงถือว่าพระมหากษัตริย์เป็นผู้มีอำนาจในการจัดการคณะสงฆ์ในเวลามีปัญหาทางวัตรปฏิบัติมั่วหมอง ในการตรากฎหมายบ้านเมืองแม้จะมีในบางเรื่องที่อ้างอิงหลักธรรมเรื่องศีลมาช่วยสร้างความสงบเรียบร้อยก็ไม่มีจำนวนมากเท่ากับกฎหมาย หรือข้อบัญญัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งจะเห็นว่าได้เริ่มมีการใช้อำนาจทางกฎหมายเข้าไปจัดการคณะสงฆ์อย่างต่อเนื่องตั้งแต่กฎพระสงฆ์ในรัชกาลที่ 1 มาถึงการออกประกาศควบคุมคณะสงฆ์ โดยรัชกาลที่ 4 ซึ่งชี้เข้าไปสู่ความเห็นที่ว่าในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ในส่วนที่มีการตรากฎหมายเกี่ยวกับคณะสงฆ์ เป็นการแสดงลักษณะของรัฐสมัยใหม่ที่มีอำนาจสูงสุดอยู่เบื้องค้ำคือปิตัยมีความชอบธรรมในการจัดการศาสนา ควบคุมศาสนาให้อยู่ในแนวทางที่รัฐต้องการด้วยกฎหมาย

ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับพุทธศาสนาในสมัยต้นรัตนโกสินทร์นั้น นักวิชาการอย่าง S. J. Tambiah ได้นำเสนอว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงปฏิบัติตามอย่างพระเจ้าแผ่นดินองค์ก่อน ๆ ที่ขึ้นสู่อำนาจหลังช่วงเวลาแห่งความวุ่นวาย คือ การบำรุงคณะสงฆ์ และฟื้นฟูพุทธศาสนา ทรงแสดงพระองค์เป็นธรรมราชาตามแบบอย่างพระมหากษัตริย์ในอดีตแต่ก็ทรงทำอะไรใหม่ที่แตกต่างกันที่ไม่เคยมีในสมัยอยุธยา ทรงสร้างประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ที่สะท้อนถึงพระบรมเดชานุภาพของพระองค์ โดยใช้พุทธศาสนาช่วยในการสร้างความชอบธรรมในอำนาจ ซึ่ง S. J. Tambiah เห็นว่าการสร้างพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในราชวงศ์จักรี โดยใช้พุทธศาสนาได้ทำให้อำนาจคณะสงฆ์ที่ส่วนกลางเพิ่มมากขึ้น พร้อมกับการขยายอิทธิพลของรัฐไปยังภูมิภาคต่าง ๆ และเกิดการรวมอำนาจไว้ที่พระนครเช่นกัน (S.J. Tambiah, 1977) อย่างไรก็ตาม การตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์ที่เริ่มในสมัยธนบุรี และสืบเนื่องมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น เป็นการแสดงถึงความพยายามในการสร้างรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ หรือการรวมอำนาจการปกครองเข้าสู่ส่วนกลางอย่างแท้จริงหรือไม่ ทั้งนี้ไม่ปฏิเสธว่าการที่พระมหากษัตริย์ในช่วงเวลานั้น ทรงตรากฎหมายออกมาเพราะวัตรปฏิบัติของคณะสงฆ์นั้นเสื่อมโทรมจริง และมีการใช้ความเชื่อทางศาสนาในการสร้างกลุ่มก้อนทางการเมือง เพื่อท้าทายพระราชอำนาจอย่างกรณีผิบุญต่าง ๆ จริง แต่การตรากฎหมายคณะสงฆ์ในเวลานั้นไม่ได้มีการจัดวางโครงสร้างกลไกอำนาจรัฐไปควบคุมคณะสงฆ์อย่างแท้จริง ดังนั้นการใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์ในเวลาดังกล่าว จึงยังมีอาจกล่าวได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการพยายามสร้างรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่กล่าวได้ว่ามีส่วนสำคัญที่ทำให้การจัดการคณะสงฆ์ในสมัยต่อมาเป็นไปด้วยความเรียบร้อยโดยง่าย ซึ่งจะเป็นครั้งแรกที่กล่าวได้ว่ากฎหมายของฝ่ายอาณาจักรได้มีอิทธิพลต่อฝ่ายศาสนจักรอย่างเต็มที่ ทั้งนี้กล่าวได้ว่าการที่อำนาจการปกครองคณะสงฆ์ค่อย ๆ ถูกรวมศูนย์อำนาจมาไว้ที่ส่วนกลางในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น เป็นเพียงผลพลอยได้ (By Product) ที่มาจากการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์ในเวลานั้น มิใช่ว่าราชสำนักที่ส่วนกลางได้วางแผนวางระบบการรวมศูนย์อำนาจการปกครองคณะสงฆ์ตั้งแต่นั้น

จากเนื้อหาที่นำเสนอมาจะเห็นว่าในสังคมไทยสมัยรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น ความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนา และกฎหมายมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างชัดเจน โดยเป็นลักษณะของการที่รัฐใช้อำนาจทางกฎหมายเพื่อจัดการกิจการทางพุทธศาสนา หรือเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับความต้องการของรัฐ รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของไทยที่มีความเป็นรัฐสมัยใหม่ต้องการรวมศูนย์อำนาจ และสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันของชาติ สร้างสำนึกความเป็นชาติที่มีรูปแบบคติ ค่านิยม ที่เป็นไปตามมาตรฐานของส่วนกลาง จึงมีความจำเป็นที่รัฐ

ต้องเข้ามาจัดการกิจการทางศาสนาให้เป็นระบบ รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของไทยจึงได้ใช้กฎหมายเข้ามาจัดการควบคุมคณะสงฆ์อย่างเป็นระบบ จึงเป็นครั้งแรกที่คณะสงฆ์ไทยนอกจากจะอยู่ภายใต้การควบคุมของพระธรรมวินัยตามพุทธบัญญัติแล้ว ยังอยู่ใต้อำนาจการปกครองสงฆ์ที่มีคณะสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่ได้รับอำนาจ และหน้าที่ทางกฎหมายจากรัฐมาทำการควบคุมให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และในสมัยรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์นี้เองที่รัฐไทยได้แสดงออกทางกฎหมายถึงการยกย่องพุทธศาสนาให้เป็นหนึ่งในอุดมการณ์หลักของชาติ หรือเป็นศาสนาประจำชาติโดยปริยาย ผ่านการใช้พุทธศักราชเพื่อนับวันเดือนปีของทางราชการ และการตรากฎหมายเทียรบาลที่เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่มีการระบุเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรว่าพระมหากษัตริย์ต้องนับถือพุทธศาสนาเท่านั้น ทั้งนี้ แม้ว่ารัฐไทยจะผ่านจากการเป็นรัฐจารีตมาสู่การเป็นรัฐสมัยใหม่ในรูปแบบรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ก็ยังไม่ปรากฏอย่างชัดเจนถึงความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมาย และพุทธศาสนาในลักษณะที่มีการนำหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาเข้าไปอยู่ในตัวบทกฎหมาย หรือนำมาอ้างอิงในการพิจารณาตรากฎหมายโดยตรง

จากการศึกษาของบทความนี้ มีข้อเสนอแนะเพื่อให้ผู้ที่สนใจนำไปถกเถียงเพื่อหาข้อเสนอ หรือคำอธิบายต่อไปอยู่สามประเด็น ประเด็นที่หนึ่ง ในรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของไทย พระมหากษัตริย์เป็นองค์อธิปัตย์มีอำนาจในการตรากฎหมายรวมอำนาจ สะท้อนความเป็นรัฐสมัยใหม่ที่เป็นรัฐชาติ (Nation State) ในขณะเดียวกันกับที่ทรงใช้พระราชอำนาจในลักษณะที่สืบเนื่องจากรัฐจารีต คือ การแสดงพระองค์เป็นผู้อุปถัมภ์ และพิทักษ์พุทธศาสนา ด้วยการออกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ รวมอำนาจกิจการของสงฆ์เข้าไว้ที่ส่วนกลาง และมีการจัดการปกครองคณะสงฆ์อย่างเป็นระบบ โดยมีโครงสร้างคล้ายระบบราชการ ซึ่งโดยความเป็นรัฐสมัยใหม่นั้น โดยทั่วไปจะมีลักษณะเป็นโลกวิสัย (Secular) ไม่ยุ่งเกี่ยวกับกิจการของศาสนาโดยตรง ทำให้น่าพิจารณาว่าการเป็นรัฐสมัยใหม่ของไทยนั้น เหตุใดถึงไม่มีลักษณะเป็นโลกวิสัยตามแบบรัฐสมัยใหม่อื่น โดยเฉพาะตามแบบอย่างชาติยุโรปที่ชนชั้นนำไทยในเวลานั้นใช้เป็นต้นแบบในการสร้างรัฐสมัยใหม่

ประเด็นที่สอง ในรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของไทยนั้น พระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจสัมบูรณ์ (Absolute) จริงเพียงใด จากความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมาย และพุทธศาสนาในเวลานั้น พระมหากษัตริย์ทรงรวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางตามลักษณะรัฐสมัยใหม่ แต่ทรงดำรงพระองค์เป็นผู้อุปถัมภ์พุทธศาสนา ทรงอยู่ภายใต้หลักธรรมทางพุทธศาสนา และยังมีราชันติ ราชประเพณีที่สืบเนื่องมาจากสมัยรัฐจารีตมากำกับการใช้พระราชอำนาจ ซึ่งในงานศึกษา รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ อาทิ “รัฐสมบูรณาญาสิทธิในสยาม 2435-2475” (สมเกียรติ วันทะนะ, 2533) และ “The Rise and Decline of Thai Absolutism” (Mead, Kullada Kesboonchoo 2004) ก็ได้มีข้อเสนอว่าในรัฐนั้น พระมหากษัตริย์มิได้ทรงมีพระราชอำนาจ “สัมบูรณ์” อย่างแท้จริง แต่เป็นลักษณะของผู้ที่อยู่ลำดับบนสุดในการสานประโยชน์ของชนชั้นนำต่าง ๆ และในกรณีของไทย พระบารมีส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็มีส่วนสำคัญในการรวมพระราชอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง ดังนั้นการศึกษารัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของไทยในเรื่องพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ว่ามีความ “สัมบูรณ์” มากน้อยเพียงใดนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนา และพระมหากษัตริย์จึงควรนำมาร่วมศึกษาวิเคราะห์ เพื่อจะได้เห็นภาพของรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ชัดเจนครอบคลุมมากขึ้น

ประเด็นที่สาม บทความนี้ทำการศึกษาถึงเพียงแค่ พ.ศ. 2475 ก่อนการอภิวัฒน์สยามที่เป็นการเปลี่ยนแปลงจากรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาสู่รัฐชาติสมัยใหม่ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข จึงน่าพิจารณาว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับกฎหมายในสังคมไทยมีความเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง ที่ปรากฏชัดเจนอย่างหนึ่ง คือ การตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับใหม่ใน พ.ศ. 2484 ที่มีโครงสร้างกระจายอำนาจมากขึ้นและให้มี “สังฆสภา” เหมือนเป็นสภาของพระสงฆ์ทำหน้าที่กำกับ และตรวจสอบ “คณะสังฆมนตรี” ที่ทำหน้าที่เป็นฝ่ายบริหารคณะสงฆ์ ซึ่งเป็นการนำรูปแบบโครงสร้างการปกครองของประเทศมาสวมเข้ากับคณะสงฆ์ ทั้งนี้ในช่วงเวลาที่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับนี้บังคับใช้อยู่ นั้น ยังไม่มีการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับกฎหมายว่าเกี่ยวข้องกันมากน้อยเพียงใด หลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาเข้าไปมี

บทบาท หรือปรากฏในกฎหมายที่บัญญัติออกมาในช่วงเวลานั้นอย่างไรบ้าง และรัฐบาลมีบทบาทในการใช้กฎหมายกำกับกิจการคณะสงฆ์อย่างไร คณะสงฆ์มีท่าทีต่อการจัดรูปแบบการปกครองของสงฆ์แบบนี้อย่างไร ล้วนเป็นประเด็นที่น่านำไปศึกษาพิจารณาอย่างยิ่ง

บทสรุป

เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับกฎหมายในสังคมไทย ตั้งแต่ก่อนสมัยอยุธยาถึง พ.ศ. 2475 พบว่า ในช่วงตั้งแต่ก่อนสมัยอยุธยามาจนกระทั่งสิ้นสุดสมัยอยุธยาที่สังคมไทยเป็นรัฐจารีต มีความเกี่ยวข้องกันโดยตรงน้อยมาก เนื้อหา และหลักคำสอนของพุทธศาสนาได้ถูกนำมาบังคับใช้เป็นกฎหมาย โดยตรงในพระราชกำหนดบทพระอัยการต่าง ๆ โดยตรง หลักการทางพุทธศาสนามีบทบาทเน้นต่อตัวผู้ปกครองเป็นสำคัญที่ทำให้ปกครองอย่างมีธรรม ถ้าผู้ปกครองมีธรรมแล้วสังคมก็เป็นธรรม อีกทั้งผู้ปกครองมิได้มีการตรากฎหมายใดมาบังคับใช้กับคณะสงฆ์ มาจนถึงสมัยธนบุรี และรัตนโกสินทร์ตอนต้น ที่เริ่มมีการตรากฎหมายมาบังคับใช้คณะสงฆ์เกี่ยวกับการประพฤติตนให้อยู่ในวัตรปฏิบัติตามพระวินัย และจารีตที่ดั้งเดิม อันเนื่องมาจากวัตรปฏิบัติที่ย่อหย่อนของคณะสงฆ์ในเวลานั้น ทำให้เกิดผลพลอยได้ที่คณะสงฆ์ค่อย ๆ เข้ามาสู่การควบคุมจากฝ่ายอาณาจักร และเมื่อสังคมไทยคลี่คลายจากรัฐจารีตมาสู่รัฐสมัยใหม่ที่เป็นลักษณะรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์เต็มที่ พุทธศาสนา และกฎหมายมีความเกี่ยวข้องกันมากขึ้น ในรูปแบบที่คณะสงฆ์ได้รับการจัดการจากรัฐไทยด้วยกฎหมายคณะสงฆ์อย่างเป็นระบบ ทำให้พระสงฆ์มิเพียงอยู่ภายใต้บังคับของพระธรรมวินัยเท่านั้น แต่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายบ้านเมืองด้วยเช่นกัน และในสมัยนี้เองที่สถานะของพุทธศาสนาได้รับการยกย่องโดยนัยยะว่าเป็นศาสนาประจำชาติไทย จากกฎหมายที่ตราว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช 2467 จึงเห็นได้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับกฎหมายในสังคมไทยในสมัยรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์นี้เป็นไปในรูปแบบที่ฝ่ายอาณาจักร หรือผู้ใช้อำนาจรัฐตรากฎหมาย เพื่อจัดการคณะสงฆ์ให้เรียบร้อยตามความจำเป็นแห่งกาลสมัย เป็นเรื่องของกฎหมายที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจการของพุทธศาสนา เป็นเรื่องของการใช้กฎหมายที่นำพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างอัตลักษณ์ หรือแสดงถึงค่านิยมหลักของรัฐ ในขณะที่บทบาทหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาที่จะเข้าไปปรากฏในตัวกฎหมาย หรือไปมีอิทธิพลต่อการตรากฎหมาย หรือการบังคับใช้กฎหมายโดยตรงนั้นไม่ปรากฏอย่างชัดเจน

เอกสารอ้างอิง

กฎหมายที่ตราว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช. (2467). คลังสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ.

สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2565 จาก <https://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300/web/viewer.php>.

เกริกเกียรติ ไพบูลย์ศิลป์. (2558). พุทธศาสนากับพระมหากษัตริย์ไทย พ.ศ. 2310–2394. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2548). ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4. กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา.

จิตติ ตังศภัทย์. (2540). หลักวิชาชีพนักกฎหมาย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชัยพล ไชยพร. (2564). ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย ภาคก่อนปฏิรูป. กรุงเทพฯ: วิทยุชน.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2493). ตำนานกฎหมายไทย. พระนคร: ไทยเชชม.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2471). ลักษณะการปกครองประเทศสยามแต่โบราณ. พระนคร: โสภณพิพรรฒธนากร.

นิติศาสตร์ไพศาลย์, พระยา. (2500). ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย คำสอนชั้นปริญญาตรี. พระนคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บันทึกเรื่องราวพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121. (2445). **ฐานข้อมูลวิทยาสังฆาธิการวัดโมลีโลกยาราม**. สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2565 จาก <https://www.watmoli.com/wittaya-one/1173/>.

มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง. (2481). **ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1 จุลศักราช 1166 พิมพ์ตามฉบับหลวง ตรา 3 ดวง เล่ม 3**. พระนคร: มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง.

ปรีชา ช่างขวัญยืน. (2540). **ทรงสนทนากับเมืองของพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ: โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปรีดี เกษมทรัพย์. (2539). **นิติปรัชญา**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระบรมราชโองการ ประกาศวิธีนับ วัน เดือน ปี.(2454). **ราชกิจจานุเบกษา**. สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2565 จาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2455/A/264.PDF>.

พระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ รัตนโกสินทร์ศก 121. (2445). **ราชกิจจานุเบกษา**. สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2565 จาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2445/013/214.PDF>.

พิชิตปรีชากร, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวง. (2472). **ประชุมพระนิพนธ์ กรมหลวงพิชิตปรีชากร**. พระนคร: โสภณพิพิธธรรมานการ.

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2544). **เทศนาเสือป่า**. กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2551). **ปกิณกคดี ประโยชน์แห่งการอยู่ในธรรมและความเป็นชาติโดยแท้จริง**. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.

ร. แลงการ์ด. (2526). **ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม 1**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

ราชบุรดีเรกฤทธิ์, พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหลวง. (2468). **เล็คเชอร์กฎหมาย**. พระนคร: โสภณพิพิธธรรมานการ.

ศิลปากร, กรม. (2521). **เรื่องกฎหมายตราสามดวง**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

สมเกียรติ วันทะนะ. (2533). รัฐสมบูรณาญาสิทธิในสยาม 2435-2475. **วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**. 17(1), 23-44.

สมเด็จพระสังฆราช (มี) และสมเด็จพระวันรัตน์ (อาจ). (2457). **โอวาทานุสาสนี**. พระนคร: ไทย.

สุเชาว์ พลอยชุม. (2541). **พระเกียรติคุณสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (พระองค์เจ้ามนุษยนาคมานพ) วัดบวรนิเวศวิหาร**. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

เสถียร ลายลักษณ์. (2478). **ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 4**. พระนคร: เดลิเมต์.

เสนีย์ ปราโมช, หม่อมราชวงศ์. (2559). **กฎหมายสมัยอยุธยา**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

แสวง บุญเฉลิมวิภาส. (2559). **ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย (พิมพ์ครั้งที่ 15)**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

โสพิศ หนูทอง. (2539). **การเมืองไทยสมัยสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อकिन รพีพัฒน์, หม่อมราชวงศ์. (2518). **สังคมไทยในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2325-2416)**. กรุงเทพฯ: พิมพ์ศ.

เอนก มากอนันต์. (2550). **แนวคิดเรื่องคติจักรพรรดิราชของชนชั้นนำไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2172-2394**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Reference

Mead, Kullada Kesboonchoo. (2004). **The Rise and Decline of Thai Absolutism**. New York: Routledge Curzon.

Tambiah, S.J. (1977). **World Conqueror and World Renouncer**. New York: Cambridge University Press.

ผู้เขียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อดชา ชูติกาโม

หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต โรงเรียนกฎหมายและการเมือง มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

อาคารเฉลิมพระเกียรติ 50 พรรษา มหาราชินี

เลขที่ 145/9 ถนนสุขุมวิท เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300

e-mail: nathee_123@yahoo.com

ครูวิเศษสอนเด็กพิเศษ ความรู้พื้นฐานการศึกษาพิเศษ

มลิวัลย์ ธรรมแสง

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

Maliwan Tammaaeng

Faculty of Education, Suan Dusit University

ชื่อหนังสือ	ครูวิเศษสอนเด็กพิเศษความรู้พื้นฐานการศึกษาพิเศษ
ชื่อผู้แต่ง	ยุวดี วิริยางกูร และ กุลยา ก่อสุวรรณ
จำนวนหน้า	340 หน้า
ผู้พิมพ์	สมาคมครูการศึกษาพิเศษไทย
ภาษา	ไทย
ปีที่จัดพิมพ์	พ.ศ. 2565

หนังสือครูวิเศษสอนเด็กพิเศษ เป็นเอกสารวิชาการในรูปแบบของตำราเรียนสำหรับ
ครูการศึกษาพิเศษเล่มใหม่ของวงการการศึกษาพิเศษในประเทศไทย ซึ่งเขียนโดย
รศ.ดร.กุลยา ก่อสุวรรณ และ ผศ.ดร.ยุวดี วิริยางกูร ซึ่งนับได้ว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในศาสตร์ของพิเศษไทย
โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา และเด็กพิเศษอื่น ๆ เช่นเด็กออทิสติก ท่านทั้งสองยังมีความ
เชี่ยวชาญในเรื่องวิธีการจัดการเรียนการสอน และเทคนิคพิเศษต่าง ๆ ที่ครูการศึกษาพิเศษจำเป็นต้องเรียนรู้อีกด้วย หนังสือ
เล่มนี้มีเนื้อหาการศึกษาพิเศษทั้งหมด 12 บท ประกอบด้วยความรู้ด้านการศึกษาพิเศษ เริ่มจากการศึกษาพิเศษ ประวัติ
การศึกษาพิเศษ ซึ่งประกอบด้วยนิยามของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ประวัติการศึกษาพิเศษกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ
การศึกษาพิเศษและความบกพร่องด้านต่าง ๆ เช่นทางการเห็น การได้ยิน ทางสติปัญญา ทางร่างกายการเคลื่อนไหว
หรือสุขภาพ การเรียนรู้ การพูดและภาษา พฤติกรรมหรืออารมณ์ภาวะออทิสติก ภาวะพิการซ้อน และภาวะสมาธิสั้น/
อยู่ไม่นิ่ง ในแต่ละบทคณะผู้เขียนได้กำหนดรูปแบบการเขียนไว้เป็นอย่างดีและครบถ้วน กล่าวคือ แต่ละบทจะกล่าวถึง
เนื้อหาที่กำหนดไว้ซึ่งผู้เขียนจะได้กล่าวตามลำดับจนถึงการสรุปเนื้อหา และทุกบทจะมีแบบฝึกหัดท้ายบทพร้อมเฉลย
ซึ่งจะปรากฏในส่วนท้ายของหนังสือเล่มนี้ สิ่งที่แปลกใหม่และแสดงถึงความริเริ่มสร้างสรรค์ที่ดีเยี่ยมของหนังสือเล่มนี้
คือ ในแต่ละภาวะความบกพร่อง หรือความบกพร่องแต่ละประเภท คณะผู้เขียนจะมีกรณีตัวอย่างบุคคลต้นแบบของ
ภาวะต่าง ๆ ไว้ที่เป็นคนไทย ซึ่งการนำเสนออัตชีวประวัติของคนไทยที่ก้าวข้ามอุปสรรคของภาวะบกพร่องต่าง ๆ มา
เผยแพร่เป็นกำลังใจ และให้ข้อคิดในการขจัดอุปสรรคในการเข้าถึงความสำเร็จของนักเรียน ของครูการศึกษาพิเศษ
ได้อย่างแยบยล กล่าวคือ ผู้อ่านจะได้เรียนรู้แนวทางการเป็นครูวิเศษของเด็กพิเศษได้อย่างชัดเจน และเป็นรูปธรรม
ซึ่งไม่เคยปรากฏในตำราการศึกษาพิเศษอื่น ๆ ที่ส่วนใหญ่มักจะเป็นการถ่ายทอดประสบการณ์ของนานาชาติที่มี
กรณีศึกษาของบุคคลต้นแบบที่เป็นชาวต่างประเทศ ความพิเศษอีกอย่างหนึ่งคือบรรณานุกรมที่มีถึง 262 รายการ
เป็นภาษาไทย 42 รายการและภาษาต่างประเทศ 220 รายการ

กล่าวโดยสรุปหนังสือครูวิเศษสอนเด็กพิเศษ เป็นเอกสารวิชาการด้านการศึกษาพิเศษที่ดีที่สุดในปัจจุบัน อ่านง่าย และมีตัวอย่างการนำไปต่อยอดความคิด และนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมเหมาะสมอย่างยิ่งที่นักการศึกษาพิเศษทุกคนควรมีไว้ศึกษา เพื่อพัฒนางานด้านการศึกษาพิเศษในความรับผิดชอบของแต่ละบุคคลในฐานะที่เป็นครูวิเศษที่จะสอนเด็กพิเศษให้เข้าถึงสิทธิมนุษยชนพื้นฐาน และโอกาสที่เท่าเทียมทางการศึกษาอย่างแท้จริงต่อไป

ผู้เขียน

ดร.มลิวัลย์ ธรรมแสง

ประธานหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาล่ามภาษามือ

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

295 ถนนนครราชสีมา เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300

e-mail: maliwan_tam@dusit.ac.th

นโยบายและการดำเนินงานจัดพิมพ์วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

นโยบายวารสาร

วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ ในประเภทบทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความวิจารณ์หนังสือ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครุศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ อาชีวศึกษา บริหารธุรกิจ และสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง)

วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต มหาวิทยาลัยสวนดุสิต เป็นวารสารปรากฏอยู่ในฐาน TCI (Thai Journal Citation Index Centre) หรือศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย โดยปฏิบัติการพัฒนาคุณภาพวารสารตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาการตามที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) กำหนด กองบรรณาธิการของวารสารประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีตำแหน่งทางวิชาการ ศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์และผู้ช่วยศาสตราจารย์ รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิระดับปริญญาเอกมีผลงานวิจัยต่อเนื่อง ซึ่งเป็นบุคลากรจากสถาบันภายนอกและภายใน และมีผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) อ่านพิจารณาบทความ ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญ และมีผลงานทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง

การดำเนินงานจัดพิมพ์วารสาร

1. รับต้นฉบับบทความจากผู้เขียน
2. กองบรรณาธิการวารสารตรวจสอบความถูกต้องและสมบูรณ์ของต้นฉบับบทความ ตามข้อกำหนดการส่งบทความเพื่อรับพิจารณาการตีพิมพ์ และตรวจสอบการละเมิดลิขสิทธิ์ (Turmitin)
3. กองบรรณาธิการวารสารจัดส่งต้นฉบับให้ผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) จำนวน 3 ท่าน อ่านพิจารณาบทความ
4. ส่งบทความให้ผู้เขียนแก้ไขตามผลการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review)
5. กองบรรณาธิการวารสารตรวจสอบความถูกต้องและคุณภาพของบทความและพิจารณาต้นฉบับวารสารฉบับที่จะจัดพิมพ์
6. คณะทำงานดำเนินการจัดทำรูปแบบการจัดพิมพ์
7. บรรณาธิการตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ และคุณภาพของต้นฉบับวารสารฉบับจัดพิมพ์
8. คณะทำงานจัดพิมพ์และเผยแพร่วารสาร

กำหนดการจัดพิมพ์วารสาร

วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต มหาวิทยาลัยสวนดุสิต เป็นวารสารราย 4 เดือน โดยจัดพิมพ์เผยแพร่ ปีละ 3 ฉบับ

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-เมษายน

ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม-สิงหาคม

ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน-ธันวาคม

ติดต่อเรา

วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

เลขที่ 145/9 อาคารเฉลิมพระเกียรติ 50 พรรษา มหาวชิราลงกรณ

ถนนสุขโขทัย เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300

โทรศัพท์: 02-241-7191-5 ต่อ 4135

Website: <https://so19.tci-thaijo.org/index.php/SDUGSAJ/index>

Facebook : <https://www.facebook.com/Grad.Journal.SDU>

ผู้ประสานงาน : คุณจารุภา ยิ้มละมัย
คุณณัชชา ถาวรบุตร

ข้อแนะนำการส่งบทความ

หลักเกณฑ์การลงตีพิมพ์บทความในวารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต

1. บทความที่ผู้เขียนส่งมาเพื่อพิจารณาต้องไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดวารสารหนึ่งมาก่อน
2. บทความที่ผู้เขียนส่งมาเพื่อพิจารณาต้องไม่เคยอยู่ระหว่างการขอตีพิมพ์ในวารสารอื่น
3. เนื้อหาในบทความควรเกิดจากการสังเคราะห์ความคิดโดยผู้เขียนเอง ไม่ได้ลอกเลียนหรือตัดทอนมาจากผลงานทางวิชาการของผู้อื่น หรือจากบทความอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือปราศจากการอ้างอิงที่เหมาะสม
4. ผู้เขียนต้องเขียนบทความตามข้อกำหนดการเขียนต้นฉบับบทความส่งวารสาร
5. ผู้เขียนจะได้รับใบตอบรับการตีพิมพ์บทความในวารสาร เมื่อผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) จำนวน 3 ท่าน และกองบรรณาธิการ
6. ผู้เขียนต้องแก้ไขความถูกต้องของบทความตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) และกองบรรณาธิการ
7. หลังจากผู้เขียนแก้ไขความถูกต้องของบทความแล้ว กองบรรณาธิการทำการตรวจสอบความถูกต้องคุณภาพและความสมบูรณ์ของบทความอีกครั้ง ก่อนส่งต้นฉบับทำการจัดพิมพ์

ข้อกำหนดการส่งบทความเพื่อพิจารณาการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต

กองบรรณาธิการกำหนดระเบียบการส่งต้นฉบับบทความเพื่อให้ผู้เขียนยึดเป็นแนวทางในการส่งต้นฉบับสำหรับรับพิจารณาการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต และกองบรรณาธิการสามารถตรวจสอบต้นฉบับก่อนการพิมพ์ เพื่อให้วารสารมีคุณภาพ สามารถนำไปใช้อ้างอิงประโยชน์ทางวิชาการได้ โดยสามารถดูรายละเอียดการกำหนดรูปแบบอักษรและการจัดวางตำแหน่งได้จากไฟล์ตัวอย่างในเว็บไซต์ของวารสาร

1. การเตรียมต้นฉบับ มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ขนาดของต้นฉบับ

พิมพ์หน้าเดียวบนกระดาษขนาด A4 โดยเว้นระยะห่างระหว่างกระดาษด้านบนและด้านซ้ายมือ 1 นิ้ว ด้านล่างและขวามือ 0.5 นิ้ว

1.2 ขนาดของต้นฉบับ

ใช้รูปแบบอักษร TH SarabunPSK พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด โดยใช้ขนาด ชนิดของตัวอักษร รวมทั้งการจัดวางตำแหน่ง ดังนี้

1.2.1 ท้ายกระดาษ ประกอบด้วย

- 1) ชื่อเรื่องต้นฉบับของผู้เขียน ขนาด 14 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย
- 2) เลขหน้า ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านขวา

1.2.2 ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย) ขนาด 18 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

1.2.3 ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ) ขนาด 18 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

1.2.4 ชื่อผู้เขียน ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ (ในกรณีที่มิอาจารย์ที่ปรึกษาให้ลงชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาด้วย โดยลงอาจารย์ที่ปรึกษาหลักเป็นรายชื่อสุดท้าย) และให้ใส่เครื่องหมายดอกจันทัยชื่อผู้แต่งที่เป็นผู้ประสานงาน (Corresponding Author)

1.2.5 หัวข้อของบทคัดย่อภาษาไทยและอังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย

1.2.6 เนื้อหาบทคัดย่อภาษาไทยและอังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์เป็น 1 คอลัมน์ บรรทัดแรกเว้น 1 Tab (ขนาด 0.5 นิ้ว) จากขอบกระดาษด้านซ้าย และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน

1.2.7 หัวข้อเรื่อง ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย

1.2.8 หัวข้อย่อย ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา ระบุหมายเลขหน้าหัวข้อย่อย โดยเรียงตามลำดับหมายเลขตำแหน่งเว้น 1 Tab จากขอบกระดาษด้านซ้าย และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน

1.2.9 เนื้อหา ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์เป็น 1 คอลัมน์ บรรทัดแรกเว้น 1 Tab (ขนาด 0.5 นิ้ว) จากขอบกระดาษด้านซ้าย และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน

1.3 จำนวนหน้าต้นฉบับ

ความยาวทั้งหมด ไม่ต่ำกว่า 12 หน้า และไม่เกิน 15 หน้า (นับตั้งแต่ชื่อเรื่อง-เอกสารอ้างอิง)

2. การเรียงลำดับเนื้อหาต้นฉบับบทความ

เนื้อหาภาษาไทยที่มีคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ควรแปลเป็นภาษาไทยให้มากที่สุด (ในกรณีที่คำศัพท์ภาษาอังกฤษเป็นคำเฉพาะที่แปลไม่ได้ หรือแปลแล้วไม่ได้ความหมายชัดเจน ให้เขียนทับศัพท์ได้) และควรใช้ภาษาที่ผู้อ่านเข้าใจง่าย ชัดเจน หากใช้คำย่อต้องเขียนคำเต็มไว้ครั้งแรกก่อน

2.1 การเรียงลำดับเนื้อหาต้นฉบับบทความวิจัย

ชื่อเรื่องภาษาไทย

ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ

ชื่อผู้เขียน คณะ มหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานสังกัด ภาษาไทย

ชื่อผู้เขียน คณะ มหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานสังกัด ภาษาอังกฤษ

บทคัดย่อภาษาไทย (ความยาวไม่เกิน 15 บรรทัด) และคำสำคัญ

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ และคำสำคัญ

บทนำ

วัตถุประสงค์

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิด

สมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี)

ระเบียบวิธีวิจัย

ผลการศึกษา

อภิปรายผล

ข้อเสนอแนะ
เอกสารอ้างอิง
คณะผู้เขียน

2.2 การเรียงลำดับเนื้อหาต้นฉบับบทความวิชาการและปริทัศน์

ชื่อเรื่องภาษาไทย
ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ
ชื่อผู้เขียน คณะ มหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานสังกัด ภาษาไทย
ชื่อผู้เขียน คณะ มหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานสังกัด ภาษาอังกฤษ
บทคัดย่อภาษาไทย (ความยาวไม่เกิน 15 บรรทัด) และคำสำคัญ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ และคำสำคัญ
บทนำ
เนื้อหา
บทวิเคราะห์ วิวิจารณ์ และข้อเสนอแนะ
บทสรุป
เอกสารอ้างอิง
คณะผู้เขียน

3. การอ้างอิง

การอ้างอิงเอกสารให้ใช้ระบบ APA Style (American Psychological Association Style) การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาใช้ระบบนามปี ระบุ (ชื่อผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์) เช่น (ศวัส ปฐมกุลนิจ, 2560)/(ศวัส ปฐมกุลนิจ และคณะ, 2560)
การอ้างอิงท้ายเรื่องให้เริ่มต้นด้วยเอกสารภาษาไทยก่อนแล้วตามด้วยภาษาอังกฤษ และต้องมีรายการอ้างอิงอย่างน้อย 5 รายการ ต่อ 1 บทความ

3.1 การอ้างอิงในเนื้อหาหน้าข้อความ

ตัวอย่าง
สมคิด พรหมจ้อย (2552) กล่าวว่า.....
พินโย พรหมเมือง และคณะ (2559) กล่าวว่า.....

3.2 การอ้างอิงในเนื้อหาท้ายข้อความ

ตัวอย่าง
(สุภาวดี สังข์วรรณ, 2563)
(Eric N., & Chuck L., 2008)

ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิง

หนังสือ

รูปแบบ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

- ประภาพรรณ รักเลี้ยง. (2560). **หลักทฤษฎีและปฏิบัติการบริหารสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทศนา แคมมณี. (2551). **ศาสตร์การสอน** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุทธิ ชัตติยะ และวิไลลักษณ์ สุวจิตตานนท์. (2554). **แบบแผนการวิจัยและสถิติ**. กรุงเทพฯ: ประยูรวงศ์พรีนติ้ง.
- วรรณิษา หาคูณ, จิตรา ชนะกุล และเยาวนุช ทานาม. (2563). **การจัดประสบการณ์สำหรับเด็ก**. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- Good, C. V. (1973). **Dictionary of Education**. New York: McGraw-Hill.
- Caruso, J. J., & Fawcett, M., T. (2007). **Supervision in Early Childhood Education A Developmental Perspective**. (2nd Ed.). New York: Teachers College Columbia University.

วารสาร

รูปแบบ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), เลขหน้า.

ตัวอย่าง

- กฤตภาค ไหมเรียง. (2563). รูปแบบนวัตกรรมการบริหารธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. **วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ**, 5(2), 255-268.
- หนึ่งฤทัย ไชยหมื่น. (2563). ภาวะผู้นำของครูและสภาพแวดล้อมในการทำงานที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครูในระดับมัธยมศึกษา. **Journal of Management Science Nakhon Pathom Rajabhat University**, 8(1), 50-62.
- Fullan, M. (2006). The Future of Educational Change: System Thinkers in Action. **Journal of Educational Change**, 7(3), 113-122.
- Bezdrob, M. & Sunje, A. (2014). Management Innovation—designing and Testing a Heoretical Model. **South East European Journal of Economics and Business Special Issue ICSE Conference**, 9(1), 16-29.

การประชุมวิชาการ

รูปแบบ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเอกสารรายงานการประชุม. ใน ชื่องานประชุม (เลขหน้า). สถานที่พิมพ์: หน่วยงานที่จัด.

ตัวอย่าง

- นิพนธ์ แก้วต่าย, ศิริกานต์ โรทิม, สุมิตตา บุญลา และกนกนันท์ หล้าสองเมือง. (2560). การตรวจหาสารต้องห้ามที่ปนเปื้อนในเครื่องสำอางที่มีส่วนผสมของสมุนไพรในนักศึกษาวิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก. ใน **การประชุมวิชาการระดับชาติ ด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ ครั้งที่ 1 วันที่ 7-8 ธันวาคม 2560**. (1-7). เชียงราย: มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.

Wewerka, J., Dax, S., & Reichert, M. (2020). A User Acceptance Model for Robotic Process Automation. In Proceedings-2020 IEEE 24th International Enterprise Distributed Object Computing Conference (EDOC) October 05-08, 2020. (97-106). Eindhoven: Netherlands.

วิทยานิพนธ์

รูปแบบ

ชื่อผู้เขียนวิทยานิพนธ์. (ปีที่พิมพ์). ชื่อวิทยานิพนธ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ตัวอย่าง

ชัยวัฒน์ เพ็ญศิริ. (2562). การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการเลือกใช้บริการโรงแรมขนาดเล็กแบบบูติคโฮเทลของนักท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

หนังสือพิมพ์

รูปแบบ

ผู้แต่ง. (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อหนังสือพิมพ์, เลขหน้า.

ตัวอย่าง

ธวัช วรรตติพงศ์. (14 มีนาคม 2549). ปฏิวัตินักวิจัยรุ่นใหม่. มติชน, 8.

เอกสารอิเล็กทรอนิกส์

รูปแบบ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. สืบค้นเมื่อ วัน เดือน ปี จาก...

ตัวอย่าง

สุรพงษ์ คงสัตย์ และธีรชาติ ธรรมวงศ์. (2558). การหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (IOC) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. สืบค้นเมื่อ 25 ตุลาคม 2565 จาก <https://www.mcu.ac.th/article/detail/14329>.

สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค. (2565). รายงานการวิเคราะห์ความต้องการในการแก้ปัญหาเรื่องสินค้าและบริการเชิงพื้นที่ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565. สืบค้นเมื่อ 7 มีนาคม 2566 จาก https://www.ocpb.go.th/download/article/article_20220523110713.pdf?fbclid=IwAR3mZfV4A_5NFyx0UxqwsZnQk-049_U2gVrr4PfzgxGn-N9plc04tBDuvwY.

Brian, F. (2009). The 4 P's Are Out, the 4 E's Are in Ogilvy & Maher Website. Retrieved on April 20, 2023 from <https://www.linkedin.com/pulse/20141204091656-87374558-why-the-4e-sof-marketing-are-replacing-the-old-4p-s>.

วารสารอิเล็กทรอนิกส์

รูปแบบ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), เลขหน้า. สืบค้นเมื่อ วัน เดือน ปี จาก...

ตัวอย่าง

Valentino, A. L., Schillingsburg, M. A., Conine, D. E., & Powell, N. M. (2012). Decreasing Echolalia of the Instruction “Say” During Echoic Training Through use of the Cues-pause-point Procedure. **Journal of Behavioral Education**, 21 (4), 315 - 328 . Retrieved on July 17, 2022 from <http://doi.org/10.1007/s10864-012-9155-z>.

บทสัมภาษณ์

รูปแบบ

ผู้ให้สัมภาษณ์. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทสัมภาษณ์, ผู้สัมภาษณ์.

ตัวอย่าง

พระครูสาราณินันท์. (2564). การพัฒนานวัตกรรมการตลาด การตลาดดิจิทัลและการสร้างตราเมือง/ตราผลิตภัณฑ์ผ่าน การมีส่วนร่วมสร้างคุณค่าจากการฝึกอบรมบุคลากรและผู้ประกอบการชุมชน โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง อย่างยั่งยืน: กรณีศึกษากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก (ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด), สัมภาษณ์.

ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ

ชื่อกฎหมาย. (ปี, วัน เดือน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ตอนที่ หน้า เลขหน้า.

ตัวอย่าง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560, 6 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก หน้า 1-90.

หมายเหตุ

1. ผู้แต่งชาวไทยให้ใส่ชื่อและนามสกุล โดยไม่ต้องใส่คำหน้าชื่อ ยกเว้นราชทินนาม ฐานันดรศักดิ์ ให้นำไปใส่ท้ายชื่อ โดยใช้เครื่องหมายจุลภาคคั่นระหว่างราชทินนามและฐานันดรศักดิ์ ส่วนสมณศักดิ์ให้คงรูปตามเดิม
 2. กรณีผู้แต่ง 2 คน กรณีภาษาไทย ให้ใส่ชื่อสองคนตามลำดับที่ปรากฏ เชื่อมด้วยคำว่า “และ” สำหรับภาษาต่างประเทศ ใช้เครื่องหมาย & คั่นระหว่างคนที่ 1 และ คนที่ 2
 3. ผู้เขียนต้นฉบับบทความสามารถดูรายละเอียดการเขียนอ้างอิงจากแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ APA Style
 4. การใช้ภาษาอังกฤษในบทความ
 - 4.1 ชื่อเฉพาะ ให้ขึ้นต้นด้วยอักษรตัวใหญ่ทุกคำ เช่น International Association for Impact Assessment
 - 4.2 ภาษาอังกฤษทั้งในวงเล็บและนอกวงเล็บ ให้ใช้ตัวเล็ก เช่น local knowledge, advanced model
- เป็นต้น
- 4.3 ตัวย่อให้ใช้อักษรตัวใหญ่ทั้งหมด และควรมีคำเต็มบอกไว้ในการใช้ครั้งแรก เช่น IAIA (International Association for Impact Assessment)
 - 4.4 หัวข้อเรื่อง ให้ขึ้นต้นด้วยตัวอักษรตัวใหญ่
 - 4.5 คำสำคัญ อักษรตัวแรกให้ใช้ตัวใหญ่ และคั่นคำแต่ละคำด้วยเครื่องหมาย ,
5. การส่งต้นฉบับบทความ
- ผู้เขียนส่งต้นฉบับบทความผ่านระบบ ThaiJo เป็นไฟล์ Microsoft Word และ/หรือ ไฟล์ PDF

6. การส่งต้นฉบับบทความ

ต้นฉบับบทความจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ภายนอก ในสาขาวิชานั้น ๆ จำนวน 3 ท่าน โดยเป็นการประเมินแบบอำพรางสองฝ่าย (Double Blind) และส่งผลการพิจารณาแก่ผู้เขียน เพื่อปรับปรุงแก้ไข บทความ หรือพิมพ์ต้นฉบับใหม่ แล้วแต่กรณี เมื่อบทความผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิและกองบรรณาธิการแล้วผู้เขียนจึงจะได้ใบตอบรับการตีพิมพ์บทความในวารสาร

ต้นฉบับบทความจะได้รับการตรวจสอบการละเมิดลิขสิทธิ์ออนไลน์ ผ่านโปรแกรมสำเร็จรูปออนไลน์ Turnitin

7. ลิขสิทธิ์และความรับผิดชอบ

7.1 บทความที่ได้รับการตีพิมพ์เป็นลิขสิทธิ์ของวารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

7.2 ข้อความที่ปรากฏในบทความแต่ละเรื่องในวารสารวิชาการเล่มนี้เป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียนแต่ละท่าน ไม่เกี่ยวข้องกับวารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต มหาวิทยาลัยสวนดุสิต และคณาจารย์ท่านอื่นแต่อย่างใด

7.3 เนื้อหาต้นฉบับที่ปรากฏในวารสารเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียน ทั้งนี้ ไม่รวมความผิดพลาดอันเกิดจากเทคนิคการพิมพ์

ค่าใช้จ่ายในการตีพิมพ์

เมื่อบทความผ่านการพิจารณาเบื้องต้นเรียบร้อยแล้วนั้น ผู้เขียนต้องชำระค่าตีพิมพ์บทความ ดังนี้

บุคลากรภายในมหาวิทยาลัยสวนดุสิต ชำระค่าลงบทความละ 2,500 บาท

บุคคลภายนอก ชำระค่าลงบทความละ 3,500 บาท

กรณีบุคลากรภายในมหาวิทยาลัยสวนดุสิตนั้นเขียนร่วมกับบุคคลภายนอกตั้งแต่ 1 ท่านขึ้นไป ชำระค่าลงบทความละ 3500 บาท

ทั้งนี้ วารสารจะไม่คืนเงินดังกล่าวแก่ผู้เขียน หากไม่ได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review)

ดำเนินการโอนเงินดังกล่าวมาที่ ธนาคารกรุงศรีอยุธยา

บัญชีออมทรัพย์ เลขที่บัญชี 420-1-75977-0

ชื่อบัญชี: นางสาววงศ์อร สงวนญาติ และนางนวลปราง รักษาภักดี และนางสาวณัชชา ถาวรบุตร

นโยบายส่วนบุคคล

ทางวารสารให้ความสำคัญกับความเป็นส่วนตัวของผู้เข้าใช้ระบบวารสารออนไลน์นี้ ดังนั้น ชื่อนามสกุลและอีเมลล์ของผู้เข้ามาใช้ระบบวารสารออนไลน์ของเรา จะไม่ถูกนำไปใช้เพื่อประโยชน์อื่น นอกจากการติดต่อสื่อสารจากทางวารสารเท่านั้น และจะไม่ถูกนำไปส่งต่อหรือเผยแพร่แก่บุคคลอื่นใดที่ไม่เกี่ยวข้องกับทางวารสาร